

Bullinger

8° 646'

117. 16. 578.

Amor

Liber prohibitus

FUNDAMENTVM

FIRMVM,

CIVITATO FI

DELIS QVIVIS INNITI P O-
test, hoc præsertim difficili seculo, quo dissi-
dijs doctorumq; aduersarijs scriptis omnia
conturbata sunt, positum ad institutionem
& consolationem simplicium, per Hein-
rychum Bullingerum Tigurinæ

Ecclesiæ ministrum.

Biblior

Campid.

*IN HOC Libro respondetur etiam breuiter
& simpliciter Libro D. Ioannis Brentij, nu-
per contra D. Petrum Martyrem & Heinry-
chum Bullingerum, De Maestate Domini no-
stri Iesu Christi ad dexteram Dei patris, edito.*

I E S V S.

H I C est filius meus dilectus, in quo placata est
anima mea: ipsum audite. Matth. 17.

TIGVRI Apud Christophorum Frosch-
ouerum, Anno M. D. L X III.

Bernardi Brandi V. Snoru.

1563.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

Faint, illegible text in the upper middle section.

Main body of faint, illegible text, possibly a list or a series of entries.

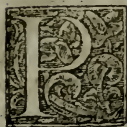
Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or date.

17. H.
B997

2

VIRTVTIBVS ET GENE- RE PRAECLARO VIRO D.

Nicolao à Diesbach, domino suo
colendissimo Henrychus
Bullingerus S. D.

PRAECEPIT omnibus suis cultoribus Dominus noster, omnia sua consilia & facta instituant ad gloriam dei salutemq; proximi prouehendā. Proinde in eundem illum finem & ego hunc quoq; Librū meum, pro gratia mihi concessa à domino, scripsi. Cumq; cernerem multos uiros pios, non abs re, offendi grauiter, scriptis doctorum hominum aduersarijs, adeò ut plures iam uniuersam Christi religionem rixis istis in dubium uocari querantur, conatus sum mox ab initio libri, huic morbo medicari. Ostendo itaq; tametsi odiose inter sese rixentur ecclesiarum ministri, factum tamen Dei bonitate, ut in Christo & in doctrina eius, simpliciores quoq; modò non sint incurabiles, doctrinam claram, certam atq; absolutissimā inuenire possint de uera salute, & quid in disidijs ministrorum quisq; uel facere uel cauere debeat.

Deinde cum certamen hactenus declinare non potuerim, sed à Brentio in harenam fuerim protractus, existimaui tamen hoc unice mihi studendum esse, ne odiosus certarem, neq; quicquam in hac cor-

EPISTOLA

trouersia uel docendum uel defendendum mihi sume-
 rem nouum, quod non antea quoq; eodem modo sen-
 serit, crediderit, tradideritq; ex uerbo Dei ecclesia
 Christi. Sunt ergo hæc potiora controuersia nostræ
 quæ contra Brentium defendo capita, Cœlum locum
 uel mansionem beatitudinis nostræ, supra nos in ex-
 celsis esse, nō penes nos in terris, aut ubiq; esse. Chri-
 stum enim dominum nostrum ascendisse in cœlum
 ut in locum certum, quem ipse parauit, in quo ipse
 est, & quo omnes sibi credentes ad se assumit. Item,
 Dexteram Dei patris, ad quam confedit dominus no-
 ster, commonstrari nobis à scriptura etiã supra nos
 in cœlo, tametsi interim quam longissimè latissimeq;
 expandatur regnum eius. Præterea dominum no-
 strum Iesum Christum uerum deum & hominem na-
 turas utraq; in una indiuisa persona sic conseruare
 integras inuiolatas atq; impermixtas, ut humana,
 neq; propter unionem personalem, neq; propter ex-
 altationem in maiestatem Dei, facta sit infinita, ut
 iam perinde sit ubiq;, sicuti diuinitas eius est ubiq;.

Cæterum commemorata hæc doctrinæ meæ capi-
 ta, oppugnat Brentius, neq; aliam ob causam oppug-
 nat, quam ut hoc modo contra nos ratiocinetur,
 Quando iam constat uerū Christi corpus esse ubiq;, manifestum est hoc ipsum & in Cœna adesse perci-
 piq; uerè & corporaliter, tam à fidelibus quam infi-
 delibus, & quidē in omnibus ijs locis, in quibus super
 terram Cœna celebratur dominica. Et iterū, Quan-
 do constet cœlum non esse locum certis locorum spa-
 cijs distinctum, sed definiri maiestate Dei, quæ ubiq;

est, nos perperam ex ascensione domini in cœlum colligere Christi corpus corporaliter non esse in Cœna, quod corporaliter resideat in cœlo. Nulla uerò necessitate in disputationem perplexissimam trahit aduersarius capita illa fidei nostræ certissima de ascensione Domini in cœlum, & de sede certa beatorum in cœlis. Sed & mysteriū Cœnæ, longe alia quàm existimet Brentius ratione, rectius feliciusq; illustrari poterit. Neq; enim quisquam de nobis suspicetur, eò peruenisse uesaniæ, ut arbitremur in ecclesia Dei iuxta institutionē Christi, Cœnam Christi, sine Christo celebrari posse. Etenim non excludimus è Cœna Domini Dominum, sed maxime suis præsentem esse docemus, ea presentia, qua ipse se suis affuturum declarauit, tametsi uidelicet amplius non sit corpore suo in mundo futurus, non deserturum tamen suos usq; ad consummationē seculi. Eodem modo minimè negamus in Cœna fideles ali uera carne & uero sanguine Christi: sed eo modo quem ipse nobis iterū exposuit, spiritualiter per fidem. Sufficiebat hæc quondam de Cœna Domini sententia uetustæ Christi ecclesiæ, neq; requirebat amplius, uerūm concors & pacifice inter se uixit. Brentio uerò istis nondum factum est satis, ampliora enim nescio quæ requirit, atq; ita perplexissimæ inuoluitur disputationi, ex qua se non facile extricabit amplius, Cœlum enim illi non amplius supra nos, sed ubiq; est, sicuti & corpus Christi.

Dolet mihi sanè ex animo hæc controuersia, mallemq; pacem colere cum aduersario: rursus tamen,

EPISTOLA

cum res ita fert, alacri lætaq; mente confessam defendo ueritatem, quam ut deserere non possum, ita non debeo. Accedit his quod ille D. Martyrem beatæ memoriæ, uirum alioqui integerrimum, & me, criminationibus atrocissimis planè adoperuit, quasi uerò omnipotētiam Dei diuinitatemq; Christi negemus, conemurq; Christum solio suo deturbare regio ac cœlesti, quæ profecto indignissima impiissimaq; quî potuisssem, obsecro, præterire dissimulareq; silentio? Interim tamen responsionem meam sic tempero, ut quantum quidem eius fieri potuit, metas non excedam modestiæ, ne copia malorum uerborum conuitorumq;, lectorem alioqui plus satis nauseabundum impatientemq; prorsus commoueam ad indignationem. Fui autem hucusq; sic animatus, ut maluerim semper uelimq; adhuc uinci quàm uincere arte conuiciandi. Mihi abunde satis est si uincat ueritas, si uincat Christus, cui soli omnis in solidum debetur gloria. Sicut autem priora illa mea de hac controuersia edita scripta, Christo eiusq; ecclesiæ subieci, tanquàm iudicibus æquissimis, ita & huius præsentis Libri iudicium, humili debitaq; cum subiectione ijsdem permitto.

Et hic quidem alter est Liber de hac à me scriptus controuersia. Primus enim quem in hoc argumento uulgaram inscripseramq;, Tractationem uerborum Domini, &c. qui alioqui numerari potuisset tertius, nominatim à me non erat scriptus in Brentium, ipse uerò in se scriptum forte existimans, in me protinus stylum strinxit, eaq; re in harenam uel renitentem protraxit,

protraxit, ut coactus tunc responderim, & nunc iterum secundam responsionem adornarim, imò effuderim uerius quàm scripserim, negotijs meis præpeditus & breuitate temporis exclusus.

Quemadmodum uerò superiora illa mea huius argumenti opuscula, tuæ dedicauit humanitati, domine colendissime, ita hunc tertium quoq; defensio-rem superiorum, tuo sub nomine prodire uolui, testimoni-um mutuæ inter nos amicitie, & quod amans ueritatis, defensionem ueritatis accipere merearis. Dominus Iesus seruet te domine colendiss. unà cum
tuis omnibus. Datæ Tiguri prima die

Februarij. Anno Domini

M. D. LXIIL

FUNDAMENTI FIRMI PARS

PRIMA.

*De graui nostri seculi in negotio religionis
dissidio, & quanta hinc oriuntur offensio-
nes, quodq; illa omnia ab ipso Domino &
eius Apostolis sint prædicta, & quæ nam
contra hæc nobis administrauerint medi-
camina. CAPVT I.*

Maximæ
in religio-
ne dissensio-
nes.

NON Frustra sanè omnes nostri
seculi tranquillitatis amantes ho-
mines, graui ter conqueruntur om-
nia propè dissidijs inplacabilibus
& controuersijs perplexissimis & inuoluta
esse & conturbata, & quidem in ea religione,
quam omnium simplicissime & placidissime
oportuerat esse expositam, quod ea nobis sit
à sanctis Dei prophetis & apostolis tradita pla-
cide, perspicue & simplicissime. Etenim con-
stat Iudæos suæ superstitioni ita inhærere
mordicus, ut ex aduerso non uereantur blas-
phemare Dei filium Iesum Christum, sacro-
sanctam item fidem Christianam, deiparamq;
virginem vnà cùm sanctis Christi apostolis di-
ris

ris lacerare conuitijs . Constat & Turcas fidē suam quam à Mahumede didicerunt (licet & ipsa in sectas dissecta sit plurimas) supra omnes omnium religiones extollere, & insolenter de suis gloriari uictorijs, ceu certissimis veritatis suæ fidei testibus. At præter hos iam cōmemoratos, dissident inter se ipsi etiam Christiani, tāta animorum ex acerbatione, ut sese mutuum non modo turpiter conspuant, sed & crudeliter contrucident. Nam non soli sectatores Romanæ ecclesiæ, qui & ipsi in partes scinduntur varias, inimicitias graues cum Euangelicis exercent, sed & ipsi inter sese Euangelici acriter pungunt & pugnant, dum in concionibus mutuum sese criminantur & editis scriptis admodum acerbis mutuum stylo sese confodiunt. Hinc enim audiuntur inter nos infelicia partium nomina cum Lutheranorum tum Zuinglianorum.

Com mouet vehemens & implacabilis hæc dissensio non paucos adeò, vt animum ueluti despondentes, dicant se posthac nihil amplius, nisi quod ipsis libeat credituros. Quinimo fidem abijcientes, clamant, Quid oro fidei in tot factiones distractæ tribuas? Alij perseuerant quidem in ea religione, quam semel didicerunt, sed quamuis in eadem desiderent plurima, & audiant meliora, malunt tamen in re-

Offensio
exoritur
ex hac dis-
sensione.

F V N D A M. F I R M I

ligione non admodum purgata, cum eiusdem religionis confortibus concordēs viuere, quā in purgatissima discindi & contendere perpetuo. Non defunt deniq; qui cum in syncera religione perseuerent, fatigati tamen diuturna & molesta contentione, nec doctrinæ veræ tantum tribuunt, quantum debebant, nec ministros amant, sed ipsis maledicunt.

*Authores
dissensionū
punientur
à Deo.*

Nec dubium est, quin grauissima à Deo iusto mulctandi sint pœna, quicumq; veri huius dilacerationis conturbationisq; & offendiculi authores sunt: cum sciamus ipsum in Euangelio Dominum dixisse, Væ mundo ab offendiculis. Oportet quidem venire offendicula: sed væ homini per quē offendiculum venit.

*Vaticiniū
domini Ie-
su de dissen-
sionibus
istis.*

Idem ille Dominus noster Iesus Christus pro suo in nos fauore, pro sua in nos charitate & fide, omnia illa quæ hodie eueniunt ita euentura ad consolationem & admonitionem omnium nostrum prædixit, simul & medicinam efficacissimam offensionibus huic enormi adhibuit atq; dixit, Exorientur bella & bellorum rumores: & consurget gens contra gentem, & regnum contra regnum. Tunc tradent vos in afflictionem, & occident vos, & eritis inuisi cunctis gentibus propter nomen meum. Venient etiam multi in nomine meo, & dicent, Ego sum Christus. Exorientur item multi
psea

pseudoprophetæ, & seducēt multos. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicē tradent seq; odio habebunt inuicem. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet multorum charitas. Qui autem perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. Matthæi 24. Sunt autē verba hæc Domini adeò illustria, vt planè nulla mea indigeant explanatione. Principiò enim accipiat quisq; ea quæ fiunt hodie, & adhibeat hisce Domini verbis, dicet autem protinus singula non tantum quadrate adamussim, sed insuper exactissimè completa esse adimpleriq; quotidie. Deinde claret Dominum contra pestiferum hoc malum nō aliam nobis suppeditare medicinam quā perseuerantiam, nimirum in vera fide Christi, & in veritate verbi eius, in finem vsq;.

Medicina
contra dis-
sensiones.

Ex spiritu & hac doctrina Domini Iesu, vaticinati sunt de his nostris postremis temporibus, de dissidijs & offendiculis sancti eius apostoli, nec aliam ostenderunt medicinam quam illam ipsam quam dedit nobis Dominus. Nam postquam Christo charus beatus Petrus in posteriore sua Epistola cap. 2. & 3. copiose descripsisset postremi nostri seculi cōscelerationem & corruptionem extremam, sub finem epistolæ medicamentum efficax ad mouet, & ait, Quapropter dilecti postquam

Vaticiniū
& medic-
na aposto-
lorum.

F V N D A M. F I R M I

præmoniti estis, caute ne simul cum alijs ne phariorum errore abducti, excidatis à propria stabilitate, sed crescite in gratia & cognitione Domini nostri & seruatoris Iesu Christi, &c.

Et Paulus cum in 2. ad Timoth. 2. cap. com pluribus persecutus esset postremi huius seculi pericula, offensiones, iniquitatem, & grandia scelera, subiungit his medicinam, iubens nos eius inhærere exemplo exprimereq; eius patientiam in tentationibus atq; afflictionibus, ac his omnibus tandem subdit, Tu verò perseuera in his, quæ didicisti, & quæ tibi credita sunt, sciens à quo didiceris, & quod à puero sacras literas noueris, quæ te possunt eruditum reddere ad salutem per fidem in Christum dominum nostrum, &c. Legat qui velit quæ in eo sequuntur capite & mox 4. consequente: Quæ omnium mirum in modum hoc illustrent negotium.

Dissidium in negotio religionis non esse nouum, & quanta schismata quantæq; dissensiones fuerint in ecclesia Christi ueteri.

C A P. II.

Christus catholicus
suz eccles
suz doctor.

CAETERUM dissensiones illæ in religionis negotio non nunc primum nostro seculo in ecclesia Christi sunt exortæ. Pertinet quidem vaticinium Domini & apostolorum ad postrema tempora nostra singulariter,

ter, interim verò applicari illud debet quibuslibet ecclesiæ Christi seculis, etiam proxime tempora Christi ac apostolorum consequentibus. Christus enim Dominus vniuersalis est pastor vniuersæ suæ ecclesiæ.

Et quidē in vetustissima illa ecclesia, quæ seculis aliquot antecessit Christi aduentum in carnem, fuerunt sanè grauissima certamina inter veros Dei seruos prophetas, & inter regum ministros Baalitas sacrificos. Habebant hi à suis partibus reges & principes, ac veros Dei prophetas truculentissime persequebantur, tanquam blasphemos, seductores & seditiosos nebulones. Extant horum certaminum clara in veteri Regum Israelis & Iudæorum historia: ex qua si quis tolleret ea quæ de huiusmodi grauissimis concertationibus scripta sunt, potiozem & meliorem partem tolleret.

Ac ante incarnationem Domini annis circiter 130. emergebant in populo Domini ordines quidam noui, factiones videlicet pharisæorum, Sadducæorū & Essenorū, & post hos nescio quæ plures aliæ: quos ignorauerat priscum seculum ecclesiæ Dei. Dissidebat hoc inter se hominum genus dogmatibus, vestitu, moribus, & altercabantur inter sese & persequebantur mutuam. Quod copiosius videre licet Antiquit. lib. 13. cap. 8. item de bello Iudai

Certamina
ueteris ecclesiæ.

Dissidia in
religione
præcedētia
proximè
aduentum
Christi.

F V N D A M, F I R M I

co lib. 2. cap. 7. apud Iosephum. Erant hi populi Dei proceres atq; ductores doctoresq; præcipui. Nec alios habuere infensiores hostes Christus dominus atq; eius discipuli quàm illos ipsos, cum quibus & acerrime pugnarunt, neq; vnquam cum eis in concordiam coire potuerunt. Id quod historia euangelica & apostolica testatur abundè.

Diffidia
tēporibus
Christi.

Ioan. 7. ad hunc modum legimus, Multi de turba cum audissent sermonem Domini, dicebant, Hic est vere propheta. Alij dicebant, hic est Christus. Quidā uerò dicebant, Nū è Galilæa ueniet Christus? &c. Dissensio itaq; orta est in turba propter eum. Sed & in Actis Apostolorum ita legimus, Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem stabant à Iudæis, quidam uerò ab apostolis.

Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 7. commemorat Iudæos obiecisse Christianis varias in Christianorum doctrina dissensiones, atq; inde collegisse Christianorum religionem falsam esse: cū veritatis doctrina concors sit, non discors.

Multæ in
primitiua
ecclesia se-
cū.

Irenæus & Tertullianus scriptores veteres, qui à temporibus Christi in ecclesia docuerunt circiter annum 200. enumerant plurimas hæreses sua iam ætate vigentes, eorū qui & ipsi volebant videri Christiani, quales fuerunt

runt Cerinthus, Hebion, Menander, Saturninus, Basilides, Carpocrates, Valentinus, Cerdon, Martion, Appelles, & adhuc alij eius farinæ complures. S. Augustinus de hæresibus ad Quoduultdeum enumerat hæreses 88. quæ sua ætate circiter annum Domini 400. irruerint in ecclesiam eamq; miserè vexauerint. Vnde claret dissidia & certamina grandia fuisse, non tantum inter Christianos, Iudæos & gentes siue paganos, sed & in ipsis ecclesiæ visceribus inter fratres.

Eusebius Cæsariensis episcopus lib. de vita Constantini 2. & 3. author est sub imperio Constantini, quando Christiana religio aliqui progressus per vniuersum orbem maximos faciebat, dissensiones per vrbes & ecclesias fuisse horribiles. Nam ipsos verbi duces & ecclesiarum pastores, non tantum mutuo sese prosequutos esse odio, sed & in concionibus sacris sese mutuum accusasse conspuisse & condemnasse. Vnde & dissensionis malum inuaserit ipsum quoq; populum, qui dissectus in factiones contrarias tantum non sese dilaniauerit. Paria inueniuntur in Socratis historia lib. 1. cap. 6. & in Sozomeni historia lib. 1. cap. 16.

Idem ille Socrates lib. 4. cap. 32. testatur Valentem Imperatorem Valentiniani fratrem

Dissidium
in Ecclesia
Const. temporibus.

Valens Imperat. iniquus Christianis propter dissidia.

F V N D A M. F I R M I

iniquissimum fuisse Christianis, hoc potissimum nomine, quod viderentur esse in repub. admodum turbulenti ac factiosi, Themistium verò philosophum virum moderatissimum & prudentissimum admonuisse Imperatorē, ne adeo moleste ferat Christianorū dissidia. Esse enim modicam ipsorum differentiam, si conferatur cum multitudine confusioneq; Ethnicorum dogmatum vel opinionū, quæ non possint aliquot etiā centurijs terminari. Quisquis vero versatus est vel modice in historijs, nouit quàm graues in ecclesia inter ipsos etiam Episcopos obortæ sint controuersia. Quis enim ignorat certamen acerrimum Constantinopolitanorū & Romanorū episcoporum, de eminentia vel primatu, dum vterq; primum in ecclesia locum occupare contendit? Quis nescit horrenda bella inter Pontifices Romanos & Imperatores Græcos gesta propter vsum imaginum Christi & Sanctorū in templis Christianorum? Alijs quidem illas è templis eijcientibus oppugnantibusq;, alijs verò restituentibus atq; defendentibus. Exorta est item altercatio turbulenta inter Pontificem Romanum & inter Episcopos, Germaniæ potissimum, & aliarum nationum, propter cōnubium sacerdotum: dum isti prohibitum vt rem illicitā cōtendunt: hi verò doctri-

nam

nām apostolicam pro sacerdotum coniugio adducunt & minimè prohibendū affirmant. Ex qua diuersitate apparet emersisse aduersarias illas definitiones, quæ etiamnum leguntur in contrarijs Conciliorum & Canonum determinationibus, his quidem rem eandem approbantibus, illis verò reprobantibus.

Iam verò quis nesciat Romanæ ecclesiæ a seclis, qui se pro Christianis omnium præstantissimis & pro ipsa vera Dei ecclesia venditant, inter se habere Albertistas, Thomistas, Scotistas & nescio quæ alia diuersarū inter se factionum nomina, quæ & sua inter se habent odiosa certamina? Quot deniq; inter illos sunt diuersi ordines, nominibus, regulis, coloribus vel vestitu & multis alijs inter se differentijs, discrepantes? Inuenit ista prouexitq; omnia humana curiositas legum diuinarum oblita & imperita. Dissident autem inter se homines isti, dum alius alijs se præfert & sua dogmata suasq; obseruationes præstantiores esse arbitratur, inde inter eos simultates, odia atq; conuitia. Indignissimè autem ferrent hi omnes, si quis eos propter discrimina & dissidia illa sua, excludere vellet vel ex ecclesia vel à nomine Christiano.

Diffidia
Rō. ecclesiæ

Nulla consequuntione iusta colligi doctrinā

B

FVNDAM. FIRMI

eorum qui credunt Christi euangelio, dubiam esse aut falsam, eò quod inter ipsos diffensiones reperiantur. CAP. III.

Antilogie. **P**Roinde inanem nauant operam, qui no-
stra ætate prolixos edunt libros & tabu-
las antilogiarum analyticas componunt atq;
orbi obtrudunt, quibus commonstrant euan-
gelicos inter se disfidere ministros, & quidem
in dogmatibus atque ritibus. Vnde mox ad
hunc modum concludunt, Deus est Deus pa-
cis, & non confusionis aut diffensionis. Euan-
gelici autem in sua fide inter se dissentiunt
confuse, ergo fides ipsorum neque ex Deo
est, neque ecclesia ipsorum vera esse potest ec-
clesia, quæ falsam fidem habet. Etenim si es-
sent ex Deo, pacifici vtique concordessque
essent, sicuti Deus est Deus pacis & non con-
fusionis.

Distinguendum verò erat inter ea capita
quæ in doctrina & fide ad salutem sunt neces-
saria, & inter ea quæ minus sunt necessaria.
Constat autem in præcipuis fidei veræq; do-
ctrinæ capitibus pulchre inter se omnibus ve-
re fidelibus congruere. Tametsi enim hæc
quoque nonnulli aliquando non probè intel-
ligant, & hic quoque dissideant à cæteris fide-
libus, tamen ad tempus duntaxat certum
ita

ita hærent , tandem verò redeuntes ad mentem saniozem conspirant sanctè cum Christi ecclesia. A qua si dissiderent perpetuò , alieni sanè à vera fide meritò iudicarentur . Cæterum propter hanc imbecillitatem & dissidia temporaria dici nec potest nec debet , nullam prorsus in ecclesia esse cõcordiã in fide . Quis enim facile dixerit regnum aut rempublicam aliquam , nulla coniunctam esse concordia , nullãue vti sanitate , quod in eã reperiantur contentiosi aut etiã seditiosi & ægroti aliqui . Quapropter cum in ecclesia sunt dissidia , non de præcipuis quidem fidei capitibus ad salutem hominum pertinentibus : sed fortè de ritibus inæqualibus , aut de sensu vel interpretatione scripturarum varia , qua tamen & ipsa non oppugnãtur sanus vel salutaris veræ fidei consensus , perinde non debet infamari , quasi nulla sit in ea pax atque concordia , ac si coniuges in œconomicis quibusdam rebus inter se grauiter dissentiant , ideò tamen coniugij vinculum non dissoluant . Dissentiunt reuera & isti inter se , & tamen coniuncti manēt in vinculo coniugali . Talis est omnino ratio concordix atque discordix in ecclesia .

An verò dicent isti & ecclesiam Christi primitiuam nullam coram Deo veram fuisse ecclesiam , nullam habuisse vel doctrinam vel fi-

F V N D A M. F I R M I

dem veram, quod ipsa inter sese non rarò dis-
fenserit, ac ministri eius præcipui propter dog-
mata & ritus acerrima bella gesserint? Aut
quis dixerit apostolorum doctrinam ideò sibi
ipsi repugnare, quod Porphyrius Tyrius col-
legerat ex historia euangelica & doctrina apo-
stolica nescio quas antitheses, quibus infamè
reddere voluit doctrinam euangelicam, sicuti
suis antithesibus hodie quoque omnibus in-
gratam efficere cupiunt nostram doctrinam,
quam hodie ex doctrina euangelica & aposto-
lica tradimus?

*Sont & ue-
re fidelibus
suz contro-
siz.*

Cæterum vt omnibus appareat liquido ec-
clesiam Christi disidijs fuisse obnoxiam, non
tantum à fucatorum Christianorum hæreti-
corumq; cōtradictionibus, sed quod ipsi quoq;
viri orthodoxi & veri Christiani ipsi inter se
infestis armis concurrerint, contrariaq; do-
ctrinas asseruerint, & nihilominus manserint
membra ecclesiæ Christi, quæ & ipsa perman-
serit vera ecclesia seruaritq; veram Christi fi-
dem, repetam quædam huius paulò altius &
tamen succinctius.

*Petrus &
Paulus in-
ter se dissi-
dent.*

Ipsi electi Dei apostoli, & vere fideles viri
in ecclesia Christi, controuersias inter se ha-
buere graues. Quis enim nesciat Paulum resti-
tisse beato Petro in faciem, in ecclesia Antio-
chena, atque reprehendisse ipsum. Narrat hoc
ipse

ipse apostolus Paulus in 2. cap. ad Galat.

Iam verò apertius est quàm negari possit, exortam esse inter Paulum & Barnabam ex vna quidem parte, ex altera verò inter Pharisæos, qui nomen Christi receperant, grauissimã altercationẽ, non de asini, quod dici solet, vmbra, sed de primario religionis Christianæ articulo, per quid nobis obtingat iustitia? Ideò enim coijt Concilium Hierosolymis, ac declarauit, fide, non lege, iustificari credentes. Extant hæc copiose à Luca exposita in 15. capite Actorum apostolicorum.

Ingens primitiue ecclesie dissidium.

Idem Lucas author est, Paulum & Barnabam par incomparabilium amicorum & fratrum, indissolubili amoris nexu compactum, per dissensionem tamen dissiluisse, atque ita acriter irritatos efferbuisse, vt alter alterum reliquerit. Ita enim ait Lucas, Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus, Reuersi inuisamus iam fratres nostros per omnes ciuitates per quas annunciauimus verbum Dei, cognituri quomodo res illorum habeant. Barnabas autem consuluit vt assumerent secum Iohannem, qui vocabatur Marcus. Paulus autem æquum non censebat eum secum assumere qui defecisset ab ipsis ex Pamphylia, nec eorum comes in illo opere fuisset. Sic igitur sunt exacerbati vt alter ab altero abscederet.

Acto. 15.

F V N D A M. F I R M I

**Diffidium
ecclesie
Corinth.**

In ecclesia quoq; Corinthiorum nõ erat le-
ue schisma. Nam hic quidẽ dicebat, Ego sum
Pauli, ille verò, Ego sum Petri, tertius clama-
bat, Ego sum Apollo. Erant inter fideles &
aliæ nonnullæ diffensiones de rebus varijs, v-
ti videre est in priore apostoli epistola ad Co-
rinthios.

Ad Philipp. i. cap. ipse apostolus manifestè
testatur concionatores suo etiã seculo non fu-
isse concordēs in annunciando euangelio, &
nihilominus tamen, ait, Attamen quouis mo-
do siue in speciem, siue syncerè Christus an-
nũciatur, de hoc quoq; gaudeo atq; gaudebo.

**Diffidium
in paschate
celebrãdo.**

Grauis & diuturna contentio de paschate
exorta est inter sanctissimos doctores primi-
tiuæ ecclesie, ipsis mox dom. apostolis succe-
dentes, durauitq; per annos propè 200. Nam
Euseb. in eccles. historia affirmat dissidium
hoc demum per Nicenam synodum esse sub-
latum.

**Diffidium
in Cõcilio
Niceno.**

In eadem synodo Nicena erant varia dissi-
dia & acres contentiones inter doctores ec-
clesie. Id quod Constantinus Imp. indigne fe-
rebat. Non dicam modò quàm varia acerba-
que & multiplicia fuerint inter ipsos certami-
na in alijs consequentibus concilijs. Certè a-
deò excreuit hoc malum, vt bonis omnibus
per ecclesiam doluerit vehementissimè.

Acce-

Accedit his omnibus quod præclari in ecclesia doctores inter sese commissi, pugnarunt, quilibet pro sua opinione, animo planè infensissimo. Quod ipsorummet libri & historiae ecclesiarum testantur. Cornelius & Cyprianus beati martyres & episcopi, unà cum episcopis Africæ & Italiæ acriter contendunt de rebaptisandis hæreticis, his quidem urgentibus rebaptisandos esse, illis maximè negantibus.

Cornelius
& Cyprianus.

Petrus Alexandrinus & Meletius Ægyptiacus unà cum suis sectatoribus ita sunt propter aduersas exacerbati sententias, ut dissiliunt prorsus, singuliq; singulas constituerint ecclesias, & Meletius quidem suam ecclesiam nuncupavit Martyrum, Petrus verò suam appellavit catholicam. Contendebat Petrus lapsos in peccata, & eos qui propter tormenta negant fidem Christi, nunc autem pœnitentes cuperent reconciliari ecclesiæ, in gratiam esse recipiendos: Meletio contra nolente ququam istorum recipere, & iam etiam separante se ab ijs, qui lapsos recipiebant. Testatur de his Epiphanius in sua illa Panaria contra hæreses, fol. 346.

Petrus Alexand. & Meletius.

At idem ille Epiphanius Salamine Cypri episcopus, qui miraculis claruit, & maxima authoritate, etiam apud hostes fidei & hære-

Epiphan.
& Chryso.

F V N D A M. F I R M I

gicos polluit, sicut testatur Hieronymus, in-
 stinctu Theophili Alexandrini episcopi, dissi-
 dio inextricabili & implacabili cū eloquentis-
 simo Constantinopolitanorum episcopo Io-
 anne Chrysoftomo, commissus, in synodo qua-
 dam Cypria, libros Origenis damnauit, quos
 Chrysoftomus damnare noluit. Scribit hac
 de re Sozomenus lib. hist. 8. cap. 14. & 15. item
 Nicephorus Callistus in sua hist. eccles.

Cyrillus &
 Ioan. An-
 tiochenus.

Ita concurrerunt inter se cum suis sectato-
 ribus Cyrillus Alexandrinus & Ioannes An-
 tiochenus episcopi, qui tamē sibi pulchrē sunt
 reconciliati rursus, cum sententiam suam illu-
 strius explicasset Cyrillus.

Hieronym.
 & Ruffin.

Controuersias inter se habuerunt Hiero-
 nymus atque Augustinus, & Ruffinus atque
 Hieronymus. Nec defunt viri docti & boni,
 qui arbitrantur Hieronymum in ea conten-
 tione limites modestiæ transiijisse.

Præterea contenderūt diu episcopi Aphri-
 cæ cum Romanis episcopis Sozimo, Boni-
 facio, & Celestino, propter prouocationem,
 quam appellationem vocāt, ecclesiarū Aphri-
 cæ, ad sedem Romanam. Noluit autem S.
 Augustinus cum Aphricæ episcopis eam pote-
 statem cedere Romanis pontificibus.

Quorum
 hæc omnia
 pertinent.

Possē huius generis multò plures eccle-
 siæ dissensiones commemorare. Quibus præ-
 clari

clari doctores ecclesiæ inter sese cõmissi, certarunt, nisi hæc exempla bonis sufficere existimarem. Quando verò hi omnes crediderunt in Christum, & præcipua religionis nostræ capita reciperent, interim verò suas haberent controuersias, propter quas mutuis etiã conuitijs sese conspurcarunt, nemo sanè colligebat, dissidere inter se præclara ecclesiæ lumina, eam ob rem eos neq; ecclesiam habere vllam neq; fidem aut doctrinam sanam: Quare itaq; in non impari causa hodie nõ pariter iudicatur? Tametsi enim nec eruditione nec sanctitate adductis pares simus doctorib. sumus tamẽ & ipsi Christiani, recipimus ipsa capita fidei prima, sumus & ipsi ecclesiæ Dei ministri, ac controuersia quæ inter nos sunt, ita agitantur vt vtrinq; velimus articulos fidei Christianæ permanere inuiolatos.

Quomodo se gerant & quid faciant simplices, dum contentiones in religione adhuc inter doctos uigēt, necdum possunt componi. CAPVT IIII.

QVæ autem commemorauì hæctenus de antiquæ ecclesiæ controuersijs atque dissidijs, non in hoc cõmemorauì, vt dissidia defendam & per se bona esse existimem: sed in hunc finem potissimum hæc adduxi exempla, vt simplices rerumq; imperiti hinc

F V N D A M. F I R M I

Orādū pro
concordia.

capiant consolationem, nec dissidijs doctorū
nostri seculi virorum offendātur, aut verum
esse existimēt, quod nonnulli dicunt, nullam
ibi esse ecclesiam doctrinam & fidem ueram,
vbi dissensiones reperiuntur. Quin supplicēt
singuli sine intermissione Deo, petentes ut
quemadmodum ille immensa sua gratia, pro-
gressu temporis grauissimas ex ecclesia dissen-
siones sustulit & pacem ecclesiæ restituit, ita
nunc quoq; dissidia nostra componat & con-
cordiam ac pacem concedat. Potest ille despe-
ratis etiam rebus succurrere.

Quomodo
se gerat sim-
plex in his-
ce dissidijs.

Interim verò dum vigent illa in ecclesia
certamina, & docti inter sese & concionando
& scribendo belligerātur ac se mutuum dam-
nant, respiciat fidelis quilibet vnice & rectā
ad Christum dominum vnicum seruatores
nostrum, contendatq; viribus suis omnibus,
vt per fidem veram Christum apprehendat
atque possideat & in corde suo retineat, auer-
tat verò oculos animi ab vniuersis illis con-
certationibus doctorum, nec sinat se à Chri-
sto per illas alienari. Et qui Christum prædi-
cant, vni omnia vitæ & salutis tribuunt, huic
vni innitendum, & hunc solum sequendum
esse docent, ijs demum auscultet & credat, &
quod verum esse didicit & credidit, seruet &
tueatur,

Domi-

Dominus noster in Euangelio secundum Matthæum interrogat discipulos suos & ait, **Quæ** me dicunt esse homines? Et responderunt ipsi, quidam aiunt te esse Ioanem Baptistam, alij aiunt te esse Heliam, alij Ieremiam, aut alium quempiam ex prophetis. Vbi palam cer- nimus illo etiam tempore, quo ipsemet domi- nus prædicabat euangelium, inter homines varias de Christo fuisse opiniones. Cæterum non vult dominus suos instar vulgi incertis dubijsq; opinionibus discindi & vacillare, sed certam suæ fidei edere confessionem. Dicit e- nim iterum suis discipulis, quem verò vos me esse dicitis? Et respondebat Simon Petrus ac dicebat, Tu es Christus ille viuentis Dei fili- us. **Quæ** sane vera & orthodoxa est fides, & veræ fidei sincera confessio, nempe vt corde credamus & ore cõfiteamur, Iesum Christum esse verum Deum & hominem, vnicum mun- di saluatorem Messiam illum expectatum re- gem atq; pontificem: in quo omnes fideles ha- bent omnem plenitudinem & vitam æternâ.

Hoc fundamentum collocat ipse dominus cui imponi debeat ecclesia, tutò consistere & seruari. Nam dicit Petro dominus, Et ego tibi dico, quod tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ infero- rum (nimirum vniuersa potestas aduersaria

*Firmū fun-
damentum,
cui tuto in-
niti potest
fidelis.*

FUNDAM. FIRMI

validissimaq; atq; adeò ipse satanas cum vni-
 uerso regno inferorum) non præualebunt ad
 uersus eá. Ita verò dominus semetipsum col-
 locat fundamentum fidelium, cui tutò inni-
 tantur & in quo certò salui fiant. Sicuti Pau-
 lus attestatus est aliud fundamentum poni
 non posse, quàm quod positum est, Christus
 Iesus. Ædificatur super hoc fundamentum fi-
 de, quando vera fide Christo innitimur. Ita ve-
 rò fideles crescunt atq; exurgunt in domum
 spiritualem, & fiunt ecclesia, cœtus populi
 Dei. Sic enim hoc negotium nobis exponit
 beatus Petrus, & ait, Ad Christum acceden-
 tes, qui est lapis viuus, ab hominibus quidem
 reprobatus, apud Deum verò electus & pre-
 ciosus, ipsi quoq; veluti lapides viui ædifice-
 mini, domus spiritualis, sacerdotiũ sanctum,
 ad offerendum spirituales hostias, acceptas
 Deo per Iesum Christum. Porrò tale ædifici-
 um perstabit super petra Christo firmũ, con-
 tra ipsas quoq; inferorũ portas. Proinde Chri-
 stus est firmum illud fundamentum, cui tutò
 fidelis quilibet inniti potest, vtcunque docto-
 rum ecclesiæ, alius quidem sic, alius verò ali-
 ter sentit, & prædicat de Christo.

1. Cor. 3.

1. Petri 2.

In dissidio
 multorum
 & defectio
 ne inhæ-
 reat fidelis
 Christo.

Idem ille dominus noster iterum collocat
 semetipsum firmum omnium fidelium fun-
 damen-

damentum, apud Ioan. in cap. 6. docens se panem vitæ descendisse cælo, incarnatum esse, ac carnem sanguinemq; suū tradidisse in mortem, ad cibum potumq; vitæ æternæ, vt quisquis ederit biberitq; ex ipso, id est Christum seruatorem & vitam suam vera fide fuerit amplexus, xicturus sit in sempiternum. At cū astantium non pauci sermonem domini non rectè intellexissent, sed arbitrarentur carnem & sanguinem Christi edendum potandumq; esse, tāquam quemuis alium cibum potumq; corporeum, ore corporeo percipiendum, offensi sunt hoc doctrinæ genere, quod i p s i s u i debatur & absurdum & barbarum, defeceruntq; ab ipso, nec amplius ipsum sunt secuti. Proinde dicebat dominus ad suos illos discipulos, Ergone & vos abire vultis? Respondit Petrus, Ad quem iremus domine? Tu habes verba vitæ æternæ: & nos credimus & cognouimus, quod tu es Christus filius Dei viui. Proponuntur nobis ea responsione insignia dogmata tria, Prius, Christum Iesum esse vnicum fundamentum & firmam petram vniuersæ ecclesiæ, id est, omnium fidelium. Posterius, rectam veramq; esse fidei orthodoxæ confessionem, quam hic nobis verba Petri commendant, & quam omnes fideles ad eundem modum confiteri iubetur. Postremum, in de-

F V N D A M. F I R M I

fectionibus scandalis atq; dissidijs, qui sibi cōsultum volunt, non spectare quid alij sentiāt, aut contendant, sed imitari simpliciter S. Petri exemplum, qui alijs deficientibus, ipse se Christo adiunxit, vtpote viuo Dei filio, & iccirco vitæ æternæ, vt, omnes fluctuantes in turbis huius seculi & ipsi sese ad hunc portum salutis conferant.

Act. 4.

Iam verò cum idem hic Petrus apostolus in Actis coram senatu Hierosolymitano verba faciēs, aperte testetur & dicat, Christus est lapis ille reprobatus à vobis ædificātibus, qui factus est caput anguli: nec est in alio quoquā salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo, quod datum sit inter homines, per quod oporteat nos seruari, tenet vtiq; nunc quilibet fidelis, vtcunq; simplex & imperitus sibi alijsq; esse videatur, verum & firmum fundamentū, cui innitatur, nempe dominū nostrum Iesum Christum. Aut quo cum pudore audebit post hac quisquam conqueri ac dicere? Dissident inter se doctores populi, & hic quidem iubet me ita credere & facere, alius aliud præcipit ac suadet: hic ego cum simplex sim, quid potissimum sequar nescio. Quiuis enim perspicuè videt adeoque manibus iam tangit, quid credat, quid agat, quid sequatur. Credat in Christum qui solus est vita & plenitudo totius

tius mundi. Sequatur apostolos, qui, cum ad prædicationem Christi offenderentur & deficerent plurimi, isto tamen horum exemplo nihil sunt commoti, neq; dixerunt, nunc quid faciamus, nescimus, sed per fidem Christo sese coniunxerunt, Christo ut vnicæ petræ innixi sunt, & in confessione vnius Christi perseverarunt. Quid itaque aliud nunc quoque in tanta doctorum distractione faciat fidelis quiuis, quàm quod omnium est expeditissimum, tutissimūq; credat in Christum, & salutis omnia quærat in Christo, nusquam discedat à Christo?

Atqui quærent nonnulli, cum contendentes vtrinq; se Christum habere & prædicare iactitent quibus notis ipsi deprehendere possint, vtra pars syncere vel insyncere Christum annunciet. Ea verò res cognitu nõ erit admodum difficilis. Nemo enim ita simplex est rerumq; imperitus, ut non animaduertat, solus ne Christus & in hoc vno salutis omnia prædicetur, an Christo aliquid coniungatur, cui vel ex æquo attribuatur salus, vel sine hoc Christus inefficax esse ad saluandum doceatur, adeoq; additamenta diligentius quàm Christus ipse inculcentur. A talibus autem doctrinis ut corruptissimis cauendum est omnino: Quod certum sit Deum patrem in Chri-

Quibus notis deprehendas qui syncere vel insyncere doceant.

sto absolutissime omnia salutis vitæq; donā uisse, & per Christum & fidem in ipsum nos absolui plenissime.

Quod in solo Christo Iesu uniuersa salus plenissimè nobis sit exhibita, ideoq; per Christum fideles ita perfici siue absolui, ut nullis ad consequendam salutem rebus alijs indigeant. CAP. V.

*Ecclesia
habet in
Christo om-
nem pleni-
tudinem.*

Sed ne quid dubitationis apud vllos resideat, commonstrabo consequenter scripturæ sanctæ testimonijs, Ecclesiam Christi in Christo domino omnem habere plenitudinem, ac per fidem in ipsum ita perfici vel absolui, vt omnia vitæ & salutis non aliunde, nisi ex solo Christo expectet. Etenim Dominus apud Isaiã omnes ad se vocat, omnibusq; plenam bonorum omnium saturitatem promittit, ac dicit, O vos omnes qui sititis, Venite ad aquas, & hi quibus non est pecunia, venite, emite, & comedite. Parate cibum sine argento, & sine precio vinum & lac. Cur expenditis pecuniam pro eo quod non est cibus, & laborẽ vestrum pro eo quod non satiat? **Q**uin potius audiendo audite me, auscultate & comedite bonum, & in pinguedine oblectet se anima vestra. Inclinate aurem vestram & ad me venite, audite, & viuet anima vestra, &c. **I**ntelligit autem propheta per cibũ & potum abso-

Isaiæ 55.

absolutissimam rerum cœlestium ueræq; salutis perfectionem, ad quam percipiendam, obedientia & fide, vehementissime hortatur. Illam enim sua sponte offert, quinimo graui-ter eos increpat, qui aliunde illam petunt, diserte significans ipsos oleum, quod dici solet, & operam perdere. Cum salus non inueniatur nisi apud solum dominum. Verba ipsa prophetæ adeo sunt illustria & plana ut nulla nostra indigeant explicatione. Recitabimus tamen obiter domini & saluatoris nostri Iesu Christi verba, quibus ad illa prophetæ respicere & ea veluti interpretari videtur, dum apud Ioan. in ca. 7. ita dicit, Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me sicut scriptura dicit, de eius ventre fluent aquæ viuæ. Et iterum, Quisquis biberit ex aqua hac (fontana & terrena) sitiet iterum: quisquis autem biberit de aqua quam ego dederò ei non sitiet vnquam, sed aqua quam ego dederò, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Habent itaque omnes fideles plenissimam omnium bonorû in Christo perfectionē, ut eis nec alijs rebus opus sit, nec aliunde illâ petât.

Hoc ipsum clarissimè & euidentissime docuerunt sancti Apostoli Christi Petrus & Paulus. Petrus in orationibus vel cōcionibus suis in Actis Apostolorum diligenter descriptis

F V N D A M. F I R M I

Paulus ad
Hebræos.

& in suis spiritu Christi redundantibus epistolis. S. Paulus scribit Hebræis, alte huic errori fœdissimo immerfis, quod Christi cognitio vel fides non absolueret aut iustificaret hominem, nisi & legis accederet obseruatio. Demonstrat ergo his dilucide & euidenter, per Christum iustificari vel absolui credentes, ideoq; nihil opus esse vel lege vel legis ceremonijs, sacerdotio aut sacrificijs. Nam in Christo esse omnem plenitudinem, Christum legi satisfecisse per omnia, in Christo esse legis impletionem, Christum esse vnicum & sempiternum pontificem vel sacerdotem, Christum esse unicam & sempiternam hostiam quæ sola sanctificet & absoluat, In Christo finiri & abrogari vniuersas legis ceremonias. Proinde quisquis Christum possideat vera fide, eū esse iustificatum, & habere omnem plenitudinem, &c.

Idem Apostolus in 1. ad Coloss. cap. aperte dicit, Complacuit patri in Christo omnis inhabitaret plenitudo, & per eum reconciliare omnia sibi, pacificatis per sanguinem crucis eius, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis. Et iterum in 2. capit. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac cognitionis absconditi. Nam in eo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & estis in eo completi, qui est caput
omnis

omnis principatus, &c. Obseruanda autem in his diuinissimis apostoli verbis moneo hæc duo capita, Primum quòd apostolus apertè testatur, Deo placuisse omnem in Christo habitare plenitudinem. Vnde consequitur repugnare Dei beneplacito adeoq; æterno & immutabili & inuiolabili Dei consilio atque decreto quotquot plenitudinè illam alibi quàm in vno & solo Dei filio quærunt. Secundum, quod Apostolus perspicuè dicit Christum reconciliaffe omnia, quæ in cælis & quæ in terra sunt: in ipso reconditos esse omnes thesauros sapientiæ & cognitionis, & in illo nos esse completos. Ea verò si vera & certa sunt, vt sanè, profecta ex apostolis per spiritum veritatis, falsa & incerta esse nequeunt, consequitur indubitanter ex his omnibus, quod qui sibi & salutis suæ optime vult consultum, eum vni Christo firmo & vnico fundamento inniti & ab hoc vno per veram fidem omnem petere plenitudinem. De quo etiam in sacrosancto euangelio legimus, Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiam pro gratia, &c. Ioan. I.

Quicquid verò perfectæ salutis nobis in Christo à Deo patre exhibitæ, verbis profertur & tradiderunt nobis apostoli, id totum expresserunt nobis sancti euangelistæ

Euangelistæ demonstrat nobis in Christo omnem plenitudinem.

F V N D A M. F I R M I

re ipsa oculis ceu præsentē contemplanda per historiam subiecta. Proponunt enim nobis Christum verum Deum & hominem, dominum vniuersorum, cum cæli tum terræ. Mandat hic elementis ipsis, aquæ & vento, & obediunt ei. Mandat cum imperio satanæ, & contremiscit, vociferatur victus & totus substernitur domino potētissimo. Remittit ille peccata, Mortuos resuscitat in vitam, Sanat omnes languores atq; morbos, etiâ fœdissimos incurabiles atque desperatos. Dicit vel verbum, & quicquid dixit voluitq; id factum est. Omnium secreta atq; ad eò ipsa hominum corda ei fuerunt exposita. Nouit enim & potest omnia. Nec tantū benigne vult, sed & diuina virtute potest in re qualibet consulere & succurrere miseris mortalibus. Nec vlla hic re impeditur. Proinde hunc vnicum suum filium, vnicam & æternam salutem proponit nobis Deus pater, cælitus, atque super ipso in hæc verba testatur, *HIC est filius meus dilectus, in quo placata est aīa mea, is sum audite.*

Math. 3. 17
1. Pet. 1.

Cæterum non modò potens est dominus noster Iesus Christus, sed etiam volens, id est, clemens & benignus. Ne quis enim diceret, Peccator sum miser & egenus, nō ausim prodi in conspectum tantæ maiestatis, præoccupat ipse nos, & in euangelio omnes ad se vocans

eans, clamat, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego vos reficiam. Quid quod ipse, sicut testatur historia euangelica, benignissime & quasi exertis vlnis, excepit omnis ætatis sexus conditionisq; homines. Non abhorruit ille ab vllis quantaus fœditate corporis & animi fœtidis ac turpibus. Excepit omnes, complexus est omnes, sanauit omnes, consolatus est omnes, atque adeo neminem à se dimisit tristem, & quem non adoperuerit beneficijs, Qui verò in ipsum crediderunt, ita sunt saturati & absolutè perfecti, vt post Christum nihil amplius desiderauerint, quæsierint aut postulauerint. Dixerat enim, Qui me ederit ac biberit, in æternum nō esuriet aut sitiet. Quod sanè irrefragabile testimonium est, in solo Christo per fidem perfici plene credentes, ut post Christū alijs rebus ad salutē cōsequendā planè nihil sit necessariū.

Math. 11.

Prædicta illustrantur & confirmantur ad huc plenius ex euangelio secundum Ioannem. CAPVT VI.

AC euangelium Ioannis quod inter præcipuos & illustrissimos noui testamenti libros, ceu nobilis gemma inter preciosos lapillos lucens, habetur, vnice hoc agit, ut demonstret omnem in Christo esse plenitudinem, & quod credentes in ipsum plenissimè

Summa E-
uangelij se-
cundum Io-
annem.

F V N D A M. F I R M I

perficiatur, deniq; quod extra Christum nulla sit salus.

Cap. 1.

Christum enim Iesum affirmat esse sapientiam & sermonem vel verbum patris quod sit ab æterno in patre & apud patrē, & quod per verbum creata sint omnia quæcunque creata sunt, quocirca verbum quatenus filius Dei est creator sit & non creatura. Hunc Christū Dei filium affirmat esse & vitam & lucem, quæ omnes illuminet quotquot in mundo illuminantur, & quod per ipsum omnes credentes efficiantur filij Dei, deniq; quod æternum illud Dei verbum, caro factum sit, id est, incarnatū, verus & perfectus homo, ex virgine natus sit, & habitavit inter nos vt verum hominem decuit. Hunc ipsum affirmat esse vnigenitum patris in sinu patris, plenum gratia & veritate, de cuius plenitudine omnes acceperimus, patriq; reconciliati & dilecti filij facti sumus. Esse enim hunc agnum illum, nimirum sempiternam hostiam expiatoriam, Dei, quæ tollat peccata mundi. Hunc baptizare igni & spiritu sancto. Hunc esse scalam per quam pateat ingressus in regnum Dei. Hunc esse vnicum illum seruatorem, per serpentem eremum olim in lege prefiguratum. Quocirca qui exaltatum Dei filium in crucē vera fide aspiciat, ei venenum à veteri quondam infusum serpente,

Christus
agnus ille
Dei.

Cap. 2.

Christus
serpens ex-
altatus.

penite, lethiferum non fore. Sic enim dilexisse Deum hunc mundum, ut pro mundo dederit unigenitum in mortem, ut quicumque in ipsum credant, non pereant, sed habeant vitam æternam.

Addit his Ioannes, Iesum Christum esse unicum ecclesiæ suæ sponsum, qui annunciet ei omnia cœlestia mysteria ad salutem necessaria, atque adeò ea quæ ipse viderit apud patrem, & ideo nec vana doceat nec quenquam allat: tametsi interim infelix mundus institutioni eius verissimæ certissimæque non credat. Patrem impense filium diligere, & omnia in manus eius tradidisse, negotiumque salutis eternæ sic instituisse, ut quicumque credit in filium hunc Dei, saluus fiat, qui non credit, pereat iraque Dei æternum illi inhaereat.

Christus
ecclesiæ suæ
sponsus.

Porro testatur idem ille apostolus, Christum esse scatebram iugem vel fontem aquæ viuae, illum esse verum & expectatum Messiam, qui vos omnia doceat: illum esse æqualis essentiae ac potestatis cum patre, cui cooperetur & cum quo gubernet & conseruet omnia: illum esse panem vitæ è cœlo descendentem ut omnis qui edit ex hoc pane nunquam moriatur sed habeat vitam æternam. Talem verò cibum se ipsum quidem Moysi dare nec quenquam

Cap. 4.

Christus
fons.

Cap. 5.

Cap. 6.

F V N D A M. F I R M I

Christus
panis uitæ.

vel angelorum vel mortalium. Christum quoque vt solus est vita, ita eundem sua sponte & liberalissimè omnibus fidelibus vitam hanc suam offerre, omnesq; hortari ad eam capessendam.

Cap. 8.
Christus
lux mundi.

Iterum verò testatur Ioannes Christum esse lucem mundi, quem qui sequantur nō ambulant in tenebris, sed habeant lumen uitæ

Cap. 10.
Christus
pastor bonus.

Certissimum est enim dominum nostrum Iesum Christum omnes illuminare credentes spiritu suo ac verbo, abstergereq; omnes cordis tenebras à cacodæmone & à mundo & à nostra carne offusas. Rursus testatur Ioannes

Christus
ostium.

Christum esse bonum illum pastorem, qui vitam suam impēdat pro salute ouium, quas interrim & eximie diligit & fideliter pascit & accuratè custodiat, ita vt eas nemo ex eius manibus rapere possit, neq; quicquam rerum ad salutem necessariarum eis desit. Oves porrò diligere vicissim pastorem hunc suum, nouisse vocem eius, & audire solam, alienorum nō audire. Christum hunc vnicum esse ostium per quod pateat ingressus in ouile, in ipsam inquam ecclesiam & vitam æternam. Eos quoque qui non ingrediantur per vnicam illam ianuam, sed aliunde tentent irrumperere, & per alias rationes sibi salutem parare, esse fures & latrones. Tales enim à Christo abalienare eis suffurati

suffurari suam gloriam, (qua glorificatur ab his qui credunt ipsum solum esse vitam, & in alio non esse vllam salutem) & suas ipforum animas trucidare : quod extra Christum non sit vera vita salutisq;.

Quid quod ipse dominus in euangelio Ioannis dicit, Ego sum resurrectio & vita : qui credit in me viuet, tametsi moriatur, & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum. Et iterum, Ego sum via, veritas & vita. Nemo venit ad patrem, nisi per me. Aperuit enim nobis dominus Iesus viam in vitam æternam, sed & dirigit & deducit nos in æternam quietem : sicut ipse iterum testatur & ait, A beo vobis paratum locum, nimirum habitationis, & redibo ad vos, & assumam vos ad meipsum, vt ibi vos sitis, vbi ego sum.

Denuò autem testificatur Ioannes & dicit, Christum veram esse vitem, nos verò palmites, per fidem insertos in vitem Christum : inde nos attrahere fructificandi vim succumq; & proferre varij generis bona opera. Dominum enim promississe perpetuam in suis fidelibus operationem. Tametsi enim discedat corpore suo & corporali præsentia amplius in mundo vel in terris non sit futurus, ipsum tamen non deserturum nos tanquam pupillos, sed missurum & inserturum cordibus nostris

Cap. 11.
Christus
resurrectio.

Cap. 14.
Christus
via, veritas
& vita.

Cap. 15.
Christus vi
tis vera.

Cap. 16.

F V N D A M. F I R M I

Cap. 17.

suum paraclctum sanctum spiritum, qui con-
soletur, roboret, doceat, & in omnē veritatem
ducat. Pręterea promississe Dominum, patrem
nobis clementer largiturum quęcunque in
nomine Christi postulauerimus. Quinimo i-
psum filium pro nobis patrem alloquutum di-
xisse, Non pro apostolis rogo tantum, sed &
pro omnibus qui credituri sunt per eorum ser-
monem in me. Pater, quos dedisti mihi volo,
vt vbi sum ego & illi sint mecum & videant
gloriam meam, &c.

Non arbitror à quoquam mortalium cla-
riora, firmiora, euidētiaꝝ; proferri, aut e-
tiam requiri posse testimonia, de eo quod in
solo Christo Dei & hominis filio data sit no-
bis omnis plenitudo, & quod per solum Chri-
stum vel in solo eius nomine fideles plenissi-
mē iustificentur & perficiantur. Quę si quis
inuertere aut floccifacere pręsumpserit, non
video quid cum tali agas quàm vt iubeas mi-
serum esse libenter.

*Christum Iesum ita uelle per fidem recipi
à nobis, ut contenti eius solius salute, utpo-
te qui unus omnibus ad salutem sufficit cre-
dentibus, nihil ipsi adiungamus penitus.*

C A P. VII.

Confitētur
multi ore
Christum
factis negāt

Quotquot verò audiunt aut legunt ea
quę hactenus commemorauimus
de

de Christo Iesu vnica totius orbis salute plenissima, excipiunt sanè vocibus gratulantibus, ac dicunt, ista se credere firmiter, & ita se credidisse semper, nec arbitrari quenquam esse fidelium, qui illa non agnoscat & fateatur.

Cæterum si quis interim non tantum audiatur, quid loquantur hi homines, sed obseruet etiam quid faciant, deprehendet mox eos palàm abnegare factis, quæ confessi fuerant verbis. Verbis quidem confitentur manifestè se vni Christo plenam attribuere salutem, factis autem declarant se salutem non in vno soloq; quærere Christo, sed magis in suis operibus, atque meritis, in meritis item suffragijs vel in tercessionibus cultuq; diuorum, sed & in multiplicibus traditionibus, decretis, ordinationibus & ritibus ecclesiæ Romanæ, quorum nullus est modus, finis nullus.

Error autem hic turpissimus in his potissimum versatur. Principio enim ingenium & vis veræ fidei, non ita vt decebat obseruatur ab omnibus. Etenim vbicumque est fides vera atq; sincera in Christum, ibi fidelis animus nihil salutis quærit extra Christum, quinimo in Christo & per Christum ita est exatiatus, vt post Christum plane nihil desideret. Proinde si quis salutem adhuc quærit in creaturis, in operibus in decretis & ritibus hominum, il

Erroris
fontes.

F V N D A M. F I R M I

Iam sanè in Christo neque vnquam sensit, neque assequutus est, nunquam denique satiatum est. Si enim persensisset ac satiatum esset, certe tranquillo animo exultaret in solo Christo, nec posset alicubi quicquam quærere salutis, quam plenè percepisset possideretque in Christo. Manifestum est itaque istos vera fide adhuc destitui. Pro qua supplicandum est Domino, vt per ipsam omne salutis nostræ præsidium, in solo Dei filio collocemus sincere absque vlla mixtura.

Deinde non obseruatur à plerisque veram Dei per Christum inuocationem & cultum minime ferre creaturarum inuocationem & cultum: quemadmodum Paulus negat gratiam posse consistere cum opere. Quod si per gratiam, inquit, saluamur, iam non per opera.

Rom. 11. Nam magnus ille propheta Dei Helias obiurgans seueriter populum Israelis, qui vnà & Deo & Baali inseruire voluit & sacrificare, dixit, Quousque claudicatis vtroque pede? (nos diceremus, Quousque portabitis vtroque humero?) Si dominus est Deus, sequimini illum, Si Baal est Deus, sequimini ipsum. Id quod perinde sonat, ac si dixisset, Nō vult Deus quemquam, quisquis is sit, vnà secum coli, sed solus vult adorari, solus inuocari solusque coli ab hominibus. Deserite ergo & conspuite Baal. Satis est

tis est vobis Deus noster.

Interrogat S. Augustinus de Consensu euangel. lib. 1. cap. 18. Qui factum sit, quod cum Romani cultum omnium deorum ab omnibus gentibus acceperint, nunquam tamen legatur cultum Dei Hebræorum vel Iudæorū recepisse: ac respondet, Romanos intellexisse, vel ex Socratis sententia, quemlibet Deum eo modo esse colendum, quem ipse præscripsit aut exegit. Nisi enim hoc fiat, hominem non Deum colere, sed quemlibet id magis colere, quod ipse sibi finxit. Voluisse autē Deum Israelis se solum coli, noluisse vt quisquam cum ipso coleretur, præterea noluisse eum alia ratione, & alio modo coli, quam ipse populo suo præscripserat, Hoc ipsum cum etiam scirent Romani, intelligerentque omnes sibi Deos deserendos esse, quo rite solum Deum Israelis colerent, noluisse Deorum suorum sacra abijcere, & solum Deum Israelis venerari, eaque de causa nunquam quicquam cultus Dei veri recepisse. Atque vtinam hodie quoque plures euangelium non alia magis causa repudiarent quàm quod cernunt Christum non ferre ea quæ homines ei obtrudunt, & eos qui vere recipiunt euangelium, à solo pendere Christo, in ipsum solum respicere, & formam cultus Dei repetere ex euangelio, asper

Deus solus
uult coli si-
ne cōsorte,
secundum
uerbū suū.

F V N D A M. F I R M I

nari verò omnia quæ huius ex semetipsa con-
finxit humana sapientia.

Erroribus
circūagun-
tur qui non
à solo Chri-
sto pēdent.

Isaias cap. 8. in hunc modum concionatur,
Si non dixerint iuxta verbum hoc (nimirum
iuxta verbum Dei) non erit eis lux matutina.
Et oberrabunt in terra perplexi & famelici.
Postquam autem esurierint, excandescunt, &
regi suo (patrono nimirum ac medio salutis
quod sibi delegerunt) maledicent. Et sursum
ac deorsum aspicient, sed ubique se ingeret ca-
ligo tenebræ atque angustia. Certissimum est
enim destitutum fide in Christum carere lu-
mine & vita, tranquillitate denique animi vel
pace. Nam tametsi hic multo labore varijs se-
se salutis exercent medijs, ne hac tamen ratio-
ne ad salutem animiq; tranquillitatem pertini-
git. Hæret enim miser etiamnum in caligine,
ideoque remanet in ipso animi angustia, quæ
non tollitur, nisi quis Christum sola fide syn-
cera amplectatur.

Omnibus
alijs relictis
solū appre-
hendere
Christum.

Proinde cum in solo Dei filio Iesu Christo
sit lux & vita, conscientiarum tranquillitas fi-
duciaque & consolatio, vera denique salus &
salutis plenitudo, cumq; Deus nolit Christo
suo coniungi quicquā, ex quo etiam salus spe-
retur, consultissimè planè electi Christi apo-
stoli nihil penitus Christo coniunxerunt in
doctrina salutis, sed omisis medijs ad salutē
paran-

parandam omnibus, solum Christū prædicarunt per euangelium. Notissima est enim illa præclara sancti apostoli Pauli sententia, Christus Iesus factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatioq; & redemptio, vt sicut scriptum est, Qui gloriatur in domino gloriatur. Proinde cum venirem ad vos, non quicquam ad cognoscendum delegi inter vos nisi Iesum Christum eumque crucifixum. Et iterum, A me verò absit, gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, &c. Idem apostolus ea quæ aliquando vt præstantissima & meritoria, vt vocant, vitæ æternæ æstimauit, collata tandè cum Christo penitus contempsit, ac fassus est ea re se peccasse et salutem veram in solo Christo inueniri. Ad Philipp. enim, Sed quæ mihi erāt lucra (inquit) ea duxi propter Christum damnum esse. Quinetiam certe duco omnia damnum esse propter eminentiam cognitionis Iesu Christi domini mei, propter quem omnia ista pro damnis duxi & duco pro excrementis, vt Christum lucrifaciam: & comperiari in eo, nimirum qui non habeam meam iustitiam, nempe quæ est ex lege, sed eam quæ est per fidem Christi, id est iustitiam eam quæ est ex Deo per fidè. Quod si omnes qui Christi nomine gloriantur, Paulum apostolum imitantes, & ipsi spernerent omnia alia media,

1. Cor. 1, 2.

Galat. 6.

Philipp. 3.

F V N D A M, F I R M I

ritus atq; decreta, ab hominibus inuenta, quæ etſi aliquando magni fecerint, nunc tamen pro damno æſtimarēt vt vno Chriſto vere & plenè fruantur, vere profectò eſſent id quod videri volunt, Chriſtiani, & pace fruereſſent abundãtiore. Nunc verò cùm hoc facere contemnant, mirum ſanè non eſt tot diſſidia & concertationes vigere in eccleſia.

An quod ſalus in ſolo Chriſto eſt, inanis lit oratio, prædicatione, &c.

Sed obijcis, Si Chriſtus vnus omnia facit & illi plene perfecti ſunt qui Chriſtum fide poſſident, ſoluſq; ille ad ſalutem ſufficit, ergo ne ea quoque, quæ ipſe Chriſtus inſtituit & uſurpauit inutilia ad ſalutem videbuntur? Ergò ne poſthac nihil opus erit eccleſiæ annunciatione verbi Dei, cœtibus ſacris, precibus, adminiſtratione & uſu ſacramentorum exercitiòque bonorum operum? Reſpondeo, Quæ modò cõmemorata ſunt inferuiūt plantationi cultuique fidei, per quam in Chriſto perficiuntur credentes: at in ijs reuera non eſt ſalus, ſed per ea potius plantatur ac propagatur. Panis reuera confortat & in vita conſeruat hominem: ea verò quibus paratur panis non niſi improprie ſeruant hominem. His tamen ipſis maximopere opus eſt. Niſi enim colatur tellus, ſeratur, colligatur frumentum, trituretur, mola confringatur & pinſatur, panis nõ habetur. Ita & prædicatione verbi Dei & reli-

& reliquis nunc commemoratis opus est in ecclesia. Itaq; manet Christus dominus noster panis ille vitæ, qui solus pascit & vitam dat mundo. Oportet autem prædicari Christum & plantari fidem in cordibus hominum, per euangelium & illuminationem sancti spiritus. Oportet precibus donum fidei illuminationemque sancti spiritus petere, aliaque nobis necessaria à Deo postulare, & pro acceptis beneficijs gratias agere. Oportet & sacramenta à Christo nobis instituta, religiose vsurpare in ecclesia. Sunt enim sacramenta symbola ac testimonia nostræ per Christum redemptionis, quibus totum salutis negotium in Christo perfectum, oculis fidei contemplandum exponitur. Sacramenta illa obfignationes vel sigilla quædam sunt nostræ salutis, quod per Christum abluti à peccatis, corpore & sanguine eius alamur ad vitam æternam. Admonent illa nos insuper officij nostri & per spiritum sanctum nos excitant ad innocentiam vitæ & ad gratitudinem Deo præstândam beneficentissimo. Nec ociosa aut sterilis est vera in Christum fides, sed æctiosa & fœcunda, proferens omnis generis, secundum euangelium Iesu Christi, bona opera. Inutilia itaque non sunt in ecclesia annunciatio verbi Dei, auscultatio, oratio, vsus sacramentorum & studium

F V N D A M. F I R M I

bonorum operum : sed manet perpetuò tamè
Christus salus vnica & qui solus est perfectio
omnium fidelium, qui ad fidem per cōmemo-
rata perueniūt media, fidem que in Christum
per quem perficiuntur & alunt & exercent, so-
liq; semper Christo omnem gloriam tribuūt.

Ex quibus omnibus illud iam planissimè
intelligitur, in controuersijs ecclesiasticis &
in certaminibus propter res religionis susce-
ptis, non posse simpliciores in aliud tutius
confugere asylum, quàm ad Christum Iesum.
Hic enim est manebitque æternum lux, vita,
consolatio & requies animarum nostrarum.
Cui gloria.

*Omnes controuersias in Christo & do-
ctrina eius definiri feliciterq; componi, ut
quiuis norit quid sentiat de scriptura san-
cta, de unitate et trinitate Dei CAP. VIII.*

In omni-
bus religio-
nis dissi-
dijs inueni-
ri certam
in Christo
determinationem.

Consequentur verò exemplis aliquot
clare & euidenter commonstrabo, eos
qui soli innituntur firmo fundamento
Christo, eius doctrinam duntaxat audiunt, &
post Christum nihil ad salutem aliud deside-
rant, in ipso & doctrina eius habere omnium
controuersiarum exactissimum iudicium pla-
nissimamq; determinationem, vt nemo post
hac iure queri possit ignorare se in tanta do-
ctorum concertatione, quid credat & de reli-
gione

gione sentiat. Non autem omnes ordine recensebo controuersias, quod immensi propè esset laboris, sed aliquas modò commemora- bo, vt ex ijs quilibet intelligat, ad eundem modum reliquarum etiam controuersiarum definitionem perspicuam in Christo & doctrina eius nobis exhiberi.

Et quidem contenditur hodie acriter de scriptura canonica, an legi ea possit & debeat ab hominibus laicis: an omnia ea quæ pertinent ad fidem docendam, & ad omnia quæ sunt ad salutem necessaria tradenda, plenè & clarè contineant atque doceant? Hoc quidem affirmant alij, negant alij, existimantes opus esse præterea traditionibus & determinationibus ecclesiæ: & vulgo lectionem librorum canonicorum adeò non prodesse, vt ex ea potius hauriant imprudentes opiniones prauas: Cæterum Christus hortatur vniuersum suum populum ad lectionem sanctarum scripturarum apud Ioã. in cap. 5. Et ciues Berrhœenses in Actis apostolicis scrutantur domi priuatim scripturas, ac dispiciunt num in scripturis ea quæ Paulus palàm docuerat contineantur. Ita cum diues epulo in tormentis tartari dimissionem peteret, donec fratres suos admoneret, diligenter cauerent ne & ipsi tátis manciparentur tormentis, audit protinus, Habent

De scriptura canonica.

Act. 17.

Luc. 16.

F V N D A M. F I R M I

legem & prophetas, &c. S. Paulus de hac eadem scriptura in 2. ad Timoth. cap. 3. manifestissimè testatur: posse eam nos erudire ad salutem per fidem in Christum Iesum, vt integer sit Dei homo, ad omne bonum opus apparatus. Si quis autem his simplicissimis planè, nondum expeditus nec plenè institutus ac satiatus, mauult adhuc scrutari curiosius ampliora, & de his altercari pertinacius, is sanè queritur iniquissimè negotium religionis esse perplexum & contentionibus diuulsam. Ipse enim nodum in scirpo quærit, & sua sponte litem mouet, qua facile carere posset.

De Traditionibus.

Marc. 7.

De traditionibus autem seniorum aut patrum, & constitutionibus humanis, quas verbo Dei adiunxerunt & obtruserunt ecclesiæ, dixit in euangelio secundum Marcum dominus, Rectè dixit de vobis hypocritis Isaias, Populus hic honorat me labijs suis, cor autè eorum procul abest à me. Frustra verò me colunt, docentes doctrinas, quæ sunt mandata hominum. Nam omisso mandato Dei, tenetis traditionem hominum, &c. Cum autem hanc domini doctrinam pharisæi iniquissimo ferrent animo, atque hoc domino indicaretur à discipulis, respondit dominus, Omittite illos. Sunt enim cæci & duces cæcorum. Si quis autem his simplicissimis planè, nondum expeditus

tus

tus nec plene institutus ac satiatus, &c. vt supra.

Multi inquirunt, disputant & altercantur de Deo, quis & qualis, & quid de ipso sentiendum, & credendum sit. Hi omnia Dei mysteria perscrutari (quod tamen nemo præsumeret mortalium) conantur, & sua lance singula exactissimè expendere. Cæterùm mysterium hoc in Christo domino, quantum nobis satis est, aperitur. Etenim Deus summum hoc mysterium quàm simplicissimè & significantissimè pro captu humano, quo esset intellectu facillimū exponit, dum filium suū vnigenitum incarnari voluit, nimirum, vt scire desiderâtes quis & qualis sit Deus & quid de ipso sentiendum sit & credendum, denique quid de ipso sperandum, animi oculos rectà in solum Christum Dei filium intenderemus diligenterque obseruaremus, quæ ab ipso audimus, & in ipso cernimus atque inuenimus. Inuenimus autem in eo summam sapientiam, potentiam omnium maximam, omnemq; perfectionem omnium bonorum, gratiarum atq; donorum, adde & omniū exactissimâ benignitatem cū bonitate immensa, erga miserum genus mortalium. Scit ille vniuersa: potest omnia. Nec impeditur ille vlla locorum distantia, siquidē iuuare vult. Vult autem iuuare, imò omnia ea

Quis &
qualis deus

FUNDAM. FIRMI

benigne vult, quæ homini sunt vtilia & ad salutem eius necessaria. Quisquis aut hæc intelligit, & ista in Iesu Christo vnico Dei filio cernit, quid aliud ille de Deo sentiendum colligit, quàm Deum esse æternum, immensum, omniscium & omnipotens bonum, perfectissimum & inexhaustum thesaurum bonorum omnium tam temporarium quàm æternorum, quæ ille sua sponte & liberaliter donat atq; profundit in genus mortalium, & quidem eo modo eaq; mensura quæ ipsi placuerit & nobis necessaria visa fuerit: quando ille nos homines tanquam benignus parens caros diligit liberos.

Ioan. 14.

Hanc ob rem quando Philippus in euangelio secundum Ioan. ad Dominum diceret, Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Excepit hoc Dominus & respondit: Tanto tempore vobiscum sum & non cognouisti me? Philippe, qui vidit me vidit patrem, & quomodo dicis tu, ostende nobis patrem? Hoc aut dixit Dominus non quod sentiret patrem & filium indistinctas esse personas, aut patrem etiam esse incarnatum, sed quod ostendere vellet homines in Christo intelligere quis & qualis sit Deus, quodq; patris & filij essentia & diuinitas eadem vel æqualis sit essentia & diuinitas, & quod pater per filium operetur opera ex quibus colligamus æqualitatem ipsorum, cognoscamusq;

quæ

quæ debet & possunt de Deo cognosci. Vnde ipse mox apud Ioã. subiungit, Pater qui in me manet ipse facit opera. Credite mihi quod ego in patre sim, & pater in me. Alioqui propter ipsa facta credite mihi, &c. Si quis autem de his simplicissimis planè, &c. vt supra.

Et dum nonnulli hic altercari incipiunt de ipsa adoranda trinitate, ac dicunt non posse demonstrari verbo Dei tres esse in trinitate personas distinctas. Quod si verò tres sint distinctæ personæ, vt nulla ex his id sit quod est altera, necessario consequi tres quoque esse deos distinctos, dirimunt hanc pugnam & totum hoc negotium illustrent ipsemet pater & filius. Dum enim Christus in Iordane baptizatus ascenderet ex baptismo, superne cœli aperti sunt, & quàm significantissimè explicatum est nobis mysterium hoc, ostensæque sunt personæ distinctæ, in vna indiuisa diuina essentia. Pater enim de cœlo super filio suo Iesu Christo testificatur & ait, Hic est filius meus dilectus. Vbi sanè quàm apertissimè cernimus distinctas personas duas. Adhæc descendit etiam spiritus sanctus super Dominum in specie columbæ. Ergo dum Dominus noster postea discipulos baptizare iuberet, dixit, Baptizantes eos, in nomen patris & filij & spiritus sancti. Atqui dixit ad

De sancta
trinitate &
unitate
Dei.

Math. 3.

Math. 28.

F V N D A M. F I R M I

1. Cor. 1. Corinth. apofolus, Non eftis baptizati in vltos homines, in nomine Petri aut Pauli, &c. Præterea declarat ipfe Dominus doctrinam illam fuam de trinitate, oftendens quod ideò non fint tres dij, fed vnus tantum Deus. Repe- tit enim apud Marcum in 12. ex lege præci- puum Dei mandatum, & ait, Audi Ifrael Do- minus Deus tuus Deus vnus eft. Et iterum Ioá. 17. Hæc eft aut vita æterna, vt cognofcant te folum Deum verum, & quem mifiſti Iefum Christum. Congruit cum his & doctrina apo- ftolica, dicente Paulo, Etiamſi fint qui dican- tur dij & in cælo & in terra (ſicut ſunt dij mul- ti & domini multi, nobis tamen vnus eft Deus pater ille, à quo omnia & nos in ipſo, & vnus eft Dominus Iefus Chriſtus, per quem omnia & nos per ipſum. 1. Corinth. 8. Si quis autem his ſimpliciſſimis plane, &c. vt ſupra.

De vera di-
uinitate fi-
lij Dei.

Iam quod quidam in dubium vocant verã Christi diuinitatẽ, quaſi pater ei nomen dun- taxat non eſſentiam communicauerit, itaq; pa- tre minor ſit, qui aliquid modo diuinitatis ei impartitus ſit, impia hac ſua opinione ma- niſteſtẽ ſeſe Iudæis & Turcis coniungunt. At validiſſimẽ reuincuntur ab ipſis Chriſti apoſtolis, & ipſomet Domino Iefu, qui apud Ioannem palàm dicit, Amen amẽ dico vobis, antequã Abraham eſſet, ego ſum. Dixit idem
ad di-

Ioan. 9.

ad discipulos suos, Creditis in Deum, & in me credite. Ioannes quoque ait, In principio erat verbum, & verbū erat apud Deum, & Deus erat verbum. Et iterum, Scimus quod filius Dei venit, hic est Deus verus & vita æterna. ita testatur S. Paulus ad Rom. 9. Christus est ex patribus secundum carnem, qui est Deus super omnia benedictus in secula. In quo testimonio diserte exprimitur utraque in Christo natura tam humana quàm diuina: Sicut & ipse Dominus colligit ex Psal. Davidis 110. apud Matthæum in cap. 22. Si quis autem his simplicissimis planè, &c. ut suprà.

Ioan 14.

Ioan. 1.
1. Ioan. 5.

Sed & de humana Christi natura altercantur nonnulli contendentes filium Dei non passibile & infirmitatibus obnoxium corpus, sed impassibile & ab omni infirmitate alienū corpus suscepisse: item à morte & clarificatione deificatum & veluti in spiritum conuersum, humanitatis naturam deposuisse. Atqui testatur contra fœdissimum hunc errorem sacrosanctum euangelium & dicit, Verbum caro factum est, & conceptum quidem in vtero intemeratæ virginis, & ex eadem, ut matre verissima, prognatum. Est enim semen Abrahæ & Davidis. Similis per omnia factus fratrib. suis, excepto peccato. Ideo quæ ipsemet dixit in euangelio, Tristis est anima mea usque

De vera
Christi hu-
manitate.

Ioan. 1.

Lucæ 2.

Hebr. 2.

Matth. 26.

F V N D A M. F I R M I

ad mortē. Proinde attestatur euangeliū quod verè mortuus sit in cruce, tertia autē die resurrexerit ex mortuis, retinueritq; verū suū corpus, qđ neq; deficatū sit neq; cōuersum in spiritū: ideoq; semetipsum exhibuerit cōtrectandum suis discipulis, ascenderit quoq; visibili corpore in cœlū, inspicientibus hoc discipulis suis, cōsederitq; in dextera patris, verus Deus & verus homo, vnus Christus, manens in duabus distinctis naturis & in vna inseparabili persona. Si quis autem, &c. vt suprā.

Quomodo controuersie de adorando inuocando & colendo uno Deo, de imaginibus & sanctorum reliquijs, de oratione & intercessione, in Christo & per doctrinam eius definiantur & commode dirimantur.

C A P V T IX.

De adorando.

DE adoratione Christus dominus adeò perspicuè ecclesiam suam instituit, vt nemo de ea vllā nisi summa cū iniuria contentionē instituat. Cum enim adorari peteret factā à domino, respōdit hic, Abi satana. Scriptū est enim, Dominū Deū tuū adorabis & illi soli seruiēs. Et iterū dicit in euangel. dominus, Veri adoratores adorant patrē in spiritu & veritate. Nam & pater tales requirit qui ipsum adorent. Nam Deus est spiritus, & eos qui adorant

Matth. 4.

Ioan. 4.

dorant eum, spiritu & veritate ipsum adorare oportet. Quotquot autem Deum ad hunc modum adorant, non possunt sanè aliū adorare quàm Deum: nec disputant an crux Christi, an deipara virgo, an angeli & diui sint adorandi, cum cer-
tò sciāt adorationē nemini cōpetere nisi Deo soli: præterea ipsos diuos repudiare à se adorationē nolleq; adorari ab hominibus. Cecidit quondā ad angeli pedes S. Ioānes, adoraturus angelū, non vt Deum, aut p Deo, sed vnà cū Deo & tanquā eximiū multoq; se præstantio-
rē Dei seruū. Sed angelus increpuit ipsum, ac dixit, Vide ne hoc feceris. Cōseruus tuus sum & fratrum tuorum. Deum adora. Apoc. 14. 19. 22. Si quis autem his simplicissimis, &c. ut supra.

Ad eundē modū dominus noster Iesus Christi suos q̄ expeditissime instituit qd sentiāt de inuocatione & intercessione. Dū enim in carne versaretur nobiscū in terra, non legitur vnquā inuocasse quenq; nisi solū Deū patrē, neq; alium inuocandū docuisse. Extat diserta hæc Dei lex in hæc verba pronunciata, Inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & sic honorabis me. Psalm. 50. Proinde cum dominus noster nos doceret in euangelio orare, di-

De inuocā-
do orādo et
intercesso-
re.

Matth. 6.

F V N D A M. F I R M I

in terra, accommodari aut communicari. Hor-
tatur præterea fideles vt sine intermissione
orent; & alius pro alio, dum hic viuatur, o-
ret. Pollicetur quoque se exauditurum oran-
tes; id quod apud Lucam extat in capite II. &
18. Hæc qui à Christo domino didicerunt, di-
sputare desinunt, An orandum sit? An acce-
pta & gratia sit hominis oratio Deo? An pro-
fit etiam hominibus? An preces etiam di-
uis offerendæ sint, et an inuocandi diui? In-
telligunt enim preces soli Deo esse offeren-
das, & verissimas & perfectissimas esse, quæ do-
minus docuit de inuocatione. Si qui verò ni-
hilominus disputare & contendere cupiunt,
insaniant licet cum ratione libenter, quando-
quidem sanis sermonibus Iesu Christi non ac-
quiescunt.

Solus Chri-
stus inter-
cessor apud
patrem.

Porro occlamantibus, Cum peccatores si-
mus, vetat nos religio illotis pedibus irrum-
pere in conspectum maiestatis Dei, iubetque
modestia patronum vel intercessorem ac ad-
uocatum deligere, qui negotium nostrum Deo
commendet. His inquam semetipsum statuit
mediatorem intercessorem & aduocatum Do-
minus, & ait, Venite ad me omnes qui labora-
tis & onerati estis, & ego vos reficiam. Item,
Amen amen dico vobis quæcunque petierit-
is patrem in nomine meo, dabit vobis. *Quam-
obrem*

Matth. 11.
Ioan. 16.

obrem & Ioannes apostolus nos eadem docuit & dixit, Filioli, si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed pro peccatis totius mundi. Quis hinc non intelligat & colligat nos apud patrem habere mediatorem & intercessorem? Quid verò requiras in Christo domino? Si autem nihil requiris, & agnoscis instructissimum esse ad hoc officium, cur non solius intercessione omnium perfectissima contentus, ipso solo intercessore apud patrem vteris? Aut quem tu putas patri magis acceptum gratumque esse, quam hunc eius vnigenitum filium? Si quis autem se his absolutissimis doceri non sustinet, sed pergit etiam alia quærere, quærat ibi licet vbi profecto nihil inueniat. Orandus erat pro hoc dominus, vt miser planè Christum quoque agnoscat & in ipso requiem inueniat.

1 Ioan. 2.

Cum autem dominus noster Iesus Christus in templo suo ferre noluit mensas numulariorum & cathedras venditium columbas, sed his euersis, euentes præterea & vendentes flagello ex templo eiecit atque proturbauit, ac dixit, Auferte illa hinc, & ne feceritis domum patris mei domum mercatus: cui obsecro verisimile videatur quòd idola patien-

De imaginum usu in templo.

Ioan. 2. & Matth. 21.

F V N D A M. F I R M I

ter tulisset, si prostare cōperisset in tēplo? Ex-
turbasset & illa proculdubio ex templo atq; di-
xisset, Auferte illa hinc, & ne feceritis domū
patris meæ domū idolorū. Ipse enim palām te-
statur, se non venisse ad soluendū legē & pro-
phetas, sed ad implendū. **Quis** aut̄ nesciat & le-
gem & prophetas districtè prohibere idola,
hoc est, ne vel Deus ipse vel vlla creatura vlla
exprimatur imagine atq; colatur ab homini-
bus? **Quin** potius vbi illa prostant, tollere iu-
bet. **Quod** dicitur retinendas esse imagines vt
imperitos doceant & rerum diuinarum admo-
neant, ineptissime dicitur, quod dominus ec-
clesiæ suæ dederit verbum sacramenta & alia
quibus populum suum erudit, & quidem lon-
gè euentius quàm vllis fieri possit pictu-
ris. Negat apostolus conuenire inter se tem-
plo Dei & idolis, 2. Cor. 6.

Matth. 5.

Exod. 20.

Deut. 4.

Isaiæ 40.

& 44.

De Reli-
quijs.

Nihil porrò reliquit nobis Dominus noster
Iesus Christus vel de suo ipsius corpore, vel
tantillū rerum corporearum, quod reliquia-
rum loco extolleremus nedū veneraremur.
Neq; harum rerum quicquā commendarūt
nobis sancti Christi apostoli, qui tamen om-
nia nobis tradiderunt, quæ ad salutem nostrā
& absolutum Dei cultum pertinere vidētur.
Spiritus Dei, verbum veritatis, oratio fideliū,
sancta quoq; Christi sacramenta, opera chari-
tatis

tis & innocentia, patientia in cruce, ac perseverans spes, reuera sunt sacrosanctae reliquiae Christi. Et qui ita sentit, non ideò vilipendit sanctos Dei in cœlis cum Christo agentes, quod ossa vel reliquias eorū non exponit et veneratur. Nō enim hoc ipsi fieri voluerūt. Fides potius eorū & virtutes varię nobis sunt per imitationē sanctam exprimēdæ, de eis honorificè sentiēdum, neq; ferendū vt quisquā de amicis Christi maligne loquatur.

Iam verò cum dominus apertissimè dixerit, Dominū Deum tuū solum coles, (en solū Deo. *De colēdo Deo.*) velit autē Deus se coli spiritu & veritate: cuius rei ipse etiam Paulus meminit Rom. 1. Phi. 3. nullo negotio ex his colligit fidelis, nolle Deum coli, auro, argento, gemmis, ac rebus preciosis: vel le potius vt hæc contemnamus & conculcemus, humiles & modesti simus, ipsiq; seruiamus in fide, spe, & charitate. Et quia dominus *Marci 14.* pauperes nobis cōmēdavit in euāgelio, quib. impartiri iubet, qd̄ ipsi velimus impēdere, fideles benefaciēdo p̄ximis & pauperib. impriamis, seruiunt Deo: sua itē corpora hostiam vi uam, & spiritualē Deo offerunt per patientiā & sanctimoniā. Offerūt deniq; Deo p̄ces p̄petuas & gratiarū actiones p̄ Christū. Et hūc dei cultū verū docuerūt nos proph. & apo. Isa. c. 1.

Ieremias in 7. Micheas in 6. Zacharias in 7. & 8. apostolus quoq; Petrus in 1. Pet. 2. ca. & apostolus Paulus in 12. ad Roman. & ad Hebr. 12. ca. Si quis verò spretis his omnibus, mauult contendere, & imagines, reliquiasq; coaceruare, sumptus item conduplicare, aurum, argentum, gemmas & res preciosas offerre in templum, is desinat posthac conqueri de impensis molestijsq; nimijs, quibus ipse sese sua sponte & stultè onerat, à Deo autem non oneratur. **Quinimo** expendat apud se quid illud sit, quod per prophetâ clamat dominus, **Quis** requisit hęc de manibus vestris? Et frustra colunt me homines humanis constitutionibus. Expendant hic quoq; , qui sic pergunt in suo instituto pertinaciter quo iure quâue iniuria persequantur ferro & igne eos, qui simplicem domini Dei doctrinam & exemplum Christi sequentes hæresibus & superstitionibus explosis semel omnibus, Deo religiosè seruiunt. Inspiciant saltem Lactantij veteris scriptoris libros, & discant ex his, an in primitiua ecclesia fuerit imaginum vllus in templis vsus, an verò auro, argento, & rebus pretiosis coluerint Deum, aut talem cultum approbauerint.

Quomodo controuersia de electione prædestinatione & prouidentia Dei, de corruptiōe generis humani, de pec

cato, de libero arbitrio & merito hominis
in Christo & per doctrinam eius definitur
& commodè dirimantur. C A P. X.

Disputatur hodie à multis & disceptatū
est olim quoq; , an certus sit destinatus
electorum à Deo ad vitam æternā numerus,
an citra omnem delectum omnes ad vitā æter
nam electi sint homines? Christus verò domi
nus noster simplicissimè discipulis suis, inter
quos tū quoq; Iudas erat, dixisse legitur, Non
loquor de vobis omnib. scio quos elegerim.
Sed & apostolus Paulus, Solidum, inquit, fun
damentum Dei stat, habens sigillum hoc, No
uit dominus qui sint sui, &c. Rursus verò di
cit in Euangelio dominus, Vos non creditis,
quia non estis ex ouibus meis : sicut dixeram
vobis, Oves meæ vocem meam audiunt, &c.
Ioan. 10. Nihil ergo certius est, quàm esse ele
ctionem apud Deum, eamq; soli Deo esse co
gnitam, & quod electi saluantur, neque quis
quam eos rapiat ex manibus Dei.

Proinde cum nonnulli curiosius de nume
ro electorum perscrutantur, & de hoc negotio
ita loquuntur ac docent, vt simpliciores de sa
lute sua addubitare incipiant, ac querantur i
gnorare se porrò electi sint an reprobi, mede
tur huic morbo fideliter in euangelio domi
nus. Cum enim quidam curiosius interroga

De æternā
Dei electio
ne.

Ioan. 13.
2. Timot. 2

Multi, nē
an pauci e
lecti.

F V N D A M. F I R M I

ret, & diceret ad dominũ, Domine num pauci sunt qui seruentur? respondit illi dominus & dixit, Contédite intrare per angustam portam, &c. Sciebat quidem dominus tenebatq; exactissimè saluandorum numerum, non tamen respondebat hunc vel copiosum esse vel exiguum, sed potius dicit, Contendite intrare per angustam portam: docés utiq; non esse nobis sollicitè quærendum de numero electorum vel saluandorum, sed huc magis omnes nostras vires, Dei inuocato auxilio, intendendas, vt obsequentes doctrinæ salutari contendamus ingredi in vitã æternam. Id cùm à quo uis nostrum requirat, & per euangeliũ omnes nos, nullo excluso, ad se vocet benignissimè, iubeatq; nos auscultare verbo, orare & petere fidem & gratiam Dei, deniq; abundantissimè nobis offerat & polliceatur omnia ad salutẽ & vitã beatã necessariã, imprimis verò quod morte sua credentes seruare velit, obsequendum sanè est singulis nobis salutari eius consilio, & audiendum verbum Dei, orandum pro fide, bene sperandum de Dei gratia per Christum nobis oblata, firmiterq; credendum nos esse de ouibus eius. Agendæ præterea sunt gratiæ Deo, cùm in mentibus nostris tractum & consolationem eius persentiscimus.

De præde-
stinatione
& prouidẽ-
tia Dei.

Anverò vniuersæ res nostræ diuina gubernen-

bernentur prouidentia, ac in manu eius sit vita & mors hominis, ipse rursus in euangelio dominus noster nos erudit & ait, Vestri etiam capilli capitis omnes numerati sunt. Itē, Math. 10. & 16. Non potes tu vnum capitis tui capillum albu aut nigrū facere. Et iterū, Nōne duo passeruli (inuifum auium genus) asse vaneunt, & vnus ex eis non cadit in terram sine patre vestro? Et vos quidem multis passeribus præstatis. Quibus sanè omnibus docet omnes homines diuinæ se prouidentiae tutò credere committereq; debere: quòd cura sit illi de nobis. Ita enim docuit nos Dauid quoq; dicens, Psalmo 37. Deuolue super dominum viam tuam, id est, cōmitte vitæ tuæ institutum domino, & spera in eum, & ipse faciet. Quo & sanctus Petrus 1. Petri 5. respexit & dixit, Omnem curam vestram conijcite in illum. Nam illi cura est de vobis, & cætera.

Interim verò cauendum est modis omnibus ne quis suæ ignauiae diuinam prætexat prouidentiam, aut media à Deo instituta aspernetur, quibus in perficiendo opere vtitur, ac dicat, quod multi solent, Si dominus vult hoc fieri, ac sua prædestinatione ita prædefiniuit, non poterit non fieri, neque vllis precibus aut medijs impediri. Christus enim dominus qui & diuinam prædestinationem agnoscebat

F V N D A M. F I R M I

& se totum commiserat diuinæ curæ & prouidentia, nihilominus nunquam præcari desijt, sæpissimè quoq; hostiũ in sidiã fuga natura declinauit, hostesq; fefellit; deniq; in omni vita sua accommodauit se medijs non iniquis: atq; eo modo nos docuit eadẽ non aspernari. Si verò consilium hoc dõmini spreuerimus; & maluerimus curiosas de prædestinatione & prouidentia Dei quæstiones neçtere, haud dubiè implicabimus non extricabimus nos, nullũq; hinc salutarẽ fructũ percipiemus.

De peccato Multum præterea disputatur de Originali peccato & corruptione per Adamum generis humani: sed breuissimis illa omnia absoluens seruator noster Christus, Nicodemo & cuilibet nostrum dicit, Nisi quis renatus fuerit denuo, & ex supernis, non poterit videre regnum Dei. Quibus verbis omnes hominis vires, vt inefficaces ad consequendum regnũ Dei reijcit. Nam si prima ex carne natiuitas consequi queat regnum Dei, quid obsecro õpus erit regeneratione secunda, id est, spiritali aut cœlesti? Omne quod mundum vel purgatum est nulla profectò putatione aut ablutione eget. Nunc verò mandauit dominus in lege veteri masculos circumcidere, in nouo præcepit baptisare, id est abluere. Vnde consequens est, genus humanum ab ipsa prima
ex Adam

Ioan. 3.

ex Adá sui origine & ex ipsa natiuitate, ex v-
tero matris, corruptú esse & impurú. Quo no-
mine Deus iure nobis irascitur & nos æternú
perdere posset. Est itaq; maximoperè necessa-
ria Dei gratia & purgatio generi humano, a-
lioqui perditio. Qua de re fusius agit aposto-
lus ad Rom. cap. 5.

Et cùm hæc ad hunc modum & certissimè
ita se habeant, frustra sanè & ineptissimè mul-
tis contenditur à multis de libero hominis ar-
bitrio. Nam & alibi dicit in euangelio domi-
nus, Amen dico vobis, quòd omnis qui facit
peccatum, seruus est peccati. Ceterum omnes
homines concipiuntur & nascuntur in pecca-
tis, indigentq; cœlesti regeneratione. Proinde
omnes serui sumus peccati: & nulla quidē ne-
cessitate adacti, sed nostra sponte peccamus
ex nostro ingenio, & malum pro nostra volú-
tate mala perficimus: nisi dominus suo iudi-
cio suaq; potentia (quod sæpè fit) malum hoc
impediat aut tollat. Ad bonum verò perficien-
dú serui peccati minimè sunt liberi, sed oportet
eos liberari aut libertati donari, ex gratia
per Christum Iesum, ut bonum intelligát ve-
lint atque possint & in eo perseuerét. Quem-
admodum rursus in euangelio testatur domi-
nus, & ait, Nemo venit ad me, nisi pater meus
traxerit eum. Et iterum, Sine me nihil pote-

De libero
hominis ar-
bitrio.

Ioannis 6.

Ioan. 15.

F V N D A M. F I R M I

stis facere. Testatur de his etiam Paulus & ait, Non sumus idonei ex nobisipsis ad cogitandum quicquam, velut ex nobisipsis, sed quod idonei sumus id ex Deo est. Et iterum, Vobis datum est in Christi negotio non solum in eum credere, sed etiam pro eo affligi. Item, Deus est qui efficit in vobis, & vt velitis & vt efficiatis, pro gratuita sua beneuolentia.

*Libertas
Christiana.*

Vbi tamen & hoc considerandum venit, quod tametsi fideles per Christum libertate donentur, vt bonum quod faciunt liberè faciant, remanere tamen in ipsorum corporibus infirmitatem agnatá & reliquias peccati: quo fit, sicuti apostolus ad Romanos capite septimo & Galatas 5. testatur, vt fideles non faciant quod volunt, sed quod nolunt perpetrent. Hanc ergo culpam omnes sanctos per omnem vitam deprecari, ac in finem vsque vitæ ita orare, vt docuit dominus, Et remitte nobis debita nostra. Iccirco nihil hi qui hoc sentiunt grande malum, gloriantur de libero arbitrio, sed potius permanent in humilitate & sub iugo Christi.

De merito.

Cum verò non aliter constitutæ sint res fidelium, quis oro prædicabit coram Deo sua merita? Dominus in euangelio dicit, Cum feceritis

eritis omnia quæ dicta sunt vobis, dicite, ser-
 ui inutiles sumus. Quod facere debuimus, fe-
 cimus. Lucæ capite decimosextimo. Tametsi De merce-
 verò de mercede loquatur alicubi scriptura, de.
 multamq; eius mentionem faciat, certum est
 tamen & mercedem illam quæ datur pijs gra-
 tiam esse, non meritum. Nam quod Deus
 peccata nostra punit, id quidem est eius iusti-
 tiæ & nostri meriti: quod autem merce-
 dem persoluit nostro bono operi, quod ex i-
 psius gratia facimus, non ex nostris viribus,
 hoc quidem non est nostri meriti, sed illius
 gratiæ. Proinde nos qui promissum præmi-
 um à domino accipimus, non debemus glo-
 riari de nostro merito, sed magis manentes in
 humilitate de eius gratia, sicuti nos docuit a-
 postolus in 1. ad Corinthios primo & quarto
 capit. Idem in eadem epistola, Amplius quàm
 illi omnes laboravi, inquit, non ego tamè, sed
 gratia Dei, quæ mecum est, 1. Corinthios cap.
 5. Si quis autem his simplicissimis planè, &c.
 ut suprà.

*Quomodo controuersie de iustificatio-
 ne per solam fidem, & de bonis operib.
 de pœnitentia uel emendatione uitæ in
 Christo & per doctrinam eius desiniant*

F V N D A M. F I R M I

tur & commodè dirimantur.

C A P V T X I.

*De iustifica-
tione.*

STupendæ admodum concertationes in
Ecclesia Dei inter fideles sunt exortæ de
iustificatione, id est, de eo, per quid homo pec-
cator consequatur remissionem peccatorum
& reputetur vel pronuncietur corâ Deo ius-
tus & hæres vitæ æternæ? an hoc fiat per fi-
dem solam, an etiam per bona opera? Multi
ex æquo partiuntur inter fidem & opera. Mul-
ti hic plus fidei tribuunt, quàm operibus. Mul-
ti contra plus operibus hic attribuunt quàm
fidei, quibus etiam fidei nomen planè est exo-
sum. Mirum in modum autem perspicuè eui-
denter & eleganter hoc mysterium exposuit
nobis dominus & saluator noster Iesus Chri-
stus, qui apud Ioannem in capite tertio ita di-
cit, Et sicut Moses exaltauit serpentem in de-
serto, ita oportet exaltari filium hominis, vt
omnis qui credit in eum, non pereat, sed ha-
beat vitam æternam. Nam sicut illi qui in de-
serto infecti erant lethifero veneno, sanitati
non restituebantur per vlla opera, sed dunta-
xat per contuitum vel aspectum ænei serpen-
tis: ita sanè nemo à peccatis suis mundari
& iustificari potest vllis operibus, sed sola
fide in Christum. Nam dominus noster Iesus
Christus contuitum serpentis significanter
expo-

*Sola fide
iustifica-
mur.*

exposuit per fidem in ipsum . Quid quod idem ipse mox in verbis consequentibus tertium repetit & expressissimè pronunciat fide nos in Christum seruari,

Apud Ioan. in cap. 6. doctrinam hanc de fide iustificante copiosissimè exponit. Et cū domino congruit apostolus Paulus, qui & ipse hanc causam tam dilucidè exponit, vt dilucidius à nemine explicari posset. Dicit enim ad Ephes. cap. 2. Ex gratia salui facti estis, per fidem, & hoc non ex vobisipsis. Dei donum est: non ex operibus, ne quis glorietur. Nam ipsius sumus factura conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit Deus vt in eis ambularemus. Præterea hoc ipsum iustificantis fidei negotium adhuc planius & fusius explicat idem apostolus ad Rom. 3. 4. ad Galat. 2. & 3. & ad Titum 3. cap. Quò maximè pertinent præcipua illa fidei nostræ Christianæ capita, Credo remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Qui huic æternæ Dei veritati innituntur, & in ipsam se se collocant, securi consistunt super petra viua & immota. Qui verò sua extruunt in sua opera, illi in harenam ædificant.

Quod autem remissio peccatorum & iustitia hominis Christiani non extruitur super opera nostra bona, non ideò rejiciuntur verè

De bonis operibus.

F V N D A M. F I R M I

bona opera, neq; dicitur à quoquam fidelium ea esse superuacanea, eaq; de causa non facienda. Cuicumque enim ex gratia Dei per Christum Iesum condonata sunt peccata, is iam coram Deo iustus vel iustificatus est. Deus enim huic sua peccata nō imputat, imputat autem ei iustitiam Christi. Cumque fidelis iustificatus sit, non potest sanè iustus non nisi iustitiam vel iusta opera facere. Quæ operantem non iustificant, cum antea sit iustus, sed sequuntur ex iusto, & sunt veluti fructus veræ fidei boni.

1. Ioan. 3.

Adhortatio ad bona opera.

Ioan. 13.

Rom. 13.

Ad huiusmodi opera fidei facienda multis in locis per euangelium fideles adhortatur dominus. Nec bonorum operum formas nouas comminiscitur & tradit suis, sed veteres recolligit ex lege, & concludit in charitatem, dicens. In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei sitis si charitatem seruaueritis inter vos mutuam. Sed & Paulus apostolus, Consummatio legis, inquit, est dilectio. Adhæc ne quis iure videretur conqueri, nescire se quænam sint verè coram Deo bona opera, quæ cultor Dei faciat, sancti apostoli Christi diligentissimè omni hominum ætati, sexui, atq; ordini: præscripserunt officia pro cuiuslibet uocatione, docentes quid priuatim, quid publicè faciat. Videre hoc licet in epistola Pauli ad Timoth.

moth. & Titum, vbi inter alia, Hęc inquit doce, in his esto. Quod si feceris eris fidelis Christi minister, seruabisq; te & qui fidei tuę commissi sunt, &c.

De Monachismo autem operibusq; monachorum ne verbum quidem vllum vel à Christo vel ab apostolis factum legas in euangelio & Actis scriptisq; apostolicis: nisi quòd quæ Dominus contra pharisæos Iudeorum monachos dixit, mirifice in hos nostros quoq; competat. Multa quoq; scripserunt apostoli Christi Domini quæ cõtra monachos faciunt: qualia sunt quæ leguntur ad Coloss. 2. 2. ad Thess. 3. & 1. Timoth. 4. 5. 6. & in 2. cap. 3. & pluribus locis alijs. At quorsum obsecro pertinet nouas bonorum operum formas comminisci, quis obsecro ea fecit opera bona, quæ Deus nobis præcepit? Ergo cui non satis faciunt bona opera ab ipso nobis domino mandata, ei dicit dominus, Frustra me colunt docentes doctrinas

Monachismus.

Math. 15.

Quo & illud apostoli Pauli pertinet, Quicquid non ex est fide, peccatum est. Fides auté est ex auditu, auditus auté ex verbo Dei. Roman. 14. 10. cap.

Huc pertinet doctrina de pœnitentia, quæ nihil aliud est, quàm peccatoris seria auersio à satana & ab omni impuritate eius malitiaque, & conuersio vera ad Deum & pietatem, iusta

De uera pœnitentia & confessione.

F V N D A M. F I R M I

inquam vitæ emendatio secundum verbum Dei, per fidem in Christum. De hac multiplex est concertatio inter doctos, dum quæritur quot absoluator partibus, & qualis esse debeat cordis propter peccata contritio? Qualis esse debeat oris confessio? An sacerdoti oporteat confiteri peccata? An satis sit si quis Deo priuatim peccata confiteatur? An pro peccatis requiratur satisfactio, & qualis satisfactio? Cæterū saluator totum hoc pœnitentię negotium quod simplicissimè & elegatissimè nobis cognoscendū varijs proposuit in euāgelio exemplis, proponens nobis imagines verè pœnitentiū, quæ propter agnita peccata sua serió doluerunt, peccata sua Deo cōfessi sunt, ad Christum se vera fide conuerterunt, & vitam suā emendarunt. Tale proponitur nobis exemplum Matthæi & Zachariæ publicanorum, Peccatricis deploratæ & maximè infamis apud Lucam in cap. 7. filij item prodigi apud Lucam in cap. 15. item publicani, peccatorum mole oppressi, apud eundem cap. 18. Petri denique negatoris & latronis in cruce cum domino pendētis. Horum facta iubemur imitari quotquot veram volumus agere pœnitentiam. Proinde qualis fuit illorum contritio cordis dolorq; de commisso contra Deum peccato, talis & nostra debet esse contritio: & sicut illi soli

foli Deo & nulli sacerdoti sua peccata confes-
 si sunt, ita debemus & nos confiteri ex inti-
 mo cordis sinu, Deo peccata nostra, sicuti
 nos docuit B. Ioannes apostolus epistola 1.
 cap. 1. Et quemadmodum isti vitam suam pra-
 uam emendauerunt & studio iustitiæ bono-
 rumque operum sese consecrauerunt, ita nos
 quoque peccatis renunciare ac noua vita Deo
 inseruire debemus. Nam dominus noster Ie-
 sus Christus vnicus æternus & summus pon-
 tifex vel sacerdos ad dexteram patris, pœni-
 tentes huiusmodi ipsemet absoluens à culpa
 & pœna, dixit in euangelio, Ecce sanus factus
 es, vide ne posthac peccaueris, ne quid tibi eue-
 niat deterius. Ioannis 5.

Quando autem fidelis solum Christum a-
 gnoscit suam esse sanctificationem, satisfactio-
 nem & redemptionem per quem consequu-
 tus sit remissionem peccatorum tam pro culpa
 quam pro pœna, iuxta doctrinam propheti-
 cam & apostolicam Isaiæ 53. Rom. 3. 1. Cor. 1.
 & secundum articulos fidei Christianæ, non
 potest non floccifacere Romanas indulgen-
 tias & quicquid in officio, vt vocant, pœniten-
 tiarum pro pretio aut numerata transigitur pe-
 cunia. Cum non exciderit memorabilis illa in
 Actis 8. D. Petri contra Simonem magum & *Simoniam*
 omnes eius cōplices Simoniacos pronuncia-

De indul-
 gentijs &
 mercibus
 Roman.

F V N D A M. F I R M I

ta sententia. Si quis autem post hæc omnia vs
que adeò plana, de his disputare operosius &
quæstui vel lucro Romanen. patrocinari vult,
is sanè impensius locupletabit vectigalia isto-
rum hominum, quàm iuuet veram hominum
peccatorum pœnitentiam. Scripsit autem con-
tra hoc hominum genus B. apostolus Petrus
in 2. epistola cap. 2.

*Quomodo controuersia de ecclesia Christi
ecclesiaeq; ministris, de sanctis item sa-
cramentis, in Christo, & per doctrinam
eius definiantur commodeq; dirimantur.*

C A P. XII.

De ecclesia
Christi.

ITa sanè nihil opus esset disceptare & rixari
odiosius, quod tamè multi solent, de capite
ecclesiae, eiusq; potestate, clauibus, ministris
ac sacramētis, si placitis his de rebus hominū
præteritis atque neglectis, audiremus solum
Christum dominum eiusq; apostolos. Ista e-
nim adeò perspicuè & simpliciter nobis expo-
suerunt, vt si ijs crederemus simpliciter, habe-
remus proculdubie plus pacis, minus conten-
tionum inuidiaeq;. Christus enim vnicum est
ecclesiae suæ caput, vnicus dominus, pastor v-
nicus atque sponsus & gubernator, vtpote ve-
rus Deus & homo verus, qui salutem vitamq;
dat vniuerso suo corpori. Christus est in me-
dio ecclesiae suæ, quam nunquam deserit sed
sem-

Solus Chri-
stus suæ ec-
clesiae ca-
put.

semper regit atque conseruat spiritu & verbo suo. Sole clarius ista docentur in doctrina euangelica & apostolica. Proinde nihil opus est fidelibus in ecclesia, in qua ipse Christus præsens & caput est, Pontifice Rom. qui vel caput sit vel Christi vicarius. Fidei enim sufficit vnus Christus, qui omnia in omnibus adimplet. Quinimò in rebus Pont. Rom. obseruat fidelis impleri ea quæ à Dei prophetis & apostolis sunt prædicta, vt à Daniele in cap. 7. 8. & 11. & Apostolo 2. Thess. 2. Itaque fugit Pontificem cum sua Babylone, prout ipse nobis dominus vnà cum apostolis præcepit Apoc. 18. Rom. 16. 2. Cor. 6.

Est autè ecclesia Christi aliud nihil, quàm ^{Ecclesia Christi} communio sanctorum, extructa super vnica ^{quid.} petra Christo, vnici illius pastoris omniũ electorum vnicum & verum ouile. Sicut autem oues, prout ipse testatur Christus, solius pastoris vocem audiunt, alienorum nõ agnoscunt, ita fidelibus Christi membris per ecclesiã sufficit vnica illa veritatis doctrina à Christo, à ^{Doctrina ecclesiæ Christi.} prophetis atque ab apostolis tradita. Et habet ecclesia Christi redactum in compendiũ quid credat, articulos vel capita nimirum illa fidei Christianæ: habet quid faciat aut omittat decalogo expositum: habet item quid & quomodo oret dominica illa oratione comprehẽsum.

F V N D A M. F I R M I

Sunt illa prima principia & rudimenta nostrę religionis, quę deinceps in ecclesia quotidie illustrantur explicanturque & confirmantur doctrina euangelica, prophetica apostolicaque. Ex istis verò quis non colligat frustra aut nullo cum fructu institui disputationes in ecclesia, de eo, an ecclesia leges promulget, quibus perinde vt diuinis obediendum sit legibus? an ecclesia doctrinam Christi & ritus eius mutare, augere aut imminuere possit? Certissimum est enim verę Christi ecclesię doctrinam & ritus Christi sufficere, cum intelligat ea omnibus numeris esse absolutissima.

De clauibus ecclesię.

Dedit quidem clauis ecclesię suę dominus, vt his ministri vtantur ad salutem fideiũ, aperiendo & claudendo cœlum, sed huiusmodi clauis aliud non sunt, quàm verbi Dei verbi que ministerium. Nam prædicatione euangelica aperitur fidelibus cœlum, infidelibus clauditur. Hac ratione etiam remittunt & retinent ministri peccata hominibus. Cum enim annunciant fidelibus certò fore, vt si credant, remissionem peccatorum consequantur, peccata remittunt. Cùm verò attestantur iram Dei manere super incredulis, retinent peccata. Vbi Christo domino potestas inuiolata vel integra manet soli & semper, ministerium verò commendatur permittiturque ministris.

Docetur

Docetur hoc diligenter in verbo veritatis, dū pronunciat^r imperium eius in fidere humeris eius, ipsum denique portare & seruare clauem Dauidis, quò claudat atque aperiat. Est præterea cognitum omnibus quid apostolus docuerit de ministris & ministerio in priore ad Corinth. 3. & 4. cap. Si qui verò operosius disputare & contendere instituunt de potestate clauium, hac ipsa re produnt se impensius suam ipsorum quàm Christi quærere gloriã, & quod sibi parare volunt nesciò quas claues, ad quiduis potius quàm ad salutem ecclesiæ vtiles.

Isa. 9.
Apoç. 3.

Christus in hoc potissimum instituit ministros, vt colligant ipsi ecclesiam, vt ecclesiam doceant, instituãt, admoneant, adhortentur, increpent & consolentur, idque ex verbo veritatis, quò Christus rectè cognoscatur, ei ex animo fidat ipsumq; legitimè colat ac honoret. Officium itaque ministrorum est colligere sana doctrinã ecclesiam, instituere in fide cum iuuenes tum senes, preces cum priuatas vrgeretum publicas celebrare, disciplinam exercere conseruareque, sacramenta administrare synceraq; retinere, præluere item ecclesiæ exemplo vitæ sancto in omni pudicitia, modestia & honestate, visitare denique ægros, & omnia ea fideliter expedire quæ præcepit do-

De ministris ecclesiæ.

F V N D A M. F I R M I

minus ad conseruationem suæ ecclesiæ. Eph. 4. cap. Quotquot verò his præteritis concertant de præeinentia & dominio spiritualiũ, qui antecellant dignitate & modis omnibus vniuersos in terra reges & principes, ac inter semetipsos alij alijs sint potestate præstantiores, ceu sorices suo ipsorũ indicio, quales sint & quid quærant, manifestissimè prodũt, Christus verò Dominus vno veluti verbo tollit ex ecclesia fastum illum atque primatum illum vniuersum, cùm dicit discipulis suis, Reges gentium dominantur eis, & qui exercent in eas dominium vocantur benefici, gratiosi vtique domini benefactoresq;. Vos autem nõ sic: sed qui maior est inter vos, fiat sicut minor, & qui excellit ceu princeps, sit sicut is, qui ministrat, &c. Luc. 22. cap. Similia his alibi quoque docuit dominus magna cum auctoritate, vt apud Matthæum in 18. & 20. cap. Qui verò his spretis malunt suis disputationibus tueri atque promouere pfafforum fastum atque dominium, in eos quadrabit admodum appositè illud apostoli, libenter suffertis eos qui vos adigunt in seruitutem, qui vos excidunt, qui accipiunt & attollunt sese, & cædunt in faciem, &c. 2. Corinth. 11.

De sanctis
Christi sacramentis.

Sacramenta ipse dominus instituit eaque ipsemet vsurpauit, & quidem summa cum simplici-

plicitate & luce, ac sine sumptibus & pompa. Ergo quod de his instituuntur disputationes operosæ & inexplicabiles, vsurpanturq; ritus multiplices sine fine modoq; , ac pompa sumptuosa inuoluuntur omnia, vltro nobis accersimus molestiam, & cōduplicamus impensas, quibus nos nō aggrauauit Dominus, quibus denique carere, si saperemus, facile possemus.

Ioannes baptista prædicauit populo Israelis euangelium, simul etiam omnes eos aqua baptizauit, qui profitebantur veram religionem volebantq; censei nomine populi Dei. Attestatus est autem baptismo quod sicut corpora abluuntur aqua à sordibus, ita electos Dei gratia Dei, per Christum, purgari, ab impuritate peccatorum. Baptisatos quoque receptos & inscriptos esse in album filiorum Dei, obstrictosq; esse ad veram vitam proficendam atque sanctè vel innocenter viuendum. Est autem Christus ipse in Iordane baptisatus aqua, iussitq; discipulos suos baptisare aqua in nomen Patris & Filij & Spiritus sancti. Id quod apostoli fecerunt, sicuti testatur historia euangelica & apostolica. Cur autem in hac luce & simplicitate exercent multi odia & se mutuum affligunt propter nescio quos ritus & varias obseruationes circa baptismum usurpari solitas? Ab initio non

De sancto
baptismo

FVNDAM. FIRMI

fuerunt hæc baptismo addita, & sine his fuit tamen efficax & perfectus. Quis verò dubitet efficacem & perfectum esse etiam nunc cum in antiqua illa sua simplicitate confertur atque accipitur? Aut cur obsecro contenditur adeò pertinaciter de infantium baptismo, quasi infantes non sint baptisandi? Quando enim baptismus est signum populi Dei: & infantes fidelium recensentur in numero populi Dei: quare oro negaretur his signum populi Dei? Sunt de his aperta argumenta apud Marcum 10. & in Actis Apost. 10. cap.

Infantium
baptismus.

De sancta
cœna do-
mini.

Ad eundem modum instituit ecclesiæ suæ Dominus sanctam cœnam summa cum luce simplicitate & frugalitate. Eandem ipse primus celebrauit, celebrandoque omnibus obiecto suo vtique omnium perfectissimo exemplo ob oculos nobis cõmonstrauit quomodo celebrari eam velit, donec seculum fuerit. Colligit enim in cœtum apostolos suos: his concionatur de passione sua & nostra redemptione, item de officio fidelium: addit preces & gratiarum actionem. Simul autem panem accipit, frangit, porrigit, dicens, Accipite, edite, hoc est enim corpus meum. Hoc facite in mei memoriam. Similiter poculum accipit, gratias agit, porrigit hoc suis, & ait, Bibite ex hoc omnes, Hic est enim sanguis meus qui est
nou

Marc. 14.

noui testamenti, &c. His etiam vult retinere in memoria nec vlla vnquam obliuione ad ob-
 rui delerique beneficium nostræ redemptio-
 nis per Christum: pro quo gratias agere iube-
 mur, quoties hâc cœnam celebrauerimus. Ad 1. Cor. 10.
 monemur præterea nostri officij, vt qui Chri-
 sti sumus participes, emendemus vitã nostrã,
 synceri simus in fide, nunquam communice-
 mus cum peregrinis religionibus, sed per fi-
 dem & charitatem maneamus in vnitatem cor-
 poris huius ecclesiastici. Quemadmodum au- Ioan. 6.
 tem foris ore corporis participamus de pane
 & poculo domini, ita intus ore animi commu-
 nicamus corpore & sanguine domini, vt hic
 viuat in nobis & nos in ipso.

Proinde nihil porrò disputant fideles, An Forma cœ-
 næ domini
 cæ.
 cœna peragēda sit vna cū specie an cū vtraq;
 An celebranda sit missa, an peragēda Domi-
 ni cœna? An cœna sit sacrificium expiatoriũ
 pro peccatis viuorum & mortuorũ? Abunde
 enim satis instructus sumus verbis Domini &
 saluatoris nostri Iesu Christi, dicentis, Bibite
 ex hoc omnes. Sed & Paulus in 1. Cor. 11. exhi-
 buit vsum poculi vniuersę Corinthiorum ec-
 clesiæ, ac disertè testatur hoc se facere ex man-
 dato Domini. Præterea dicit Dominus in a-
 ctione cœnæ, Hoc facite. Et eadem verba re-
 petit & ait, Hoc facite. Quid verò mandauit

FVNDAM. FIRMI

cum dixit, Hoc facite? Nimirum hoc facite quod meo exemplo faciendum esse didicistis. Cœna est itaque peragenda & non celebranda Missa. Neque Christus ipse neque apostoli vnquam celebrarunt Missam. Ritus celebrandi Missas temporibus. diu post apostolorum tempora consequentibus, hominum industria inuentus est, atque sancitus. Et cœna quidem hæc Domini commemoratio est semel peracti sacrificij, nõ ipsum sacrificium propitiatorium. Dicebat præterea, Accipite, edite: Quod cum solis competat viuentibus non mortuis, apparet apertè cœnam non esse celebrandam pro expiatione peccatorum hominum mortuorum. Et quidem post hanc lucidam explicationem mysteriorum Dei, nihil amplius requirit homo fidelis. Si cui verò nondum est factum satis, sed pergit varias nectere quæstiones, fateatur hic tandem oportet sua ipsius culpa miserum inhærere luto nec emergere vnquam.

Sacrificiũ
pro uiuis
& mortuis.

Quomodo controuersie quæ in ecclesia exortæ sunt, de cura pro mortuis gerenda, & de alijs nonnullis rebus, in Christo & per doctrinam eius definiantur & commodè dirimantur. CAP. XIII.

Quomodo
quisq; se
componat
ad mortem
beatam.

Quisquis verò certam habere cupit formam ad quam se moriturus aliquando &

do & migraturus ex hoc seculo in sedes beatas componat, quam oro reperiet absolutiorem melioremque quam ipsius Domini nostri Iesu Christi exemplum? Obseruet ergo quilibet quid ille fecerit moriturus & quomodo migrauerit ad patrem ex hoc seculo, imiteturque exemplum hoc præstantissimum: sicuti & Stephanus fecisse legitur, qui se totum diuinæ voluntati commisit, patienterque sese Deo obtulit, ad extremum clamitans, Domine Iesu suscipe spiritum meum. Nulla itaque opus erit posthac disputatione, An animas nostras archangelo Michaeli aut virgini Mariæ sub vitæ nostræ exitum commendemus? Audimus enim vni Deo per Christum eas esse commendandas. Tutissimum & optimum est in hoc vno præsidium.

Ita etiam nulla erit porrò opus disputatione, quonam migrantes à corpore animæ nostræ perueniant? Significanter enim dicit Dominus noster, Omnis qui credit in me habet vitam æternam: qui verò non credit, manet in morte, neque viuet vnquam. Quicquid ergo extra hoc immotum fidei nostræ fundamentum differitur de igne purgatorio, quasi in alio illo seculo illis, qui hinc discedunt, non prorsus boni neque tamen penitus mali, paratus sit ignis quidam quo primum

De purgatorio.

Ioan. 3. 16.
6. 8.

F V N D A M. F I R M I

Ioan. 5.

quidem repurgetur remanens malum, deinde verò purgatus recipiatur in gaudia cœlestia, nullam meretur penitus fidem aut probabilitatem apud vere fideles, præsertim cum iterum dicat in euangelio Dominus, Amen amen dico vobis, quisquis audierit verbum meum & crediderit ei qui me misit, habet vitam æternam & in iudicium non veniet, sed transiit de morte in vitam. Si enim fidelis in iudicium non venit, proculdubio pœnam quoque declinavit & effugit, & per consequens etiam flammam vel pœnam ignis purgatoriani. Pronunciat enim apertè Dominus, De morte transiit in vitam, id est anima fidelis hominis soluta à corpore rectà euolat in sedes beatas. Ita verò & fidem nostram confitentes dicimus, Credo remissionem peccatorum, & vitam æternam. Quod enim his nonnulli opponunt, culpam quidem remissam esse peccatorum, pœnam verò non item, confutatum est per Isaiam prophetam in 53. capite. Rursus quod obijciunt fieri vt quis hinc discedat non prorsus malus neque plene purgatus, qui certè non transferatur rectà in cœlum impurus, quum impurum in cœlo locum non habeat, dissoluitur à seruatore nostro Christo in euangelio Ioan. dicente,

Qui

Qui lotus est non opus habet nisi pedes lauare, sed mūdus est totus: dominus enim aufert à nobis peccata, vt in ipso & per ipsius sanguinem plene simus mundi vel sanctificati.

Hæc cum certò ita habeant quid de maiorum nostrorum morte & cōditione post mortem aliud possumus ac debemus sperare, quàm cum in vera fide Christiana excefferint, translati sint ad cœlos, vbi viuant æternùm cum Christo? Neque verò temerè hoc speramus de nostris maioribus. Iubemur enim sic sperare ab indubitata fide nostra Christiana. Ea enim si vera & certa est, vt falsa & dubia esse nequit: ac maiores nostri crediderūt vere remissionem peccatorum, & vitam æternam, dubio procul assequuti sunt quod crediderunt: iuxta quod diserte pronunciauit dominus, Fiat tibi secundum fidem tuam, Iam verò quid necesse fuerit, obsecro, eos iuuare nostris precibus, & varijs bonis operibus è tormentis liberare velle, qui in refrigerio & nullo sunt in infelici statu? Quinimo si perrexerimus eos prosequi varijs officijs, quasi liberaturi ipsos è tormentis, quid, obsecro, faciemus aliud, quàm quod solent qui verbis cōfessa, negant factis? Verbis enim confitemur, Credo remissionem peccatorum, & vitam æternam: factis autem conamur eos eripere ex tormentis: quod sanè pe-

Quæ impēdamus mortuis nostris maioribus.

Math. 8.
& 9.

F V N D A M. F I R M I

rinde est, ac si per eam fidem, in qua migrasse eos dicimus ex hoc seculo, nondum sint consequuti : Quod si veritas fidei Christianæ immota manet, ut sanè firmissimam manere oportet, indubitatura profecto est, maiores nostros frui vita æterna, & iccirco nullis nostris iuuandos esse officijs. Interim verò iubet nos pietas diligere mortuos, exoptareque desiderio sancto cum domino visum fuerit cõiungi cum eis, honorem denique ipsorum tue ri & prouehere, & liberos ipsorum relictosq; in hoc seculo omnigenis prosequi beneficijs. Si qui verò maiorum nostrorum hinc soluerunt in incredulitate aut impietate, his nullis officijs subuenire potest fidelis. Vniuersa enim scriptura concorditer testatur impios re-cta mergi in inferos.

Orare pro
defunctis.

Quod autem his perspicuis admodum euidentibusq; opponitur orationem pro defunctis, & curam pro mortuis in ecclesia diu usurpatam à pijs omniumq; vetustissimam & à patribus traditam esse: responderi potest breuiter, ea quæ articulis fidei comprehensa sunt, nullis patrum traditionib. aboleri, infirmari. Rursus vetustiora esse & authoritatis irrefragabilis, quæ nobis ad eum quæ commemorauimus modum tradita sunt in scriptura sancta à Christo & ab electis eius apostolis, quod
viant

viuant mox à morte corporea credentes, peccant autem non credentes. In hac simplicitate perseuerare oportet, & dominum orare pro fidei saluberrimo increméto & robore.

Dissidia & certamina quæ exorta sunt in mundo propter matrimonium & delectum ciborum, Christus dominus cum suis apostolis rursus discussit exactissime. Scriptum est enim, Honorabile est connubium & cubile impollutum, adulteros autem & scortatores iudicabit Deus. Item, Melius est nubere quàm vri. Et cum matrimonium inis, non peccas. Et si virgo nupserit non peccauit. Si verò virgo propriæ voluntatis potens est, & manserit ita, bene facit. Et iterum, Sed nō omnes capiunt verbum hoc, sed ij quibus datum est. Qui potest capere, capiat. Matth. 19. Hebræos 13. 1. Cor. 7. 1. Timoth. 4. & 5. cap.

De coniugio & delectu ciborū.

Idem dominus noster Iesus Christus docet nos in euāgelio, quod id, quod ingreditur per os, ut est cibus & potus, nō coinquinat hominem, sed illud potius quod egreditur ex ore. Matth. 15. Prohibet itaq; Paulus iudicare quenquam ob cibum & potum. Coloss. 2. Roman. 14. 1. Timot. 4. Hortatur interim vniuersa doctrina euangelica ad gratiarum actionem & ne in his modum prætereamus. Docet abstinentiam & carnis mortificationem, exer-

Matth. 15.

F V N D A M. F I R M I

1. Cor. 6.

citiumq; sanctum in precibus ieiunijs & elemosyna. Nam testatur epulones & potatores arcendos fore regno Dei. Nemo, opinor, est, qui posthac dicturus sit, sibi in hoc genere doctrinæ nondum esse satisfactum.

De magi-
stratu.

Possunt hic quoq; breuissimis abduci per Christi & apostolicam doctrinam à suis rixis contentionibusq;. quicumque varias nectunt quæstiones, An Christianus possit fungi munere magistratus? An magistratus sit Dei ordinatio, proficiaturq; à Deo? An huic pendendum sit, quod pendere sibi cupit? Nam dominus Iosephum & Nicodemum recepit discipulos, qui tamen munus non deserebant magistratus. Sic à Petro & Paulo recepti sunt in numerum Christianorum Cornelius legionis Itali-
cæ Centurio, & Sergius Paulus procos. Cyprius. Quid quod ipse dominus apertè pronun-

Ioan. 3. 7.
Marc. 15

Act. 10.
& 13.

Matth. 22.

cians de hac causa dicit, Date Cæsari quod est Cæsaris, & Deo quod est Dei. Et Paulus apostolus, Omnis potestas, inquit, à Deo est, & qui in potestate constitutus est, Dei minister est. Date ergo cuius quod debetis, Cui vectigal vectigal, cui tributum tributum, & cætera. Romanorum 13.

Quo consi-
lio hæc om-
nia scripta.

Quæcunq; verò in præsentiarum adduxi exempla concertationum in ecclesia exortarum contra rixas & dissidia fidelium, per doctrinam

doctrinam Christi & apostolorum commodè di-
rempta, non in hoc adduxi, vt veterum & neo-
tericorum ecclesiæ scriptorum disputationes
& libros quibus pugnant, vituperem aut i-
psos tanquam inutiles reijciam. Fateor enim
labores ipsorum huiusmodi non tantum fuisse
tunc necessarios, sed & nunc pijs esse vtiles.
Ipsorú enim seculo exorti sunt corruptę men-
tis homines, qui & religionem corrúpere do-
ctrinamq; pietatis inuertere conati sunt. His
oportuit omnino responderi & animos sim-
plicium confirmari. Maluisset haud dubiè a-
postolus Paulus sine contentione euágelium
predicare, sed pseudapostolorum improbitas,
vel nolentem protraxit in harenam. Neque e-
nim aliter facere potuit, nisi veritate deserta
atq; prodita.

Ergo si aliqua horum similibusve capita
importunitate contentiosorum hominum, ra-
pantur in certamen, multò minus hac mea
dissertatione volo quenquam retrahere è pu-
gna, suadereq; vt quisque se neutralem, vt vo-
cant, constituat. Norunt enim pij omnes, non
citra salutis discrimen deseri à nobis posse ve-
ritatem: Quinimo obstringi nos à Deo ad li-
beram confessionem & iustam veritatis defen-
sionem, manifestamq; impietati contradic-
tionem. Huc potius ea quæ hæctenus disputaui

Quisq; con-
fiteatur ue-
ritatem &
tueatur ean-
dem.

F V N D A M. F I R M I

pertinent, ut cum religionis varia hæcenus in-
 gruerint certamina, & plura ac noua possint
 irrumperè in ecclesiam, simplicissimus quis-
 que inhæreat traditæ à nobis euangelicæ & a-
 postolicæ doctrinæ, indubitateq; teneat con-
 trouersias in vniuersum omnes, non posse cer-
 tius & felicius decidi aut cõponi, nisi in Chri-
 sto & in salutari eius doctrina. Cumq; nostro
 seculo propter diuersas & pertinacissimas cõ-
 tentiones multi offensi huc peruenerint, vt di-
 cant, in hisce concertationibus nihil amplius
 restare doctrinæ sanæ, nihil amplius certi de
 religione haberi posse, volui ego in præsentia
 commonstrare vtcunque grauitèr pertinaci-
 terq; de pluribus controuertatur, rixæq; ue-
 serâtur in ecclesia, nihilominus tamen, quem-
 uis pium Christi cultorem, modo non sit hy-
 pocrita malitiæq; suæ dissidium hoc infelix
 prætexere malit, habere in Christo & doctri-
 na eius doctrinam de fide & salute nostra ex-
 peditam simplicem certissimamq;. Et est illa
 pars prima huius mei operis, qua posui, Deo
 iuuante, firmum fundamentum ipsum domi-
 num nostrum Iesum Christum, cui tutò quili-
 bet fidelis inniti potest, &c. Scripsi autem hæc
 ad institutionem confirmationemq; & con-
 solationem fidelium.

Contra
 quæstiones
 disputatio-
 nesq; curio-
 sas.

Interea hortor omnes Christi cultores re-
 ligiosos,

ligiosos, ut semper studeant simplicitati, fugiant contentiones & rixas, & ne ea quę nihil ad salutem nostram Deiq; gloriam pertinent, curiosius scrutentur, neue plus scire præsumant, quàm fidei modus & doni Christi moderatio permittit. Studeat quisque probitate vitæ, iuxta regulam Christi, excellere potius, quàm inuentis opinionibus & disceptationibus nouis, fieri celebris. Recogitet quisq; quorsum hæc salutaria diui apostoli Pauli pertineant, Si quis diuersam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, is inflatus turgēt, nil sciens sed insaniens circa quæstiones & verborum certamina: ex quibus nascitur inuidia, lis, maledictiæ, suspiciones malæ, peruersæ exercitationes hominum mente corruptorum, & quibus adempta est veritas, qui quæstui habent pietatem. Secede ab ijs qui huiusmodi sunt, &c. i. ad Timotheum. 6.

FUNDAMENTI FIRMI PARS

SECUNDA.

Controuersiam in ecclesia inter nos & Brentium exortam de Cælo, de Dextera Dei, quod corpus Christi non sit ubiq;, & de cœna Domini, in Christo & per doctrinam eius significanter definiri et commodè dirimi. CAPVT I.

Scopus &
Summa 2.
partis.

PRIMA quidem huius operis parte enata ex certaminib. varijs doctorum in rebus Religionis offendicula amoliri ijsq; medicari, quãtum breui potuit dissertatione fieri, conatus sum: Secunda verò hac parte, Dei auxilio fretus, commonstrabo, controuersiam in quam nos pertraxit Brentius, de Cælo, de dextera Dei, de corpore Christi, & de Cœna domini, in Christo etiam & per doctrinam eius significanter definiri & commodè dirimi.

Cœlum nõ
esse ubiq;
sed locum
certum.

De Cælo docemus locum esse certum, non quidem in hisce terris, neq; vbique, sed distinctum à terris, supra nos, supra nubes, & supra visibile cœlum, in excelsis, a deoq; esse mansionem

nem

nem vel habitationem, in quam assumptus est Dominus noster, & in quam assumet ad se electos suos omnes. Hanc nostram sententiam simplicissimam oppugnat, contemnit, irridet & reijcit Brentius, contendens Cœlum non esse locum supra nos certû, in quo Christus corporaliter cum electis suis habitat. Nâ cœlum in quo electi habitant non posse demonstrari in certo aliquo loco. Definiri enim hoc maiestate Dei, ut quemadmodum ipsa est vbique, ita & Cœlum sit vbique. Quod verò scriptura testetur Christum ad Cœlum ascendisse, in rebus spiritualibus & cœlestibus hæc vocabula supra & infra vsurpari ex humana consuetudine, definiri autem non locis, sed dignitate & indignitate, maiestate & abiectione, & cætera. Cæterum dominus noster Iesus Christus, qui nobis multò melius quid per ascensionem intellexerit, sed & quid & vbinam Cœlum sit, exactissimè tenet, manifestissimè apud Ioannem in euangelio dixit, In domo Ioan. 14. patris mei mansiones multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem vobis. Vado paraturus vobis locum. Et si abiero ad parandum vobis locum, rursum veniam, & assumam vos ad me ipsum, ut vbi sum ego, & vos sitis. Clarissimè item idem in eodem euangelio dixit, Hęc vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram:

F V N D A M. F I R M I

nunc autem vado ad eum qui me misit. Ac veritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero consolator ille non veniet ad vos. Item, Exiui à Deo & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Et iterum, Et non amplius sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Quemadmodum verò dixit se iturum, id est, ascensurum ad patrem, ita etiam videntibus discipulis suis, ascendit sublatusque est in cœlum: & nubes subduxit illum ab oculis eorum. Huc pertinet iam fidei nostræ Christianæ caput vel articulus, Ascendit ad cœlos. Cum his congruit vniuersa scriptura sancta. Quod si quis apertissimis quidem illis non credit, sed mauult se vbiquitati, id est, nebulis Brentianis committere, is desinat posthac conqueri se disputationibus hominum varijs circummagitari, vt vbi certò consistat, nesciat.

Ioan. 16.
& 17.

Agorum 1.

De dextra
Del loco
beatitudinis
in cœlo

Porrò de dextera Dei patris docemus simplicissimè & significantissimè, significare quidem ipsam summam infinitamque Dei maiestatem & omnipotentiam, addimus tamen eandem in scripturis etiam accipi pro loco certo beatitudinis in Cœlo, in quo corpus domini nostri Iesu Christi requiescit in omni maiestate & gloria. Contrà verò affirmat Brenti-

us, Dexteram Dei ipsam esse maiestatem Dei, non certum in cœlis locum felicitatis & quietis. Nam sedere ad dexteram patris aliud nihil esse, quam æquali maiestate & omnipotentia Dei ornatum esse & adimplere omnia. *Astor. 7.* De- nuò autem dirimit hanc pugnam Christus dominus, dum mox ab ascensione se exhibet videndum beato Stephano, vt ea visione toti mundo ostenderet quo peruenisset ascensione sua, & vbi nunc ageret. Exhibuit autem se videndum ad dexteram Dei patris, hoc est, supra nos in cœlis, & non inferius apud nos in terris, multò minus autem vbique. Scriptura enim manifestè testatur & dicit, Cum autem Stephanus plenus esset spiritu sancto, intentis in cœlum oculis, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dexteris Dei. Ac idem ille veracissimus testis, martyr Christi gloriosus, Ecce video, inquit, cœlos apertos & filium hominis stantem à dexteris Dei. Similiter attestatur & apostolus Paulus, & dicit disertè dexteram Dei superne in cœlis in excelsis esse. Cui verò hæc plana explicatio non satisfacit & implicatiora requirit, ne miretur, si amplectatur pro veritate catholica, opinionem contentiosæ hominis erroneam. *Coloss. 1. 2. Hebr. 1.*

De vtraque in Christo natura docemus pari simplicitate, Christum verum esse Deum *De vtraque in Christo natura & quod Christi corpus non sit vbi*

F V N D A M. F I R M I

& hominē & naturas in vnam indiuisam personam sic esse coniunctas vel vnitas, ut vtraque distincta in sua proprietate permaneat, neque personalem vnionem naturas inter se cōmiscere, neq; abolere, denique maiestatem & gloriam in quam exaltatus est Christus dominus minime efficere, vt quemadmodum diuinitas Christi vbique est, ita vbique sit & humanitas. Brentius verò docet humanitatem Christi personali vnione sic esse vnitam diuinitati, elatamq; in omnem Dei maiestatem & gloriam, vt verè dicere possimus, vbicunque est diuinitas Christi, ibidem esse & humanitatem, ideoq; Christi corpus in cœlis nullo esse circumscriptum loco, sed vbique. Christus verò dominus dixit quidem se ingressurum vel exaltandum in gloriam suam, idem tamen nihilominus expressissimis verbis dixit se posthac non futurum in mundo. Quod si non amplius est in mundo, certè per exaltationem in gloriam patris, effectum non est, vt sit vbique. Alioqui etiam esset in mundo. Sed non est in mundo, ergo per exaltationem non est vbique. Et quamuis alicubi dixerit dominus, Ero vobiscum vsque ad consumptionem seculi, loquitur tamē de diuina maiestate, quam habet communem cum patre & sancto spiritu. Præterea testantur angeli
Dei

Luce 24.

Ioan. 17.

Matth. 28.

Dei, corpus Christi, corpus inquam clarificatum, quòd ascendit in Cœlum non esse præsens in terris, & ideo non vbique. Et tamen A. A. A. A. cum ita loquerentur, indiuisam illam Christi personam non dissuerunt, neq; ex vnica duas fecerunt personas, vel ex vno Christo duos Christos. Cui verò verisimile videatur Brentium rectius tenere mysterium vnionis naturarum in vna indiuisa persona, quàm Christum ipsum dominum, & sanctos eius angelos? Quod si quis ita desipit, fruatur sanè suo detrimento sua ipsius insania.

De Cœna domini docentes, perseveramus in ea simplicitate, quæ ab ipsis tradita est De cœna domini. Christi apostolis, in qua & vera Christi ecclesia perseverauit. Docemus enim Cœnam esse memoriam passionis mortisque domini & certissimæ nostræ redemptionis: in qua fideles omnes gratias agunt benefactori, obstringunturq; ad debita officia pietatis. Docemus in hac ipsa ecclesiam habere testimonium veritatis, quod Christus verè pro nobis, veram suam carnem tradiderit in mortem sanguinemque suum fuderit ad viuificandum nos abluendaq; peccata nostra: ac proinde veram carnè & verū sanguinè filij Dei viuificū esse cibū & potū, quæ fideles spiritualiter, non corporaliter aut carnaliter, percipiāt, ut Christus

F V N D A M, F I R M I

in ipsis uiuat & ipse in Christo. Brentius verò docet verum corpus & verum sanguinem domini nostri Iesu Christi, sub speciebus panis & vini substantialiter vel corporaliter percipi in cœna, non tantū à fidelibus, sed etiam ab infidelibus: propterea quod Christus discretè pronunciarit, Accipite, edite, Hoc est corpus meum, &c. Cæterum dominus noster Iesus Christus tametsi in vltima sua cœna pronunciarit panem esse corpus suum, idem tamen ipse in eadem ipsa cœna, & mox post eam attestatus est se abiturum ex hoc seculo, & nō amplius mansurum in mundo. Et prodesse quidem vt abeat ad patrem. Alioqui enim spiritum sanctum non aduenturum. Ad hæc exposuit nobis ipsemet dominus noster sententiam suam, quomodo velit nos edere carnem suam, & bibere sanguinem suum, nō vtique corporaliter aut carnaliter: ita enim carnem nihil prodesse, sed spiritualiter per fidem. Et qui ad eum modum Christum edat & bibat in eo manere Christum: qui verò ipsum non ita percipiat, enm non habere vitam neq; vllam cum Christo communionem. Vfus est autem hisce vocibus spiritualiter aut spiritualis eibus & potus in 1. ad Corinth. 10. capite ipse Christi apostolus Paulus. Vsa est ijs vniuersa vetustas. Vnde iam manifestissime apparet

nos

Matth. 30.

Ioannis 6.

nos qui docemus verá Christi carnem & ve-
rum eius sanguinem edi & bibi à fidelibus spi-
ritualiter, non nouam & alienam à sensu Chri-
sti interpretationem, sed apostolicam & vete-
rem expositionem adferre in mediũ. Non re-
quirét, opinor, amplius quidpiam fideles post
hanc vsque adeo dilucidá expositionem. Suffi-
cit enim hæc ipsis. Quibus verò nondum fa-
ctum est satis, sed altercando, nescio quæ am-
pliora quærunt mysteria, rixis suis non asse-
quentur pleniorẽ ad vitam æternam cibum
& potum, sed incurrent potius grauem Dei
iram. Existis autem omnibus colligit pius
perplexas hæc quoq; controuersas in Chri-
sto & per doctrinam eius iam determina-
tas commodissimeque esse diremptas.

Christo domino sit laus &
gloria semper.

SECUNDAE

HUIUS PARTIS

CAPVT PRIMVM.

De Cœlo Sede Christi Domini

*& beatorum in excelsis certa, non
vbique diffusa.*

SECUNDA RESPONSIQ.

*Doctrinam nostram de Cœlo nihil flu-
xum sibiq; repugnans continere,*

CAPVT II.

OSTQVAM in genere & qui-
dem breuibus commonstrauī cō-
trouersiam inter Brētium & nos
exortam, in Christo & per doctri-
nam eius, commodè dirimi, consequenter re-
spondebo speciatim ad librum Brentij, quem
superioribus diebus satis copiosum edidit at-
que inscripsit, De maiestate domini nostri
Iesu Christi ad dexteram Dei patris, &c. librū
sanè a deo perplexum & obscurum, vt pruden-
tioribus facilè pateat authorem operis impli-
cati, animum in hac caussa habere intricatum.

Librum
Brentij de
maiestate
esse librum
implicatū
& obscurū.

Atqui

Atqui mirum non est eum, qui cœlum terræ, imò inferos cœlis aliâq; complurima alijs cōmiscet, de mixtura hac sua infelici, conscribere opus infelix intricatissimum & nulla vtilitate commodum. Proinde nemo mihi vitio vertet, spero, si præterita dispositione eius impedita, sequar eum in hac mea responsione ordinem, quem sequutus sum in postrema illa mea responsione, Brentio data, qua ostendo sententiam meam de cœlo & dextera Dei, aduersaria Brentij sententia non esse euersam. Respondebo itaque primum ijs quæ nobis Brentius obijcit de cœlo, idque qua potero breuitate, perspicuitate & modestia. Scio enim Coniuncta. auditores atque lectores magna cum impatientia fastidioque grauissimo audire prolixas & impexas commentationes, subtilitatesque nihil ad rem pertinentes, & malorum verborum amarissimorumque conuitorum copiam. Dominum autem oro ex animo, gratiam suam mihi largiatur vt absque affectione praua aut hostili, præteritisque rebus nihil ad rem pertinentibus, ea duntaxat multò cū lectorum fructu tractem, quæ promouent gloriam Dei & plurimarum salutem animarum.

In responsione illa mea mox ab initio proposui Brentio sententiam meam de cœlo con- Fundamen-
tum de cœlo
lo Bullinga-
ri stare ad-
huc firmis; templandam atque excutiendam. Ea si non

AD LIB. BRENTII

fuerat iustis firmisq; subnixa rationibus vel argumentis confirmata, commonstratum eui etumq; hoc ab ipso oportuerat: nunc verò ne extremo quidem digito attigit, nedum euer- tit, neq; verò euertet vnquam. Hæc est autē mea de cœlo sententia, Doceo cœlum in quod susceptus est dominus noster, & in quo sancti cum eo futuri sunt in æternum, locū esse cer- tum, non in hisce terris, neq; vbiq;, sed è terris distinctum, supra mundum hunc corruptibile in excelsis. Hanc meam sententiam illustro & astruo principio quidem sanctæ scripturæ te- stimonijs & articulis vel capitibus fidei nostræ Christianæ. Scriptura enim vnà cum articulis fidei testatur apertissimè, Christum in altum esse sublatum corpore suo, & quod ascende- rit supra omnes cœlos visibiles & susceptus sit in ipsum cœlum supremum, vbi sedeat ad de- xteram patris, inde venturus iudicare viuos & mortuos. Deinde adduco etiam beati Au- gustini testimonium, quo non tantum expli- cat quid ipse crediderit in hac causa, sed quid sua ætate vniuersa crediderit Christi ecclesia. Nam dicit, Sed hoc incredibile fuerit aliquan- do, Ecce iam credit mūdus, sublatum terrenū Christi corpus in cœlum, resurrectione car- nis & ascensione in supernas sedes, paucissi- mis remanētibus atq; stupentibus vel doctis
vel

vel indoctis, iam crediderunt docti & indocti. De Ciuitate Dei lib. 22. cap. 5. Vnde facile collegerit quiuis quænam sit mea doctrina de cœlo, & quod nihil hac in re ex meipso confingo, aut ab alijs confictum defendo. Perseuero enim in antiqua illa indubitataque ecclesiæ Christi sententia, de cœlo, tradita ab apostolis, eamque viribus meis omnibus, pro gratia à Deo accepta, propugno.

Est autem illa breuis quidem summa doctrinæ meæ de cœlo, quam cum in libellis meis explano copiosius paulò, exhibeoq; qualem cunq; cœli descriptionem, ad oritur illam hostiliter Brentius, & spiritu inflato iactitat se cœlum Zuinglianum (cum interim neque Zuinglius neque nos aliud agnoscamus cœlum, quàm illud ipsum, cui modo testimoniũ dedimus) oppugnaturum atque è fundamentis euersurum. Pollicetur aut̃ hic sibi certissimam & mirabilem prorsus victoriã, Non erimus nos, inquit, qui dimicabimus, sed tantummodo cõfidèter stabimus, & erimus ociosi spectatores. Nam sicut quondã cũ Iosaphat rex Iudæ egrederetur cõtra Moabitarũ & Ammonitarũ exercitũ, dominus mirabiliter efficiebat vt ocioso ipso rege spectatore, hostes eius in semetipsos versi mutuis cõciderèt vulneribus, ita est structura Zuing. cœli, si eã secũ ipsa

Brentius ait
se oppugnaturũ cœlo
Zuinglian.

Romanus
sedẽdo uin
cit.

AD LIB. BRENTII

cōmittamus, sua mole ruet. His mox ista subijcit. Primo, Docēt cœlū esse domū patris, Nunquid ergo Deus pater ambulat in ea domo, an habitat in ea sicut homines & iumenta in terra? Secundo, Cū sit domus, inquit, spiritualis, nunquid est sessionibus & deambulationibus apta? Nunquid in ea pedibus incedunt homines, angeli autem volant alis? Tertio, miratur quomodo cœlum appellare possimus & spirituale & corporale. Etenim res corporeas omnes intra 6. illos dies primos conditas esse. In his non inueniri cœlum Zuinglianum, ergo hoc vel non esse, vel alium quempiam, nescio quem Deum, nobis ipsis fabricasse, aut certe alium nos habere mundum corporalem, in quo illud cœlum sit collocatum. Quarto miratur quomodo cœlum illud nostrum possit esse corporeū & tamen immensum. An ne corpus aliquot immensum esse possit? Quinto, Cum indigne feram in scholasticis quod querunt, quid in cœlis faciat Christus, an stet, fedeat, spaciatur, &c. miratur Brentius quomodo mihi ipsi exciderim, qui ipsemet dicam Christū in cœlo stare, ambulare, spaciari, &c. His adijcit hoc Epiphonema, Vides itaque lector Christiane, inter ædificandum correptos vertigine Zuingianos, vacillare nutareque neque certi habere quicquam. Vertiginē au-

tem hanc ait commeritam esse pœnam, &c. Quotquot verò scripta mea de cœlo & de dextera Dei legerunt, sciunt Brentium, longè alio sensu à me proposita, calumnijs peruertere. Non commemorabo nunc quod more suo in re vsqueadeò seria contra decorum ludit admodum scurriliter. Sed bene res habet, intendat ille vires omnes ad cœlum oppugnandum, cui nos ferimus testimonium, nunquã ille hoc euertet. Innititur enim petrę immotę, Deo verboque eius æterno.

Ac quod nobis primò obijcit, Si cœlum est domus Dei, an ne ergo credemus Deum spaciari & habitare in domo sua, perinde vt in terris agunt homines atque iumenta: arbitratuque hæc absurda esse, & sibijpsis repugnare: pari rationi impinget illa & scripturæ sanctæ & vniuersali ecclesiæ Christi, quę semper docuit & credidit cœlum esse domum Dei & Deum habitare in cœlo. Sed & quotidiana sacrosanctaque oratione à Christo nobis tradita precamur, dicentes, Pater noster qui es in cœlis, &c. Longe ergo prudentius non obiecisset nobis ista Brétius. Dudū dixi in libellis illis meis, Attribuitur cœlū sedes vel thronus Deo, nō quod illo includatur, quasi in domo corruptibili. Infinitæ enim immensæque potentie Deus est, omnia implens vbique præ-

Calumniæ

Cœlum est domus patris.

fens, omnia conseruás: ideo autem dicitur cœlum sedes & domus Dei, quod ipsemet Deus in verbo suo nūcupauit domum & habitationem suam, & quod in hoc (veluti in æternam recolletos patriam) se suis plenissimè & videndum & fouendis exhibebit. Verum quid pluribus opus est verbis? Vniuersa scriptura Prophetarum & apostolorum concorditer cœlum & non terram, non aerem, non alias mundi partes vocat Dei domum ac sedem. Huic compertæ veritati credunt pij ac sciunt domum illam inhabitare Deum ipsum, Christum Dei & hominis filium, angelos quoque atque beatas animas: quoduis autem horum sua ratione suoque modo. Nam homines & iumenta sua quoque ratione terram inhabitant. Ac norunt omnes habitationem Dei in cœlis nihil habere commune cum habitatione iumentorum in terris. Sicuti & homines alio modo terram nunc inhabitant, & alio modo cœlum aliquando inhabitabunt.

Cœlites nō
indigent ul-
lo cibo uel
potu.

Quantum verò attinet ad secundum caput quod obijcit ille, commonstrauit in responsione illa mea ex doctrina saluatoris nostri apud Luc. in cap. 20. beatis agentibus in cœlo nihil opus esse cibo corporali aut somno aut rebus alijs eius generis, proinde apertissimū esse locū illū cœlestē, minime habere vel mensas vel lectos

lectos vel fellas, & multo minus dormitoriū, sicuti ille vocabat per ironiam, monachicum, certis distinctū cellulis. Potuisset hæc respon- sio satisfacere Brentio, nisi mallet rixari & omnia sursum deorsumque voluere. Quorsum autem pertineat quæstio eius, An homines in cælo pedibus incedant? non video, nisi forte existimet, homines in cælo inambulare capiti- bus, quando illi in rebus cælestibus modicum aut nullum discrimen sit inter supra & infra, sicuti superius commemoravi. Cæterum re- spondet hic Brentio B. Hieronymus, & affir- mat contra Ioan. Hieros. episc. corpora clarifi- cata sanctorum in futura gloria ambulatura il- lis ipsis pedibus quibus ambularunt dum in terris viuerent. Hoc si Brentio displicet, inten- dat litem B. Hieron. & coniungat se Ioan. Hie- ros. episcopo. Quod si affirmarem angelos alis suis (suo modo & sua ratione) in cælo vola- re, quid peccassem obsecro? Quandoquidē spi- ritus Dei, qui res cælestes me & Brentio lon- ge rectius tenet perspectas, in scriptura per Isa- iam testatur & ait. Et Seraphim stabant super ipsum, eratque singulis sex alæ, duabus obtege- bant faciē suā, duabus tegebant pedes suos, ac duab. volabāt. Consultius ergo tacuisset Brēt.

Iam quod iste tertio loco exponit, signifi-

cantly satis distinxi inter cælum corporeū &

Quomodo
cælum nun-
cupetur spū
ritualiter &
corporealiter
166.

spirituale, cum dixi inter alia, Rectissimè docetur & secundum scripturam, Cœlum aliud quidem esse visibile vel aspectabile, quod & materiatum vocant & mutabile & corruptibile: aliud verò inuisibile, spirituale, immutabile & incorruptibile ac sempiternum. Et cū nihilominus de incorruptibili spiritualique hoc cœlo vt corporeo loquor, ita me tamen explico, vt facillè appareat, non maligno & calumnijs dedito lectori, me non committere inter se contradictoria. Nam quemadmodum corpora gloriosa quæ in cœlis sunt, nullum locum, corruptibile videlicet, habent, & tamen cū vera sint corpora definitionem aut circumscriptionem sibi congruam habent, vt nō nullibi, sed alicubi, & certo aliquo in loco non ubiq; sint: ita sanè & cœlū quod huiusmodi capit aut cōtinet corpora, locus nō est, videlicet corruptibilis, & tamē nō est ubiq;, neq; eius conditionis vt non comprehendat suis terminis vera corpora, congruis quidem illis corporibus clarificatis. Iccirco locum illum, id est cœlum, nuncupavi corporeum, eo quod non nihil aut nullibi, sed certus sit locus. Adduxi ad hanc rem illustrandam atque confirmandam & sancti Augustini doctrinam, ne quis suspicaretur à nobis hic quicquam nouum & inauditum hæctenus esse confictum. Augustinus enim

enim libro de ciuitate Dei 22. cap. 4. docet Dei voluntate fieri posse, vt terrenum corpus attolli assumi q̄; possit in cœleste corpus: vbi etiam affirmat cœlum habitationem beatorū, cœleste quidem esse, & corporeum, in quod vera corpora nōstra suscipiantur. Rixetur ergo si ita libet cum Augustino Brentius. Ego ei abunde satis ad obiecta eius respondi per folium 19. & 20 Responsionis meæ nuper editę. Præterea constat nos nullum alium agnoscere Deum, nisi vnum & verum illum conditorem cœli & terræ, neq; nos vllum aliud aut nouum architectari cœlum, sed testimonium ferre cœlo quod supra nos est, & verum & antiquum cœlum est, in quod ascendit dominus noster Iesus Christus, & in quod nos ad semet ipsum assumpturus est.

Quarto loco fateor Deum solum esse immensum, corpora autem omnia suis locis & terminis contineri, & non esse infinita. Proinde cum cœlum dico immensum, ad hoc respicio quod amplissimum sit & sufficiens abunde excipiendis beatis omnibus. Ea amplitudo etsi suis cōtineatur terminis, nobis tamē videtur & dicitur immensa. Aut cur hoc ei nouū esse videtur, qui dimissa è cœlo mola plumbea, expertus est, hanc ne intra quingentos quidem annos terram attingere posse. Inde e-

Quomodo
cœlum di-
catur im-
mensum.

nim collegisset immensitatem cœli, nulla hominum dimensione explorari posse.

Quomodo stare & sedere & ambulare in cœlo dicatur domin.

Quod ille verò quinto loco obijcit de Christo stãte & ambulante in cœlo, de eo ipse pro diuersitate occasionum distincte sum loquutus. Principio enim dũ respõdeo ad hoc, quod nobis obijcitur, An collocemus & concludamus Christi corpus in cœlũ, veluti in caueã, & an alligemus cœlo? dicimus, Non docemus corpus Christi alligatum esse in cœlo, sed dicimus vere è terris sublatũ, in cœlo nũc versari libere p̃ ratione gloriosi corporis: ideoq; corpus eius in cœlo nec stare semper, nec sedere perpetuo, sed prout vult aut vbicunq; locorũ vult, & ratio æternæ salutis & gaudij dicitat liberrime versari. Ex quibus fanè verbis intelligit quiuis, vnice nos hoc astruere his velle, Christi corpus verũ, vere in cœlo & nō vbiq; esse: Quid verò faciat in cœlo, aut qualis sit eius cõuersatio in cœlo, id quidẽ nolle nos scrutari curiosius, ac multo minus alligare corpus eius ad ambulandum vel sedendum aliudq; huius generis. Ipse enim Dominus est, ideoq; conuersationẽ suã in cœlo prout vult, & p̃ ratione corporũ clarificatorũ instituere potest. Nihil aut̃ contra decorũ suscipiũt clarificata corpora, vt ea Momus ille noster Brẽtius possit carpere. His iam minime sunt contraria, sed

con-

Vide inferius de dextera Dei cap. 3.

consentanea magis, quæ differo contra curiosas scholasticorum quæstiones, plane inutiles, quid Christus in cœlis agat, an sedeat an ambulet? &c. Videt ergo Brentius, si modo habet oculos, me nondû meæ doctrinæ de corpore Christi in cœlis pudere vel pœnitere; si modo eo proferatur exponaturq; sensu, quo à me allata est, non aut̃ eo sensu quo adducit scœdauit atq; peruertit aduersarius. Per totum certè librum pudenda calumnia leuitateq; exagitat quod dixi Christû in cœlis, prout vult, vel stare vel sedere. In Germanico subinde repetit *Spazierg* spatiandi verbum, quod apud nos est ociosorû *im himel.* hominum: atq; in his ita frequens & molestus est, vt nemini nō appareat cōnari illum bonis nos reddere suspectos, deniq; nostram existimationem, si qua sit apud pios reliqua, imminuere omnibusq; psuadere velle nos crassos esse theologos & doctrinam nostram per omnia absurdâ sibiq; ipsi repugnantē. Verum quod dominus noster nobis benigne est largitus, id p̃fecto Brentius non intercipiet calumniosis suis scriptis: at existimationē suâ apud viros prudētes, maximè verò apud posteros, despectâ potius reddet. Intelligent isti ex hac eius actione contra nos instituta, ipsum illâ ipsa correptum vertigine, qua nos laborare falso existimat, grauissimè vexari atque ro-

AD LIB. BRENTII

tari. Dominus ipsum sanare dignetur.

Doctrinam nostrā de cælo nec crassa somnia, nec alia habere absurda, quæ Brentius ci obtrudere contendit. CAP. III.

Obiectum
Brentij.

Magno iactitat hiatu Brētius, se doctrinam propheticam & apostolicam illustrare & propugnare cōtra Aristotelicos philosophos, & cōtra eos qui crassa habeant de rebus cœlestibus somnia, ac inter alia, Bullingerus & Martyr cogitationes, inquit, pueriles & sua habent eaq; crassissima somnia. Fingunt enim vltra cœlos visibiles esse latissimā quandam regionem, eamq; locorum interuallis distinctā, quam dicas forte Campum Elysium, Aristotelis regionē cœlūmue Thalmudicum aut Mahumedicum. Et addit his, Requirit in me homine sene & theologo Bullingerus (egregium scilicet grauitatis exemplum) senilem modestiam & grauitatem theologiam, sed iudicent quæso omnes pij num ego quicquam in leges modestiæ & grauitatis peccauerim, quod eum qui puerilibus & fictitijs somnijs de externis corporalibus & localibus Christi & sanctorum in cœlo deambulationibus, in nos insultat, tantaque in me vehementia exoritur, vt eum etiam caniciem meam vellicare non pudeat, risu excipiam alacriore? Si verò nihil Christo obstat quo minus

nus cum patriarchis & reliquis sanctis suis in cœlo deambulet, quid obstaret, quo minus etiam cum matriarchis & uirginibus suis in cœlo saltet ac choream ducat, præsertim cum incredibili lætitia perfundantur, &c.

Cæterum si id quod verum est simpliciter fateri velim, confinxit sanè Brentius de suo (nisi fortè D. Lutherum in consortium admittere libeat) suam de cœlo vbiuario doctrinam, ad quam deinde ornandam astruendamque corradit vndique, & dissidentia licet, accommodat tamen suo illo figmento, & mox largè prædicat apud simplices omnia sua se illa habere ex scriptis prophetis & apostolicis. Accidit illi quod ijs euenire solet, qui palatum habent absynthio infectum. Quicquid enim gustarint, resipit absynthiũ, ac deierant esse absynthium. Ita enim & Brentius acerbissimam de cœlo opinionem semel imbibit: ergo quæcũq; iam etiam in scripturis legit, deierat illa illustrare astruereque doctrinam ipsius de cœlo vbiuario: vtcunq; dissideant à proposito ex diametro. Et quidẽ nullum hæctenus vidi aut audiui testimoniũ scripturæ disertum, quod allatum à Brentio approbet cœlum, sedem æternæ felicitatis esse vbiq; & non supra nos in excelsis.

Cupit quidem ille nobis obtrudere pueri-

Quomodo
scripturis
utatur Brẽ
tius in hac
cõtrouersia

Cuius sint
pueriles co-
gitationes
& somnia
crassa?

les cogitationes & crassa de cœlo vero somnia, sed nusquã in libris nostris taliã inueniuntur: in Brentianis verò leguntur. Confringit enim per calumniam, absurda illa, & affirmat ea consequi ex nostra doctrinã, atq; eo modo ea quã ipsius sunt, nobis quasi nostra sint affricat attribuitq;, quę reuerã nõ agnoscimus pro nostris, ipsiq; illa oĩa vt absurda abominamur.

Nostrã doctrinã de cœlo ueterem esse doctrinã.

Sed breuibus agemus, ideoq; quærimus à Brentio, An non à rerum initio omnes in ecclesia Dei fideles crediderint post hanc vitam & extra hunc mundum, aliam esse vitam, & aliud seculum, nimirum in æterna illa nostra patria, quæ sit locus certus & mansio felix, parata nobis à Christo, vera utique felicitas & vita sempiterna? Hoc si negat aduersarius, contradicetur ei in vniuerso orbe Christiano ab omnibus fidelibus, qui attestabuntur fidem, quam modo commemorauimus breuibus, verissimam firmissimamq; perstare in perpetuum. Si verò fatetur vera esse quæ proposuimus, vt sanè falsa esse nequeunt, constat aut nostram doctrinã & fidem de cœlo nullam esse aliam, quàm illã ipsam quam modò recensui, cur itaq; fingit aduersarius nos nouum architectatos esse cœlũ? aut quare nominat communem illã fidelium fidẽ, puerilem cogitationem & somnia crassa? Possem hic, quod prudẽ

tio.

tiores cernūt omnes, aduersariū tractare pro merito, sed mihi tempero, dominumq; oro vt ipsum illuminet & à nimium subtilibus somnijs cœli vbiquarij liberet.

Fingunt, inquit, vltra cœlos visibiles esse latissimam quandam regionem eamq; locorū interuallis discretis distinctā, &c. Ad quæ dudum illi respondimus ac diximus, Interstinguimus inter præsens & futurum seculum, ac illud maximè volumus asserere cœlum beatorū locū esse certū separatū & distinctū à corruptibilibus illis rebus inferioribus, nec esse apud nos in corruptibili mundo, neq; vbiq;, sed superius loco suo. Quoad rationem verò modūq; habitationis beatorū, nolumus interstinguere curiosius, neq; querimus quomodo cœlū in diuersas dispositū sit mansiones. Sufficit nobis, quod certū locū esse nouimus. Intellegimus aliquādo mysteria vel arcana cœli, q̄ modo ignoramus, cū nos dominus ad se in cœlum subuexerit. An alia aut ampliora vel planiora requireret à nobis Brētius? Hisce finibus sese continuit & Augustinus, qui in libro de fide & symbolo vltterius progredi noluit.

Et nunc quidem cœlum cui nos testimonium ferimus, nuncupat Brentius contumeliose & per ironiam regionē Aristotelis, antea confinxerat nos nostram de cœlo doctrinam

An cœlum
in plures di-
scretas di-
stinguatur
habitatione
culas.

Doctrinam
nostram de
cœlo non
esse petiti
ex Aristos.

AD LIB. BRENTII

mutuo sumpſiſſe à ſophiſtis. Verũ retudimus hoc eius cõmentum in reſpõſione noſtra fol. II. vbi præterea monuimus doctriñã hanc noſtram, non eſſe petitam ex vllis humanarum cõmentationum lacunis: ſed pergit ille Ariſto telem nobis nihilominus obtrudere, quaſi in ijs illum ſequamur in quibus à Brétio diſſidimus, maxime in doctriña de loco & de cœlo. Hoc accidit Zuinglianis, inquit, quod ijs qui propter viſus debilitatẽ perſpicilia ſibi imponunt. His enim omnia quæ vident, eum referunt colorem, quem offert perſpicilium. Poſteaquã ergo ſibi impoſuerunt perſpiciliũ mutuo acceptum ab Ariſtotele, omnia quæ videt iſtis ſunt Ariſtotelica. Profundit huius generis per vniuerſum librum ſuum vana futilia- que quamplurima, & impudenter quæ vult loquitur. Nam quàm inique nobiſcũ agatur, dum doctriña noſtra de cœlo ad Ariſtotelem refertur, inde poſſunt lectores modeſti colligere, quod antea diſerte aduerſario dixi, Nihil ſolidi intellexit Ariſtoteles cum nonnullis ſuis philoſophis, de æternitate & de cœlo Chriſtianorum, ſupra omnes viſibiles cœlos, quos ipſe duntaxat nouit, cõſtituto. Dicebat ille extra cœlum eſſe nihil. Nos verò credimus ibi non nihil eſſe, ſed patriam noſtram. Verũ quid mihi negotij cum Ariſtotele?

Iſtis

Istis modò adijcimus non Aristotelem, sed ipsum Christum dominum nostrum Cœlum Ioānis 14. appellauisse locū. Proinde sumus in hoc dogmate discipuli Christi domini, non philosophorum, non eruditi in schola huius seculi, sed in schola spiritus sancti: Persuasumq; hoc sibi Brentius teneat, nos in causa Christi fidei que & salutis nostræ non alios agnoscere præceptores ac doctores, quàm ipsum Christū dominum cum sanctis suis prophetis & apostolis. Sicubi verò & philosophi & doctores ecclesiæ vera & non contraria scripturis proferunt in medium, minime ea aspernamur, sed cum gratiarum actione, eorum vtimur laboribus.

Ac Aristotelem quidem ipsum adeò non contemnimus, vt agnoscamus, ipsi maxima à Deo dona esse collata, esseq; virum eruditione multijuga admirandum & incomparabilem, eiusq; libros in philosophia luculentam habere vtilitatem. Vnde ne illorum quidem operam damnamus, qui in eo illustrando explicandoq; fideliter laborant, vt quæ in ipso vtilia sunt, à studiosis rectius faciliusque percipiantur. Sed ea de re nunc non agam pluribus.

Aristotel.

Cœlum nostrū nō esse ethnicū ludaicū Turcicū cœlū.

Iam quod ille Cœlum nostrum ait referre campum Elysium Cœlumq; Thalmudicum

A D L I B. B R E N T I I

& Mahumeticum, calumniam rursus adhibet, & luculenta nos afficit iniuria. An non prius illi difertè dixi, Sciat ille semel nullum à me fabricari Cœlum sophisticum aut scholasticum, nullum cœlum Thalmudicum vel Mahumeticum, nullos denique fingi campos Elyfios, aut paradifum in alio feculo terreſtrè, aut Chiliaſticũ, aut μακάρων νήους, ſed aſſeri à me orthodoxe Chriſtianum Cœlum, illud ipſum & non aliud, quod ab initio ſupra nubes in excelfis, electis ſuis parauit Deus, & quod patefecit nobis Chriſtus morte reſurrectione & aſcenſione ſua in Cœlum, vt in illo & cum ipſo viuamus vita cœleſti in ſempiternum. Ergo nullas fingo hic cum Iudæis & Turcis voluptates deliciasue corporales. Nihil diſputo curioſius de ingreſſu aut egreſſu, aut etiam de colloquijs & de ambulationibus Chriſti & ſanctorum in cœleſtibus, &c. Et quanquam hæc illi planè pleneq; expoſita ſint dudum, nõ veretur tamẽ ille nihilominus nugis illis ſuis futilibus moleſtare perturbareque Dei eccleſiam.

De choreis
cœleſtibus.

Quinimo repetit hic quoque ſcurriles ineptias de ſanctis in Cœlo ſaltantibus, & nunc quidem impurius impudentiusque quàm antea, quod ipſum iam Chriſtum dominum inducit in chorea illa ſua cœleſti etiam ſaltãtem.

Nec

Nec est quod se excusatum existimet, quasi non seriò hæc proponat, sed duntaxat per risum ad diuexationem confusionemq; nostrâ. Intelligunt enim viri pij, quàm nulla cum necessitate, nullo cum decoro, nulloque cum fructu, imò insigni cum contumelia & iniuria nō dico iam Christi & sanctorum sed nostra, hoc contra ius & phas, faciat. Infamiam enim nobis contendit inurere, quasi ea sentiamus quæ non sentimus, imò abominamur, & quasi ea doceamus quæ iste consequi ex nostra doctrinâ confingit, quæ tamé minime consequuntur.

Quod addit me in illum irruere hostiliter atque adeò vt ne caniciei quidem eius parcâ, sed eam atrociter conuellam, Morose profecto & nullo iure ita quæritur. Relego enim lectorem ad folium respõsionis meæ 19. vbi hoc à me maleficium arbitratur admissum. At nihil ibi à me factum atrocius aut dictum virulentius inueniet. Dixi, Itâne Brentius in re vſque adeò seria & cœlesti, in negotio spei & salutis nostræ, iocatur an seriò loquitur? Syncre ne mecum an sophisticè agit? Nūquam ego tale Cœlum, quale ille fingit, extruxi. Nunquam euincet illa quæ colligit ex mea consequi de Cœlo sententia. Proinde in homine sene & Theologo, & in re non ludicra, sed maximè seria & cœlesti, modestiam senilem &

Brentij cani
conuuls.

AD LIB. BRENTII

grauitatem theologicam requiro. Hæc sunt quibus ille canos eius impiè à me conuul-
 fos queritur. Quando verò admonitio illa
 mea non inamica aut immodesta minimeque
 acerba, tantopere ipsum vrit & angit, apparet
 fanè ipsum delicatis admodum esse auribus.
 Non assueuit fortè vir magnus, vlla in re mo-
 nitorem ferre. Hinc illæ lachrymæ, nimirum
 quod meam moderatam admonitionem tam
 impatienter & indigne fert. At prodest admo-
 neri aliquâdo homines, etiam graues, quo mi-
 nus impingant, & ne quid nimis. Fallitur Bré-
 tius si arbitratur se solum esse canum. Quod
 si iuxta domini legem assurgendum est cano
 capiti, cur ipse apud se non expendit eos quo-
 que canos & Christi ministros esse, quos ipse
 indignis modis & excipit & tractat, & quibus
 semetipsum sua libidine imponit Dominum
 vexatorem. Cæterùm præteritis illius cachin-
 nis & vexationibus referimus nos ad 22. fol.
 nostræ Respon. vbi abunde ad omnia ea respõ-
 sum putamus, quæ ille profundit ad conser-
 uandam nostram de cælo doctrinam, quasi
 stolidam & absurditatis refertissima sit. Neque
 illis in præsentem quidpiâ adijciam. Spero enim
 doctrinam nostram de Cælo incolumem &
 victricem veritatis præsidio perstare adhuc
 & firmam mansuram perpetuò.

Leuit. 19.

Do-

Doctrinam Brentij de Cœlo nec planam esse nec solidam, sed impeditam obscuram incertam sibiq; ipsi repugnantem.

CAPVT V.

POsteaquam verò à syncera doctrina nostra absterimus maculas quibus aduersarius ipsam conatus est conspurcare, consequenter, fide bona breuiterq; colligam Brentij doctrinam de Cœlo, vt inde colliquescat, quàm sit ea impedita obscura incerta sibiq; repugnans.

Indignissimè fert ille Cœlum illud suum à me appellari vbiquarium, arbitraturq; hoc scommata (ita enim appellat) in ipsum redundare Deum, vt vocetur post hac Deus vbiquarius. At hoc nomine compellandum esse dominũ Deum nostrum, licet ingenue agnoscamus ipsum esse vbiq; nūquam animum subijt. Ipse viderit quo cum fructu' primus hoc nomen inuenerit. Quod si pudet ipsum cœli sui vbiuarij & non vult hoc nuncupari vbiquarium, quare itaque oppugnat nostram doctrinam de cœlo, non vbiq; diffuso, sed certo in loco constituto? quare ad eum modum de cœlo differit ac scribit, vt nō possimus non nuncupare Cœlum vbiquarium? Negare enim non potest, docere se Cœlum nullo esse loco certo, sed vbiq; in Cœlo pariter & ter-

Cœlum vbi
quarium
Brentij.

A D L I B. B R E N T I I

ra vbicunque est Dei maiestas & gratia.

De habita-
tione Dei.

Multa nulla necessitate disputat de habitatione Dei. Neque enim negamus Deum infinitum & nullibi cōclusum esse, sed credimus ipsum conseruare omnia, penetrare vniuersa, ac esse vbique. Ita enim testatur scriptura & docet nos significantissime: quod autem cœlum locus quietis beatitudinisque, paratus à Deo, excipiendis creaturis felicibus, propterea etiam sit vbique, tam non sequitur, quàm quod cum scriptura dicit fideles esse in Deo, iccirco vbique sint, sicuti Deus est. vbique. Solus Deus infinitus est, neque vlla vel in cœlo vel in terra creatura est, quæ & ipsa sit infinita. De qua re nolumus in præsentī copiosius disputare, libenter continentes nos in ea moderatione, quam scriptura nos docet. Ea Cœlum Deo attribuit habitationem, quam & hominibus communicare eoq; electos suos ad se velit recipere. Proinde credimus, Quod quemadmodum Deus in verbo suo testatur, Cœlum inhabitet, suo tamen modo, & sicuti ad plenam gaudiorum societate saluandis est necessarium, quodque nos etiam in cœlum recipiat, vt cum ipso æternùm habitemus, nostro tamen modo qui creaturæ sumus, finitæ non infinitæ. Ac licet aduersarius dicat scripturam, quando Deo in cœlis habitationem

attri-

attribuat, balbutire nobiscum humano quodam & pædagogico more, neque negemus nos scripturam sæpè res diuinas rebus adumbrare humanis, indubitatum est tamen has loquutiones, Esse Cælum, & Cælum esse domum & habitationem Dei, ac electos suscipi in cælum, in quo Deum videant, sicuti est, verissimas & propriissimas esse loquutiones, neque aliter quàm vt sonant interpretandas. Id quod etiam cõmonstrauit in Responzione mea fol. 45. & 46. Ita verò Cælum perpetuo manet habitatio & certus beatorum locus, ut quamuis Deus infinitus & vbique sit, domus tamen eius in qua sancti habitant, non sit infinita.

Abolutis istis accedit Brentius ad disputationem de angelis & eorum habitaculo, in qua ita sibi suisq; iterum indulget placitis, ut prorsus dissentiat ab omnibus alijs cum veteribus tum neotericis, paucissimis demptis scriptoribus. Mox verò differere incipit etiam de habitatione vel habitaculo Christi, & inter cætera, Cum quæritur, inquit, Vbinam Christus nunc cum corpore suo commoretur? non est respondendum, quod cõtineatur localiter in loco quodam circumscriptus, sed respondendum est, quod sit apud patrem in domo patris sui. Sed vbinam est pater? Vbi est domus pa-

De habitatione Christi.

tris? Num hæc sunt certis locis circūscripta? Nihil verò minus. Certū est enim, quod Christus isq; totus, non diuinitate tantum, verum etiam humanitate sua cōmoretur tam in Cœlo quàm in terra atq; adeo vbicunque est pater ipse. Et quia Christus ascendit in Cœlum, & habitat in Cœlo, vident pij omnes, quàm late pateat Cœlum illud, in quo Christus commorari dicitur. Ostendimus autem nos paulò antea, tametsi Deus pater sit immensus & vbique, habitationem tamen sanctorum & veri corporis Christi non esse vbique. Rursus quærit Brentius, dum cœlum suum illustrat, & ait, Vbinam habitat pater? Habitat in luce inaccessa. Quæ est auté lux illa inaccessa? Profunditas sapientiæ & cognitionis Dei. Lux ergo illa ibi est, vbicunque Deus est, siue in cœlo siue in terra, &c. Et iterum, Non est cogitandum de incorporeo & spiritali Cœlo, quod sit certus locus supra omnes cœlos, in quo sancti agât corporaliter, sed quod sit regnum cœleste, quod nec locis nec locorum interualis, sed maiestate Dei definitur, vt vbicunque Deus sua maiestate regnat ibi sit incorporeū & spirituale illud cœlum. Item, Deus erit omnia in omnibus. Si autem Deus erit in nobis omnia, erit ergo & locus noster. His accinit securus de victoria suum epiphonema, & dicit,

se

se à parte sua habere prophetas & apostolos,
& proinde non timere quid sibi faciat homo,
quid rideat, quid uero naso suspendat adunco.

Expendat verò quisq; apud semetipsum diligenter, obsecro, quale nam doctrinæ genus sit, quod nobis in præsentî de Cælo Brentius propinat, quàm firmum vel infirmum, quàm certum vel incertum, aut quàm probe cum semetipso congruat, ut vel hinc colligat an tutò tali se possit credere ludo. Ac initio quidem nihil vrget & repetit ille feruentius, quàm Cælum non esse locum certum. Quod si ipsi demus, quod ille vrget tantopere, quid obsecro effecit operæ præcium? Age itaq; sit Cælum non certus, sed incertus locus. Ergone qui assumpti sunt in cælum & subuehuntur adhuc in cælum, in nullum certum locum perueniunt? Si autem in cælum quod supra nubes est, non perueniunt, quo obsecro perueniunt? Ergo ne migrant in Utopiam, in qua hospites excipit Utis? Vbi itaque nunc est spes de certâ fidei salute in cælo? Dissoluta est per doctrinam Brentij. Verum non ita docuit nos dominus noster Iesus Christus. Voluit is nos potius scire certò, certissimum nobis locum in domo patris esse paratum, in quem ipse prior præcessurus, nos deinde ad se recepturus sit. Sicuti videre est apud Ioan. in cap. 14. In ea potius

Expenſa
Brentij de
ſtrina de
Cælo.

A D L I B. B R E N T I I

doctrina & spe certa perseveremus, credentes fidelibus per Christum paratum esse locum certissimū, & in hunc ipsos recipi certò.

Fortè Cœ-
lum iā mo-
re poetico
factum est
Deus.

Deinde eximit ille Cœlū omnibus suis terminis, & definit ipsum simpliciter maiestate Dei, vt Cœlum tam longè lateq; sese expandat, quā late patet maiestas Dei. De quo mox quædam subijciemus. Expandit præterea & alia ratione Cœlum per omnia, dum affirmat Deum inhabitare lucem ad quam nemo accedat. Porrò lumen hoc esse ait profunditatem diuinæ sapientiæ. Huc enim detorquet ille apostoli verba ad Rom. II. Proinde habitant in profunda Dei sapientia, iuxta Brentij doctrinam, quotquot Cœlum inhabitant: & sunt vbiq; sicuti lumen & sapientia Dei vbiq; sunt. Sed cum interim audiamus ad lucem illam neminē accedere, quomodo obsecro sunt vbiq;, qui in ea luce, vtpote hominibus inaccessa, non sunt, per quam esse debebant vbiq;? Et si ibi Cœlum est, vbi Dei maiestas est atq; gubernat, certum est autem Deum maiestate sua punire impios apud tartara, ergone cœlū erit in inferno? Erit sanè Deus omnia in omnibus, sed ea de causa Deus nō erit loco cœli. An Cœlo nihil opus erit deinceps, cum modo secundum Brentium Deus etiam factus sit Cœlum? Interstinguit scriptura & fides no-

Deus omnia in omnibus.

stra

stra inter Deum & Cœlum, & nō commiscēt
 Cœlum cum Deo, vt Deus sit cœlum, locus
 inquam habitationis nostræ: sicut hæc com-
 miscet Brentius imprudēter. Testatur aut scri-
 ptura disertè nos Cœlum inhabitaturos, vt lo-
 cum beatitudinis, & ibi visuros Deum, sicuti
 Iob dixit, Et rursus (à resurrectione) circum-
 dabor pelle mea, & in carne mea videbo De-
 um, &c. Atque ad hunc modum orthodoxe
 & significantissime exposuit nobis hoc nego-
 tium beatus Ambrosius, qui De fide resurr.
 dixit, Vbi ergo Dei habitatio esse debuit, nisi
 in regno Dei? Vbi est autem regnum Dei, ni-
 si in cœlis? Ibi omnis ecclesia cum illo erit. Ad
 eundem modum docuerunt de hac re omnes
 alij orthodoxi ecclesiæ doctores. Vnde pij in
 hac firma & clara veritate perseuerant. Quod
 verò apostolus dicit, Deum omnia futurum
 in omnibus non huc pertinet, quod omnis re-
 rum vel creaturarum tollenda sit differentia,
 ac inter se commiscenda & in deum redigen-
 da, sed quod Deus futurus sit omnium sancto-
 rum in Cœlo vel in æterna beatitudine satie-
 tas abundantissima, adeo vt post ipsum nihil
 sint amplius desideraturi: quemadmodum &
 Dauid dixit, Notam mihi facies semitam vi-
 tæ: satietas gaudiorum in cōspectu tuo est, &
 iucunditas in dextera tua in perpetuum, &c.

Psalmo 16. Iactitat quidem magno hiatu Brentius se habere à suis partibus prophetas & apostolos: verùm lector prudens saltem ex hoc apostoli loco, quo abutitur ille tam turpiter, intelligit sua ipsum opinione prorsus decipi.

De habita-
culo sancto
rum.

Rursus quærit Brentius, Vbinam futuri sunt sancti? ac excipit, Apud Christum, qui dicit, Assumã vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Deinde subdit, Vbi auté est Christus? Respondet, Apud patrem. Erimus ergo & nos apud patrem. Vbi autem pater? Ibi est, vbi nos erimus, &c. Quem verò hæc responsio non admonet eius, qui rogatus quando nam venisset? respondit, Quando ingressus sum portam. Et iterum rogatus, quando verò ingressus es portam? excepit ille, quando veni. Quare non respondet hic Brentius, quod responsum oportuit, & ex præmissis consequitur. Cæterùm abhorret ab ea responsione, itaque de nouo quæstionem instituit aliam, & ait, Quid ergo? Num & sancti sunt vbique & implent Cælum & terram, sicut Christus? ac respondet, Sanctis data est gratia, sicut scriptum est, iuxta mensuram donationis Christi. Non igitur simus in præsentia & in hoc seculo de sanctorum in altero seculo statu solliciti, &c. Quis autem hic non videat fugitare
ad

aduersarium, ne concludatur, & arte interim fugam disſimulare, denique ſingulis auditorum cupientium in præſenti certum aliquid videre, diſcere, habere, verborum offundere nebulas? Quando enim paulò ante apertè dixit ſanctos eſſe cum patre & cum Chriſto, & in tota hac cauſa nihil magis vrgeat quam Chriſtum, qui eſt in Cœlo, eſſe vbique, quare itaque hic tergiuerſatur, quare non libere fateatur, quod ex conceſſis vel datis omnino conſequi oportet, ſanctos quoque in alio ſeculo vbique futuros. Hoc verò cum apertè non audeat aſſerere, reddit proſectò ſuſpectam ſuam illam doctrinam de Cœlo vbiquario hætenus propoſitam atque deſenſam.

Et quidem quomodo poterit vir bonus ſe ex hac extricare controuerſia melius, quam ſi ſentiat Chriſtum vt hominem verum, licet interim ſit Deus etiam verus, corpore ſuo vero & clarificato, & ſanctos quoque iuxta modum doni accepti à Chriſto, inhabitare cœlum cum gloria, eoque in loco vt in habitatio-
ne cœleſti, contineri & non per omnia diffundi? Quibus deinceps ſanè non incommodè ad-
iungeretur, pios curioſius porrò non ſcrutari in ſtatum ſanctorum, qualis is ſit in alio ſeculo, verum expectare magis, quando illuc translati, coram omnia videant, quæ nunc non ita

Plana huius
rei explica-
tio.

exactè perspiciunt. Rursus autem intelligunt paulò exercitiores in scripturis locum apostoli ad Ephesios quarto accipiendum non de gratia & donis gloriæ futuri seculi, sed de ijs quibus in ecclesia & in præsentis hoc seculo fideles suos locupletat dominus. Unde iterum colligit aduersarium scripturis prophetis & apostolicis de quibus toties & tantopere gloriatur, de tortis quidem ijs confidenter admodum abuti.

In cælo
Brentis in-
ueniuntur
satan & an-
geli eius.

Porro dum ille progreditur in ornando illustrando que Cælo illo suo vbiquario, huc tandem recidit, ut apertè dicat, Et ut Zuingliani iterum habeant, quod pro ipsorum ingenia exagitare possint, Cælum illud ea est conditione, ut in eo non tantum sancti homines uerum etiam satan & angeli eius inueniantur. Hæc ille. Cupit fortassis Brentius hoc ueluti paradoxo, ostentare ingenij sui acumen: sed perpendisset interim apud se, prudentiores posthac non magnopere hoc Cælum curaturos, in quo inueniuntur & cacodæmones, atque ita semetipsum infamare & despectissimum reddere suum illud Cælum. At quis in præsentis non uideat, nos iam Romanos uincere sedentes id est, nobis uerissimè Iosaphati illam deberi uictoriam, quam aduersarius sibi in initio disputationis de Cælo polliceba-

tur? Scriptura certè sacra non solet ita vt Brentius, loqui de Cœlo neque hoc vllis præter Dei amicis communicare. Sanctus Ioannes grauitè pronuncians, Apocal. vigesimo-secundo capite, ait, Foris canes sunt, & venefici, & impudici, & homicidæ & idololatræ, & omnes qui diligunt & faciunt mendacium. Quandoquidem verò satan mendax est, & pater mendacij omnisque mali, quomodo hic obsecro inuenitur in cœlo? Foris ait Ioannes, sunt canes, &c. Et si Deus voluerat inueniri in cœlo satanam & angelos eius, cur hos oro præcipites egit, sicuti beatus Petrus testatur, in imum inferni? Si item Cœlum iuxta descriptionem Brentianam, lux est inaccessa, dicat nobis Brentius, quale nam priuilegium præ omnibus alijs acceperit habeatque principes tenebrarum, qui in luce & Cœlo inueniatur? Sin uerò Cœlum est profunditas, vt iterum asserit Brentius, diuinæ sapientiæ, quomodo in diuina illa sapientia, inuenitur summa stultitia, diabolus inquam cum suis? Rursus, Si ibi est Cœlû, vbi est gratia Dei, Quomodo obsecro in Cœlo inuenitur, qui & est & manet in summa Dei ira atque indignatione? Profecto sicut satan in veritate non stetit, ita in Cœlo inueniri nunquam poterit. Clamet iam ad rauim vsque aduersarius, garriat, perstre-

August. de
ciuit. Dei li
bro 20. ca.
22.

A D L I B. B R E N T I I

pat & pro more suo infinita vanitatis verba profundat, nunquam sanè probabit satanam eo inueniri loco, vnde deturbatum rectè credimus.

Brentij ca-
non quomo-
do intelligē-
dum in scri-
ptura supra
& infra.

In hanc insaniam uidetur ruere aduersarius, quod sibi permittit nimium. Fingit enim sibi nescio quas regulas interpretandi scripturas, non compositas ad antiquam simplicitatem & ad sensum pietatis & fidei, sed sui proprii arbitrij. Cuius quidem generis est, quod ait, Cum sermo est de rebus spiritualibus & cœlestibus, hæc vocabula *S V P R A* & *I N F R A* vsurpantur quidem ex humana consuetudine, non definiuntur autem locis, sed dignitate indignitate, maiestate abiectione, gaudio horrore, lætitia tristitia & alijs id genus. Quid verò hac sua regula non peruertere queat aduersarius? Et si nos recipiamus ex traditione Brentij *Supra* & *Infra*, ita vt fingit, vsurpari in scripturis, haud difficile illi erit eludere omnia testimonia scripturæ, quæ attestantur Cœlum esse sursum, infernum esse deorsum, aliaque huius generis plurima. Proinde sicut in responsione nostra antea diximus ita nunc repetimus, relegare nos huiusmodi phantasias ad Pyrrhonorum Scholam.

Consignauimus hæctenus, & quidem bre-
uibus,

uibus, Brentij doctrinam de cœlo, eamq; pio-
 lectori excutiendam permitto. Spero autem
 cordatiores omnes iam iâ intellexisse, obscura
 absurda, insyncera & impexa esse quæcunq;
 ille de suo in hoc attulit negotio, ac proinde
 omnes ybiquario eius cœlo relicto, agnituros
 verum, illud & antiquum cœlum, quod est in
 excelsis, & in quo est dominus noster Iesus
 Christus. Redeo iam ad elucidandam defen-
 dendamque responsionem meam.

*Verba saluatoris nostri Ioan. 14. In do-
 mo patris mei. &c. intelligenda esse de
 certo loco beatorum qui supra nos in
 cœlis est. CAP. V.*

AD confirmandam meam de cœlo sen-
 tentiam, quod Cœlum locus sit etiam
 ab ipso appellatus domino, adduxeram ex e-
 uang. Ioã. verba saluatoris nostri, In domo pa-
 tris mei mansiones multe sunt. Et si abiero ad
 parandum vobis locum, &c. Brentius verò vt
 clara Domini verba obscuraret, & ex mani-
 bus meis extorqueret, negavit ea simpliciter,
 vt sonant, exponenda esse de loco, adiecitq;
 ipsos etiam interpretes veteres non de loco
 intellexisse, sed de gradibus beatitudinis & de
 præmiorum differentijs. Ea occasione in me-
 dium adduxi aliquot veterum interpretatio-

*Verba sal-
 uatoris Io.
 14. sonare
 de certo
 cœli loco
 supra nos.*

nes, exponentium illa non tantum de præmio
rum diuersitate, sed etiam de loco, quod in-
quam in cœlo supra nos sit beatis parata man-
sio. Vbi verò sensit aduersarius, se causa ceci-
disse, & ita comprehensum esse, vt nullibi vl-
lum pateat ipsi effugium, arte sophistica, mihi
conatur inuertere disputationis statum, postu-
lans modo probem quod in cœlo sint certa lo-
ca & habitacula, in quib. Christus & electi e-
ius motione physica eant & redeât, &c. At du-
dum illi responsum est, qua ratione dicamus
cœlum esse locum certum. Et verba saluato-
ris nostri, In domo patris mei mansiones mul-
tæ sunt, clara sunt. De quibus abunde dixi in
Responsione mea fol. 27. Nulla itaque proba-
tione opus esse video copiosiore. Neque
quæstio est de ijs rebus potissimum, de qui-
bus nouam probationem postulat aduersa-
rius: sed de eo quæritur, An aliqui veterum do-
ctorû, verba domini, In domo patris mei man-
siones multæ sunt, exposuerint, non tantum
de diuersitate præmiorum, sed etiam dixerint
cœlum quod supra nos est, locum esse certum
beatis ad æternam felicitatem participandam
adaptatû. Spero autem equum lectorem agni-
turum, quod adductis à me S. Cyrilli Augusti-
ni & Hieron. testimonijs, id quod mihi proban-
dum sumpseram, euidenter satis comprobasse.

Cum q̄

Cumq; hac in causa adductus sit etiam locus apostoli ex 1. ad Theſſal. 4. cap. non admodum ingenuum hic se exhibet aduersarius. Dicit enim, Certè si vrgeas τὸ ἄνω Pauli, sicut vrgetur nomen loci & mansionum, sancti nõ erunt in cœlo vestro empyreo, sed in nubibus & in aere. Dicit enim Paulus, Rapiemur obuiam Domino. In quem locum? Non ait in cœlum, sed in nubibus in aera. Et addit, Et sic erimus semper cum Domino. Quomodo sic? In nubibus videlicet & in aere. Rectè verò ipse mox talem interpretationem vocat iucundum phantasma. Nihil enim est aliud quàm tergiversatio phantastica. Dum Paulus ait sanctos Christi venturos obuiam in nubibus, significat vtique non substiturum in nubibus. Nam in eas descendit è cœlo, loco beatitudinis, vt absoluto iudicio, cum sanctis in vnum cœtum congregatis, iterum redeat in cœlum, vnde descendit in nubes, & in quod ascendit dum in gloriam patris intravit. Mansuri ergo habitaturiq; sunt cū ipso sancti in illo ipso cœlo. & non in nubibus. Quemadmodum etiam commonstrauit fol. 37 Respons. meæ. Tractat eundem locum & Augustin. libro de Ciuitate Dei 20. capit. 20.

Sancti cum Christo nõ in aere aut nubibus sed in cœlo habitabunt

Interim ne victus videatur aduersarius, laetis in nos fertur habenis, accusatq; vos teme-

Quis intra alterius accuset temeritatem.

AD LIB. BRENTII

ritatis omnium maximæ, quasi nulli vnquam
 visi sint Zuinglianis magis temerarij. Verum
 si de temeritate conqueri oportuerat, quis iu-
 stius nobis cōqueritur de Brentio? Hic enim
 pertinaciter non tantum hoc oppugnat, quod
 hæctenus ab omnibus fidelibus pro comperto
 indubitatoq; creditum est, cælum quod supra
 nos est, & infernum qui infra nos est, loca esse
 certa beatorum & infelicium, sed insuper e-
 tiam temeritate omnium maxima conatur ipsi
 domino verba sua inuertere aliterque inter-
 pretari, quàm sensus ipsorum ferat simplici-
 tas. Nam cum Christus nobis commonstret,
 Domum patris sui ac vniuersa interim scri-
 ptura passim hanc domum dicat esse cælum,
 quod supra nos est, Christusque addat in do-
 mo illa mansiones esse multas: denique si a-
 beat, paraturum se nobis locum, & rediturum
 mox, assumpturumque nos ad ipsum, vt vbi
 ipse sit, ibi nos quoque simus futuri, audet ta-
 men ille contra tam perspicuam veritatem af-
 firmare non esse tales mansiones, neque lo-
 cum supra nos in cælo, in quo sancti habitent
 corporaliter. Nos verò gratulamur nobis, &
 Deo gratias agimus, qui illa de re, nos erudie-
 rit tam luculenter. Si Brentio in hac causa fa-
 uerent verba domini vsque adeo perspicua &
 & euidètia, quos ille ageret triumphos, quàm
 petu-

petulanter nostris insultaret capitibus? Per-
 stimus ergo in veritate clara, nobis à Christo
 tradita, scientes illum, per quem conditum est
 cœlû & terra, exactissime tenere, locus ne sit
 in cœlo ac mansiones, an nullæ sint, cumque
 disertis verbis testatus sit esse mansiones, &
 esse locum paratum, certissimum est indubi-
 tatum esse eius testimonium, ac fallere pror-
 sus neminem.

Conatus est quidem ille priori libro suo
 contra me edito, hanc claram domini lucem
 obscurare figurata interpretatione, quemad-
 modum nunc quoque in postremo suo libro
 loquitur nescio quid de verbis mutuo ab ho-
 minibus accipiendis. Cæterum cum ipse no-
 bis dominus verbis planis significatissimisq;
 denique sensu perspicuo explicarit & attesta-
 tus sit esse in cœlo mansiones & loca excipien-
 dis fidelibus parata, non video quæ necessitas
 iubeat nos alia verba mutuo ab hominibus ac-
 cipere. Nondum sanè ad inopiam redactus
 & verbis ita destitutus exhaustusq; est domi-
 nus noster, vt aliunde, & maximè à miseris e-
 genisq; hominibus ipsi opus sit verba mu-
 tuari. Nihil huiusmodi artibus sutelisq; o-
 pus est nobis. Tenemus enim sensum simpli-
 cem & diserta domini verba, quæ neq; fides,
 neq; alia illustriora scripturæ loca, neq; absur-

Verba do-
 mini Ioan.
 14. non fi-
 gurate in-
 terpretanda.

Hic mauult
 figuram ad-
 mittere
 quàm in
 verbis cor-
 rext domini.

ditas vlla, iubet nos expedire per figuratam interpretationem.

Philippus
Melanchthon
intelligit
ascensionem
domini
non figurate

Iam quod hic quoque beatæ memoriæ Philippi Melancthonis viri pijssimi doctissimiq; testimonium hac de re adduxi, ambagibus ille vtitur subdolis, dicitque nihil ad rem pertinentia. Atqui non curatur caussa morbida verborum furo. Constat Philippum paulò antequam hinc migraret, scripto contestatum & quidem apertissimè contestatum reliquisse posteritati, id quod in hac causa nostra præcipuum est, articulum fidei nostræ de ascensione Christi in cælum non figurate intelligendum esse, sed simpliciter prout verba sonant: Hic non esse fingendas allegorias, Ascensionem Domini fuisse visibilem & corporalem. Ac ita semper antiquitatem vniuersam sensisse, Christum corporali locatione in aliquo loco esse, vbicunque vult, factamque ascensionem Christi corporalem, sursum, &c. Atque hæc omnia Philippi sunt verba, quibus medicatio artificiumque Brentianum de mutuo accipiendis verbis, conuulsum & euersum iacet. Nec fulciatur hic ille tantillum, hisce suis verbis, nullius hominis auctoritatem, certitudini scripturæ sacræ (quæ immota est est veritatis regula) præferendam. Nam ea quæ hic adduxit Philippus vt scripturis
con-

congrua atque suffulta, ita articulis quoque fidei sunt inserta, habenturque iure pro irrefragabilibus: vt iam non dicam ea ipsa sic nobis tradita esse ab vniuersa pia & erudita veritate, testimonijs omnium seculorum concordibus. Quod si pergat nihilominus spre- tis his omnibus aduersarius, rationes & fu- cos quærare, quibus causam suam morbi- dam suffulciat atque tingat, bonam verò no- stram concutiat atque suggillet, pij tamen eligent potius veritati sempiternæ & clarif- simæ adhærere imò & immori, quàm eius ac- cedere offucijs. Quæ ille præterea per vniuer- sum librum suum ludens ridensq; expuit con- tra cælum empyreum, nulla confutatione in- digent. Consistunt enim immota adhuc, quæ ea de re à folio 22. vsq; ad 31. scripsi in Respon- sione mea. Ac malle in vniuersum ab omni contentione abstinere, simpliciterq; id quod verum est profiteri: sed aliò me rapit aduersa- rij importunitas.

Hic dū mihi explicare vult, quomodo cœ- lum sit locus ipsumq; rursus non sit locus, sta- tus, inquit, rerum cœlestium dicitur vnus per- petuus locus: quia res spirituales & cœlestes non sunt nihil, sed in rerum natura vere exi- stunt. Nullus autem dicitur earum locus, vi- delicet corporalis, &c. Cum his oro cōponat

Quomodo
locus non
sit locus.

lector pius, quæ eadem de re in mea Respon-
sione hisce verbis cōmemoro, Cuperem hoc
nobis ille explicaret perspicue, quomodo lo-
cus & locus sit & locus non sit. Si enim intel-
ligit locum vere esse locum, eundem tamen
non locum ea de causa nuncupat, quod terre-
nus vel corruptibilis locus non sit, cur, obse-
cro me persequitur, & in me hostiliter suam
ipsius sententiam oppugnat? Si verò non ita
intelligit, Quid oro dedit, cum locum conces-
sit? &c. Has inquam sententias inter se compo-
sitas examinet diligenter lector æquus. De-
prehendet, spero, meam de cælo, quod locum
esse contendo, tam esse claram firmamque, vt
quod huic aduersarius præter verborum ne-
bulas fumosque cum insigni pernicacia oppo-
nat, nihil habeat prorsus.

Quomodo
edatur in
cœna cor-
pus domi-
ni corpora-
liter & ta-
men ineffa-
biliter.

Et cum antea petijsssem ab aduersario, si mi-
hi explicare vellet, quomodo locus & locus
sit & locus non sit, faceret hoc explicatione
quæ semetipsam non negaret atque euerte-
ret: quemadmodum fieri solet in causa cœ-
næ dominicæ, in qua dicunt, edi quidem cor-
pus domini præsens corporaliter, non tamen
corporaliter crasso modo, sed corporaliter mo-
do ineffabili. Quisquis enim dixerit rem ali-
quam fieri corporaliter, modum exposuit, vt
ille amplius ineffabilis esse non possit. Ad ea
nunc

nunc respondet Brétius, & ait, Cum à nostris dicitur corpus Christi in cœna adesse & manducari corporaliter, & tamen nō corporaliter, intelligitur alterum de veritate præsentie corporis, alterum de corporali sensu: vt sit sententia, verum Christi corpus vere præsens esse in cœna & manducari, non autem sensibilibiter, aut exterioribus hominum sensibus perceptibilibiter. Hæc si putas tu, inquit, sese mutuo interimere, elleboro tibi opus erit. Illa autem sic excipio, Si præsens Christi corpus in Cœna corporaliter percipitur, sanè fieri oportet id sensibilibiter; modo quæ effabili. Alioqui enim corpus non erit manebitque corpus. Explicatio itaque hæc Brentij non minus semetipsam elidit, quàm prior illa. Cæterum si Christi corpus est & manet verum corpus, vt omnino esse manereque oportet, interim tamen non sensibilibiter, id est non corporaliter, sed spiritualiter percipitur, cur obsecro pugnat nobiscum Brentius? An ignorat & illam ipsam nostram esse sententiam? Certè si ad hunc modum se ille declararet, sicuti & scriptura sancta & vniuersa vetustas sese explicans, orthodoxe docuit, nempe, verum Christi corpus & verum eius sanguinem vere percipi, non tamen carnaliter vel corporaliter, sed spiritualiter, per fidè, agnosceremus profe

Et o & nos declarationem hanc veram esse & catholicam: Ac si ea est mens ac sententia Brentij, disparuit vtique quod inter nos erat sacramentarium dissidium, ac vtrinq; cōsentimus in domino. Si verò iste non ita sentit, sed pergit insuper ea oppugnare quę nos cum sancta vetustate communia habemus atq; docemus pie, parcat licet sumptui, quem facturus erat in parádo mihi pharmaco, sibi potius paret el-leborum. Cernunt enim pij omnes, mihi, vtpote per Dei gratiam, sano, nihil planè opus esse elleboro. Faxit autem Christus dominus, vt ille purgatus probè, sanitati restituatur solideq;

De ascensione Domini nostri Iesu Christi in cœlum, & quod cœlum in quod ascendit dominus noster, certus sit locus, supra nos, & non in terris, aut ubique.

CAPVT VI.

Nostra de cœlo doctrina fundata in ascensione domini.

TAndem & ad ascensionē domini nostri Iesu Christi peruenio. Ascensioni huic Domini cœlesti, dixeram diserte Brentio, doctrinam me meam de cœlo in excelsis supra nos parato, veluti fundamento firmissimo imponere. Proinde si existimaret hac in parte me aberrare, æquū videri, vt cum semel cōtra me de cœlis supra nos in excelsis constituto, scribere instituerit, solidis mihi argumentis cōmonstret, me vel ascensionem domini in cœlum

lum non recte intelligere, vel testimonia illa quæ confertim veluti in aciem collocaui, perperam instituto illo meo, adaptare. Id enim si non faciat, firmam immotamque permanere nostram de cælo doctrinam, utpote firmissimo Dei verbo impositam: videre simul omnes me nullum condere cælum novum, aut ab alijs conditum defendere, sed veteri veroque ferre testimonium: videre denique vniuersos, cælum Brentij vbiquarium, non modo concussum ruere, sed iam iam dissipatum, prorsus euanuisse, nullo æ vestigio quidem relicto.

Ad hæc mea aduersarius vt priore responsione nihil solidi attulit, ita ne nunc quidem vltimo suo scripto mea illa attigit, nedum confutauit: tantum inter alia dicit, Scio de ascensione extare perspicua sacræ scripturæ testimonia, & agnosco ea esse verissima ac certissima. Quare non opus erat ad ea respondere, quod mihi alicubi satis odiose exprobrat Bullingerus, sed illa quæ ex his scripturæ testimonijs fingit, nec scio nec approbo, &c. Si verò corde integro atque sincero credis, sicut rotundo ore confiteris Brenti, Christum Dominum vero suo corpore ascendisse in cælum, & manere in cælo, quorsum obsecro pertinent illa tua verba;

Ascendit in
cælum.

quæ fol. 105. libri tui sic leguntur, quare nihil aliud reliquum est, quàm quod Christus cum corpore suo, non solum non concludatur, vel vlllo alio loco, vel locali illo, quod Zuingliani fingunt cælo empyreo, verum etiam penetrauerit & euaserit omnia loca, siue supera, siue infera, siue terrena, siue cœlestia, &c. Etenim si hæc tua verba logodædale Brenti vera sunt, quid quæso dedisti nobis cum confessus es, Christum corpore suo ascendisse in cœlum? An non sonant verba fidei ascendisse Christum corpore suo in cœlum, & non penetrauisse cœlum, id est euasisse vel elatum esse extra cœlum? Quis nesciat ingens esse discrimen inter hæc, penetrare cœlum, id est efferri extra cœlum, aut euadere cœlum, & ascendere in ipsum cœlum? Proinde cum tu dicis Christum ascendendo in cœlum, elatum esse extra cœlum, euasisseq; omnia loca infera & supera, terrena & cœlestia, negas profectò, ipsum elatum esse in cœlum. Ergo negas nūc hisce verbis (Christum euasisse omnia loca) id quod antea dedisti hisce verbis, Credo Christum ascendisse in cœlum. Ergo ne, cum hæc luce clariora sint, tantum tibi superest mentis, vt hinc quoque intelligas dilucide, graui-
ter te hoc errore à Deo iusto puniri, qui mysterium ascensionis Domini articulumque
Chri-

Christianæ fidei non ea explices simplicitate, qua decebat. Quod si Christus corpore suo, iuxta tuam doctrinam, penetrauit & euasit omnia loca, tam infera quàm supera, tam terrena quàm cœlestia, ergo ne nunc neque in cœlo quidem ipso neque est in terra, utpote quæ omnia illum euasisse dicis? Vbi itaque est Christus, amissimus ne Christum? Vbi denique est tua illa vbiquitas? Si vbique est, ergo in cœlo est, ergo in terra est? &c.

Deinde si syncere credis & confiteris veram Domini ascensionem in cœlum, quorsum rursus pertinent hæc tua verba quæ in libro tuo folio 69. ita leguntur? Cum dicitur de Christo, Ascendit in cœlum, non est intelligendum quod Christus, postquam in ascensu suo visibili susceptus est à nube, & subductus ab oculis discipulorum, conscenderit per orbem planetarum, physica motione (ad quæ illi responsum est abunde in Responsione mea, folio 25. & 26.) & inuaserit in fictitium & corporale cœlum, quod empyreum vocant, in quo sedeat, stet, ambulet, & corporali modo circumeat: sed quod confederit ad dexteram patris sui omnipotentis. Dexteram autem Dei non est certus locus aliquis in cœlo, sed est omnipotentia & vniuersa maiestas Dei, &c. Siste verò hic

*Ascendit
Christus
non ad locum certum,
sed ad omnipotentiam
Dei.*

gradum, Brenti, paulisper, ac expende apud te quid hisce verbis tuis dixeris, & quam probè hæc congruant cum tua confessione, Credo Christum ascendisse in cœlum. Si enim cœlum non est locus supra nos in excelsis, sed omnipotentia & vniuersa, vt dicis, Dei maiestas, quam sanè nemo vbique esse dubitat, edisseras nobis vellem, quid opus fuerit Domino ascensione in cœlum? Etenim ascendere, quod ipsa loquitur res, est de inferioribus contendere ad superiora. Iam verò si cœlum illud in quod fateris conscendisse Dominum, non est locus supra nos in excelsis, sed maiestas Dei, quæ hic apud nos & vbique est, nihil profectò opus fuerat Domino ascendere eò vbi erat prius. Contestatur autem veritas Euangelica & Apostolica quod Dominus noster vero suo corpore ex terris in ipsum ascenderit cœlum, & quod in terris amplius non sit. Proinde cœlum in quod ascendit Dominus noster, non est maiestas Dei & vbique, sed locus supra nos in excelsis, in quem ascendens Dominus peruenit, & in quo nunc habitat vero suo corpore. Quinimo tua vbiquitate infelici expungis tollisque veram Christi in cœlum ascensionem. Aut cur non potius confitentes fidem nostram, iuxta tuam doctrinam, dicimus, Ascendit

Grego. Nazian cōtra
Eunom. Vigil. in disp.
inter Sab.
Phot. Ariū
Epl. 38.

dit ad omnipotentiam Dei: sed non ita confitemur, sed dicimus diserte, Ascendit in cœlum, En in cœlum ascendit. An verò in hac causa quoq; vti & in alijs quibusdã omnia nobis miscebis, ea quoq; quæ inter se sunt luculenter distincta? Annón inter se distincta sunt celum & omnipotentia vel maiestas diuina? ita vt cœlum non sit omnipotentia Dei, sed locus Christi corpori omnibusque sanctis eius præparatus, omnipotentia verò sit Dei immensa potestas adeoque ipse Dominus omnia potens? Sentis ne tandem chare frater Brenti, quid ijs vsuueniat quantãue conijciantur in pericula, quotquot nimium sibijpsis tribuentes vtentesque verborum artificio perplexitateque, plus volunt scire quàm regula proportioque fidei permittat? Adhortor itaque te, quam possum amice & diligenter, vt sicuti fateris te credere Christum corpore suo ascendisse in cœlum, ita etiam tuam illam disputationem quam simplici alioqui adiungis confessioni, modereris, ne inde colligant vel pueri te in speciem & summis, quod dici solet, labris quidem confiteri ascensionem Domini, at eandem rursus ac reuera te negare, oppugnare atque expungere.

Quod si aduersarius non agnoscit nostras,

AD LIB. BRENTII

Consequen-
tias ex ascē-
sione domi-
ni eductas
nō agnoscit
Brentius.

vt ait, consequentias, quas ex ascensione Do-
mini colligimus, & quas contumeliose pu-
tidas nuncupat consequutiones, quare nō ad-
ducit rationes solidas quibus approbet tales
esse nostras consequentias, quales esse calum-
niatur. Verūm mutus est hac parte: id quod
mox compensare conatur querimonia. Nam
queritur de mea importunitate, qua hosti-
liter in ipsum irruam ac impetuose cum ipso
agam. Cum tamen qui me norunt familia-
rius, longe, opinor, benignius de me iudi-
cent. Nunquam, quod sciam, pro homine
habitus sum impetuoso: solus Brentius (cum
quo, si ferret res, pacem habere mallet, quā
litem) omnia mea, nescio quo hoc fiat syde-
re læuo, pessimè consulit, & acerbissimè in-
terpretatur. Fortassis hoc nomine parum
propitius mihi factus est, quod paulò libe-
rius & euidentius errores aliquot eius pro-
traxerim in lucem validiusque confutarim.
Aut certè applausu in re qualibet suorum,
ita est dementatus, vt importunitatem exi-
stimet, cum ipsum scripturarum & patrum
testimonijs vrgeo, nec facile permitto ipsum
vagari à proposito, aut regulas interpretan-
di scripturas condere pro libito. Certè si
non expedite & modeste eius responderem
scri-

scriptis, sed despicerem fastuose contumelioseque & impetuose ipsum exciperem, haberet quod quereretur de mea illa importunitate: nunc verò norunt omnes quotquot Respon- sionem meam legerunt, ita me agere cum Brentio, Principio non immodeste illi osten- do dominum nostrum Iesum Christum vero suo corpore ascendisse supra omnes cœlos vi- sibiles, peruenisseq; in supremum Cœlum, in locum æternæ felicitatis. Deinde pari mode- stia demonstro Cœlum in quod vero suo cor- pore ascendit dominus, certum esse locum. Hæc illustro atque munio testimonijs scriptu- ræ diuinæ, petitis ex scriptis euangelicis atq; Apostolicis. Quod si quis ista certius plenius- que discere aut experiri cupit, legat Respons. nostram, à fol. 28, vsque ad 34. Testimonium, spero, exhibebit mihi lector æquus, non tan- tum, quod importunius cum aduersario ege- rim nihil, sed quod illud ipsum etiã, quod mi- hi probandum sumpserã, dilucide & euiden- ter comprobauerim: ita vt quamuis ille cu- piat omnibus persuasum, illa mea indigna es- se vlla responsione, experturus sit tamen æ- quus ille lector, solida esse illa argumenta, at- que veritatem à nostris perstare partibus inui- ctam, siue verò ille respondeat siue taceat.

Nam quod ille alibi quoque dicit, Scilicet

Respon-
nes Brëtij.

illis scriptoribus nō est respondere, si quis ex-
 posita & confirmata vera & pia eius causæ,
 quàm tractandam suscepit, sententia, paucis
 verbis lectorem admoneat, quid de obiectis
 aduersariorum sit sentiendum, Et nisi singula
 verba aduersariorum numeres, ac commenta-
 rium in ea scribas, audiendum erit, pisce ma-
 gis mutus es, &c. iniuriam certè facit, fugam-
 que callide dissimulando, commodè quærit.
 Dudum sanè longi illi logi nauseam nobis ci-
 uere, tantum abest vt vel à Brentio, vel ab vl-
 lis nostris aduersarijs, nunquam postulaueri-
 mus prolixos conscribi commentarios. Atq;
 vtinam pepercisset ille sibi in postremo hoc
 libro suo componendo, neq; ita se & audito-
 res prolixa & impexa garrulitate defatigasset.
 Potuisset ille omittere multa, imprimis ea
 quæ nullo cum fructu multa autem cum mo-
 lestia toties repetendo inculcat, ac illa etiam
 quæ parua cum gratia nec sine leuitate riden-
 do ludendo vexandoque profundit. Consul-
 tius fecisset multò, si expedita faciliq; obser-
 uata dispositione, ad ea duntaxat respondisset
 breuibus, quæ causæ nostræ præcipua sunt.
 Ita enim sua expeditius legi potuissent, neque
 ita excreuissent, essetq; & nostra hæc respon-
 sio succinctior & gratior fortassis. Nunc ta-
 men ista omnia qualia qualia sint, æquo lecto-
 ri

ri vtrinq̄ue expendenda relinquo.

Spero autem pios lectores, ex his meis licet nunc & antea non operose expositis, nullo negotio intellecturos, doctrinam nostram de cœlo, non harenæ, quod aduersario videtur, esse impositam, sed veræ ascensioni domini nostri Iesu Christi in Cœlum illud quod supra nos est, atque ideò firmam immotamque peristare. Poterunt his secure & tutò inniti fideles. Sicut enim manifestè cernunt Christum corpore & anima verè in Cœlum ascendisse, & nō in Vtopiam, id est, in nullum locum certum, sed fursum, in domum patris, in mansionem beatorum æternæque felicitatis, ita fide indubitata credunt, se quoque animabus & corporibus suis sequuturos ea via dominum, quam ille parauit, & qua ille præcessit, atque ita in beata vita, in Cœlo, semper futuros cum domino. Cui laus gloria & gratiarum actio sit in secula seculorum, Amen.

Fructus dissertationis de vera domini in cœlum ascensione.

*De testimonijs sanctorum patrum
uel doctorum ecclesie, imprimis
uerò de sancto Theodoro Cyrí
episcopo. CAP. VII*

Brentius
contra doctrinam veterum patrum
in hac causa

COmplura scribit in hoc opere suo de maiestate aduersarius, de doctorum

A D L I B. B R E N T I I

ecclesiæ doctrina, quos certè inuadit tertiū, multaq; in eos dicit, quæ qualia sint facilè & rectè iudicabunt viri in ecclesia periti, quibus perspecta est veterum patrum fides eruditio labor diligentiaq; & gratia à Deo ipsis concessa, viderūt illi proculdubio peruenisse eò iam Brentium, vt semel omnia non tantum nostri seculi doctorum virorum ministrorumq; fidelium ecclesiæ, sed & veterum quantalibet eruditione sanctitate vetustateq; præpolleat, testimonia statuerit apud se reijcere, quæcunque ex his contra vbiquitatem eius cum cœli tum corporis Christi pugnare videntur. Nihil inquam ponderis authoritatisue hi omnes apud Brentium habent, quod ipsi videantur instituti esse nō in schola spiritus sancti per idiotas piscatoresq; apostolos sed in schola Aristotelis per philosophos hominesq; in sapientia seculari turgidos. Hos asserit ille seductos atq; occæcatos esse ab Aristotele & à rationibus humanis. Hos ait habere de rebus cœlestibus imaginationes pueriles & somnia crassa, terrenas phantasias & sensus carnales, & quicquid huius generis aliud est quod censor ille alto pronūciat cū supcilio veluti ex tripode. At hac ratione commodissimū sibi inuenit semel ad oīa veterū testimonia respondēdi imò eludēdi oīa cōpēdiū. Quid enim facilius est q̄
sem

semel omnia veterum ex alto despiciere testimonia, deinde magna cum confidentia adijcere, velle se præterita philosophia Aristotelica (hoc enim admodum est plausibile) solis credere in hac causa scriptis apostolicis: quæ tamè & ipsa causam eius iuuarèt nihil, nisi ea prius sua imbuisset salua, regulasq; ex semetipso effluxisset, quibus illa contra sensum genuinum reflecteret ad sensum suum commenticium. Si enim illa in sensu suo genuino, quem etiam vetustas ad normam fidei concorditer retinuit, maneant, causæ Brentianæ tam patrocinantur nihil, quàm parum ei propitij sunt veteres ecclesiæ doctores, omnes magna oppugnant constantia quod ille affirmat, & cælum & corpus Christi in cælo, esse vbique.

Sciunt autem prudètes viri, scripturarum inquam rerumq; ecclesiasticarum periti, quosdam scriptorum veterum, licet addictiores fuerint & impèsius sectati sint philosophiam, numerata tamen cognitaq; ea esse capita, in quibus nimium philosophis tribuisse vidètur: interim verò labores horum alios, quos nimirum scripturis interpretandis oppugnandisq; Iudæis hæreticis atque gentilibus impendunt, summo habitos esse in precio, denique nunquam reprehensos fuisse in ecclesia ab orthodoxis, quod neque propter vnionem per-

De scriptis
patrū, quan-
tum eis sit
tribuendum.

sonalem neq; propter exaltationem humanitatis domini in diuinā maiestaté, vel propter eius glorific docuerūt humanitatē Christi tā latè expādi, q̄ eius extenditur diuinitas, vt sit vbiq;. Quibus omnib. illud accedit irrefragabile prorsus, quod in scriptis suis, nō tantū recitarunt suam opinionem, quid ipsi ea de re senserint, sed quid de ipsa, catholica ecclesia inde ab apostolorum temporibus senserit, crediderit atque docuerit, id nempe quod ipsi adhuc docebant. Sed planius pleniusq̄ iam agemus cum Brentio.

**Discrimen
scriptorum
patrum.**

Inter patrum testimonia quæ proferuntur in certaminibus, ad confirmandum vel refutandum, discrimen arbitramur esse habendū. Sunt enim quædam patrum testimonia, quæ nullis nituntur scripturis, sed eius duntaxat authoritate qui dixit. Sunt quædam rursus quæ habent quidem scripturarum testimonia sed patrum sensu exposita. Sunt denique alia huiusmodi vt non tantum referant authoris sententiam, sed catholicæ quoque ecclesiæ & sensum & fidem. Cæterum à testimonijs primi generis, non innixis quidem scripturis, quoniam nimo & cum ipsis pugnantibus iubēt ipsimet patres recedere & solis accedere scripturis canonicis. Ea in re nulla sanè nobis est controversia. Porrò quæ cum scripturis congruunt testi-

testimonia, ijs propter scripturam meritò creditur. Quæ verò non tantum cum scripturis consentiunt, sed insuper referunt & fidem & sensum catholicæ ecclesiæ, non modò reijci aut sperni non debent, sed maximo haberi in precio. Iam verò cum testimonia patrum à nobis, ex Theodoro maxime allata, sint huiusmodi, perperam & non sine iniuria contra illa instituit disputationem Brentius. Cui etiam affirmamus, nunquam, quoad viuere dedit dominus, propter implicatas eius disputationes, recessuros ab illis in hac controuersia nostra patrum testimonijs, quibus constat nobis expositam & fidem & sententiam catholicæ Christi ecclesiæ, cum scripturis sanctis congruentem.

Inter patres verò præ cæteris Theodoro maxime infensus est Brentius, ideoque cum ipso committit fictitium Brenticyrillum, qui Theodor. manifesti redarguat erroris, Agendum, inquit, sumamus vnum aliquem eorum patrum, quorum authoritatem Zuingliani iactant, in manus, & expendamus ea seueritate, quæ in iudicandis fidei dogmatis adhibenda est, scriptum aut dictum eius, quod veritati aduersarijs opponi solet, visuri quos triumphos reportent. Si quid paulò liberius in eum dicitur, Zuingliani non nobis, sed sibi impu-

Brentius
contra S.
Theodorum.

tent, quod insultatione sua ad hoc necessitatis nos adegerint. Cyrillum ait aliàs non omnia probasse Theodoretum, quod colliquescat ex Anathematismis. Inter disputandum dicit & Theodoretum persuasum ab Aristotele sic docuisse: item dogma hoc confinxisse ipsum ex semetipso. Et iterum, Vides Theodoretum, inquit, quàm ineptè, quàm incongruenter testimonia scripturæ tuo somnio de circumscriptione corporis Christi in summa cœlestis regni maiestate, accommodaueris, &c. Ad hunc verò modum Brentius optimè meritum de pietate senem, (immemor quam indignè tulerit quod ipsum semel duntaxat sui admonuerim senij) parum honorifice tractat.

Quando
floruerit
Theodor.

Expendisset autem apud se aduersarius Theodoretum floruisse ante annos mille & centum circiter, & cum ille ante tot secula docuit corpus dominicum in cœlo, ut in loco habitare circumscriptum, collegisset ille, omnes liquidò iam cernere, Brentium nobis luculentam irrogare iniuriam, qui dixerit nos confinxisse hoc de cœlo dogma, qua de causa Cœlū cui nos ferimus testimoniū appellauit Zuinglij ac Bullingeri Cœlum. Etenim si Theodoretus ita docuit apertè ante tot secula sicut nos solemus hodie docere de Cœlo & corpore Christi, profecto nos doctrinæ illius primi
 authores

authores non fumus. Vtinam verò hic quoq; nobis proferret aduersarius veterum scriptorum classicorum, de suo Cælo vbiuario & corpore Christi vbiq; diffuso, sicuti nos de nostra sententia adduximus, testimonia, quibus suæ opinionis vetustatem nobis approbaret. Verùm vt modò est enata, ita pariter vnà cum authore sepelietur.

Meritò autem grauis est apud nos S. Theodoretæ authoritas, foretque in precio & apud Brentium, nisi sua vbiuitate dementatus, ne sciret quo consistat loco. Fuit hic Theodoretus Cyri in oriente episcopus, cui, quod norunt historiæ periti, maximam tribuunt laudem ecclesiasticæ historiæ. Octingentis in Oriente ecclesijs optime præfuit, quas & in synœra doctrina, in pace, & in iusta disciplina ad triginta circiter annos magna cum laude conseruauit: ita vt contra ipsum nulla à quoquam iusta fuerit instituta accusatio. Maximos multosq; in suo munere labores sustinuit. Commentarios in libros vtriusq; testam. canonicos scripsit. Erudite & acriter contra Iudæos, gentiles atq; hæreticos disputauit. Multa animarum millia, mille implicata erroribus, per gratiam Dei, doctrina euâgelica extricauit Christoq; lucrificavit: atq; ita in vniuersa Christi ecclesia nomen celeberrimum acquisiuit. Pos-

*Theodoretus
quantus
aliquando
in ecclesia
uir.*

sunt autem de his omnibus ipsimet ipsius libri copiose testari. Et quamuis aliquantulo tempore inter se dissenserint Theodoretus & Cyrillus, mox tamen reconciliati rursus arctissimam inter se pacem concordiamque coluerunt, dum videlicet vtrinque dogmata inter se discrepantia, explicarent significantius, ac Cyrillus diserte fateretur, non ea se esse sententia, quod propter vnionem naturarum in vna indiuisa persona, diuinitas Christi, passionis etiam fuerit particeps.

Accusarunt quid em Theodoretum nonnulli, clamaueruntque contra ipsum in synodis quibusdam, perpetuo tamen magna cum eius laude ipsius innocentia tandem luculenter est comprobata. In œcumenico maximoque illo Chalced. concilio, ampliff. accepit testimoniũ doctrinæ orthodoxæ & gubernationis legitimæ in sua ecclesia, ut doctor pius pastorque fidelis. Nemo autem vnquam in ipso vituperavit aut reprehendit, quod nunc in eo oppugnat Brentius. Omnes enim sanioris iudicij doctores agnouerunt ipsum hostem fuisse acerrimum Nestorianorum, personam Christi indiuisam conscindentium, denique & vehementem Eutylianorum oppugnatorem, ita loquentium de corpore Christi, quasi exaltatum, non amplius fuerit verum corpus, sed veluti

luti deificatum. Præterea liber ex quo addu-
xi testimonium, quod sibi Brentius euertend-
um sumpsit, apud verè pios solideq; doctos
magno semper fuit in precio. Scriptus est e-
nim magna diligentia aduersus vanam impi-
amq; hæreticorum doctrinam: quam princi-
pio quidem sacrarum præsidio scripturarum
euertit, deinde verò sanctorum patrum à tem-
poribus apostolorum ad suam usque ætatem
florentium concordibus euidentissimisq; te-
stimonijs confutauit, ostendens non se solum
ita sentire, sed ad eum modum sensisse sem-
per vniuersam in ecclesia Christi vetustatem.
Ac certum est eos qui diligèter tres eius Dia-
logos legerunt, nunquam potuisse admirari
satis Theodoreti eximiam pietatem, fidei sim-
plicitatem, eruditionem diuinam, multarũq;
rerum experientiam, disputationis acumen,
& in docendo perspicuitatem, ac in omnibus
diligentiam accuratissimam.

Imprimis autem sciendum est Theodore-
tum in Dialogo illo suo cui titulum fecit In-
confusus, doctrinam illam suam de corpore
Christi in cælo, vt in loco, agente, non propo-
suisse aut defendisse, tanquam suam peculia-
rem opinionem, sed veluti dogma receptum
approbatumq; ex scriptura ab vniuersali eccle-
sia, quæ passim sic sentiebat credebat atq; do-

*Theodore-
tus docuit
& defendit
fidẽ catho-
licæ eccle-
siæ.*

cebat. Nam sicut in Asia scribebat de corpore Christi in Cœlo, ita eodem illo tempore, docebatur eodem modo in vniuersa ecclesia per Europam atque Aphricam. Quod si quis fidem mihi non adhibet, credat saltem Leoni episcopo Romano, eadem scribenti contra Eutychianos, in suis epistolis: credat beato Vigilio Tridentino episcopo & Martyri, contra Nestor. & Eutych. eadem docenti: credat beato Fulgentio Rusponen. episcopo, eadem in secundo & tertio libro ad Thrasimundum regem in Aphrica testificantem. Et proinde cum doctrina Theodoretum vniuersalis doctrina sit catholicæ ecclesiæ, cernunt, opinor lectores contra quos instituta sit Brentiana disputatio, qua Theodoretum iugulare contendit. At qui tam abest, ut aduersarius huiusmodi disputationibus suis nos abstrahat à fide orthodoxa, ut multò validius in ea nos confirmet.

Ex his item quiuis intelligit, nullo iure nobis obtrudi intempestiuam & absurdam contra Theodoretum aduersarij dissertationem, ad quam sanè nulla ipsum adigit necessitas. Queritur is iterum nos ipsum adoriri atrocis: sed dixi antea, nos in ipsum nec fastuosis nec contumeliosis assurgere verbis, sed tantum petere ne aberret à scopo aliena quæ à causa dicat, denique vrgere nos illum verborum
 testi-

testimoniorumque euidencia. His ille nos ipsi insultare & in ipsum inuehere clamitat.

Quod ait Cyrillum non omnia Theodore ti approbauisse, quale sit, iam antea exposuimus. Nemo itaq; existimabit verba in disputatione Brentiana Cyrillo ascripta, Alexandri ni illius Cyrilli esse verba, Illa sanè sunt figmèta Brentij, non autem verbis prolata Cyrilli. Docet enim apertè Cyrillus cum in libro de trinitate tum in expos euang. Ioan. Solam diuinitatem esse infinitam atque incircumscriptam, omne autem corpus finitum cèrtoque loco constitutum & non esse vbique: sed & corpus domini nostri Iesu Christi in cœlis esse, & non in terra, &c.

At quis expositis his, nō videt nihil opus esse ad ea respondere quæ Brentius affert contra Theodor. Sunt insuper ea huiusmodi, vt ne simpliciores quidem vel mouere vel impedire possint magnopere. Hoc vnum in præsentiarum dicam, inter præcipua quæ in Theod. dicit, illud esse, quod ait, corpus gloriosum nō est animale corpus, quod indigeat cibo, potu, locis & temporibus sed est spirituale, habès conditiones spiritus. Etenim si intelligat per animale corpus infirmum & corruptibile corpus, idem cum ipso sentimus: si verò tale intelligat corpus quod natura sua verius sit spiri-

Cyrillus &
Theodore-
tus in fide
concordes.

Glorificata
corpora
uera corpo-
ra.

rus inuisibilis, quam corpus loco circumscriptum, aberravit & hic à doctrina simplici. Nā manet à resurrectione vera carnis (confitemur enim in symbolo carnis resurrectionem) substantia atq; natura quæ non euacuatur. Et clarificata corpora vera sunt corpora: sicuti & Paulus manifeste testatur, cū dicit, Hoc mortale & hoc corruptibile, induet immortalitatem & incorruptibilitatem. Proinde nuncupat Paulus corpus gloriosum corpus spirituale, non quod conuersum sit in spiritū corpus, euacuata aut annihilata carnis substantia, sed quod regatur à spiritu reddaturq; cœlesti habitationi idoneū. Caueat hic itaque sibi aduersarius, ne in errorem incidat illū, quē in Ioanne Hierosol. episc. persequitur nobili scripto B. Hiero. De quo paulò post quēdā sequētur.

Quam immodeste se gesserit Brentius cōtra nostram de Cœlo doctrinam. C A P. V I I I.

Brentius
putat se mo-
deste scrip-
sisse.

EXposui quomodo S. Theodoretus sit tractatus ab aduersario, dicam modo breuiter & obiter quàm acerbe Martyrē beatæ memoriæ virū piū & doctū, & me acceperit verbisq; adoperuerit probrosissimis. Faciam hoc vel propter illos, qui mirifice huius libri cōmendāt modestiā, vt vel hinc intelligāt se affectib. captos, Brētissare nimiū, vel minus exacte discernere inter veram modestiā & falsam, quin
&

& ipse aduersarius sub finē propè libri sui, arbi-
 tratur se scriptū hoc suū absoluisse sine sophi-
 stica & vllius calūnia, &c. Ego verò aliud nihil
 à lectore peto, quā vt ipsa Brétij verba primū
 audiat, deinde iudicet etiam, quam verè hoc
 ab eo dictum sit, & quam modestum se tara vi-
 uis exhibuerit quàm mortuis. Cælum quod
 nos appellamus Cælum domini nostri Iesu
 Christi, vtpote in qd̄ ipse ascendit ipseq; locū
 in euang. suo appellauit, aduersarius in cōtem-
 ptū insignēq; huius nostræ doctrinæ cōtume-
 liā, nūcupat Cælū Zuinglij, Arist. regionē, cœ-
 lū Bullingeri, Cælū sophisticū, cælū Thalmu-
 dicū, Mahumedicū & Campos elysios. At au-
 dierunt iam dudū pij auditores, quæ nā habea-
 mus pro cōfirmatione doctrinæ nostræ testi-
 monia, intelligunt ergo quanta hic ab aduersa-
 rio afficiamur iniuria. Ait ille etiam se à no-
 bis affici iniuria, qui nuncupemus cælum,
 quod ipse defendat, cælū vbiuariū. At nos
 hoc verè & citra eis iniuriam contumeliamq;
 dicimus, quod & ante ostendimus. Ipse enim
 palā ita docet, cælū inquā sedē beatorum esse
 vbiq;, nostramq; oppugnat doctrinā de cælo
 supra nos certo loco constituto. Nos aut̄ de
 cælo nihil docemus Iudæorū aut Turcarū mo-
 re, Thalmud. vel Mahumedice, sed ita vt nos
 docet scriptura sancta tenetq; fides catholica.

Cælum
Zuinglij.

Aristorelso
regio.

Cælum vbi-
quarium.

Cap. 4.

Cœlū phan-
tasticum.

Rursus ille, Doctrina, inquit, Zuinglianorū non est imposita in petram diuinæ veritatis, sed in harenam phantasiæ humanæ: insignisq; in ipsis apparet temeritas, qui audent fabulā, minime sibi constantem, ecclesiæ Dei obtrudere, aut confictam obtrusamq; ab alijs, defendere. Nec cedunt harena, sed audent summa Dei & hominū contumelia, phantasiā illā suam semel conceptā, pertinaciter tueri. Iterū verò, Rideo, inquit, vestra illa anilia deliria de vestro cœlo locali, vt qui in professione Christianæ doctrinæ, nondum eo profeceritis, quo aliquid sublimius, quàm prophani ethnici de sedibus cœli ac inferni sentiatis.

Cœlum eth-
nicorum.

Cœlum so-
phisticum.

Præterea ait Zuingianos nouū habere Deū, qui ipsis nouū condiderit cœlum. Ante dixit nos ipsos hoc nostris extruxisse impensis. Alibi affirmavit, hoc nos à sophistis accepisse mutuo. Et horū omniū immemor, alibi affirmat nos illud accepisse didicisseq; atq; docere ex Aristotele: nunc verò nouus Deus istud nobis est architectatus. Et quid præterea?

Certè Mahumedes deum suum, inquit, maiori afficit honore, quam Zuingliani Christū. Ille enim ait Deum vectari ab octo angelis in sella gestataria. His autem Christus in cœlo suo nō vectatur, sed necesse habet tantū stare, aut ambulare, &c. Aiunt isti Christū oportere cœlum

cœlū acciperè vel inhabitare, vsq; in tēpora re-
stitutionis omnium, ac deinceps tandē faciunt
ipsi potestatem descendendi in nubes & iudi-
candi seculum, &c. Et quantum in ipsis est,
ait, Zuinglianis, non tantum eijciunt præsen-
tiam domini è cœna dominica, sed ipsum e-
tiam Christum cœlo è sede maiestatis suę deij-
ciunt atque proturbant.

Cæterum si mallems conuitijs rependere
conuitia, quam modeste agere, quis obsecro
non videat, illa nos postrema, nulla cum iniu-
ria, in Brentium retorquere posse, ac dicere,
Brentius is est, qui Christum cœlesti suo eijcit
folio. Principio enim thronum ipsum Dei,
quantum in ipso est, conuellit disijcit atq; tol-
lit, dum prohibet hominibus thronum Dei in
cœlo supra nos demonstrare, tanquam locum
certum. Deinde ipsum domini corpus residēs
in throno maiestatis, sua expoliat proprietate,
dum negat loco esse circumscriptum, pro ra-
tione corporū. Ipse enim contēdit Christi cor-
pus non circumscribi, & iccirco nō contineri
cœlo vt loco, sed esse vbiq;. Quod præterea lu-
dit & nos irridet, docentes, Christū oportere
inhabitare cœlum vsq; ad iudiciū, ipsum quo-
que S. Petrū vnà nobiscum ridet & vexat: vt
pote qui prior ita docuit, quē nos absq; pudore
sequimur, non reformidātes ita loqui, sicuti

Christum
expellere è
sede glorię
suę.

Oportet
Christum
cœlo conti-
neri.
Act. 3.

apostolus loquutus est . Sed de his hæcenus.

Potuissemus ex libro aduersarij longe copiosiora huius generis colligere cõuitia omnibusq; conspicienda proponere : sed cum hæc quæ commemorauimus instituto nostro sufficere existimemus, quicquid hoc est expendendum iã æquo lectori relinquimus, vt ex ijs iudicet de modestia vel immodestia Brentij. Ego certè non video quid ille in hac causa dicere potuisset quo nos cõspuisset fædius. Nihil diximus adhuc de alijs eius cõtumelijs, quas in suum vsq; locum reseruamus. Nũc aut spe ro Dei benignitate lectorumq; æquitate fretus, neminem non ex his quæ attulimus quibusq; doctrinã nostrã de cælo illustrauimus & cõfirmauimus, intellectu rû meliorẽ nos defendere causam purioremq; habere doctrinã, quam aduersarius maligne nostra interpretans omnibus libenter persuaderet. Ipsi verò pro merito non rependemus, sed totam hanc causam Deo iusto iudici cõmittimus, obsecrãtes vt condonet aduersario culpam hanc, ei que oculos animi aperiat, vt studio vincendi posito, sobrie humiliterque sapiat, videatque nobiscum vbinam sit cælum, ibi nimirum, vbi hoc nobis commonstrauit dominus.

De inferno an sit aliquo loco, & ubi sit.

CAPVT IX.

Neg

Articulo
huius libri
8. cap. 13.

NEquè verò & in eo videtur ille seruasse modestiã, quod disputationẽ de Inferno cœptam ab ipso imprudẽtius, fideliter aut à me admonitus, nunc non abruptit penitusq; omisit, sed restaurauit potius. Ita enim homines parum metuentes Deum, quorũ hodie nimis magna est copia, minus occasionis habuissent, de inferno, vt solent, dubitãdi, ridendi, ludediq;. Sed quid ista cõmemoro, cum ipsemet Brentius, ridendo ludendoq; & amara scommata in me iaciendo, Vbi verò erit, inquit, infernus? Nũ & ipse est in cœlo, aut in regno cœlesti? De hac re sit sollicitus Bullingerus. Qui bus postea subiicit, Sed relictis in locali suo inferno Zuinglianis, reuertemur nos ad verũ nostrũ cœlũ, &c. At nos speramus passione & resurrectione filij Dei, nos redemptos esse ab inferno, vt neq; de illo nobis quicquã sit curandum, neq; in eo simus relinquendi.

Rursus autem lepidum illud caput ociose secureq; ludendo, Quia Bullingerus omnino definit, inquit, infernũ corporali loco, necesse habet eum longe omniũ distantissime à suo cœlo collocare, vt constet ingens illud chaos, quod Abrahã inter beatos & dãnatos esse affirmat. Non est aut distantior ab eo cœlo locus, quã medius punctus terræ. In hoc igitur loco Bullingerus infernũ collocet necesse est. Sed

hic

Infernus
certum suũ
locũ habet.

hic etiam atq; etiam videndū erit, num is punctus sit tam latæ & amplæ regionis capax, vt queat tantam damnatorum multitudinē comprehendere, ac ne etiā hac ratione diameter terræ apud geometras periclitetur, &c. Quando verò simili leuitate ludens, paria propè vanitatis verba in priore sua respōsione profundit, nunc quoq; nihil aliud ipsi respondeo, quam quod tunc respondi, Desinat Brentius subuereri ne impijs in inferno non satis sit futurum spacij. Isaias diserte testatur infernū & profundum & amplum esse satis omnibus hostibus Dei excipiendis. Nolo itaq; laboriose & subtiliter metiri terram, vt tandem penetrans ad punctum terræ, & in minutissimo hoc pūcto conquiescens infernum extruam collocemq; in puncto terræ. Dudū ille suo in loco, vt carcer hostium Dei, à Deo iusto & omnipotente extructus & constitutus est. Et quidem scriptura ostendit nobis locum hunc non supra, sed infra nos, & testatur quod descendant in infernum nō autē ascendant ad infernū impij. Fidem hic ego scripturę simpliciter sequor, & absq; curiositate spiritui sancto, per scripturas loquenti, credens, sentio, infernum, non supra terram aut in cœlo aut vbiq; . sed esse locū infra nos certum à Deo damnatis ordinatum, in quo luant supplicia sempiterna.

At conuerso ad me sermone aduersarius, Si ^{Credere} ^{uerbo Dei} ^{simpliciter} Bullingere, inquit, fidem scripturæ simpliciter sequereris, & absque curiositate spiritui sancto per scripturas loquenti crederes, non tam pertinaciter incendium de Cœna domini excitatum, foueres, nec quæreres tenebras in luce horum clarissimorum verborum, Hoc est corpus meum, &c. Ad quæ hunc in modum respondeo, Credo sanè & istis verbis domini, prout ipsemet ea ecclesiæ suæ & dixit & explicauit. Nihil hic moror imò remoueo omnia ea quæ Pontificij & Brentius verbis domini de suo adiiciunt, negotiumque illustre per se obscurant, fideique mysterium planum disputationibus intricant spinosis. Dissidium sacramentarium infelix doluit mihi hæctenus, & dolet adhuc vehementer: interim tamen veritati confessæ deesse nec possum nec volo, sed ut gliscat incendium defendam illam, quoad dominus vitam mihi gratiamque suam concesserit. Possem & quidem vere & paucis dicere Brentio, quinam sint veri huius incendij authores, possem inquam verbis Philippi Melancthonis beatæ memoriæ viri maximi, commemorare per quem steterit, quo minus dudum coierit concordia, sed malo non tantum nihil adijcere, sed detrahare potius incendio. Tempus veritatis filia, tandem & commode reuelabit omnia.

Infernum
certum esse
locum, ani-
tis fabula
Brentio.

Instat autem aduersarius & ait, Ac profecto nisi docueritis vel intra vel infra hanc terram esse adhuc reliquam aliquam localem, localem inquam & corporalem regionem, eamque latissimam quidem, sed circumscriptam, in qua damnati corporaliter & localiter detineantur, nunquam effugere poteritis quin in luculéto figmento deprehēsi sitis, &c. Ego verò pro certo dico Brentio, quod si ita perrexerit, vt cœpit, experturū aliquando, reuera esse infernum in terra, carcerem irrisorū obscurissimum & non figmentum luculentū. Ait quidem rursus doctrinam nostrā de inferno nostrum esse somniū. Sed libere nimium ille quæ vult loquitur. Quomodo enim illud videri poterat nostrū esse somnium, quod eodem nobiscum modo, crediderunt semper & credunt adhuc fideles omnes in ecclesia, infernum videlicet locū esse damnatorū infra nos. Aut quis nā hactenus, post Brentiū, aliud nobis cōmonstrauit aut nos docuit? Nō ergo discedemus facile à nostra sententia, nugis euerfi Brentianis. Neque enim cœlum quæremus in terris, neque infernum in cœlis. Si quos Brentius in hoc dogmate inuenit discipulos, aduulandi & gratificandi causa hoc se credere dicent, reuera autem non ita credent.

Infernum
certum esse
locum.

Et certè quod mihi sumpsi in mea Respon-
sione

sione huius causæ probandum, euidenter validiusque comprobauit, quam aduersarius unquam dissoluere queat, infernum videlicet locum esse non supra nos, in cœlis, neque penes nos in terra, sed infra nos. Scriptura enim manifestissimè dicit impios descendere in infernum. Ipsemet modo Brentius est cōfessus, hiatum (ipse chaos vocat quod Lucas *χάσμα* appellat) esse magnū, vt qui velint in ipsum descendere, nequeant. Ibidem apud Lucam nominat diues epulo apertissimè infernum, locum (en locum) cruciatus vel tormentorum. Dicitur & alibi in scriptura sancta impios abijisse in locum suū, vtiq; condemnationis. Adduxi præterea testimoniū ex Num. 16. ca. de supplicio seditiosorum. De quibus aperte legitur quod viui descenderint in infernū. Isa. 14. scribitur, Infernus subtus te conturbatus est. En subtus te legitur. Possem hic quoq; commode adducere expositionem B. August. qui & ipse hoc Mosis testimoniū interpretatur de loco damnatorū apud inferos *Quæst. in Num. 29.* Idē *Retract. lib. 2. cap. 24.* De inferis magis, inquit, mihi videor docere debuisse, quod sub terris sint, quā rationē reddere cur sub terris esse credatur, siue dicatur, quasi nō ita sit, &c. Sed scripturæ testimonia tam sunt dilucida, & euidentia, vt plane nihil opus sit plura

coaceruare hominum testimonia.

Quomodo
exponatur
à Brentio
uiuos des-
cendisse in
infernum
Num. 16.

Hic verò Brentius suo more, & pro insi-
gni sua temeritate, testimonium ex Num.
16. capite de seditiosis viuis in infernum de-
scendentibus, pro sua interpretatur libidine,
nec pudet ipsum in conspectu tot pruden-
tium hominum, Domini verbum palàm de-
torquere à natiuo suo sensu. His, inquit, ver-
bis, non intelligendum est, cum infernum
in quem damnati perpetuo cruciandi con-
ijciuntur, esse certum & corporalem, vel in
medio terræ vel infra terram, locum: sed il-
los quidem repentina morte interiisse. Hoc
enim est viuum in infernum descendere, &c.
Cæterum si clarum Dei verbum quod so-
nat, Viui descenderunt in infernum, aliud
nihil significat, quàm repentina morte ex-
tincti sunt, cur obsecro scriptura dixit, Viui
descenderunt? En viui, inquit, descenderunt
in infernum: & non, Repentina morte extin-
cti sunt. Aut cur scriptura mox subiungit, Et
rupta est vel dehiscens sub pedibus ipsorum
terra, aperuit os suum, & deuorauit eos? Et
addit adhuc significantius, Et terra adoperuit
eos. Manifestè itaque Brentius deprehensus
est in detorsionis scripturarum crimine: cui
implicatur regulis illis suis glossisq̄ue scri-
pturas explicandi ab ipsomet excogitatis.

Videt

Vident porrò pij quid posthac postquam in tam turpi detorsionis scripturarum crimine deprehensus est, tribuant in hac causa aduersario, qui prolixè quidem iactitat, se habere testimonia propheticarum & apostolicarum scripturarum, interim verò aperto se prodit indicio, quàm licenter ijs vtatur. Probè ergo singula huius apud se expendât qui falli nolunt, caueantq; sibi diligenter.

Porrò ne in sua hac disputatione absurda, omnium in se cõcitaret odia, quasi hac videatur negare infernum, dicit inter alia, Scimus quidem authoritate scripturæ esse infernum. Scimus tam diabolos quàm impios perpetuò in eò torquendos, &c. Ergo si seriò agnoscit & credit verè infernum esse, cur obsecro nostram doctrinam, & nos oppugnat, qui docemus certò infernum esse, & quidem locũ esse paratũ à Deo ad puniendum in eo omnes impios? At excipit hæc Brentius, & ait, Non oppugno aut nego infernũ esse, sed nego certum locum esse, & oppugno quòd affirmatis eum in certo loco esse. Nam vbi collocat scriptura infernũ intra aut infra terram? Quid verò hæctenus ei ostendi? An nõ audiuit, quid dicat scriptura de seditiosis Numeri 16.ca. An non scriptura passim testatur impios descendere in infernum? An non ij qui descendunt,

Brentius fatetur esse infernum.

AD LIB. BRENTII

ad locum aliquem migrant? Si infernus non est certus locus aut in certo loco, sed vbique, certè erimus in inferno vbicunque fuerimus super terram, nec opus erit vlllo in infernos descensu. Sed vident hîc apertè, quibus modo sunt oculi aduersarium morbo contendendi tam languere grauitè, vt vix sperari possit ipsum aliquando restitutum iri. Equidem si verè infernus est, oportet sanè illum esse alicubi. Creaturæ quæ nullum locum occupât aut nullibi sunt, non sunt. Et cur ipsemet dicit, Scimus diabolum & impios in inferno perpetuò torquendos? Si enim in inferno torquentur, profectò negari non potest, locum esse, in quo sunt, & in quo torquentur. Proinde si serio & verè dicit Brentius se fateri esse infernum, non erit ei posthac difficilè vnà nobiscû etiam cõfiteri & docere, infernum esse locum certum in vel sub terra: quando ibi illum nobis indicat scriptura, & ibi illum esse semper crediderunt fideles vniuersi.

Brentius & infernum & diabolum collocat in cœlum.

Cæterum mirificas hic ille exercet artes, disputationemq; suam ita contorquet, vt planè appareat, illum malle infernum supra nos in cœlum; quàm infra nos in terram collocando fabricare. Dicit enim apertè, Ergò ne & satan & infernus erunt in regno cœlesti? Quid absurdius dici potest? Fateor, corâ sycophantis, &

tis, & ijs qui carnalibus de cœlo & inferno phantasmatis fascinati sunt, nihil potest dici abominabilius. Sed qui sunt in sacris literis rectè eruditi, & non afferunt ad eas sua carnalia somnia, sciunt in Iobe inter filios Dei assistentes coram Domino, adfuisse & satanam, & colloquutum cum Domino. Et in libris Regum videt propheta Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris: inter quos & spiritus mendax stetit. Et apud Paulum, Non est nobis lucta aduersus carnem & sanguinè, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarū huius seculi, aduersus spirituales astutias IN COELESTIBVS, &c. Hæc ille. Dicat autem nobis ingenuè & apertè Brentius, an hisce testimonijs adductis, existimet se euicisse, dæmonas atque inferos supra nos esse in cœlis? Si non est ea eius sententia, cur quæso hæc adduxit testimonia? Si autem ea est eius sententia, certum est sanè non tantum sycophātas & irrisores abhorreere ab eius dogmate, quod inferos cum ipsis etiam cacodæmonibus collocat in cœlum, sed hoc quoq; omnibus in mundo pijs abominationi futurum. Accernunt hi iam liquidò quò miser hic studio rixandi culpaq; disputationis contra verita-

tem institutz, peruenerit.

Nec infer-
nū nec dia-
bolum esse
in cœlo.

Ne quis tamen arbitretur aduersarium ad-
ductis illis suis, testimonijs aliquid huius pro-
basse, quasi infernus cum cacodæmonibus sit
in cœlo, sciendū est, tametsi fatan inter filios
vel seruos Dei repertus sit, inde tamen non
consequi cacodæmones cœlum inhabitare o-
portere. Ante enim ostensum est ex scriptu-
ra, fatanam cum suis angelis è cœlo esse detur-
batum, in imum vsque barathrum. Deinde
confitentur omnes concorditer fideles,
Deum non tantūm vbique esse præsentē, sed
illum etiam semper sibi suas habere creaturas
ad sua ministeria paratas: non quòd creaturæ
& fatan etiam sint vbique, sicut Deus est vbi-
que, sed quod Deus, quia vbique est, omnes
singulasque suas creaturas præsto ante se ha-
beat, ijsq; ad ministrandum ipsi vtatur, singu-
lis inquam pro suo ingenio, prout cōdidit: ita
vt quælibet in suo ordine, in sua natura atque
substantia suoq; loco manens, Deo inseruiat.
Ita sanè nihil est necesse, vt quando boni Dei
angeli suo in ordine & in sua cōditione inq; lo-
co suo Deo seruiunt, vt & fatan vnà cum bo-
nis angelis, & vt boni angeli in loco angelorū,
Deo seruiat. Potest enim inter filios Dei, nimi-
rū vt minister Dei stare, id est, ministrare, sed
suo modo, suo loco & ratione certa, quæ ipsi
con

conuenit. Id quod posse illum vident oēs, tametsi non sit in cœlo inter beatos. Et quidem certum est in conspectu Dei esse satietatem omnium gaudiorū. Ab huiusmodi verò conspectu Dei dudum satanas cum suis est remotus, vt iam nihil illi sit in cœlo negotij neque in cœlo inueniatur: sicuti & antea dixi cap. 4.

Quòd autem Paulus dixit nobis luctā esse aduersus spirituales astutias, in cœlestibus, docet quidem dæmonas versantes in aere, in terris & sub terra, tentationibus exercere homines, nō astruit autem dæmonas cum inferno esse in cœlo in loco beatorum. Sed & Hieronymus hunc apostoli locū interpretans, Non quo dæmones, inquit, in cœlestibus commorentur, sed quo supra nos aer hoc nomen accepit. Vnde & aues, quæ volitant per aerem, volucres cœli esse dicuntur. Nam & in alio loco de dæmonibus, quòd in aere isto vagentur, apostolus ait, In quibus ambulastis aliquando iuxta seculum mundi istius, secundum principem potestatis aeris spiritus, &c. Impiū quippe est vt spiritualia nequitæ in cœlestibus, istud cœlum tenere credantur, de quo loquitur Deus, Cœlum mihi thronus est. Hæc ille, qui Paulum per semetipsum & per alia scripturæ loca exposuit. Et huius interpretationi accedere malo, quàm Brentij, qui allatis hæc

Quomodo
apud Paulum
spiritus
nequam
sint in cœlestibus.

A D L I B. B R E N T I I

nus tribus testimonijs scripturæ, non probavit & infernum & dæmonas esse in cœlo. Mirum est autem Brentium in hoc quoq; libro suo acriter mordere Zuingliũ, quod Numam & alios beneficos erga respublicas & regna heruas, in cœlum collocauit, cum ipsemet Brentius nunc in cœlum nõ vereatur collocare infernum, & ipsum cœlo inferre diabolum.

Inuoluit se
hac disputa-
tione Bren-
tius.

Atq; ita se hac disputatione inuoluit & red-
dit perplexum, vt profecto nescire videatur
quid loquatur aut de quibus asseueret, neque
commodè & explicatè amplius exponere pos-
sit lectoribus suam de inferno sententiã. Nam
post adductos illos tres scripturæ locos, Quid
igitur dicemus, inquit, quæ est illa Babylon?
quæ rerum cõfusio? Hoc non tantum est cœ-
lum terræ, vt habet prouerbium, verum etiam
cœlum inferno miscere. Sed bene habet. Et si
enim nec cœleste seu supernũ, nec tartareum
seu infernum regnum corporalibus locis ac
locorũ interuallis definiuntur ac distinguun-
tur, tamen habent suum, idq; vt ita dicam la-
tissimum discrimen. Nam ibi est cœlum bea-
torũ (authoris verba ex Germanico refero)
vbi Deus pater per filium suum Iesum Chri-
stũ clemens & misericors est. Ibi aut̃ est dâna-
torũ infernus vbi Deus seuerus & iratus est.
An non hoc grande est discrimen? Hæc ille.

Vbi Bren-
tij cœlum
& infernus

Quid

Quid autem certi expediti didicit lector simplex ex hac responsione aduersarij? Confitetur ipsemet confusionem esse Babylonicá, quando infernus in ipsum cœlum collocatur cœlumq; terrę permiscetur. Et rectissimè quidem ita sentit, optimè sanè ita iudicat, interim proprio suo ore semetipsum iusto iudicio condemnat. Nam responsione sua confusionē Babylonicam ab ipso inductam nōdum sustulit. Testor ipsos quotquot hæc eius lecturi sunt lectores. Ait disertè cœleste & tartareū regnū inter se nullis distingui locorum interuallis. Quod si nullis inter se locorum interuallis dirimuntur, profectò indistineta, mixta atq; confusa sunt ac manent: habemusq; iam à Brentio nostro, nō nihil, sed nouum quoddam indigestumq; Chaos, quod ipsemet Babylonicá nuncupauit confusionem. Quod enim mox ille subijcit, in eo patere discrimen ingens, quod ibi est cœlum, vbi est gratia Dei, & ibi est infernus, vbi est ira Dei, minimè tollit ab ipso inductam Babylonicam confusionem. Etenim cum scriptura nobis perspicuè tradat iram Dei de cœlo reuelari super omnem iniustitiam & impietatem hominum, per vniuersum terrarum orbem, consequeretur profectò ex doctrina aduersarij, infernum esse per vniuersum terrarum orbem. Si item

AD LIB. BRENTII

cœlum ibi esset, vbi gratia Dei est, iam iterum consequeretur ex doctrina aduersarij , cœlum (sedem beatorum) expandi esse que per vniuersum terrarum orbem. Quia gratia Dei se largiter effundit per vniuersum orbem terrarum . Nondum ergo discussa est per Brentium inducta confusio Babylonica & indigestum illud chaos . Quinimò cùm Dominus singulariter Solomoni promiserit clementem se propitiũq; supplicibus in templo Hierosolymitano futurum, an ideò collocabimus in templum illud , cœlum sedem beatorum? At cum hoc semel & iterum à Babylonijs atque Romanis sit inflammatum , an dicemus pariter & cœlum tunc conflagrasse? Ex his omnibus deprehendit Lector prudens Brentium disputatione illa sua planè inepta & intempestiua semetipsum præcipitem dedisse in barathrũ Babylonicæ confusionis, vnde non faciliè emerferit , quoad ita vt cœpit perrexit manere *μισότοπος*.

Abrumpam hic responsionis meæ partem priorem, quam impendi explicandæ quæstioni de Cœlo & Inferno certis beatorum infeliciũque supra & infra locis. Ea omnia excutienda dijudicandaq; Christiano lectori subijcio. Sum autem spe plenus optima, fore, vt lector prudēs, victus perspicacia vetustate euidentiãq;

dentiaq; infallibilis veritatis, abiecturus sit no-
 ua Brentij commenta de cœlo vbiquario &
 Inferno apud superos extracto, amplexu-
 rusq; sit ambabus, quod dici solet, vlnis, doctri-
 nam simplicem & veterem scripturæ, Cœlum
 videlicet locum esse beatorum supra nos in
 excelsis: quo ascendit Dominus noster Iesus
 Christus, sursum tendens, & in quem locum
 omnes ad se fideles assumpturus est: infernũ
 verò locum esse certum infeliciũ vel damna-
 torum, infra nos, præparatum à Deo omni-
 bus impijs & inobsequentibus, vt in hunc tan-
 dem descendât & supplicijs exerceantur nun-
 quam terminandis. Dominum Deum no-
 strum supplex oro, vt nos omnes ab infan-
 dis illis sempiternis que inferorum tormentis
 eripiat, sibiq; in regno illo suo cœlesti, in vera
 illa & beata patria nostra, associet. Per
 Iesum Christum Dominum
 nostrum.

S E C V N D A E

H V I V S P A R T I S

C A P V T S E C V N D V M.

De Dextera Dei patris *certo* *to in cœlis loco.*

*Quid sit Dextera Dei patris, & quod in
scripturis etiam locum in cœlis certum,
beatitudinis uidelicet fidelium, significet.*

C A P. I.

Scopus
huius disser-
tationis.

In quo uer-
setur huius
causæ con-
trouersia.

IRANSEO nunc à Cœlo ad De-
xteram Dei patris explicandam,
ostensurus qua significatione illa
vsurpetur in scripturis sanctis, &
apud beatos patres, et quomodo sedeat Domi-
nus noster Iesus Christus, ad dexteram Dei
patris. Respōdebo interim & ad Brentij argu-
menta, vt collique scat palàm, doctrinã meam
de Dextera Dei, veterem & Christianam esse
doctrinam. Ante omnia verò breuiter oportet
repetere, in quo uersetur causæ huius no-
stræ controuersia. Rectissimè enim iudicatur
Andabatis nocturno prælio commissis inter
se, similes esse, qui non diligenter obseruato
statu differunt.

Liben-

Libenter ego agnosco Christum Dominum ascendendo vel sedendo ad Dexteram Dei Patris, assequutum esse dignitatem supremam, quodque transcenderit omnem principatum & potestatem, sitque rex summus & Deus verus in gloria, &c. Nec nego Dexteram Dei in multis scripturis locis, accipi pro immensa Dei potetia. Quibus addo in eadem scriptura sancta & apud beatos patres Dexteram Dei etiam vsurpari pro certo beatitudinis loco in cœlo, propter assumptam, & nunquam depositam carnis Christi veræ naturâ, ut sedere ad Dexteram Dei patris significet ipsum Domini corpus assumptum, uti erat excitatû ex mortuis, nunc requiescere in cœlo, in loco beatorum, &c. Contra verò Brentius, Dexteram Dei nō est certus locus, inquit, in corporeo & locali cœlo, quemadmodum Zuingliani imaginantur, nec est talis tantum felicitas, qualis in cœlesti regno continget omnibus in Christum credentibus, sed est summa & infinita Dei maiestas atque omnipotentia eius. Multis porrò scripturæ testimonijs affirmat, quod dixit, Dexteram Dei esse infinitam maiestatem & potentiam Dei.

Ceterum ea probatione nihil apud me fuisset opus, qui sæpe dixi & iterum repeto, me non negare alicubi Dexteram ita vsur-

Dextera
Dei signifi-
cat quoque
locū in cœ-
lo in beati-
tudine san-
ctorum.

Heb. 1.

Ioan. 14.

Ioan. 12.

Ioan. 17.

pari in scripturis, neque inficias ire Sedere ad dexteram patris esse, in summa maiestate Deo patri conregnare. Quod verò ille id quod ego assero negat, dexteram significare illam felicitatem & sedem quæ beatis cōmunicatur, euidenti demōstratione euincam ipsum hoc negare iniquissime. Nihil enim certius est quàm neminem hominum & nullā adeò creaturam, qualis qualis sit, exaltari ad dexteram Dei, in æqualem maiestatem & gloriam cum Christo. Quid enim apertius est, quàm quod dicit apostolus, Cui verò vnquam angelorū dixit, Sede à dextris meis? Quod si angeli, non collocantur ad dexteram Dei, quātò minus euehentur in illam maiestatem miseri mortales? Rursus autē nihil certius est, quàm quod scriptura sancta fideles collocat in thronum Christi et ad dexteram Dei patris. Proinde necesse est nos illuc collocari longè alia ratione significatione quæ; quàm priore, nimirum ad dexterā Dei & in thronum Christi, tāquam in locum beatitudinis, à Christo nobis paratum, in quo ipse etiam Christus pro veritate naturæ humanæ habitat ac requiescit, & de quo dixit in euangelio, Assumam vos ad me ipsum, vt vbi ego sum, ibi & vos sitis. Et iterū, Vbi ego sum ibi erit & minister meus. Item, Volo pater, vt vbi sum ego, & illi sint mecum, quos dedisti mihi.

mihi. Rursus, Cùm sedero in sede maiestatis meæ, sedebitis vos mecum, & cætera. Matthæi 19. Lucæ 22.

Et quamuis hæc euidencia & clara satis sint etiam nos in cœlum cum Christo, quamuis nostro pro modulo, collocandos, aduersarius autem quiritari poterat me nondum disertis comprobasse verbis, nos etiam in thronum Christi, & ad dexteram Dei euehentos, ex abundanti, vt aiunt, hæc iam subijcio testimonia. Christus dicit apud Matth. in 20. cap. Sedere ad dextram meam, ijs obtinget quibus paratum est à patre meo. Et iterum Apocal. 3. cap. Qui vicerit, inquit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & confedi cū patre meo in throno eius: Rursus, verò scribit apostolus Paulus ad Ephes. cap. 2. Cùm essemus mortui per delicta conuiuificauit nos vnà cū Christo (per gratiã estis seruati) simulq; cū eo resuscitauit, & simul cū eo sedere (en cū eo ait sedere) fecit in cœlestibus per Christū. Ex quibus quidem apostoli verbis mutuo videtur accepisse hanc suam beatus Augustinus sententiam, dicens, Corpus Christi quod est ecclesia, in ipsa dextera, id est, in ipsa beatitudine futurum est, sicut apostolus dicit, Quia & nos simul suscitauit, & simul nos sedere fecit in cœlestibus. Sed & ex hoc ipso apostoli

Sedebunt
fideles quo
que ad dex
teram Dei.

loco S. Hieronymus exponens locū illū apō-
stoli, dicit fideles futuros ad dexteram Dei.
Hisce diuinis et humanistestimonijs breuiter
demonstrauī, spero, aduersarium in sua descri-
ptione Dexterę Dei, contra veritatem aposto-
licam, inseruisse dexteram Dei non significare
felicitatem, qualis in cœlesti regno obtinget
omnibus in Christum credentibus.

Bullinge-
rus ex aīo
& non sic
confitetur
dexteram
Dei, &c.

De his non indiligenter, opinor, & antea in
prima illa Responſione mea differui: quibus
tamen video me non plus profecisse apud ad-
uersarium, quàm quod is modo, Bullingerus
duplicem facit significationem, ait, dexterę
Dei: & confitetur quidem verbis, se agnosce-
re dexteram Dei esse omnipotentiam & ma-
iestatem Dei, & Christum conscendendo ad
dexteram patris, assequutum esse dignitatem
supremam, ac transcendisse omnem principa-
tum & potestatem esse que regem summū &
Deum verum in gloria, per quem omnia fiant
gubernentur atque conseruentur, &c. Sed in-
terim reprehendit Brentium, quod non agno-
ſcat alterā dexterę Dei significationē, quam
dicit esse certum in cœlo beatitudinis locum.
Cū autem ego requiro & expecto firma hu-
ius posterioris significationis dexterę Dei
testimonia, ecce tibi clamorem quidem mul-
tum: sed pro thesauro carbones. Hęc ille. His

autem

autem ille verbis sanè vehementer fastuosus, mea in suspensionem rapit, quasi verò ore duntaxat non etiam corde fatear dexteram Dei & omnipotentiam Dei significare. Cur verò non didicit ille ex apostolo, suspensiones, & ex his enatas contumelias numerari inter ea carnis opera, quæ graue Dei sustinent iudicium? Ego certè quod ore simplici fateor de dextera Dei eiusque omnipotentia, credo etiam corde sincero. Cùm ille à me requirit testimonia secundæ meæ significationis Dexteræ Dei, additque hic me illi pro thesauro exhibere carbones, perinde nunc mecū agit, atque antea quoque egit, in causa ascensionis Domini in cælū. Ac demiror vehementer aduersarium illa opponere mihi idque in omnium eorū conspectu, qui & viderunt & legerūt meam responsionē, deprehenderuntque in ea me, pro mea causa euidētia adduxisse testimonia: quæ ille modò perinde præterit ac si viderit nihil. Et ne hîc singula repetā quæ ibi recensui, quid respondet obsecro ad hæc clarissima sancti Pauli ad Hebræos verba, Christus consedit in dextera maiestatis, in excelsis. Et iterum ad Coloss. dicit idem apostolus, Si resurrexistis vnà cū Christo, superna quærite, vbi Christus est ad dexteram Dei sedens. Quis hîc obsecro ingenij est vsque adeò retu-

Dextera
Dei locus
supra nos
in excelsis
vel in cælo.

si studioque contradicendi furens, qui negare ausit verba apostoli, In excelsis, & In super-
nis, Vbi est, En vbi est, nunquam ad Vbiqui-
tatem extendi, sed certum nobis locum in cœ-
lo denotare? Hæc & alia ex beatis quoq; pro-
posita patribus, cum aduersarius nunquam e-
uertere poterit, perstabat perstabit que firmis
suffulta testimonijs altera illa nostra Dextere
Dei significatio. Sed & iure in aduersarium re-
torquere possum, quod iniquè in me detorsit,
illum ipsum, non vni mihi, sed multis pro the-
sauro obtrudere carbones.

*Beatos patres disertè testificari Dexte-
ram Dei etiam accipi pro certo beatitudi-
nis loco. CAP. II.*

Quare testi-
monia pa-
trum de De-
xtera Dei
sint addu-
cta.

ET quidem libenter inter differendum de-
flectit à proposito vel statu, de quo agi-
tur, aduersarius, neq; mea illa semper eo addu-
cit modo eumq; in finem dirigit, quo à me sunt
proposita. Sic in alium quidem finem beato-
rum patrum de Dextera Dei testimonia, pro-
tuli, quam nunc videatur ille interpretari. Di-
xerat is alteram illam meam dexteræ signifi-
cationem, quod & locum in cœlo beatitudi-
nis significet, nouum esse commentum & do-
ctrinam hætenus auditam nunquam. Ea oc-
casione adduxi ego aliquot veterum patrum
sententias, quibus cōmonstrarem etiam ante
annos

annos mille in ecclesia sic sensisse de dextera Dei veteres, eaq; de causa meam de dextera Dei sententiam nec nouam esse nec inauditam haecenus.

Ac spero hac de re adducta per me S. Cypriani, Theodoretii & Augustini testimonia tam esse luculenta & euidentia, vt quamuis conetur aduersarius verborum nebulas lectorum offundere oculis, nihil tamen artibus suis apud eos sit effecturus, sed veritatem perpetuò in semetipsa permanfuram illustrem & efficacem. Dilucidissima sunt S. Cypriani verba. Nam dicit, Sedere ad dexteram patris carnis assumptæ mysterium est: neque diuina, sed humana natura sedem cœlestem conquirit, &c. Cumque idem ille author paulò antè dixerit. Ascendit ad cœlos, non vbi verbum Deus ante non fuerat: quippe qui semper erat in cœlis, & manebat in patre: sed vbi verbum caro factum, ante non sedebat, nemo est qui non liquido cernat, Cyprianum neque sedem corporis Christi, neque ipsum corpus Christi commonstrauisse vbiq; sed supra nos in cœlo. Frustra verò Brentius subsidium quærit in re nihili, dicens, Sed cum addit cœlestem, eo ipso significat, se non loqui de sede quadam terrena hoc est circumscripta, &c. Neque enim nos ipsi, si ignorat Brentius,

AD LIB. BRENTII

constituimus sedem in cœlis terrenam, id est corruptibilem, sed tamen dicimus locum esse certum, & congruum illum quidem corporibus clarificatis: quæ cum vera maneant in sua substantia corpora, certè circumscripta oportet sanè illa loco aliquo certo comprehendi. Quæ ille præterea infarcit de sedibus nescio quæ, ipso sunt authore profecta.

**Theodore
tus.**

Non minus dilucidum est & Theodoretii, quod adduximus, testimonium. Nam ita sonat, Sedere in throno gloriæ, & statuere quidem agnos à dexteris, hædos verò à sinistris, id quod circumscriptum est significat. Intellexit ergo & hic ecclesiæ doctor per dexteram locum in cœlo beatitudinis certum.

**Iudicium
extremum
facit Brent.
perpetuum**

At cum Brentius dilucida illa commode obscurare nequeat, admodum incommode orditur & loquitur nesciò quæ de iudicio extremo. Nam inter alia affirmat iudicium extremum futurum perpetuum, quod inquam nunquam vllum sit habiturum finem. Id quod falsissimum est pugnatque cum scripturis & sensu illo catholico omnium fidelium: nisi forte intellexerit supplicium, quod sumet de impijs sine fine Dominus. Verum si ea eius fuisset sententia, potuisset ipsam exprimere significantius. Scriptura sancta testatur venturum Dominum nostrum Iesum
Chri-

**Iudiciū ex
tremum nō
fore æternū**

Christum in nubes quæ supra nos sunt, ad iudicandum viuos & mortuos: in nubibus autem non permanfurum, sed absoluto iudicio, rediturum vnà cum ecclesia sanctorum omnium, in cœlum gloriæ. Vnde sanè colligitur iudicium Christi non fore æternum, sed habere suum finem, suisque contineri terminis.

Subiungit ille his, iudicium extremum siō futurum tam crassum spectaculum, vt instituat̄ externum tribunal vel in his terris vel in nubibus, quale quid in his soleat mūdanis fieri consistorijs. Et iterum, Quis, inquit, ad tam pueriles & aniles cogitationes non rideret? Et mox, Reuera erit hoc cœleste & perpetuum, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, ideoque haud quaquam verè dici potest, esse loco circumscriptum, &c. At miror profecto vehementissime, quomodo vllus potuerit risus huius hominis animum subire in tractatione seuerissimi, interim tamen iustissimi extremi huius iudicij. Demiror vehementius quid tandem sit ille de negotio Christianæ religionis nostræ pronunciat̄urus, an nihil in eo amplius agnoscere velit vel locale vel corporale aut circumscriptum? Opinatur̄ ne ille omnia fore inuisibilia & insensibilia?

*Iudicium
extremum
crassum sp̄
spectaculum.*

AD LIB. BRENTII

Aut quod ille nobis narrat de crasso iudicij spectaculo? Remoueat ille suum illud crassi confessorij tribunal & locum cedat scripturae sanctae, ita verò iudicium extremum non erit crassum. Quod enim scriptura nobis spectandum proponit, non debet illi crassum videri. Christus summus ille iudex Brentio rectius profectò tenet totum huius sui iudicij processum, utpote qui solus ipse iudicabit, atque eo modo iudicabit, quomodo verbo suo nobis exposuit, neque sefellit aut seduxit. Christus in qua summus ille iudex in sacrosancto euangelio & per electos suos apostolos, aperte testatur, quod aduentante iudicij die (habebit hoc certum tempus & locum certum) angelus Dei descensurus sit è caelo, cum tuba, vocaturusque sit omnes ad iudicium, & quod vniuersi absque mora comparituri sint in proprijs suis corporibus coram tribunali Christi, cum proprijs suis animabus, Christum verò descensurum è caelo in nubes, ac se exhibiturum ibi conspicuum vniuersae carni, pronunciaturumque iudicem iustam suam de bonis & malis sententiam, & quod electi Dei fideles obviam Christo sursum in aera sint rapiendi, & vnà cum Christo assumendi in aeternam gloriam, in qua cum ipso aeternum sint permanaturi. Quemadmodum reprobis infidelisque anima-

1. Cor. 15.
Matth. 14.
2. Thess. 5.

Matth. 25.
2. Cor. 5.

Matth. 25.

nimabus & corporibus suis in tartara sint præcipitandi, vt ibi æterna sustineant supplicia vnà cum satana & omnibus eius angelis. Ista omnia tradit nobis verbum Dei: ista omnia credunt filij Dei: ista omnia non aliter quàm nobis exposita sunt à verbo Dei, perficientur. Quandoquidem itaque Christus in nubibus sese conspiciendum exhibebit, quem in locum descendet cœlitus: Quandoquidem item ipsum vniuersorum oculi, eorum quoque qui ipsum transfixerunt, visuri ac cõtemplaturi sunt: Quandoquidem denique fideles obuiam Christo rapiēdi sunt in aera, & sequuturi deinceps dominum vt semper cum illo permaneant in regno cœlorum: quæ quidem omnia absq; loco & tēpore perfici nō possunt, vident profecto omnes, quibus modo sunt oculi, Brentium contra fidem veram & scripturam sanctam, dixisse iudicium extremum nullo loco esse circumscriptum, sed tale quale oculus non vidit, auris non audiuit, &c.

Atq; hoc quidem S. Pauli & beati Isaię testimonio & in præsentis & aliquot in locis libri huius alijs, turpiter ille abutitur. Cū enim serui Dei dicāt gloriam illam cœlestem excellentiorem esse, quam nunc possit comprehendere eius excellentia nostris sensibus, nec vnquam eis venerit in mentem iudicium extremum

Quæ oculus non vidit & auris non audiuit, &c.

fore inuisibile, pergit tamé ille suas illas phantasias præsidio huius loci ornare atque tueri. Sed videat ille caueatq; ne leptologia illa sua tandem vera corporaliq; salute excidat.

Dextera filij & dextera patris.

Sed quid obsecro confecit, quâdo ait apud Matthæum mentionem fieri dextræ filij, & non dextræ patris? Quid oro est dextera filij, ad quam statuit suas ouiculas, nisi locus æternæ beatitudinis? Quid est autem dextera patris ad quam confedit Dominus, significatione altera aliud, quàm locus æternæ beatitudinis? Et quatenus quidem dextera significat locum beatitudinis, vna duntaxat est beatitudo & patri & filio communis.

Reducitur ad statum.

Vtcunq; verò ista habeant, lectorem Christianum adhortor, vt in hac disputatione diligenter obseruet, quid hisce aduersarijs omnibus suis obiectionibus effecerit Brentius, an ne euicerit veteres ecclesiæ doctores, quos adduxi, per dexteram non intellexisse locum æternæ beatitudinis? At nihil minus effecit. Ego verò demonstraui meam de altera dextræ Dei significatione nec nouâ esse nec à me primum confictâ. Et si Theod. parum apposite locū ex Math. 25. cap. adduxisset, nihilominus tamen per dexterâ Dei intellexisset locū beatitudinis. Vnde rursus colliquescit meâ sententiam de dextera patris, non nuper domi meæ esse

esse natá. Verum singulariter S. Theodoro
& mihi infensus est aduersarius: vnde táto no-
bis inhiat feruore, sicubi cōprehēdere queat.

Nihilo ei succedit felicius tractatio testimo- S. August.
nij sancti præsulis Augustini. Iactitat quidem,
more suo, memetipsum ei offerre gladium
quo me iugulet, dum Augustini verba pro me
adduco. Sed experiamur agè, quam feliciter
ille eo vtatur gladio, quem sibi à me in manus
datum gloriatur. Annón perspicue dicit Au-
gustinus, Dexteram patris esse beatitudinem
perpetuá, quæ sanctis datur? Quid verò aliud
ipse doceo? Quomodo aut beatitudo commu-
nicetur sanctis, dictum est antea, non quod il-
li vbiq; sint, sed quod p ratione gloriosorum
corporum, in aliquo sint cœli loco. Falsus est
itaque sua opinione Brentius, qui existima-
uit à me sibi datum in manus gladium, qui ta-
men nunc & in manubrio fractus & acie retu-
sa ineptus plane deprehenditur.

Vehementer autem ille hic nobis irasci- Abuti testi-
monijs scri-
pturæ & ue-
terum.
tur, ac, Quæ est hæc vertigo? inquit, si ad
hunc modum licet dicta sanctæ scripturæ &
patrum allegare, nihil tam absurdum, nihil
tam impium est, quod non è scriptura &
patribus probare tibi videaris. Sed desinat il-
le nobis ita esse infensus, neque sæuiat in nos
tantopere bonus Chremes. Est sanè aliud

quod agat, ostendat potius Augustinum à nobis diuersa docuisse, & quod dextera Dei non sit locus beatitudinis, sed diffundatur per omnia. Alioqui nunquam instituimus quicquã vel absurdi vel impij probare testimonijs beati Augustini: cuius ille testimonium aliud huius generis inspicere, si libet, potest, contra sermonem Arian. 12. cap. & expendat apud se tranquille. an ex Augustino absurdum impiũue aliquid doceamus.

Beatitudo
superat intellectum
humanum.

Fucum verò hic ille noster rursus quærit quo tingat res suas morbidas atque pallentes, ne veritati victrici manus præbere cogatur, & ex Augustino hæc sibi verba decerpit, In illa quippe beatitudine, quæ omnem humanum superat intellectum, sola dextera est, & eadem dextera eiusdẽ beatitudinis nomen est. Quibus mox subiungit, Affirmat beatitudinẽ illam superare omnem humanum intellectũ. Quid ergo Bullingerus somniat de loco circumscripto, qui humana cogitatione & intellectu facile cõcipi potest? Ad ea sic respõdeo, Tametsi excellentia gloriæ in æterna illa beatitudine, omnem intellectum superat humanum, attamen oportet beatitudinem illã esse alicubi, vbi electis Dei obtingat. Ideoq; non sequitur, quod quia beatitudo excellentissima est, iccirco locum non habeat yllum.

Licet

Licet in præsentia dum adhuc infirmitate carnis nostræ aggrauamur, non omnia capiamus arcana cœlestia, clarificati tamen aliquâdo omnia illa sicuti decet, & prout confert perfectaq; requirit beatitudo, intelligemus assequemur ijsque ad iucundam satietatem perfruemur. Plus mihi in his meis crasis, vt vocat aduersarius, somnijs, placeo & gratulor, quam in subtilissimis illis Brentij phantasijs, salutem veram ita nobis diluentibus atq; extenuantibus, vt nescias vbi sit aut quid sit.

Rursus verò ille, Augustinus, inquit, in beatitudine solam dicit esse dextram, non autem sinistram. Quid ergo nobis supra ex Theodoro de sinistra Dei opposuit, cū Augustinus dicat hic solam esse dexteram? Et his protinus subiūgit, Vides ergo Bullingere, quam dextre tuam dextre significationem è scriptura & patribus probaueris. Video sanè video mi Brenti per Dei gratiam, Augustinum disertis verbis dexteram Dei nuncupare eam beatitudinem, quæ sanctis datur. Video itē Brentium vtcunq; se torqueat & in omnes partes se vertat, nihil posse contra hoc adferre testimoniū apertum. Video denique illum sua illa disputatione ita ferri tumultuanter, vt non male referat anhelum aliquem aurigam, qui quo festinat incogitantius, eò curram euertit citius.

Sola dextera in beatitudine.

Legat ille Augustinum de Agone Christiano, & intelliget, ne tantillum quidem hunc dissi- dere à Theodoreto, imò vtrūq; propè eadem vsurpare verba. Aut cur quæso tantopere vr- get aduersarius illa beati Augustini verba, So- la in beatitudine dextra est, nō autem sinistra. An non videt illa non contra me sed contra ipsum facere? Collocavit enim infernum in Cœlo, vnde Augustin. ipsum eiecit, negans si- nistram esse in æterna beatitudine. Sed quid pluribus opus? Spero, pios lectores, dudum vidisse, me id quod mihi sumpsi probandum, dexteram patris etiam significare locum bea- titudinis, abunde satis comprobasse & scriptu- rarum & beatorum patrum testimonijs.

Vnum atq;
idem verbū
in scriptu-
ris varias
admittit si-
gnificatio-
nes.

His adhuc veluti auctarium adijcit, & dicit, Sed quid multis opus? Si concedis dexteram Dei, ad quam sedet homo à Deo assumptus significare omnipotentiam & maiestatem Dei, certè eo ipso negas significare certum & circumscriptum locum. Omnipotentia enim non est certus locus, &c. Et mox, Reliquum igitur est, quod vt nomine dextræ Dei, non venit certus & circumscriptus locus, ita præ- cipuum fundamentum, quo nouum & inau- ditum Bullingeri dogma de dextera Dei con- stare videbatur, concidat necesse est. Cæte- rum contrarium cernunt prudentiores om- nes

nes, & præcipuè id quod videtur aduersario firmum esse, deprehendunt illi futile esse & e-lumbe. Quis enim mentis sanæ negauerit vnū atq; idem verbum in scriptura, varias frequen-tissime admittere significationes, idq; pro ra-tione rerum quarum sunt verba, & pro ratio-ne circumstantiarum: ita vt qui secundam aut tertiam significationem protulit, primam mi-nime negarit. **Brachium.** Brachium in scripturis accipi-tur alicubi pro diuina potentia. Hanc significa-tionem non negauit, qui dixit brachiū præte-rea omne id significare, cui homo fidit, & vn-de aliquod sperat auxiliū. Ita **Baptizare.** Baptizare apud Marcum significat vrceos æramenta & alia è suppellectile abluere atq; mundare: Alicubi si-gnificat peccata purgare, & inferere in Dei populum. **Benedicere** Baptisari quoq; affligi est. Eodem modo **Benedicere** accipitur pro laudare, gra-tias agere, & ample prædicare nomen domi-ni. **Benedicere** præterea est execrari & ma-ledicere. Quis verò mentis sanæ colligit & dicit? Hic vsurpat benedicendi vocabulum pro maledicendi, ergo negat benedictio-ne laudare Deum homines? Proinde cum dedi per dexteram Dei intelligi omnipoten-tiam Dei, eandem sanè non negauit & pro certo beatitudinis loco accipi, aut quia locum beatitudinis illa significat, negauit vsurpari

A D L I B. B R E N T I I

& pro maiestate Dei. Ergo dum arbitratur ad uersarius præcipuum meum fundamentum corruisse, cernūt æqui lectores omnes, ipsum vertigine, quam mihi libèter iterum iniiceret, correptum, in eam incidisse foueam, quam mihi parauerat.

De sessione Christi ad dexteram Dei, & de habitatione eius in cælo, & loco Augustini, Tolle spacia locorum, &c.

C A P. I I I.

Sedere ad dexteram Dei duplicem habet significacionem.

Q Vando verò euicimus iam dexteram Dei in scripturis usurpari non tatum pro maiestate Dei omnipotentiaq; , sed & pro loco beatitudinis in Cælo, sanè nihil erit porò necesse multis probare, quod ex istis sua sponte sequitur, & sedere, sicuti in scripturis alicubi occurrit, significare & quiescere & sedem æternæ felicitatis inhabitare. Ne quid tamen hic obscuritatis quenquã impediat, sciendum est sedere duplicem habere significacionem. Principio enim sedere est exaltatum esse & regnare in omni gloria & maiestate. Deinde significat requiescere & æternam felicitatẽ inhabitare. Vtraque hæc inueniuntur in exaltato Christi corpore. Alteram verò istarum non agnoscit Brétius significacionum. Dicit enim, Sedere ad dexteram Dei non est sedere

federe, stare, aut deambulare (nec mirum est si nō interdum secundum Zuinglianos, iaceat quoq; dominus & caput suum in lectum reclinet) in certo loco corporalis cœli, sed est ornātū esse æquali maiestate & omnipotentia Dei. Quoniam verò paulò ante commonstratum est etiam sanctos sedere ad dexteram Dei & super throno Christi, & tamen non coæquali maiestate & gloria cum Christo sedent, consequens sane est sedere alteram quoq; admittre significationem : vt Christus quidem illo suo excellentissimo primoq; modo sedeat ad dexteram Dei, exaltatus in omnem Dei maiestatem & gloriam : deinde verò & sancti cum ipso, secundum verbum eius, sedeant, altero illo modo & sua ratione. Habitant enim sancti cum Christo in Cœlo, sed non sunt Christo in maiestate coequales. Nam tametsi & ipsi dicantur regnare, non tamē pari sunt cum Christo gloria præditi.

Iam quod aduersarius iterum ludit vexat pungit lædorijsq; agit, adducens rursus Zuinglianorum Christum in Cœlo spaciantem & iam etiam in lecto cubantem, pro leuitate sua solita agit. Potuisset, si saperet, omnibus istis facilè abstinere. Perinde loquitur ac si ea sit nostra sententia, quæ fuit nunquā: quasi Christum cœlo includamus, in quo illi conuersa-

Ad dexteram Dei stare spaciantes sedere.

A D L I B. B R E N T I I

tionem affingamus mundanam prorsus. Verum antea diximus, & paulò post repetemus nihil tale vnquam nobis venisse in mentem. Hoc palàm ex verbo domini sentimus & docemus, Christum vero suo corpore pro ratione clarificati corporis (quod quidè verum corpus manet, habens carnem & sanguinem, neque mutatur in spiritum) Cœlum inhabitare, deniq; sanctos quoq; in ipsismet corporibus suis clarificatis vnà cum Christo habituros in Cœlo. Quod & Hieron. testatur & ait, Sicut Christus ita & nos post resurrectionem eadem habebimus membra, quibus nunc utimur, easdem carnes & sanguinem & ossa: quorum in scripturis sanctis opera, non natura dānantur. Nam hæc est vera resurrectionis confessio, quæ sic carni gloriam tribuit, vt non auferat veritatem. Sic & dominus noster in monte transfiguratus est in gloria, non vt manus ac pedes cæteraq; membra perderet, & subito in rotunditate vel Solis vel spherę volueretur: Sed eadem membra Solis fulgore rutilantia apostolorum oculos perfringerent, &c. Contra Ioan. Hierosol. episc.

Christus in
certo cœli
loco nō coar
ctus.

Quod verò Christus dominus vero suo corpore in Cœlo est ac habitat corporaliter, non autem vbiq; præsens inuenitur, id quidem est bonæ ipsius volūtatis diuiniq; ordinis. Quod autem

autem sancti in cœlo & non vbiq; futuri sunt, est & hoc ipsum ordinationis diuinę, Et quomodo possumus nos aliter loqui de hisce reb. quam accepimus didicimusq; ex verbo domini? Petrus apostolus, Christũ oportet ait (En oportet disertè ait, cum interim nos nullam intelligamus necessitatem coactam sed spontaneam eius voluntatem & Dei ordinationẽ) Cœlum accipere vsq; ad tempora restitutionis omnium, &c. Actor. 3. Sed & Paulus dicit quod id quod in homine est mortale & corruptibile, oporteat induere immortalitatem & incorruptionem: & quod nostris corporibus obuiam simus prodituri, vecti per aerem, aduentanti in iudicium domino, secuturiq; hũc & semper cum ipso futuri quem & oculis nostris simus inspecturi. Cumq; hæc omnia sint longè certissima & fide nostra catholica & orthodoxa sancte cõfessa, non poterit non & in dubitatũ illud quoq; esse, quod in alio illo seculo, in cœlo vel in regno Dei fideles non sint similes futuri idolis aut truncis, qui nihil neq; sentiãt, neq; videãt, neq; audiãt, aut immoti in locis in quibus futuri sunt hæreant rigeantq; statuarum instar. Neq; verò in purã spiritus substantiã mutabuntur corpora nostra. Habeturi aut̃ sumus nostra met corpora & proinde

Conuersa
tio nostra
in cœlo qua
lis;

Vbi tamen nemo à me expectabit exactam explicationem modi & rationis omnimodæ, qua mouebuntur & exercitabunt se clarificata in Cælo corpora. Libenter in spe sustineo dominum; vt aliquando illa omnia coràm in cœtu sanctorum inspiciam & experiar: Interim verò nec pudebit nec pigebit me loqui cū scriptura. Illa verò apertè dicit nos accubituros, requie fruituros, sessuros, habitaturos, futuros in gaudio vbi ipse est, visuros Deum, sequuturosque Dominum, qui deducturus sit nos ad viuos fontes aquarum, &c. Hæc si ridet atq; suggillat adhuc Brentius, vociferàs Zuinglianos fabricare sibi Mahumedicum cœlum, securi sumus nos, vtpote qui certò nouimus nos à parte nostra habere verbum Dei, cui ille impiè insultat & nos aperta afficit iniuria. Compescet opportuno tempore dominus insolentiam istam insultantis aduersarij.

Is porrò hic magno conatu incipit coaceruare plurima scripturæ testimonia, quibus ostendat sedere id ipsum esse quod in æquali maiestate regnare. Forsan libenter incassum laborat actumq; agit. Cum enim nō negem, quod ille asserit, sicuti non inficias eo & dexteram Dei vsurpari pro omnipotētia Dei, quorsum pertinet laboriosa illa probatio? Vt se auditori venditet. Cur non respondit potius ad illa,

quæ

quæ sunt in controuersia, sicuti & antea ab illo requisitæ: Quod his adijcit maiestatem Dei comprehendere & omnipræsentiam corporis Christi, suo excutietur, Deo volente, loco.

Præfatur alicubi in hoc suo libro, quasi de nouo aggressurus & euersurus testimonium Beati Augustini ad Dardanum, Tolle corporibus spacia locorum, nusquam erunt, & quia nusquam erunt, nec erunt, &c. Verum cum nunc nihil ferè dicat, quod antea in scripto priori, cui respondi, non dixerit, breuitatis gratia hæc addo, Testimonium hoc Augustini in ecclesia Christi certò satis, ut cunq; impugnetur à Brentio & socijs, incolume inuictumq; futurum. Tametsi enim conetur hoc rapere in suspicionem, quasi ipsemet Augustinus hanc sententiam pronunciarit *καθολικῶς*, atque ita ne ipse quidem habuerit pro vera & sacrosancta, frustra tamen laborat. Et ut cunq; miraculi præsidio veritatem corporis Christi extenuare pondereq; & mole liberare contendat, Augustinus tamè ipse perpetuo & manifeste clamat, Corpus Christi esse in cælo & permanere corpus verum, quod locum & circumscriptionem suam habeat, ubique autem non sit. Hoc negare non potest Brentius, ut cunq; se in omnes formas vertat & ringatur. Cumq; hoc non nesciat, non potest is elabi felicius,

Tolle spacia locorum corporibus nusquam erunt:

felicius, quam vt hunc authorem prætereat. Et quidem nemo vnquam præter Brentium hucusq; ab annis 1200 in ecclesia fuit, qui sententiam hanc Augustini aliter intellexerit quàm vsurpemus nos, aut ipsam oppugnarit tanquàm falsam philosophicam & corpori Christi glorioso parum congruam. Spero itaq; prudentiores dogma vetus Augustini libentius amplexuros, quàm nouum illud aduersarij.

De Visionibus Stephani & Pauli, et Christum in Cælo retinere uerum corpus & corporis formam, clarificationem enim nõ tollere corporis ueritatem. C A. I I I I.

**De Visione
Stephani.**

QVæ in Respon. mea differui de uisione beati Martyris, Stephani, non attigit in libro hoc suo aduersarius, tantum, Oeconomia erat, inquit, qua Christus sese captui Stephani accomodabat, &c. Verum hoc malagma tatum valet apud cordatum auditorem, quantum reliqua istius quæ subinde confingit ad commendandam simplicibus suam ubi quitatem, & ad obscurandas non illustrandas scripturas sacras. Oeconomiam vel dispensationem ille uocat eum Christus aliquid agit aut apparet, non pro sua maiestate, sed pro nostro captu ad nostram utilitatem, aut cum aliquid de ordinario iure relaxatur, aut cum Christus aliquid fecit quod potuisset omittere. Vt cum
Christus

**Oecono-
mia.**

Christus resurrexisset ex mortuis & quærere-
 tur à mulierculis in sepulchro, dixit angelus,
 Surrexit. Non est hic. Vere dictū, nō aut iuxta
 maiestatem, sed iuxta Oeconomiam. Ita & Tho-
 mæ ostēdit ac exhibuit cicatrices in manib. la-
 tere & pedibus. Iuxta hanc dispēsationem ait
 dominum & Stephano apparuisse. Non enim
 sentiendum esse, quod Christus ea forma qua
 visibiliter ascendit vsq; ad nubes, versetur in
 Cælo empyreo, aut quod ea forma qua Ste-
 phano apparuit, semper in regno cœlesti ver-
 setur. Scio quidē veteres dispensationis vel
 Oeconomias vsos vocabulo, etiā in resurre-
 ctionis Christi negotio: verū illi ipsi cauerunt
 diligentissime, nec ubi veritatem resuscitati cor-
 poris Christi resurrectionisq; nostrę verę ver-
 terent in dubiū. Vnde ingenue professi sunt
 corpus Christi esse in loco. Quod vel apud Cy-
 rillum vel etiam Theodoretum in Dialog. 2.
 Inconf. videre est. Proinde œkonomiam vel di-
 spēsationē, intellectu sano, & vt vsurparunt
 veteres, nō ad extenuandā verā in gloria Chri-
 sti humanitatem, non reprehendo neq; reiicio.
 Quātū aut attinet ad Brētiū nō video ipsum
 cū veterib. hac in re facere: neq; possū appba-
 re, qd̄ ait Christū in cælo nō eā semp retinere
 formā quā tūc habuit, quādo visibiliter in cœ-
 lū ascēdit, & quādo se Steph. visendū cœlitus

ὁμοιωσις
 id est ratio
 ne humanæ
 nature ab-
 sumptæ.

Christus in
cælo reti-
net substan-
tiam for-
mamq; cor-
poris huma-
nam.

exhibuit. Quid enim posthac aliud cogitabi-
mus de corpore & forma corporis Christi in
Cælo, quam quod de assumptis corporibus,
& formis corporum sentimus angelorū? Cor-
pora enim hi assumunt, & hominibus pro eo-
rum vtilitate, certis apparent formis, quas ta-
men semper non retinent in cælo, sed ad pro-
prium redeunt lucem vnā cum corporibus
ponunt. Ergo ne credemus & dominum no-
strum, cum forma simul ipsum corpus suum,
in quo à suis visus est, deponere? Ita verò nō
admodum bonum se dispensatorem præstitit
set ecclesiæ Brentius, qui male dispēsando, præ-
stantissimum ecclesiæ thesaurum perdidisset.
Verum enim corpus Christi ad dexterā Dei
patris sedens, ille est omnium fidelium pretio-
sissimus thesaurus, & certissimū pignus quod
& nostra vera illa corpora, à resurrectione, in
eadem substantiā, sint illuc ad ipsum quoque
euehenda. Cæterū vera fides & diuina veri-
tas cui innitur fides, confiteritur hoc ipsum
corpus Christi quod resurrexit ex mortuis et
ascendit in Cælum, retinuisse substantiam hu-
manæ nature, retinereq; eandem adhuc ad de-
xteram Dei patris in cælo. Licet enim corpus
domini à resurrectione sit clarificatum, clarifi-
catio tamen illa non sustulit humanæ nature
substantiam atq; formam. Repurgat quidem
corpus

Clarifica-
tio non au-
fert uerita-
tem corpo-
ris.

corpus à corruptione, redditq; ipsum expeditum celerrimum atq; clarum vel fulgidum: re purgat deniq; illud à mortalitate & omnibus infirmitatibus defectibusq; humanis: interim verò illi non aufert substantiam, non membra vel artus atq; figuram. Tollit sanè deformitatem & quicquid fœdū, quicquid ex corruptionis reliquijs est, non tollit autem formam, non tollit item locum vel terminos vel circumscriptionem. Hæc enim omnia in corpore Christi inhabitante Cælū, sed & in omnibus sanctorū corporibus manēt nec expunguntur vnquā: quemadmodū omnes orthodoxi vno ore concorditer cōfitentur atq; testantur. Alioquin enim resuscitatum corpus ex mortuis verum corpus nō esset, vana deniq; essent quæ de resurrectione carnis sancti credunt. Sed quo minus sit dubitationis commemorabo breuibus duo clara beatorum patrum testimonia. S. August. Retra. li. 1. ca. 13. & 26. Quod dixi, inquit, angelica corpora, qualia nos speramus habituros, lucidissima atq; ætherea esse credēdū est. Si hoc sine mēbris quæ nunc habemus & sine substantia, quāuis incorruptibilis, tamē carnis accipiatur, erratur. Copiosiora idē ille author tradit de his li. de ciuit. Dei 22. paria cōtra Adimātū ca. 12. His cōiungere potest quilibet præclaram S. Gregorij disputationē hac de re con-

Augustinus

Gregorius

contra Eutychiū, præſente Imperatore, habitā, ex 29. ca. Moral. 14. Porrò Theod. lib. Dial. 2. Incon. Illud, inquit, corpus habet priorē quidem formā & figurā & circumſcriptionem, & vt ſemel dicam corporis ſubſtantiā. Ad Phil. 3. apertè corpus dicitur & gloriæ quidē corpus (Transfigurabit corpus noſtrū humile vt cōforme reddat corpori ſuo glorioſo) Ergo ſi corpora ſanctorū ſeruāt ſuæ naturæ charactērem, corpus quoq; domini ſimiliter ſuā habet ſubſtantiā immutabilē. Hæc ille, qui plura huius generis habet alia, quæ non cōſignauit huc omnia. Proinde non ſinemus nobis Brentiana diſpenſatione oculos obliniri, nec deſinemus hortari omnes ſibi caueant, neq; permittant huiusmodi artibus ſibi oculos fascinari. Corpus enim domini noſtri Ieſu Chriſti excitatū à mortuis, qđ à mulierculis in ſepulchro quærebatur, pro ratione & natura veri corporis, nō erat tunc in ſepulchro. Hoc attestantur nobis veriſſima angelorū testimonia, dicētū, Ieſum q̄ritis Nazarenū crucifixū. Surrexit. Non eſt hic. Ecce locus vbi poſuerāt eū. Si verò corpus Chriſti, qđ in ſepulchro quærebāt mulierculæ, in ſepulchro nō fuit, proſecto vbiq; nō fuit. Alioqui enim & in ſepulchro fuiſſet. Vnde iā cōſequitur, corpus clarificatū nō eſſe eius cōditionis, vt poſſit eſſe vbiq; vel vt ſuā

natu-

Corpus
Chriſti
quæſitum à
mulieribus
non erat in
ſepulchro.

naturá vel substantiá, quæ sine mēbris & forma nō est, deponat. Vbi ergo manet doctrina Brétij de vbiquitate corporis Christi? aut quō modo dixit, Christū in cœlis nō eam retinere formá, quá habuit cū ascendit in cœlos, indeq; videndá suis exhibuit? Hanc ille sua illa dispē-
 fatione libenter omnibus approbaret. Equidē cū simpliciores audiunt œkonomiá vel dispensationē diuiná, concipiūt nescio quid magnū, & velut ad cœleste stupent mysterium, quod vt non intelligūt ita vt reconditum ineptè admirantur. Cum reuera dispensatio illa, vt ipsa vtitur aduersarius, nihil sit aliud quam verborum caligo, auditorū oculis offusa in quo oberrantes, liquide porrò non videant obseruentq; simplicem veritatem proprietatemq; ex mortuis resuscitati corporis Christi. Orthodoxe verò de hoc pronuncians beatus Augustinus dixit, Nec eos audiamus, qui negát tale corpus domini resurrexisse, quale possum est in monumento. Si enim tale non fuisset, non ipse dixisset post resurrectionem discipulis, Palpate & videte, quoniá spiritus carnis & ossa non habet, sicut videtis me habere. Sacriligū est enim credere, dominū nostrū cū ipse sit veritas, in aliquo fuisse mētītū. Hęc ille.

Verum necubi deslectamus à proposito, certissimum illud quoq; est, quod dominus

Præstigiis
dispensatio
nis.

Verum doo
mini cor-
pus à S.
Thoma cō
tractatum.

noster Iesus Christus verum suum corpus &
 quidem illud ipsum corpus, quod in cruce pe-
 penderit & vulneratum fuerat, illis ipsis suis
 membris suaq; figura vel forma Thomæ & vi-
 dendum & contrectandum palpandumue ex-
 hibuit, & exhibuit quidem vt verum corpus,
 & non veluti spiritum, qui neq; carnem neq;
 ossa habet, neq; palpari potest. Non aliud cor-
 pus neq; in vlla alia corporis forma ascēdit in
 cœlum dominus noster, quàm illa ipsa, quàm
 Thomæ exhibuerat. Non aliud corpus neq;
 in vlla alia corporis forma in Cœlo ad dexte-
 ram Dei apparuit dominus noster Stephano,
 quàm illa ipsa qua ex conspectu discipulorū
 suorum sublatus est è cacumine montis oliue
 ti. Atq; ita etiam credidit & docuit de corpore
 Christi agente in cœlo B. Augustinus, qui epi-
 stola ad Consentium 146, Ego, inquit, domini
 corpus ita in cœlo esse credo, vt erat quando
 ascendit in cœlum, &c.

Non eodē
 semper ha-
 bitu domi-
 nus appa-
 ruit.

Et quamuis dominus à resurrect. sua, suis
 non eadē semper figura vel habitu eodē appa-
 ruerit, vt Magdaleneꝝ specie hortulani, proficif-
 centib. Emauntē cultu peregrini, ita vt primo
 contuitu ac colloquio ipsum non agnoscerēt,
 nihil tamē mutatū est in substātia corporis e-
 ius, sed & ipsa mēbra corporisq; formā semp
 sibi integrā retinuit, nunquam deposuit. Ve-
 stis

stis non rarò hominem veluti transformat, vt non facile is esse agnoscatur qui est, attamen forma ipsa corporis interim nec mutatur nec expungitur. Proinde non est de corpore Christi sentiendum, velut de Protheo quodam, de quo canebat olim Flaccus ille,

Quo teneam vultus mutâtem Prothea nō do? His accedit quod cum à suis non est agnitus, quibus tamen erat cognitissimus, culpam hæsisse in spectatoribus, non autem in Christi corpore: id quod Lucas apertissime dicit capite 24.

Post hanc synceram dilucidamque huius rei declarationem, videt lector prudens, nihil porrò opus esse responsione vberiore, qua aduersarij excutiam Gradus in hac causa ab ipso inuentos. Gradus enim constituit in persona Christi, vel in his quæ personæ Christi accidunt, & priorem quidem diuinæ maiestatis, posteriorem verò inanitionis, in quo in diebus carnis suę constiterit, & postremum dispensationis quem attribuit resuscitato & in cælum assumpto domino. Nemo enim ita luciosus est, qui non intelligat, quo ille cōmentis his suis omnibus, ad quæ scripturas astute reflectit atque contorquet, auide tendat, huc nimirum, vt veram Christi humanitatem in cœlis, & in statu illo gloriæ, leptologia illa sua

Gradus in
his quæ ad
personam
Christi per
tinent.

extenuet, vt remotis aut obscuratis saltē omnib. veri corporis proprietatibus, corpus Christi Suenckfeldicè quasi deificatū reddat, vt nihil minus sit, q̄ corpus verum, imò tale potius esse videatur, quod nihil differat à spiritu, & p̄ omnia diuinitati par, omnia impleat & vbiq; præfens sit. At talē doctrinā nunq̄ recipiet aut approbabit fideiū quisquam: vtpote quæ semper ab orthodoxa vetustate, autoritate scripturarum palàm est reiecta atq; reprobata.

Tempus
Christi hu-
militatis
& exaltati-
onis.

Veteres ecclesiæ doctores simplicius & rectius distinxerunt vniuersum illud dispensationis Christi tempus, in hoc quod mox ab incarnatione antecessit tempus resurrectionis glorificationisq; , & in illud quod protinus illam est consequutum. Prius nuncuparunt tempus humilitationis & infirmitatis: posterius verò tempus exaltationis & gloriæ. Etenim erat in humiliatone corpus domini infirmum (absque peccato tamen) miserum, passibile, mortale circumscriptum. In exaltatione verò cum non deposuerit corporis humani veritatem sed retinuerit, retinuit simul & circumscriptionem: deposuit autem omnem infirmitatē, miseriam, corruptibilitatem, passibilitatem, mortalitatem, aliaque huius generis, & exaltatus est in gloria patris. Sufficit hæc distinctio ac declaratio pio cuiilibet, qui videt præ-

præstantiorem esse hanc, ideoque Brentiana illa ipsum facile neque sine fructu carere posse.

Commemorata illa sua dispensatione obscurat ille & visionem Domini apostolo Paulo exhibitam. Iterum enim repetit Christum non versari physico modo vel corporaliter in regno suo cœlesti, ea forma qua apparuit Paulo, apparitionem illam Domini asserens fuisse suam illam œconomiam. Et his tamen mox non tam prudenter quam disertè adiungit & ait, Paulus probat hoc argumento veritatem resurrectionis Christi, Postremo, inquit, visus est & mihi. Dicat enim nobis Brentius quomodo apostolus visione hac Domini probauerit veram resurrectionem Christi? Si enim Christus Paulo non apparuit vero suo corpore, vera sua carne, in vera corporis substantia atque figura, sicuti & alijs sese spectandum & contrectandū exhibuit apostolis: quomodo obsecro dixit, Visus est apostolis omnibus. Postremo autem veluti ab artiuo visus est & mihi? Si autem illo ipso corpore vero corporisque veri forma, Paulo è cœlis, apparuit, quo dum in terris adhuc versaretur cum discipulis, sese conspiciendum pandumque apostolis exhibuit, consequens est profecto Christum in cœlo, vnde se Paulo videndum exhibuit, versari corporaliter,

Visio domini Paulo
exhibita.

AD LIB. BRENTII

eandemque adhuc corporis substantiam formamque retinere quam habuit in terris. Præterea cum Paulus per resurrectionem corporis Christi probet nostra quoque corpora resurrectura, constet autem illa in vera corporis substantia atque forma esse resurrectura, luce clarius apparet corpus Christi quod è cælo apparuit Paulo, in vera illa sua corporis substantia atque forma apparuisse, & ideo ipsum corporaliter in cælo versari, substantiamque & formam corporis ipsum inuiolata in cælis retinere. Exhibuit ergo nobis ipsemet aduersarius laqueum quo insolubili ipsum constringeremus nexu. Vident hic præterea pij omnes verbosam illam dissertationem Brentij de vbiuitate corporis Christi & de dispensatione illa sua, non modo ecclesiæ noxiam esse sed & fidei veritatique resurrectionis contrariam.

Sancti Hieronymi doctrina de resurrectione corporum & natura corporum clarificatorum.

Ut tamen ista dilucidius rectiusque intelligantur & validius adhuc roborentur, contra ham hic in compendium B. Hieronymi dissertationem, quam habuit aduersus Ioan. Hierosol. episcopum, ut ex ea cognoscat non tantum Brentium, sed simpliciores, rudioresque etiam, quid in hac causa verum sit vel falsum erroneumue, à quibus item sibi caueant, quidue tuto sequantur. Huius quædam protuli & in prioris mea Responsione, reliqua nunc subijciam.

Fuit

Fuit autem Ioan. ille Hieros. episc. errori Origeniano de mortuorum resurrectione implicitus: qui quidem ab ipso Hierony. talis fuisse perhibetur, Aliud nobis spirituale & æthereū promittitur corpus, quod nec tactui subiacet, nec oculis cernitur, nec pondere prægrauatur, & pro locorum in quibus futurum est varietate mutabitur. Nec dissimulat naturam ætherei corporis & spiritualis dominus. Clausis enim ingreditur ostijs, & in fractione panis ex oculis euanescit. Hactenus errorem de excitationis ex mortuis corporibus recensui.

Error de corporibus clarificatis.

De erroribus Orig. ad Pâmach. & Oceanū.

Sequitur iam erroris huius per B. Hieron. confutatio & vera doctrina veraq; fides de veritate resuscitatorum corporum assumendorumq; in cælum. Nullus, inquit Hieron. tam aperte post Christum quam Iob ante Christū de resurrectione loquitur. Nouit & vidit quod viuit Christus redemptor eius, & in notissimō die de terra resurrecturus sit. Et cum dixit, Rursum circūdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deū, vbi hic corpus æthereū? vbi aereū? & spiritui & aurę simile? Nonne videtur tibi iam tūc Iob contra hunc errorē scribere? Videbo autē Deum, in ista carne, inquit, quæ me nunc cruciat, quæ nunc præ dolore distillat: vnde inculcat & exaggerat & ait, Quē visurus sum ego ipse, & oculi mei conspectu-

Vera doctrina de corporibus clarificatis.

ri sunt, & non alius. Is si non in sexu suo resur-
recturus est, si non iisdem membris, quæ iacue-
re in stercore: si non eosdem oculos aperiat,
ad videndum Deum, quibus nunc videbat
vermiculos, vbi erit ergo Iob? Tollis ea in qui-
bus substitit Iob, & donas mihi inane vocabu-
lum resurgentis. Quomodo si nauim post nau-
fragium restitutam velis, ac neges singula de
quibus nauis construitur. Resurrectionis veri-
tas catholice, sine carne & ossibus, sine sangui-
ne & membris intelligi non potest. Vbi caro
& ossa & sanguis & membra sunt, ibi necesse
est vt sexus diuersitas sit. Vbi sexus diuersitas
est, ibi Ioannes Ioannes, Maria Maria.

Vide Episto-
lam Pau-
li ad Eustoch-
um per Hiero-
nymum.

Sunt plura adhuc scripturæ de mortuo-
rum resurrectione testimonia, imprimis quod
Dominus noster Iesus Christus resurrexit ex
mortuis, & quadraginta dies à resurrectione
cum discipulis suis conuersatus cum eis edit
& bibit, ac ab eis cum suis ipsius membris vi-
sus est. Quod autem comedit in carne & in
membris visus est, aut verum est quod vide-
batur aut falsum. Si verum est, ergo vere come-
dit & membra habuit. Si autem falsum, quomo-
do res falsas ostendere voluit, vt resurrectionis
veritatem probaret? Nemo enim falso verum
probat. Neque illa comedit sine dentibus, neque
ambulauit sine pedibus, neque fregit panem
sine

sine manibus, nec loquutus est sine lingua,
nec latus monstravit sine costis.

Et quomodo, inquires, non cognoscebant eum in itinere, si ipsum habebat corpus quod ante habuit? Audi scripturam dicentem, Oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Et rursus, Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum. Nunquid alius fuit quando non agnoscebatur & alius, quado agnitus est? Certè vnus atq; idè erat. Cognoscere ergo & non cognoscere oculorum fuit, nō eius qui videbatur, licet & ipsius fuerit. Vnde & Maria Magdalene quandiu non agnoscebat Iesum & viuuum quærebat inter mortuos, hortulanum putabat. Agnoscit & dominum vocat, &c.

Porrò quod clausis ingressus est ostijs, eius dem virtutis fuit, cuius & ex oculis euanesce re. Lynceus, vt fabulæ ferunt, videbat trans parietem, Dominus clausis ostijs, nisi phantasma fuerit, intrare non poterit? Dic mihi acutissime disputator, quid est maius, tantam terræ magnitudinem appendere super nihilum, & super aquarum incerta librare, an Deū transire per clausam portam, & creaturam cedere creatori? Quod maius est tribuis, quod minus est calumniaris.

Sed oro te, Credis vere Dominū resurrexisse in eodè quo mortuus quo sepultus est cor-

Christus non agnitus à suis.

Christus ingressus ianuis clausis

Vide Epitaphium Paulæ matris.

Angelus Christo amouet lapidem, Petro portam aperit.

pore, annon credis? Si credis, cur ista propositionis per quę resurrectio denegatur? Si non credis, quid ita imperitorum lactas animas, & resurrectionem casto nomine ventilas? Hęc omnia huc descripsi hactenus ex B. Hierony.

Conclusio
huius loci.

Et nunc quidē hęc quoq; disputationis nostrę partē de dextera Dei patris & de sessione Christi domini ad dexterā Dei patris, ad imitationem S. Hieron. concludo & dico, Si credit Brentius corpus domini nostri Iesu Christi in cœlo ad dexteram patris sedēs, verum esse corpus, quod substantiā formamq; veri corporis humani retinet, cur itaq; talia, sua illa disputatione, profert, per quę veritas corporis negatur, aut saltē apud rudiores vocatur in dubiū? Si verō reuera non credit, & vanum aut inane duntaxat resurrectionis corporisue nomē ob tēdit, sonat & crepitat, cernūt liquido omnes, quo miser insulsa illa sua disputatione peruenit. Credat itaq; posthęc doctrinæ eius, cui non satisficit doctrina solida sana atq; simplici. Dominum oro, vt nos dum hic in terra viuimus, benigne in via veritatis & iustitiæ conseruet atq; dirigat, & vbi hinc soluerimus, animas nostras & corpora nostra ad semetipsum in dexteram suam, ad æterna subuehat gaudia. Per Dominū nostrū Iesum Christum, Amen.

SECVNDÆ

S E C V N D A E

H V I V S P A R T I S

CAPVT TERTIVM.

De personali unione duarum
*in Christo naturarum, inseparabilium
 quidem earum, sed distinctarum ta-
 men, & quòd Corpus Christi
 non sit vbiq̃ue.*

Exponitur sententia euangelica Verbum
 caro factū est, per Decretū Concilij Chal-
 cedonensis, & ostenditur quomodo duæ in
 Christo naturæ in unā inseparabilem coe-
 ant personam. CAP. I.

R A E S T A T & in hac causa an-
 te omnia cognoscere in quo verta-
 tur inter nos & aduersarium con-
 trouersia. Exposui hoc antea quo-
 que in Resp. meæ fol. 56. ac paucis id iam repe-
 to, Credimus nos & docemus propter perso-
 nalem vnionem duarum in Christo natura-
 rum, alteram, humanitatem inquam Christi,
 non vbiq̃ue esse, sicuti altera, diuinitas videli-
 cet, vbiq̃ue est : sed humanam naturam in ve-

In quo sit
 controuersia.

AD LIB. BRENTII

ritate inque sua proprietate inuiolatam cum diuina natura coniunctam persistere siue permanere. Brentius contra docet & vrget propter personalem vnionem, humanitatem Christi perinde vbique esse atque diuinitas eius vbique est. Finitum enim factum esse infinitum. Et nunc quidem de nouo conscripsit ille librum, De maiestate Domini nostri Iesu Christi ad Dexteram Dei patris, in quo tametsi nihil dicat, quo ad substantiam, quod in prioribus suis libris, hac de causa editis, non dixerit, nunc tamen plura congerit diuinæ testimonia scripturæ, quæ ad institutum suum detorquet, omniaque hæc garrulo quodam profusoque & impexo dicendi genere profequitur, quæ insuper non candido, quod dici solet, sed atro sale cõdit. Ea res me, qui assertam ex animo synceram cupio veritatem, commouit, vt hanc illi mei huius operis partem opponere instituerim, quam scribo, DE VERITATE HUMANITATIS DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI SEDENTIS AD DEXTERAM DEI PATRIS.

Explicatio
uerberum,
Verbū caro
factum.

Collocat autem ille vniuersæ suæ structuræ hoc veluti sacrosanctum fundamentum, VERBUM CARO FACTUM EST. Atque vtinam omissis omnibus alijs figmentis sutelisque, syncerè perseueraret in sententia hac,

tia hac, denique & in illa ipsa explicatione eius, quam ipse met adfert. Ita enim sincera coijisset inter nos concordia. Nam dicit verba Euangelistæ & Apostoli Ioannis, non intelligenda quasi Deitas commutata sit in humanitatem, aut humanitas conuersa sit in diuinitatem, aut quòd diuinitas & humanitas in Christo, ita sint confusa atque commixta, ut aqua vino permisceri solet. Etenim ex diuinitate & humanitate non vnâ esse factam naturam, sed manere duas diuersissimas naturas. Addit singulas naturas, non singulas & discretas facere personas, sed Deum & hominem coire in vnâ indiuisam personam. Quæ quidem omnia dicuntur orthodoxe, quibus & nos acquiescimus, singula ista confitentes absque hypocrisi & contradictione. Amplius ^{De quibus sit, questio.} verò ille progreditur, ac perquirat quis nam sit genuinus horum verborum, Verbum caro factum est, sensus. Plurimum enim referre, vt hoc sciatur exacte, cum in hoc versetur nostra controuersia. Addit his ille, in hoc nobis nō conuenire, qualis sit hæc vnio, & quàm latè pateat, denique an personalis sit, vel, vt Paulus loquitur, corporalis & perfecta, an tantum vulgaris? qualiter Deus vnitus est quibusuis sanctis hominibus? Ac recipit tandē p̄ horū legitima interpretatione,

AD LIB. BRENTII

Canonem vel Decretum Chalcedonensis Concilij, quod est huiusmodi,

Decretum
Chalcedo-
nensis Cōci-
lij, quo ex-
ponitur
quid sit,
Verbum
caro factū
est.

Confitemur Dominū nostrū Iesum Chri-
stum ante secula quidē de patre genitū secun-
dum Deitatem, in nouissimis autem diebus,
eundem propter salutem nostram ex Maria
virgine ~~generatū~~ secundum humanitatem, vnum
& eundem Christum Dominū filium vnigeni-
tū, in duabus naturis inconfuse, immuta-
biliter, indiuisē, inseparabiliter agnoscendum,
nusquam sublata essentia (alij legunt differen-
tia) naturarum propter vnionem, magisque
salua proprietate vtriusq; naturæ, & in vnam
personam atq; existentia concurrente, non in
duas personas partitū atq; diuisum, neque dis-
iunctum, sed vnum eundemq; filium vnigeni-
tum. Haftenus verba Canonis recensui, quæ
nos quoq; vt legitimā mysterij huius sacrosan-
cti explicationē libenter & plene recipimus.

Quomodo
in his
se gerat
Brentius.

Cæterum oportet in præsentiarum diligen-
tissimè obseruare aduersarium propemodum
dissimulare ac præterire quod non postremū
huius canonis est, nempe propter vnionē per-
sonalem proprietates naturarum non tollen-
das, notare autem suo sensui accommodatum
quod in canone de indiuisa ponitur persona.
Et quidē tam callidè hoc negotium proponit
vt oculos cuiuslibet propè oblinierit, nisi quisq;
dili-

diligenter dicentem obseruarit. Omnia enim
 disputationis suæ ad vnionem (ex qua reue-
 ra confusionem facit) personalē refert. Ac ex-
 plicat ibi, quod minimè reprehendimus, quid
 sit persona, quid hypostasis, quidūe vnio hy-
 postatica. Deinde verò subiungit, Tam firma
 est hæc vnio, vt eam iam inde ab incarnatione
 nullū nec tempus nec locus nec mors nec vi-
 ta nec vlla creatura alia disiūgere & diuellere
 possit. Quæso igitur te, amiceissime mi lector,
 reputa mihi cum animo tuō, an non is qui pio
 est & sano intellectu, ac ex animo confitetur
 diuinam & humanā naturam in Christo esse
 inseparabiliter in vna persona coniunctas ne-
 cesse habeat etiā sentire & cōfiteri, quod vbi-
 cunq; est diuinitas Christi, ibi etiā sit humani-
 tas eius? Si enim hæc sunt semper inseparabi-
 liter in Christo coniuncta & vnita, quomodo
 alicubi potest esse diuinitas Christi absq; hu-
 manitate eius? &c.

Vnio Bren-
 tij cōsulio.

Ad hæc aduersarij sic respondemus, ipsum
 de suo nobis cōsequutionem obtrudere, quæ
 minimè deducitur neque ex verbis apostoli,
 Verbū caro factum est, neq; ex Cānone Chal-
 cedonensis Concilij. Fides enim Christiana &
 doctrina euangelicā docent vtrāq; in Christo
 naturam sic esse connexam vel unitam in vna
 persona, vt propter hanc ipsam personalē in-

Vbi impia-
 gar Bren-
 tius.

separabilemque vnionem, naturæ illæ cum suis proprietatibus neque commisceantur neque aboleantur. Dedit hoc nobis ipse antea Brentius, dum explicaret verbū apostoli, Verbum caro factum est. Docuit hoc ipsum manifestissimè Canon Chalcedonensis Cōcilij. Et p̄inde cūm distinctæ illæ naturæ cum suis proprietatibus in sua illa vna persona maneat: & diuinæ naturæ proprietates sit infinitam, nulloq; loco conclusam, sed vbique esse: humanæ verò naturæ proprietates sit finitam & non vbique esse, consequitur ex his manifestissimè, propter vnionē illam naturarum istarū personalem, non vbique esse humanitatem sicut diuinitas, vbique est. Alioqui enim humanitas cum diuinitate nō esset coniuncta in vnā personā, sed permixta, aut certè dispuncta & prorsus in Deum conuersa. Hoc autem cūm sit impossibile, manet semper immota Christianæ doctrinæ sinceritas, quod scilicet Deus hominē assumpsit, & in vnā persona sic sibi vniuit, vt neque Deus transierit in hominem, neque homo transmutatus sit in Deum, sed quòd vtraque natura salua & incolumis, in vna permaneat persona.

Qualis sit
unio?

Habet ergo in hac breui expositione Brentius qualem sentiamus hanc esse vnionem, qua verbum caro factum est, talem omnino qualē modo

modo explicauimus ac confirmatā claret Ca-
none Concilij Chalcedonensis. Quòd si ille
nobis obijcit modum & rationem vnionis hu-
ius esse ineffabilem, Respondemus, principio
quidem ipsum met aduersariū sibi Canonem
Concilij delegisse pro legitima huius causæ
explicatione. Subdat itaque se legi quam ipse
tulit, & tergiuersari desinat. Deinde agnosci-
mus veteres non abs re, modum vnionis ali-
cubi nuncupasse inexplicabilem. Quis enim
digne explicauerit stupendam illam Dei bo-
nitatem qua ille sibi carnem nostram aduna-
re & perpetua sibi societate coniungere di-
gnatus est? Fatemur ergo mysterium hoc in-
effabile esse: interim verò eadem Dei bonitate
mysterium hoc ipsum, vtcunque explicari no-
bis, quantum scilicet satis est ad formandam
fidem nostram, & quantum seruit saluti no-
stræ. Cuius generis arbitramur esse Concilij
illius Chalcedonensis expositionem, planè
euangelicam & apostolicam.

Vnio illa
inexplica-
bilis.

Disertè itaq; profitemur vnionē illam per-
sonalem nō patere tam latè, quàm cuperet pa-
tere aduersarius, vt videlicet ipsum Domini
nostri Iesu Christi corpus propter vnionem
tā latè pateat, quàm patet eius diuinitas. Me-
morabilia enim obseruandaq; Concilij Chal-
cedonensis verba sic habent, Agnoscendus est

Quàm latè
pateat hæc
unio.

2

AD LIB. BRENTII

vnus & idem Christus Dominus, filius vnigenitus, in duabus naturis, inconfuse, immutabiliter, indiuisse, inseparabiliter, **NVS QVAM SVBLATA ESSENTIA NATVRARVM, PROPTER VNIONEM, MAGISQVE SALVA PROPRIETATE VTRIVSQVE NATVRÆ.** Quàmuis ergo Deus & homo vna sunt vniti in persona, retinet tamen quælibet natura suum ingenium, ita vt vnus & idē ille Dominus noster Iesus Christus, secundum diuinitatem sit vbique, secundum humanitatem autem non sit vbique.

An personalis vel corporalis unio?

3

Quòd si Brentius huiusmodi vnionē nuncupare vult personalem vel corporalem vel perfectam, hoc sanè per me illi licebit. Nolo vel cum ipso, vel cum quoquam alio rixari de vocabulo, modo quis naturas nec permisceat nec aboleat, sed in persona illa vna vtrâque in sua essentia proprietateque retineat.

Non est unio vulgaris.

4

Illam ipsam vnionē non arbitror communem aut vulgarē esse, qualis ea est, qua Deus omnibus suis coniungitur fidelibus. Libenter cum S. Cyrillo excellentissimam hanc vnionem Dei & hominis vocabo naturalē verâque & quæ nullibi vllis in rebus coæqualē inueniat. Licet interim parabolas illas, non reijciam, quibus veteres illâ illustrare sunt soliti. Cùm
autem

autē ea sit naturalis veraque vnio, sponte iam iterum consequitur naturas ipsas manere in sua veritate, id est, essentia vel proprietate. Alioqui enim vnio naturalis veraque amplius nuncupari non posset.

Homo qui constat anima & corpore naturis inter se diuersissimis, in vna tamē subsistit persona, in qua duæ illæ vniuntur nature. Verum ob hanc vnionem corpus non redditur immortale, quòd videlicet cōiunctum sit inseparabiliter cum anima immortalis. Rursus rametsi nature hæ inter se maneant distincte, & altera non fiat altera, ideò tamen nemo dicit eundem hominem duabus constare personis, aut vnionis vinculum rumpi naturarum discrimine. Semper enim manet vna duntaxat hominis persona, quæ est anima & corpus. Ad hunc ipsum modum habet negotium vnus Christi personæ, coniungentis maximè diuersas naturas & quidem in proprietatibus suis manentes. Non enim ideò sunt duæ Christi personæ, quia extant duæ nature, quarum vna vbique est, altera vbique non est. Neque quia humanitas assumpta est à diuinitate, ab hac sibi per vnionem contrahit vbiuitatem, Exposui, qua potui luce & breuitate, quomodo duæ discretæ nature coeant in vnam & inseparabilem personam.

Res ista illustratur collatione.

AD LIB. BRENTII

*De Cōcilio Chalcedonensi quāue occasio-
ne Decretum istud in ipso sit promulgatū,
et de Nestorianis et Eutychnianis. CAP. II.*

Q Vando verò Brentius Concilij illius
Chalcedonensis meminit, canonemq;
vel definitionem eius de personali v-
nitione recepit, postulat ipsa res, vt breuibus
cōmemorem qua occasione illud coierit Con-
cilium, quibusue de causis decretum hoc sit
promulgatum.

Grandia
ecclesie
Christi
certamina.

Tempore istius Concilij & annis etiam a-
liquot hoc Concilium præcedentibus exorta
sunt graua in ecclesia Christi certamina, è
quibus diuersissima inter se dogmata Nesto-
rianorum & Eutychnianorum pios vehemen-
ter exercuerunt afflixeruntque. Satan enim
ab ipso salutis nostræ exordio improbitate so-
lita sedulò conatus est incarnationis Domi-
nicæ mysterium, in quo salus nostra est, in-
tricare, lacerare, denique euertere aut saltem
obscurare, vt amisso demum Christo saluato-
re vnico, salute pariter certa exciderent mise-
ri mortales. Ideoque acerrima de hoc incarna-
tionis Dominicæ mysterio certamina in ec-
clesia Deifuere.

De Nesto-
rio & Ne-
storianis.

Et Nestorius quidem episcopus Constan-
tinopolitanus, à quo denominati sunt Nesto-
riani, vir fuit facundus quidè, sed in veterum
monu-

monumentis non probè versatus, nec sýncere incarnationis intellexit mysterium. Dum enim videret scripturam diuersitatem naturarum in Christo cum suis asserere proprietatibus, diuersas quoque separatasq; existimauit in Christo esse personas. Proinde prædicabat diuam virginem Mariam non appellandam Dei matrem, neq; dicendum esse Deum pro nobis esse passum, sed Mariam nuncupandam Christi matrem, ac confitendũ Christum hominem pro nobis esse passum, Deum enim nec nasci posse nec mori, quòd sit æternus, immutabilis ac immortalis. Non videbat miser ille tametsi diuinitas vt immutabilis, in humanitatem non conuertatur, sed naturarum quælibet in sua permaneat essentia & proprietate, ideo tamen distinctas illas naturas non habere separatas personas à seipsis seiunctas, sed coire & persistere potius vnitas vel coniunctas in vna persona. Lideoque cum Dei filius in vtero intemeratæ virginis Mariæ humanam dignatus est assumere naturam eamque vnire sibi in vnam & eandem personam, atque ita nasci ex virgine, consequens est omnino, quòd non homo duntaxat, aut nudus, quod dicit solet, homo, hoc est, qui nihil aliud fuerit quàm homo, sed verus Deus & homo ex illa natus sit.

Luc. 1.

Vnde iam verè Mariam nūcupari *θεοτόκον* Dei genitricem vel Domini matrem, sicuti & Elisabetha illá ex spiritu sancto appellauit. Cūq; ille qui mortuus est in cruce, fuerit indiuisa persona Deus & homo verus, nemo dixerit nudum hominē esse mortuum, sed eum qui erat verè Deus & homo. Prout etiam Paulus disertè dixit Dominum gloriæ esse crucifixū 1. Corinth. 2.

Concilium
Ephesinum
primū con-
tra Nesto-
rium.

Contra hunc Nestoriū coijt Ephesi Con-
cilium, quod inter œcumenica tertium nume-
ratur, & nuncupatur Ephesinū primum. Nu-
merabatur tunc annus à Christo nato 435. vn-
de 20. annis antecessisse apparet Chalcedo-
nense. Præsens erat in corona 200. episcopo-
rum Imperator Theodosius Arcadij F. Et
quàmuis oriretur in hoc Concilio non leue
dissidium inter episcopos, mox compositum
tamē hoc legitur satis feliciter, & concorditer
anathemate percussum Nestorij dogma, atq;
ex sententia scripturæ pronunciatum vnani-
miter; Christum Dominum duas habere di-
stinctas naturas, sed non ideò duas diuersas
personas, sed illas coire & perstare in vna inse-
parabili persona, esseque verum Deum & ho-
minē vnum Dominū nostrū Iesum Christū.

De Eury-
che & Bu-
rychianis.

Sicuti verò Nestorius propter diuersitatē
naturarum in vnionis vel in vnus inseparabi-
lis per-

lis personæ mysterio cæcutiuit, ita ex aduerso Eutyches ppter vnionis vel vnus illius personæ mysterium, aberrauit in naturis distinguendis vtrifq;. Ille ergo errauit in diuidenda persona, hic verò in cõmiscendis naturis. Fuit hic Eutyches archimandrita Constantinopolitanus, à quo denominantur Eutychniani. Hi cùm ad personæ vnitatem duntaxat respicerent, neq; naturarum diuersitatem proprietatemq; obseruarent, eò tandem recidisse leguntur, vt dicere fuerint ausi, humanitatem Christi mox ab vnione illa in diuinitatem transfuisse, maximè à glorificatione. Cùm autè his objicerent orthodoxi, Christum quidem esse personam inseparatam, sed in hac interim persona indiuisa saluas manere naturarum proprietates, ita vt iuxta diuinam naturam neque natus sit neque passus, sed secundum humanam: opponebant isti hanc esse hæreticam & damnatam Nestorij doctrinam, qua discindatur indiuisa illa persona, fingaturque alius quidem Christus natus & passus, alius neque natus neque passus. Porrò cùm hi rogarentur, An ne agnoscerent humaná in persona Christi naturá permanere incolumé, an crederent eam absorberi ac aboleri? Negabát disertè aboleri ipsam, sed hoc se potius sentire asseuerabant, in ipsa vnione, simul ac in vtero matris

AD LIB. BRENTII

assumpta est à Dei filio, ipsam esse deificatam. Euincebant autem orthodoxi scripturarum testimonijs, humanam naturam adeò non expunctam deificatamúe in vnione illa, quam illi docebant, vt salua potius inque sua proprietate incolumis, diuinæ coniuncta, permanferit, vel ab ipsa etiam corporis Christi clarificatione. At hic demum feruidè instabant Eutychniani, vt qui non agnoscebant corpus Domini assumptum in cœlum, verum esse corpus, & quidem illud ipsum corpus, quod fuerat ante ascensionem in eadem substantia, forma atque circumscriptio-
ne, simile vtique nostris illis ex mortuis aliquando excitandis corporibus. Contra quam opinionem patres orthodoxi validè pugnantes, scripturarum testimonijs demonstrabant corpus Christi assumptum in cœlos, & modo ad Dexteram Dei sedens, & dici in scriptura esseq; & permanere verum corpus. Quòd si quis vetustatis ipsa vult sibi recitari verba, hæc sunt, Illud corpus habet quidem priorem formam & figuram & circumscriptio-
nem, & vt semel dicam corporis substantiam, &c.

Vnde hæc
de Euty-
chianis pe-
ssa.

Hæc omnia quæ commemorauit de Eutyche & Eutychnianis, non ex memetipso confinxi, sed in breue recolligens compendium,
mutuo

mutuo accipi ex historia Ecclesiastica, & ex ipsis veterum monumentis, contra Euty-
chianos conscriptis, vt ex Epistolis Leonis
Romani præfulis sancti. Fit huius Leonis
mentio honorifica in Decreto ipso Chalce-
donensis Concilij. Transcripsi illa denique
ex tertio Dialogo Sancti patris Theodreti,
qui & ipse præfens fuit in Concilio Chalce-
donensi, & doctè, orthodoxe, valideque scri-
psit & disputauit contra Euty-chianos. Co-
piosiora ex his petant quibus non sufficit hæc
mea breuitas.

Contra hunc Euty-chen & sectatores eius,
alioqui nec paucos nec impotentes, conuo-
cauit Synodum pius ille Imperator Martia-
nus. Numeratur illa inter œcumenicas vel ge-
nerales & autoritate pollentes, quarta: ac
Chalcedoni celebrata est, sub annum Domini
455. Interfuit huic Concilio ex 636. patribus
collecto, ipse princeps Martianus vrgebatque
ministros ecclesiarum feruidè, disertè ex scri-
ptura sancta decernerèt, quid de hac contro-
uersia Euty-chiana sentiendum, quidue sit se-
cundum verbum Dei credendum. Ea occa-
sione pronunciarunt beati patres, nobisque; de-
cretum vel canonem reliquerunt, quem ver-
botim superius recitauimus. Prohibuerunt
isti propter vnionem naturarum dispungere

Chalcedo-
nense Con-
cilium con-
tra Euty-
chianos.

proprietatem atque substantiam vel differentiam: aut commiscere inter se naturas Christi. Hoc enim solebant (vt dictum est) Eutychni, propter quos reuincendos explodendosq; conuocatum fuerat Cōcilium. In hoc & illud memorabile est, quod in Decreto illo sub finē salubriter adiungunt, Hanc fidem antiquitus prophetæ, & ipse de se ipso nos docuit Christus, & symbolum patrum nobis tradidit. His igitur eū cura & diligentia omni à nobis constitutis, sancta & vniuersalis Synodus decreuit, vt nemini liceat aliter sentire, aut fidem aliam proferre vel conscribere vel componere, vel alios docere. Quicumque autem ausi fuerint fidem aliam componere aut proferre aut docere, anathemate subiecti sint.

Quò perti-
neant illa
quæ hæc-
nus in hoc
cap. dicta
sunt.

Hortor autem in præsentī omnes lectores Christianos, vt ea quæ commemorauī hæcenus de Eutyche, de doctrina vel opinione eius, de Concilio Chalcedonensi, & definitione vel Canone eius, quisque accuratè apud se expendat, iudicet que an nos congruentius doceamus agamusque secundum Chalcedonensis Concilij Canonem, an verò Brentius propius accedens ad Eutychnianorum opinionem discrepantia à canone vel decreto Cōcilij œcumenici disputet. Nos certè docemus simpliciter propter vnionem personalem non confunden-

fundendas esse naturarum proprietates, & iccirco corpus Domini non esse vbique. Quod corporis humani proprietates sit finitum & in loco esse. Brentius contra dicit & vrget cum humanitas assumpta sit à diuinitate in vnã personam indiuisam, oportere omnino humanitatem vel corpus Christi perinde vbique esse vt eius diuinitas vbique est: ne videlicet personę discindatur vnitas. At vident hic viri prudentes quomodo hic excipere tractareq; possem aduersarium, quem tamen nolo exagitare odiosius, satis mihi est quod in his paribusque intelligitur quo loco sint res aduersarij, & quę sit syncera veritas. Vtinam omnes in finem vsque vitę ambulemus in via Domini:

Personam Christi indiuisam nostra doctrina non discindi, neq; unum Christũ Dominum in duos diuidi Christos, & quod sentiamus Christũ uerũ esse Deũ, nõ tantum sanctum aliquem hominem.

CAPVT III.

DVbium mihi non est quin breui hac mea dissertatione de naturis in Christo diuersis, in vna indiuisa persona manētibus, satisfactum sit hominibus cordatis atque fidelibus, nihilominus tamen, vt rudiores facilius extricent se ex tricis Brentianis & non impingant in eius sophismata, annotationes porrò

Q

breues, ad potiora eius argumenta adijciá, quibus ampliora cogitádi suppedité occasionem.

Non diuidimus unam personam in duas.

Nihil ille per vniuersum illum librum suú vrget repetitúque feruentius quàm Zuinglianos doctrina sua indiuisam Christi personam discindere in duas, vt vna quidem verus Deus & homo sit vno in loco, altera verò Deus verus vbique sit. Nos autem non ita sentire vel docere attestatur principio responsio ante illi data, in qua folio 66. & 67. quinque profero argumenta, quibus demonstro doctrina nostra qua retinemus naturarum Christi proprietates, personam Christi nequaquam diuidi. Deinde respondent & illa pro nobis, quæ hucusque per duo capita præcedentia attulimus. Postremo dicimus obiectionem hanc ad uersarium habere communem cum Eutychnis, quibus respondet beatus Theodoretus mox ab initio Dial. sui 3. Impat.

Odium Brentij in Zuinglium pertinax & inuolubile.

Ac demiror sanè quam vehementer Brentiú laborare inuidia atq; odio vsque adeo graui, pertinaci, atroci atq; inexpiabili in Zuingli. beatæ memoriæ, dudum, adeoq; ante annos 30. in domino mortuú (quem cur ille per vniuersum librú suum subinde Cinglium nancuparit, per incogitantiam an per malitiam, nescio) ac dubito planè num acerbius seuiusque in ipsum potuisset inuehere, quam hoc suo libro

bro fecit quam auidissime. Sub finē libri; Nō dubito, inquit, quin quod est Zuinglianorū ingeniū, satis habeāt conuictiorū & calumniarū, quibus hæc nostra pia scripta, p̄scindāt, & suā impietatē defendere studeant: sed quod ad me attinet, etiamsi scriptis suis inhumaniter me tractauerint, tamē illud officiū eorū erit mihi gratissimū, quod his scriptis suis publicum de me testimonium ferant, me à dogmate eorū peius cane & angue abhorrere, ac planè non esse Zuinglianum. Tantum ille. Sciāt autem ille (quem alioqui omnes in præsentī vident affectibus superatum suis succubuisse prorsus) ne nos quidem Zuingianos & multò minus Lutheranos esse. Christiani, si nescit, sumus, probe memores, quam acriter Corinthios increparit apostolus, dum alius diceret se Petrinum, alius autem Appollonistam, tertius Paulinianum esse. Interim D. Luthero beatæ memoriæ non sumus ingrati, multò minus prosequimur eum vllō odio. Si quid bene vel dixit vel fecit, nunquam hoc contempsumus, neque hodie aspernantes reijcimus. Sicubi verò à vero aut à modestia deflexit, ita ab eo vt ab alijs hominibus aberrantibus, deflectimus; nunquam insignis apostolicæ obliſi sententiæ, In multis labimur omnes.

D. Lutherus
rus,

Neq; ingrati esse possumus aut debemus & De D. Zuinglio

D. Zuinglio, per quem primū Dominus euangelij sui salutarem prædicationem in hisce nostris regionibus (vnde mox ad alias quoque quæ se planè illi plus quàm Brentio debere factentur, dimanauit) annunciari voluit. Exhibuit ille se in suo ministerio fidelem, laboriosum, constantem & patientem: expertus pericula grauia afflictionesque varias. Benedixit autem eius laboribus Dominus. Nec tamen viro tanto plus quàm decet tribuimus, agnoscentes & ipsum fuisse hominem, Christo in nitimur, Christi verbo absque contradictione credimus, sicuti ille quoque nos, dum viueret, docuit. Odij istius Vatiniani erga Zuinglium nullam causam nouimus aut suspicari possumus, quàm quod per initia belli infelicis sacramentarij forte non magnifice satis & de Brentio & de scriptis eius hic sensit & alicubi scripsit. Vtcunque verò ea res habeat, inuideat licet Zuinglio Brentius, conuicieturque quantum & quoad libet, nunquam tamen ille efficiet, vt multa illa hominum milia per Germaniam, Galliam, Angliam, Italiam, Poloniam, Lithuaniam, Hungariam, &c. perque regna alia, qui per gratiam Dei ex prædicatione & scriptis eius veram Christi cognitionē hauserunt, nō sint honore debito & digna gratitudine virū tātū prosequuturi.

Quo-

Quoniam verò Zuinglium Brentius fœda suspicione grauat, quasi doctrina sua vnam illam & indiuisam Christi personam sacrilege disciderit, cõmonstrabo verbis ipsius Zuinglij, quam inique hoc illi impingat, faciãq; hoc propter eos saltem ad quos Zuinglij scripta non perueniunt. Etenim duplici nos aduersarij nostri iniuria hic afficiunt. Principio enim deferunt nos apud imperitos rerumque nostrarum ignaros quasi doceamus absurda, impia atque blasphema. Deinde libros quoque nostros, ex quibus nostra poterat cognosci innocentia, necubi venales extent aut legantur diligentissime curant. De qua quidem iniuria diu multumque questi sumus hactenus & querimur adhuc. Zuinglius verò responsione sua ad magnam Lutheri confessionem sic scriptum reliquit, Credo & confiteor æternum & omnipotentem Dei filium, veram, integram, omni infirmitatis genere (sola illa peccatrice natura excepta) laborantem & mortalem quoq; hominis naturam, quæ ex cœlitus creata anima, & naturali corpore, ex Maria semper virgine formato & progenito, ex spiritus sancti conceptione, constitit, eo modo in se & ad se recepisse in vnitatem personæ filij Dei, vt vnus Christus, vna & indiuidua persona sint: sic tamen vt vtraq; vnus & eiusdẽ per

Prohibetur
ne libri nostri habeantur uel destrahantur.

Zuinglij
doctrina de
una indiuisa
Christi
persona.

sonæ natura suâ proprietatem & conditionem retinuerit: solo hoc excepto quod ipsius humanitas propriam existentiam per se non habet, sed illam in sola personâ filij Dei obtinet: quo modo scilicet in nobis quoque omnibus caro suum ingenium & operationem retinet, interim tamen per se non subsistit, sed ex anima omnem suam existentiam habet. Similiter illud etiam credo & confiteor, quod duæ istæ, quæ in Christo Iesu sunt naturæ, nonnunquam scindi vel ab inuicem separari aut dirimi possint, sic ut non vna persona sit & eadem. Et paulo post iterum, Illud quoque fatemur, quod etiamsi humanitas non ubique locorum sit instar diuinitatis, persona tamen nequaquam dirimatur, imò sic minus dirimi potest, quàm si illa quoque ubique esset. Si enim humanitas quoque ubique esset, iam in diuinitatem transiisset, nec amplius Christus esset. Christus enim æternus Deus & homo est, ea nimirum persona de qua nos loquimur. Quod si ergo natura illa assumpta, in assumptem conuersa esset, iam persona quoque tota esset sublata. In persona enim ista, Christo nimirum, duas naturas esse oportet, alteram nimirum quæ conseruat & sustinet, alteram verò quæ sustinetur. Si ergo Christi humanitas ubique esset, non alia huius posset esse

esse causa quam quod in diuinitatē esset conuerfa. Atqui sic non amplius illa qua cōseruatur natura esset. Et proinde persona filij dei diuina dūtaxat esset natura nō humana, & Christus verus homo in æternum nō esset. Postremo illud etiam fateamur, quod propter personalem illam & inseparabilē vnitatem naturæ nonnunquam sic cōmutentur inuicē, vt altera pro altera sumatur: interim tamē vnicuiq; sua manet integra proprietas, & persona duntaxat est vnica. Haftenus verba Zuinglij recensui, ac spero dilucida & catholica hac veritate depulisse à nobis grauem illam accusationem, qua aduersarius nos prægrauat, quasi indiuisam Christi personam discindamus, & ex vna duas faciamus.

Deinde opinatur Brentius, nisi fateamur ibi quoque propter vnionem Christi personalem corpus esse Christi, vbi & diuinitas eius est, vbique, sed pergamus affirmare corpus Christi esse in cœlo, per spiritum autem esse apud ecclesiam in terris, nihil nos sublimius aut excellentius de Christo sentire, quam de quouis homine sancto. Nam pari ratione & apostolū Paulū nuncupari posse Deū, vtpote qui spiritu suo apud ecclesias fuerit præsens, à quibus corpore absens erat. Quod si Zuingliani dixerint, ait, Christum mirabili modo

Non sentire nos de Christo ut de alio quouis homine sancto

conceptum esse & genitum, atque ita anteire sanctos, affirmamus nos & Paulū & Dauidē, vt ex 1. ca. ad Gal. & ex Pſal. 139. liquet, non sine miraculo in vtero matris esse formatos. Cuius quidē generis inani garrulitate, tumentia non pauca hic profundit. Ad quę nos breuissime respondemus, illa quę in nos torquet, plane ex re non consequi, quod incolumes in vna Christi persona retinemus naturas. Nisi hæc eadem & contra ecclesiam Christi sanctā contorquere velit, quę eadem semper de Christo credidit & docuit. Præterea quis non videat ingens esse discrimen inter hoc quod Christus suo spiritu suæ præsens est ecclesiæ, & quod Paulus ait se Corinthijs adesse præsentem spiritu suo. Christi enim spiritus, eius est diuinitas, quæ sanè vbique est. Ac perpetuo fatemur & clamamus agnoscere nos Christum non modo hominem verum, sed & Deū esse verum. At spiritus vel mens Pauli alia ratione erat cum Corinthijs, quàm Christi spiritus. Nec Pauli spiritus Deus est, aut vbique. Iam nihil inter se similitudinis habent, quod non sine miraculo, hominum corpora formantur in vtero materno, & quod Dei filius in vtero intemeratæ virginis, humanam naturam assumpsit æternumque sibi vniuit. Proinde miror hic Brentium virum
 alio-

aliò qui magnæ apud multos existimationis, non proferre magis expensa atque solida. Videò interim quo ille spectet. Adiungeret nos libenter Nestorio, qui dicitur de Christo nihil sublimius, quàm de alio quouis sancto homine sensisse. De quo nonnihil attigi in priorè meâ responsione folio 58.

De similitudinibus Solis & Animæ humane, quibus hoc Vnionis personalis negotium illustratur: & quod duæ illæ in Christo naturæ non sint diuidendæ.

CAPVT IIII.

Similitudo Solis adhibita illustrando huius personalis vnionis negotio, oppugnatur & ipsa ab aduersario. Nam dicit, Non ignoro Zuinglianos in explicatione personalis vnionis duarum naturarum in Christo mirifice sibi in exèplo Solis & radiorum blandiri, &c. Sed opponit mox, Solem non esse personam. Neque posse quicquam vel fingi magis impium, quam diuinitatem oriri ex humanitate, perinde vt radij prodeunt aut promicant ex corpore Solis. Facit autem hic quoque quod nullibi non solet per vniuersum illum librum suum, artibus videlicet nostra impetit, & cum non datur progredi vltra, saltem fuligine atra, tersa nostra scædare contendit. At nec piget nec pudet nos istius similitudinis, quam sci-

Similitudo Solis.

mus nos habere comunē cum omnium antiquissimis sanctissimisq; scriptorib. cura quibus illa vtimur non in aliū finē, nihil impediti aduersarij versutijs offucijsūe, quib. illam in suspicionē rapere inuisamq; reddere cupit. Non est autē quod ille vereatur, ne diuinitatē Christi ex humanitate eius, ceu ex suo fonte, deriuemus, vt ex hac illa oriatur, sicut radius ex corpore Solis prodit. Nemo adeò rudis est opinor, qui nesciat quid boni authores senserint de parabolarum ratione. Similia sunt, non eadem sunt. Neque possunt sublimia illa cœlestiaq; exprimere aut assequi ad plenum, terrenæ nostræ similitudines. Explent autem suum officium, si aliquo modo rem explicent cui illustrandæ adiunguntur. Et nos quidem hoc consilio Solis adducimus similitudinem, vt appareat liquidò radium à Sole non separari, neque Solem discindi à radio, vtcunque apud nos in terris sit radius, corpus autem Solis nobiscum in terris non sit. Ad hæc beatus Martyr Christi Iustinus, Caue, inquit, putes Solem aliud lumen, quā id quod primū factū est. Vnum est enim illud primigenium. Sol autem corpus ei paratus est, in quo collectum lumen hoc diffundat se inde per omnia, &c. in expof. fid. de recta confess. trinit. Quēadmodum ergo lux, quæ ante Solē erat, cum corpore Solis

lis cōiuncta, vnum quodpiam vel vnus indiuisus Sol factus est, neq; ideò in duos Soles diuiditur, quia lux per omnia diffunditur, corpus autē Solis non per omnia penetrat aut vbique vel hic in terris nobiscum est. Ita æterna illa Dei lux, æternus ille Dei filius, assumpsit in vtero virginis corpus humanum, quod deinde collocauit ad dexterā patris, in ipsum cœlum: vbi sanè iam agit corporaliter, in terris autem corporaliter non agit, diuina interim natura eius permanente illuminante & conseruante omnia, atque ita etiam permanente eius persona indiuisa.

Verum audiat nunc iterum Brentius Zuigliū, quàm elegantissime & appositissimè hęc Solis similitudinē aut parabolā in Respons. ad Luth. confess. mag. tractantem atq; dicentem, En Solem & omnem eius operationem considera. Huic enim corpus est circumscriptum determinatum certisque conclusum finibus, quod vno & eodem temporis momento simul duobus in locis non est, vno autem temporis articulo vniversum terrarū orbem suo splendore illustrat, adeò vt non aliquem æris locum, vel supra Solem, vel infra, vel circa hunc inuenire liceat, quē illius radij & horū fulgor penetrare non possit. Indus eundē illū Solem, quē & Hispanus conspicit, intuetur.

Zuinglius tractat elegantius similitudinem de Sole.

Sarmatæ in eodem illo Solis splendore verfantur, in quo & Æthiopes viuunt: interim tamen corpus Solis in nullo horum locorū est. Sed & nullus ex locis istis, vel etiam hominibus apud ipsum Solis corpus esse potest. Simili modo ac ratione Christus Iesus Sol iustitiæ verus Deus & Homo, diuinæ suæ virtutis & essentiæ radijs & splendore vbique est: corpus verò humanæ quæ in ipso est naturæ, vno duntaxat loco continetur: interim tamē idem illud per vniuersum orbem terrarum animæ & fidei oculis agnoscitur & videtur. Et quamuis iuxta corporalem præsentiam vno duntaxat in loco sit, altera tamen virtutis ipsius præsentia nobis sufficere potest. Neque enim vllis votis ipsum in terras deducere optamus. Quemadmodum nec Solem quoque quisquam mortaliū suo loco mouere cupit. Nam & huius corpus vni quamuis loco impositum omnibus tamen nobis sufficit. In cœlis Christus corpore suo residere debet & lucē gratiæ suæ ex cœlis nobis affundere, tamen illis quoque qui in cœlis supra vel circa illum sunt, omnibus inquam illis, lucem gaudium delectationem & voluptatem veram suppeditare debet. Hactenus Zuinglij verba recensui.

Similitudo
de anima
hominis u-
nita cū cor-
pore.

Ita sanè nihil me mouet turbat aut impedit, quod aduersarius & beati Athanasij parabalam

bolam ab humani corporis cum anima cōiun-
 ctione petitam, detorquere fatagit ad suam il-
 lam phâtasiam. Certiora enim clarioraq; sunt
 sancti illius hominis verba, quam possint in
 dubium verti aut obscurari Brentiana illa mo-
 lesta garrulitate. Verba eius huiusmodi sunt,
 Christus perfectus est Deus, perfectus homo,
 ex anima rationali & humana carne subsistēs.
 Æqualis patri secundum diuinitatem, minor
 patre secundum humanitatem. Qui licet De-
 us sit & Homo, non duo, tamen sed vnus est
 Christus. Vnus autem non conuersione diui-
 nitatis in carnem, sed assumptione humanita-
 tis in Deum. Vnus omnino non confusione
 substantiæ, sed vnitæ personæ. Nam sicut a-
 nima rationalis & caro vnus est homo, ita De-
 us & homo vnus est Christus. His perspicuis
 & firmissimis nihil adijciemus amplius.

Martyrem beatæ memoriæ de multis accu-
 sat aduersarius, imprimis autem cauillatur il-
 lum sibi in doctrina sua parum constare refer-
 req; Prothea quendam, verborum fallentem
 ludibrijs. Et quidem vniuerso suo illo libro
 Maiestuoso venerabilem senem parum hono-
 rifice tractat. Quod sanè Martyri apud pios &
 prudentes homines plus laudis quàm vitupe-
 rij conciliabit. Qui enim legerunt Martyris
 Dialogū, quem aduersarius per cōtumeliam

De D. Pe-
 tro Marty-
 re Vermi-
 lio.

AD LIB. BRENTII

nūcupat Diabolum, sciūt qua erūditiōe quō
 candore quāue modestia fit scriptus, & quam
 perspicuis & firmis scripturæ beatorumq; pa-
 trum testimonijs suam confirmarit doctrinā,
 quæ nondum confutauit neq; confutabit vn-
 quam, aduers. Quo nomine Mart. dialogus nul-
 la dū defensione indiget. Perstat enim adhuc
 sua in veritate atq; euidētia & luce incolu-
 mis atq; inuictus. Vixit Martyr vitam, quam
 viuere dedit dominus, sanctā inculpataque;
 ac reliquit apud homines pietatis honestatis-
 que amantes præclaram sui nominis memo-
 riam. Patriā illam suam celebrem & charam;
 opes atq; dignitates, propter Christum & san-
 ctum eius euangeliū, deseruit, & cū maxima
 splēdidissimaq; ipsi offerretur, forti animo cō-
 tempfit, & spontaneū sibi exiliū delegit. In ser-
 uiuu aut Christo & sanctæ eius ecclesiæ docē-
 do, scribendo, disputando & quibuscunq; po-
 tuit modis. In laborib. fuit alacer, assiduus, in-
 fractus. Discrimina nō leuia subire nō timuit;
 variamq; fortunam summa cum patientia tu-
 lit. Tandē trāquillo animo, letus, Christū cō-
 fitens laudans & inuocans, feliciter ad ipsum
 Christū que dilexit, & cui inseruiuit migra-
 uit. Dū verò viueret, in maximis certè quibus
 que rebus, opera huius vsa est Germania, Gat-
 lia, Anglia: Quo nomine omnibus pijs per or-
 bem

12. Nouem-
 bris Anno
 2 5 6 2.

hem Christianum innotuit. Vnde & illud colliquescit, Brentium suo ipsius cum dedecore eum indignis tractauisse modis, quo Deus tãquam vase glorię, in sua ecclesia, maxima cum laude vsus est.

Perinde autem hic queritur & vociferatur Brentius, ac si summa cũ ipso iniuria bellum geratur, Si intelligit Martyr, inquit, humanitatem Christi non pertingere ad omnia loca corporali & locali modo, qui cũ pugnat? quid vociferatur? quid ista loquacitate opus? Cæterum si ingenue volebat nobiscum agere aduersarius, quotsum conuertitur ad subdolas artes, cur obscurã sibi quærit latibula? De quibus quædam ei adumbraui in Respons. mea fol. 86. 89. Si quis autẽ inania loquacitatis verba vnquã profudit, Brentius sanè nunc profundit. Verum enim corpus, quale Christi est, non implet ea loca, quæ implere debet ad quę non extenditur vt ipsa occupet. Nam si ad ipsa non extendatur, minime profecto opplet. Constat autem verum domini corpus non nisi corporaliter occupare locum. Nam si corporaliter locum non occupat aut implet, naturã humanitatis veram nõ retinuit. Ergone Christi humanitas transiuit & mutata est in diuinitatem? Sed Deus immutabilis est, manet & humana Christi natura in sua illa proprietate im

Corpus
Christi diuini
nitati coex
tendere.

mutata, in vna illa inseparabili persona. Hinc iam colligat Brentius quisnam loquacis vanitatis verba prodigat.

Naturæ nō
loco distin-
guuntur sed
intellectu.

Pergit ille ac dicit, In vna Christi persona dissimiles proprietates inseparabiliter ita coniunctæ sunt, vt haudquaquam loco sed tantum intellectu distinguantur. Authores huius producit Nazianzenū, Nyssenum & quēdam Epiphaniū ex 2. Synodo Nicena. Et subiungit, Vos verò Zuingliani non intellectu tantum, verum etiam loco adeoq; persona distinguitis. Collocatis enim Christum in Cœlo diuinitate & humanitate, in terris autem tantū diuinitate. An hoc non est facere duas personas? Hæc verò omnia quondam obijciebant & Eutychniani. Et nos naturas non distinguimus persona vt dicamus perinde duas discretas esse personas sicuti duæ sunt distinctæ naturæ. De quo hæc tenus dictum est satis. Neq; naturas loco distinguimus sic vt loco ab inuicem seponamus. Dicimus enim in vna existētia, in vna inquam indiuisa persona subsistere duas naturas coniunctas. Denique quomodo posset loco distingui diuinitas quæ nullo concluditur loco sed est vbiq;? Et cum hæc etiam sit in Cœlo, vbi Christi corpus esse dicimus, certè ab ipsa non separatur, licet vna natura non tam latè pateat quam altera. Distingui-

mus

mus ergo & nos naturas intellectu vel mēte. Hæc enim ingenue agnoscit proprietates naturarum inuiolatas in personali vnione permanere, cumq; proprietates diuinæ naturæ sit infinitum & vbiq; esse, proprietates autem humanæ naturæ sit finitum & non vbiq; esse, agnoscit profecto Christi corpus non vbiq; esse, vt interim vinculum vnionis non sit dissolubile. Ita antea quoq; clara adduximus patrum testimonia, quæ disertè testatur vnicum Christum dominum secundum diuinam maiestatem in cælo pariter & terra præsentè esse, secundum humani verò corporis veritatem, in Cælo esse & non in terra aut vbiq;.

Propter personalem unionem naturarum Christi, diuinitatem nõ esse passam, eum autem qui Deus erat uerus, in eo passum esse, quod passibile est, in carne. CAP. V.

Pergit ille & dicit, In passione & morte Christi, diuina natura, tam præsentè humanæ affuit naturæ, vt ne tunc quidem personæ vnitas sit separata. Nec adfuit tatum sicut Stephano morienti, sed ita personaliter affuit, vt vere dicatur Deum ipsum esse passum & mortuum. Ad hæc Cyrillum adducit, qui rectè doceat Deum natura sua nihil quidè pati, & tamen propter familiaritatem carnis cõmunicari passioni & perpeffus sit infirmitates.

*Diuinitas
Christi im-
passibilis.*

A D L I B. B R E N T I I

Ego aut̄ nego Cyrillū, nisi eius detorqueatur sententiæ, docere Deum passioni cōmunicare & infirmitates esse perpessum, nisi secundum communicationem idiomatum. Nam ita recte dicitur Deum pro nobis passum esse & mortuum. Qui enim verus Deus erat Iesus Christus, pro nobis passus & mortuus est, sed in eo, quod pati potuit, in carne videlicet vel in vera humanitate, & non in diuinitate quæ impassibilis & immortalis est. Atque ita docuit & sanctus Petrus, qui dixit, Christum carne passum esse. Et cum ita loqueretur, indiuisam Christi personam non dissoluit, sicut & nos eandem non dissoluimus. De qua re dictum est superius in rebus Nestorij. Fulgentius quoque sanctus episcopus libro ad Thrasimundum regem 3. Quidam, inquit, putant Deum carni compassum: minus attendentes diuinam illam atque immutabilem filij Dei substantiam, & in carne passibili passionem suscepisse, & cum carne passionem sentire non potuisse. Itē, Passus est Deus in homine: quia vna est Dei hominisque persona: non est compassus Deus homini, quia in vno Christo non est confusa Dei hominisque substantia, &c.

Obiecerunt hoc ipsum argumentum Eutychiani beatis patribus quondam, existimantes vnum Christum non posse non diuidi in duos

1. Pet. 4.

duos, nisi compassio & diuinitati attribuatur, & quidē vnū fore Christum passibilem, alterū impassibile. Sed responsum est huic argumēto pluribus à beato Theodor. Dialo. 3. Impat.

Sed & beatus Athanasius ad Theodoretum de assumpt. hom. contra Marcel. inducit hæreticum obijcientem atq; dicentem, In vna persona quid potest discerni? Ac respondet mox & dicit, Ergo si non discernis certus esto, quia & deitatem passam simul esse ostendis. Et cur tu in vno homine causam animæ discernis? Nosti dominicum dictum, quod non debeat timeri homo, qui habeat potestatem occidere corpus, animam autem non possit occidere. Si tu in hac causa animā discernis in vna persona hominis, quæ ab homine non interimitur: quanto magis nos in vna persona Dei & hominis causam immortalitatis, id est, deitatem ab hominis infirma natura discernimus? Denique Deum ad hæc audi loquentem, Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo illud. Nunquid deitas dissoluta est Marcello hæretice, vt asseueras, siue sapientia siue virtus Dei patris, & non homo? Vtique homo vere passus est, qui templum Dei factus est, qui ab ipso resuscitatus est: sicut diuina scriptura testatur, Et videbūt in quem cōpunerūt. Vtiq; hominē videbūt quē crucifixerūt.

Athanasius
negat Chrī-
stum in di-
uinitate cō-
passum.

Numquid diuinitatem clavis fixerunt, aut lancea perforauerunt? Absit. Et reliqua. Cæterum de hac causa, quantum satis esse existimaui, sanam doctrinã, & veterum dilucida inuictãq; scripturis videlicet confirmata, testimonia, in Respon. mea priore, proposui fol. 70. & 71. quo lectorem plura desideratẽ remitto. Hactenus verò disserui de personali vnione naturarũ Christi, quæ sanè has ita vniuit vel coniunxit vt neq; cõmixtæ sint neq; abolitæ, sed maneant distinctę in suis proprietatib. interim tamen non diuidantur aut separentur ab inuicem, vt duæ fiant personæ sicut duæ sunt naturæ. Confitendum enim est vnũ esse dominũ nostrum Iesum Christum verũ Deũ & hominem. Cui sit laus & gloria in secula.

Humanam Christi naturam in diuinam maiestatem sic esse exaltatã, ut nihilominus suam retineat proprietatem. Et de communicatione idiomatum. CAP. VI.

**Exaltatio
humanita-
tis Christi
in diuinita-
tem.**

EX declaratione hac hucusq; facta de personali vnione duarũ in Christo permanentium in suis proprietatib. naturarũ, poterit lector prudens, nullo colligere negotio, quid porrò sentiat aut iudicet de p̄plexa & perplexa illa Brentij disputatione quam nunc in libro suo subiũgit habetq; De exaltatione humanitatis Christi in diuinã maiestatem, nihilominus

minus tamen annotationibus quibusdā breuius huc ascriptis lucem præferam rudioribus, ne in nebulis vndisque Brentianis planè Delio natatore opus habentibus, aberrant at præfocentur. Confitetur quidem verbis ille perpetuò orthodoxam & catholicam veritatem, in vna videlicet indiuisa persona Christi permanere duas naturas distinctas atque immutatas; cui tamen subinde de suo adjicit, quod confessam veritatem rursus negare, euertere, & vt minimum dicam, in dubium rapere atque obfuscare videtur. Apertè enim dicit, humanitatem Christi sic exaltatam esse in maiestatem Dei, vt iam non tantum omnipotens, sed omnipræsens sit. (eius vtor vocabulo) Hoc vt astruat, plurima scripturæ sanctæ testimonia cōdensat, quæ nō existimaui necessario his meis verbotim esse inferenda. Omnium illorum testimonium est hic sensus. Christum super omnia esse exaltatū siue euectū omniaque ipsi esse subiecta, atque adeò nihil esse reliqui, sicuti & Paulus dicat, quod ei non sit subiectū, atque ipsum etiā adimplere omnia. Ex quibus mox cōcludit & dicit, Cum aut maior excellentiorque cogitari non possit exaltatio, quā qua homo ipse sit Deus, & Christus homo euectus sit super omnia, fieri non posse, vt hic vlllo loco vel Cælo corporali contineatur. Si verò ipsi, in-

quit, omnia sunt subiecta, sunt ipsi nimirum
 cœlum & terra, & omnia quæ in eis sunt, sub-
 iecta. Inter hæc cum & tempus & locus adde
 & corpus ipsum numerentur, sanè his nō sub-
 iacet Christus vt ipsi dominantur. Ergo cum
 exaltatus sit in omnem Dei maiestatem, &
 maiestas Dei comprehendat & omnipræsen-
 tiam, necessario consequitur Christum homi-
 nem ubiq; præsentem esse, & implere omnia
 superna pariter atq; inferna, &c. Et hæc qui-
 dem est summa omnium quæ aduers. dispu-
 tat de exaltatione humanitatis Christi in su-
 premam maiestatem Dei, in qua sibi vsquea-
 deo placet & in qua tantopere gloriatur.

Deus ho-
 mo factus
 & homo
 Deus.

Ad quæ nos breuiter ita respondemus, Deū
 factū esse hominē & hominē factū esse Deū,
 superioribus perspicuè & prolixè satis sumus
 confessi. Quibus nunc quo dilucidiora sint
 omnia, hæc adiicimus, Principio, nemo arbitra-
 bitur filium Dei secundam in adorāda Trini-
 tate personam, tum demum factum esse Deū,
 cum homo factus est. Erat enim manebatq;
 Deus æternus, patri per omnia in æternitate
 & essentia coæqualis ab æterno: sicuti apertè
 scriptum legimus. In principio erat verbum,
 & verbum erat apud Deum, & Deus erat ver-
 bum, &c. Dicebat & ipse in euangelio domi-
 nus, Amen dico vobis, antequā Abraham ef-
 set,

set, ego sum. Item, Ego & pater vnum sumus. Deinde sciendum est æternum hunc Dei filium verum assumpsisse hominem, in vtero intemeratæ virginis Mariæ, atque hoc modo factum esse hominem: sicuti iterum legimus scriptum, Verbum caro factum est. Item, Omnis spiritus qui confitetur Christum Iesum in carnem venisse, ex Deo est: & qui hoc non confitetur, ex Deo non est. Vbi Deum fieri, & in carnem venire, vel carnem fieri, sine omni immutatione commixtione abolitioneque naturarum intelligendum est, sicuti abunde huius partis cap. I. declaratum est. Quibus accedit, quod vetusti doctores ecclesiæ concorditer omnes verba apostoli, Verbum caro factum est, per apostoli verba, Philipp. 2. & Heb. 2. exponentes dixerunt, Verbum caro factum est, id est, Deus hominem assumpsit. Porro si Deus hominem assumpsit, certè id quod assumptum est, caro videlicet vel humanitas permanet, utique inuiolata in suæ naturæ proprietate: sicuti & diuina natura assumens non mutatur. Coeunt autem duæ illæ naturæ in vnam personam, quæ est vnus Christus verus Deus & homo.

Quomodo
verbum ca
ro factum.

Et propter hanc coniunctionem vel vniou-
nem naturarum, retinuit semper vetus eccle-
sia concordem de communicatione idiomatum

De commu-
nicatione
idiomatum

A D L I B. B R E N T I I

doctrinā, dixitq; solere scripturā propter vnio-
nem illam personalem alteri tribuere naturæ,
quod alterius est: veluti cum in euangelio di-
citur, Filius hominis qui in cœlo est. Manife-
stissimum enim esse omnibus, filium hominis
non prius fuisse in cœlo, quam ascenderit eò
per corporalem ascensionem in Cœlū: nihilo
minus tamē, quando filius Dei in vnā perso-
nā assumpserit carnē, vt propriam, huic etiam
cōmunicari quod filij Dei propriū est, nimirū
etiam ante ascensionē esse in cœlo. Rursus le-
gimus dominum gloriæ esse crucifixum. At
vel hic notissimū est omnibus, diuinitatē pas-
sionis esse exortem: sicuti & antea declarau-
mus. Quando autem assumptum à domino
corpus Dei propriū corpus est, domino etiam
gloriæ, id est Deo glorioso cōmunicatur qd̄ a-
lioqui ppriū est humano corpori, esse patibi-
le. Cæterū sicuti vnio duarū naturarū in vna
persona, neutiquam effecit vt filius hominis
in cœlo fuerit, tametsi fuisse dicatur, priusquā
in Cœlum ascenderit, aut quod filius Dei in
sua natura passus sit ac crucifixus: ita nec exal-
tatio effecit vt humana natura facta sit om-
nipræsens aut vbiquaria. Nam ne exaltatio
quidem humanæ naturæ in maiestatem di-
uinam, personam vel diuisit, vel proprietate-
tes naturarum confudit aut aboleuit.

Exaltatio
Christi non
sollit pro-
prietatem
humanæ na-
turæ.

Con-

Constat autem omnipræsentiam diuinæ proprietatem esse naturæ, quæ non expungitur in vnione personæ. Non poterit ergo corpus Christi alia ratione videri vbique & omnipræsens esse, nisi per communicationem idioma- tum, quæ sanè naturam Christi humanam nõ reddit infinitam aut vbique præsentem.

Christo Domino omnia sic esse subdita, & in humanitatem eius ita effusam esse maiestatem Dei, denique corpus eius sic transcendere omnia, ut hæc interim proprietates humanæ naturæ non sustulerint.

CAPVT VII.

FAtemur & nos Christo omnia esse subdi- Christus ex-
altatus su-
per omnia.
ta, sed eo sensu, quo loquitur scriptura, non eo, quo aduersarius hinc, quæ vult con- cludit. Neque obscurum est & Dauidem Psal. 110. Paulum apostolum 1. Corinth. 15. testari Christo ante iudicij diem nondum omnia esse subdita. Nihilominus tamen agnoscimus & confitemur etiam nunc Christum esse vniuer- forum dominum, nullius dominio subiectũ. Affirmat aduersarius cum super omnia adeo- que super ipsum cælum sit euectus dominus noster, fieri non posse vt cælo ipso contineatur. Quam verò depressa esset illa exaltatio, quæ Christum cælo excluderet, in quo tamẽ ipsum vniuersa nobis scriptura, vt in gloria,

ad dexteram patris commonstrat? Dixit quidem Solomon Deum cœlo capi non posse: at nihilominus S. Petrus quoque dixit, Oportet Christum cœlum recipere vsque ad tempora restitutionis omnium. Id quod ad humanâ Christi naturam omnino oportet referre. Vbi denuo elucescit tametsi diuina natura cœlo non capiatur, humanam tamen naturam inhabitare cœlum eoq; contineri. Vnde iam necessariò sequitur Christû in gloria veritatem proprietatemq; corporis inuiolatam retinere & cœlo vt loco contineri. Quid ergo dedit nobis aliud quàm sophisticos elenchos aduersarius, cum per multa folia, ex eo quod Christo dicitur subiecta esse omnia, ipse colligit per exaltationem eius in gloriâ, & corpus & cœlû ipsi esse subiecta? Quasi verò hæc per exaltationem in gloriâ, auferantur. Mirifica sanè & noua est hæc Brentij theologia, imò vera sophistica, vt ne quid dicam aliud.

Nihil præ-
dominatur
Domino.

Non grauatim aliqui fatemur omnia ea Christo esse subiecta, quæ veritatē corporis eius aut proprietatē naturæ humanæ assumptæ non destruunt. Cum verò querit aduersarius, An existimemus quicquâ esse in rerû natura, quod domino prædominetur? Respondemus id nequaquâ prædominari domino, quod ipse sua sponte vt proprium suû assumpsit, & in se
met-

metipso inuiolatum retinet, neq; vnquã deponit. Assumpsit autem cum suis proprietatibus humanã naturam, quam nunquã deponit, vel sua proprietate spoliat. Alioqui enim persona eius duabus naturis constans, dissolueretur & euerteretur. Adhæc nunquam admittet regula fidei, vt per loca scripturæ, per aduersarium adducta, intelligamus corpus Christi propter exaltationẽ nõ perstare in sua veritate. Confitemur enim Christũ cù ea carne ad iudiciũ rediturum, cum qua ascendit in cœlum, quam illi quinq; videbunt, qui ipsam confinxerunt.

Quod ille subinde repetit & vrget humanitatem Christi adopertam esse diuinitate, vel omnem Dei maiestatem effusam esse in humanitatem Christi, sano quidem sensu libenter concedimus, nempe vt humanitas, in quam effusa est diuinitas, maneat in sua proprietate, & effusione hac non abluatur aut absorbeat. Verum malo interim loquutionibus huiusmodi præteritis, vti scripturæ phrasi, ac dicere, Dei filium assumpsisse carnem, & demum factum esse hominem, & Christum esse Deum verum, &c.

Quod ille rursus ait humanitatem Christi ornandã esse gloria & maiestate, libeter & hoc recipimus, qui ingenue fatemur, nullis vnquã verbis nos præcellentem eius gloriam assequi

Humanitas
Christi adop-
erta diuini-
tate.

Ornanda
Christi hu-
manitas.

& digne saltem posse eloqui. Cauendum tamē monemus, ne ita illam velimus ornatam, vt ipsam interim extenuatam amittamus. Amitti autem putamus cum ea illi tribuuntur, per quæ euertitur aut proprietatibus suis spoliatur. Immortalitas, splendor, claritas, pulchritudo summa & alia huius generis, verum Christi corpus ornant non destruunt: immensitas autem & vbiquitas auferunt suā corpori proprietatem. Vnde per ipsa non ornatur, sed potius deperditur.

Caro Christi
transcendit
omnia.

Confessus sum præterea in priore mea responsione, Carnem Christi transcendere quidem omnia, sed nihilominus tamen manere carnem veram retinereque humani corporis proprietatem. Beatus Leo episcopus epistola ad Iulianum 6. Natiuitatis, ait, Domini secundum carnem, quamuis habeat quædam propria, quibus humanæ conditionis initia transcendat: siue quod solus ex spiritu sancto ab inuiolata virgine, sine concupiscentia est conceptus & natus: siue quod ita visceribus matris est editus, vt & fœcunditas pareret, & virginitas permaneret, non alterius tamen naturæ erat eius, quàm nostra, nec alia illi quàm cæteris hominibus anima est inspirata principio, quæ excelleret non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis. Nihil enim carnis suæ habebat ad
uersum

uerfum, &c. Eodem modo hic quoque dico, Quamuis corpus Christi exaltatum fit super sublimitatem vniuerfam, collocatumque in ipsam Dei maiestatem, attamen permanet nihilominus verum corpus humanum in gloria, cuius proprietates sunt finitum & non infinitum aut vbique esse.

Humanam Christi naturam non plus accipere, quam sit capax, ut in veritate uel proprietate suæ naturæ permanere possit.

CAPVT VIII.

CVM verò ad tuendam conseruandamque humanæ naturæ corporisue Christi veritatem proprietatemque ad dexteram patris sedentis, inter alia affirmamus hanc non plus recipere quam sit capax. Capacem verò non esse earum rerum, per quæ dispungitur vel aboletur: aduersarius hoc euerfurus, Eius nimirum rei capax est, inquit, Christi natura humana, quod vult Deus. Vult autem humanam Christi naturam capacem esse infinitorum donorum atque adeò & omnipræsentia. Id quod mox astruere conatur verbis apostoli, Verbum caro factum est. Quibus mox infert, Si non abominaris Deum factum esse hominem, quid est quod abomineris finitum factum esse infinitum? Deus ergo vult, ideoque oportet omnino naturam Christi humanam

Christi humanitas non est capax nisi earum rerum per quas non aboletur.

AD LIB. BRENTII

infinitatis omnipræsentięq; capacem esse, &c.

Atqui ad hæc ita respondemus, aduersarium non probe memorem esse eius quod nobis mox ab initio huius disputationis dedit, nempe Apostoli verba, Verbum caro factum est, non ita esse intelligenda, quasi caro transferit in verbum. Hoc autem si verum est vt certe verissimum esse constat, falsissimum omnino esse necesse est, quod ille modo dixit, finitum factum esse infinitum. Quemadmodum enim nihil infinitum est, nisi solus Deus, ita si humanitas facta sit infinita, desijt vtique esse quod fuerat vera videlicet humanitas. Damus & nos Deum velle Christi humanitatem maximorum capacem esse donorum, at iccirco non damus factam esse infinitam, & naturam suam deposuisse. Et quomodo obsecro humanitas, quæ non fit, sed in infinitum transiit, vllorum donorum capax esse possit? Ideoque euidentius & rectius in hoc negotio ita videtur esse argumentandum, Deus omne id vult, quod se velle verbo suo expressit atque testificatus est. Testificatus est autem verbo suo, se velle vt assumpta à filio eius humana natura perpetuo inuiolataq; retineatur. Hoc enim articuli fidei & complura testantur sanctæ scripturæ testimonia. Præterea necesse est mediatoré illum
vnicum

Finitum nō
est factum
infinitum.

unicum sequestrem inter Deum & hominē, duas quoque naturas diuinam & humanā habere. Iam si finitum, iuxta Brentij doctrinam, infinitum factum est, nō sunt amplius duæ in Christo naturæ, sed vnica duntaxat restat, nimirum diuina, quæ sola est manetq; infinita. Atqui ita docebat & Eutyches. Cæterum in Christo residente nunc in gloria patris, in excelsis, duæ distinctæ naturæ manent in vna persona. Proinde finitum in persona Christi non est factum infinitum. Hoc etenim ex diametro pugnaret cum verbo Dei, & proinde etiam cum voluntate Dei, verbo Dei expressa. Inuictum itaq; stat perstabitq; quod diximus, humanā Christi naturā, nō plus recipere quàm sit capax, & quod infiniti non sit capax, nisi expungere ipsam velimus vnāq; in Christo duntaxat retinere naturam, atque ita quoque sacrilege vnionis hypostaticæ vinculum soluere atque adeo & incarnationis mysterium impijssime abnegare.

Ex his hoc quoque nullo intelligitur negotio, per vim abuti aduersariū testimonijs apostoli, ad Ephesios 1. & 4. & ad Philipp. 2. ac Coloss. 2. cap. quibus impense admodū suū errorē ornare atque tueri contendit. Et qui in veterum scriptis probè versati sunt obseruaruntq; quomodo hi formam Dei, & formā serui pie

Detorta
Pauli testi-
monia.

genuine & valide vsurparint contra Arianos & Valentinianos, deprehenderunt Brent. prolixam illam suam expositionem, in qua sibi plus nimium placet, parum autem aut nihil, quod operæ precium sit, effecit. Et cum in prioribus meis Responsionibus hos quoque locos attigerim folio 64. & 76. breuitatis gratia nihil his adijciam.

Vnus & idem locus varijs redditus sententijs.

Nihil autem me mouet quod aduersus in tractatione verborum apostoli, Qui omnia in omnibus adimplet, assimilatur nos Rabinis Iudæorum, qui ne Messiam verum agnoscere, & illustria scripturæ testimonia recipere adeoque veritati herbam cogantur cedere, fictitijs glossis, horrendum in modum claras inuoluant tenebris scripturas. Ita enim & me verborum apostoli, tres offerre expositiones, atque ita nihil habere certi, subterfugereque sic velle ne dare cogar diuinitatem in omnibus, quæ adimplet supera pariter & infera, secum habere humanitatem. Cæterum nondum eui cit expositionem meam, quam protuli in primo meo, De mansionibus cælestibus, libello, parum piam, aut verbis Apostoli esse repugnantem. Sciunt qui veterum legerunt in sacras literas commentationes, sacros illos interpretes, non raro plures ac varias vnus atque eiusdem loci adferre expositiones. Quo nomine adeo non sunt vnquam à quoquam pio reprehensi

prehensi lectore, vt potius hoc laudi ipsis eorumq; diligentia vertatur. Solet & ipse Brentius in suis commentationibus per frequenter vnus alicuius loci non vnum adducere sensum. Quid ergo in me vt reprehendendum persequitur, quod sibi ipsi securus permittit, & non iniquum esse credit? Verum æquo lectori hæc omnia dijudicanda offero.

De eo quod Brentius affirmat Christum Dominum non glorificatum esse à resurrectione & ascensione in cœlum, sed in ipsa mox cõceptione in utero matris. CAP. IX.

INferit huic libro suo suum rursus dogmâ nouum Christum Dominum non à resurrectione & ascensione demum (sicuti huc usque recte & piè in ecclesia & traditum est & creditum) sed antea quoque, atque adeo in ipsa mox conceptione in vterò matris esse exaltatum atque glorificatum. De quo cum quædam & quantum pijs sufficere existimabam, in priore Responsione folio 63. dixerim, non est quod iisdem immorer prolixius: Athanasij hoc duntaxat adijciam testimonium, ex libro de assumptione homin. contra Marcell. Homini qui nuper natus est, inquit sine dubio ante passionem filij non fuerunt subiecta: cum adhuc ipse homo mortis esset pro

Christus glorificatus demum à resur. & ab assumptione in cœlum.

AD LIB. BRENTII

nobis debitor. Vnde post passionem vniuersa sunt ei subdita: sicut ipse homo de se significat, qui adhuc in cœlis nō fuerat, data est mihi potestas omnis in cœlo & in terra, &c. Hæc ille. His tamen similibusque alijs præteritis pergit ille noster & hanc doctrinam sicuti & alias simplices veteresque interturbare & nouis fignmentis raptare in altercationem.

Non veretur ille clara alioqui loca scripturæ Ioan. 7. Philip. 2. capite attestantia Christum ante passionem assumptionemque in cœlum non fuisse glorificatum, obscurare, ideoque solito suo more regulam confingit, dicens, scripturam dicere tunc fieri rem aliquam cum incipit patefieri manifestius. Ad hanc mox confirmandam, detorquet verba Apostoli ad Roman. 1. cap. Qui declaratus fuit filius Dei cum potentia, &c. Sed hæc sunt inania solitæ garrulitatis eius verba. Quis enim nesciat *ὁπίσθεν* significare apud Apostolum demonstratus & certò pronuntiatus & quasi irrefragabiliter conuictus, ideoque sensum esse, per potentiam, per resurrectionem & per spiritum sanctum manifestissime patere, quod Christus sit verus Dei filius. Dum ergo regulam suam nobis non approbavit, non grauatum ei, quod suum est, relinquimus. Condant licet alij, prout libet, leges & regulas.

las, quibus ad institutum suum scripturas de-
torqueant, pij tamen vt eas non coguntur re-
cipere, ita ipsas iure possunt reprehendere.

Præterea quod ille verba domini ex Ioan.
3. & 6. capite, Filius hominis qui in cælo est,
rursus producit, ijsque probare nititur, Chri-
stum etiam secundum naturam humanam fu-
isse in cælis priusquam in cælos ascendisset,
adeoq; cum adhuc in terris materno clauderetur
vtero: ac his protinus adiungit, nisi hoc
ipfi demus, consequi necessario, duos nos fin-
gere Christos, alterum quidem qui fuerit in
vtero matris, in cælo autem non fuerit, & al-
terum qui & in cælo fuerit & in vtero matris:
illa inquam nulla responsione confutanda vi-
dentur, quod ad ea antea quoq; responsum sit
fatis. Si autem aduersario nondum factum est
fatis, configat licet cum B. Martyre & episc.
Vigil. aut cum S. episc. Fulgentio: quorum ille
lib. contra hæres. 2. hic verò sub finem lib. 2. ad
Thrasimun. regem, docet Christi personam dua-
bus constantem naturis diuersis, esse vnã & in-
separabilem, simul tamen contendunt ambo ex
verbis domini, Filius hominis qui est in cælo,
nequaquam cõsequi Christum etiã iuxta huma-
nitatem fuisse in cælo, cū esset in vtero matris
vel in terris. Christi enim humanitatẽ nõ per-
tingere ad omnia ea loca ad quæ se extendit

Filius homi-
nis ante af-
censionẽ
in cælo.

diuinitas, neq; illam esse vbiq;, sed manere circumscriptam. Quæ quidem vetus & orthodoxa est manetque doctrina, toto pectore nobis retinenda.

De omnipotentia Dei, & quod ex ipsa nõ sint colligenda quælibet : ac eos qui ita de ipsa sentiunt omnipotentiam Dei non negare. CAP. X.

Quare disputatio
cœpta de corpore
absq; loco
subsistente.

Post hæc nouâ ingreditur ille disputationem de eo, quod corpus Christi verum corpus & esse & manere possit, tametsi loco non cõtineatur aut circumscribatur. Hanc disputationem hoc cœpit consilio, vt commodè & elabi & tergiuersari possit, cum ipsi obijciatur, quando docet corpus Christi factum esse infinitum, negare ipsum veritatẽ humanæ naturæ, aut corporis Christi, cuius quidem proprietas sit circumscriptum & in loco esse, non infinitũ & vbiq; esse: quare simul discindat in diuisam Christi personam, vnamq; duntaxat ex duabus retineat naturã. His enim nunc ille opponit, corpus Christi tametsi factum sit infinitum, nihilominus esse & manere corpus verum. Et quamuis prudentibus lectoribus paulãm hic appareat, aduersariũ propter semel susceptã contentionẽ, inuicta quadã peruicacia, opponere se Christi ecclesię eiusq; doctoribus orthodoxis & scripturis, vt hoc nomine friuolam

lam eius loquentiam secure potuiffem prætere-
 rere, quia tamen ille nugas suas fuco quodam
 tinxit, abftergendus hic effe videtur fpongia
 fimplicis veritatis, nec ubi offendantur aut im-
 pingant fimpliciores.

Vrget autem ille omnipotentiam Dei præ
 cæteris. At hac in caufa mirum eft profectò;
 quam vociferetur contra nos incõdite, quam
 denique infaniam, & quanta amarulentia nos
 tanquam Epicureos impios, coram toto mun-
 do traducat, Martyrem imprimis: cui fanè im-
 pingit, quafi fimpliciter omnipotentiam Dei
 negarit. Idem, Hic folent metiri, inquit, & fuis
 limitibus definire omnipotentiam Dei, vide-
 licet Deum non omnia fimpliciter poffe. Iff-
 dem ferè vtuntur argumentis, quibus olim
 Plinius ille *ad eos* Epicureus omnipotentiam
 Dei oppugnauit. Breuiter, ea fieri non poffe
 affirmant, quæ rei naturæ & definitioni repu-
 gnant. Hic eft Zuinglianorû aheneus murus
 & illa chalybea machina. Irruit præterea hic ite-
 rum in Theodoretum, & amaro arrodit dête,
 quod ille quondam dixit, non indefinite pro-
 nunciandum effe omnia Deum poffe. Excidit
 hoc ei, inquit, non tantum incogitanter & te-
 mere, verum etiam periculofe, adderem etiam
 impie: nifi ipfe libenter dicta maiorum com-
 mode & clementer interpretarer. Ac pergit

Quid colligat ex om-
 nipotentia
 aduerfari-
 us.

& ait, Quid ergo vobis vultis? Peccauit ergo archangelus qui indefinite & absolute dixit, Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Peccauit & Christus ipse, qui apud Matthæum & Marcum indefinite dixit, Apud Deum omnia sunt possibilia. Ecce igitur nobis Theodoretum & Martyrem, nouos dicendi magistros, qui & archangelum & Christum ipsum sub ferulam trahant, ac rectè & pie loqui doceant, Hæc ille. Deinde sapientia illa sua singulari & exquisita, in qua sibi mirum in modum placet, vias modosque perquirit, per quos facta videri queant infesta. Denique totum sese hic implicat sophistarum tricis, argutiasque affectando, tam ineptum se præbet, vt ineptiando semetipsum confutet.

Martyr nō
negat sūm
pliciter om
nipotentia
Dei.

Et quantum quidem Martyrem attinet, luculenta ipsum afficit iniuria. Abunde enim hic satis folio Dialogi sui quarto & sequenti, declarat se Dei omnipotentiam nullis carceribus includere multoque minus abnegare, aut etiam oppugnare, sed libere potius confiteri. Non docuit aut sensit ille de Dei omnipotentia diuersum ab his quæ concorditer perpetuo in ecclesia Christi & tradita sunt & credita, Deum videlicet non posse ea quæ non possunt fieri. Non quod Deus non omnia

omnia possit: sed quod ista secundum ipsarum naturam fieri non possint, & quod Deus ipsa fieri nolit: vt cum scriptura dicit, Deum non posse vel mentiri vel se negare. Cuius quidem generis & alia innumera sunt.

Quid quod ipse Brentius in hoc ipso libro, in quo nos ita flagellat, aperte dicit, Non facit quidem Deus omnia quæ potest, &c. Et iterum, Negari quidem non potest, inquit, quin nonnulla sint quæ fieri non queant. Neque enim Deus potest cogi, vim pati, mori & interire, &c. Si autem ille nihil hisce peccauit suis illis sententijs, sicuti ipsum hac in re non reprehendimus, cur ille in nobis tam atrociter persequitur, quod ipsemet, vt rectum verumque confitetur? Quare annumerat nos Plinio, Epicuro & alijs impijs omnipotentiam Dei oppugnantibus? Reddet certe rationem aliquando iusto iudici, pro tantis, in nihil tale meritis, contumelijs.

Brentius ipse concedit Deo non omnia possible.

Neque verò controuertitur inter nos de eo An Deus sit omnipotens nec ne? Nam credimus & confitemur Deum esse omnipotentem. De eo potius est quæstio, An Deus ideo omnia faciat, quia omnia potest? Et, An ex eo quod Deus est omnipotens, quidlibet concludi debeat? Exempli gratia, Deus est omni-

Quia in re controuertatur in præsentia.

potens: ergo hoc vel illud fecit. Et in causa presenti, Deo omnia sunt possible, ergo corpus verum est sine circumscriptione & loco. Ergo verum Domini corpus, quod resurrexit ex mortuis & ascendit in cœlum, est & manet verum corpus, & est nihilominus ybique. Ad ista respondemus, ex omnipotentia Dei non concludendum esse quid libet, quasi factum sit quod tamen constat factum non esse. Deus enim qui omnipotens est, non omnia vult, quæ nos volumus, & quæ ex eius omnipotentia colligimus: imprimis verò ea non vult, quæ cum natura eius cum verbo atque veritate eius pugnant. Quando itaque in veris certissimis & infallibilibus fidei nostræ Christianæ capitibus manifestè confitemur illud ipsum corpus quod natum est ex Maria semper virgine, crucifixum est, mortuum & sepultum, quod resurrexit & ascendit in cœlum, vbi & verum corpus humanum manet, in substantia, forma & membris, cœquale & consubstantiale nostris corporibus, quæ nobis in resurrectione restituentur: quæ & ipsa erunt vera corpora, in substantia, in forma atque membris, ac loco circumscripta: ista profectò Deus per omnipotentiam suam non abolet, quod ipsius opus est, & quod ipse nos vt veritatem immutabilem credere & con-

& confiteri docuit. Et proinde dicimus aduersarium perperam colligere cum ita concludit, Deo omnia sunt possibilia, ergo corpus domini in cælo nullo circumscriptum est loco, sed est vbiq;.

Videt præterea ille, si modo vti vult oculis, quinam sit Zuinglianorum murus aheneus & illa chalybea machina, non quod ipse suspicatur, sed fides catholica fideiq; Christianę firmitas & robur inuictum. Si verò cupit hic etiam illustre huius rei testimonium habere, ex scriptore aliquo vetusto, audiat beatum Cyrillum ad Succes. Isaur. Dioces. episc. ita scribentem per epist. Æqualis probatur ineptiæ dicere conuersum esse corpus in deitatis naturam & illud quod Verbum sit in carnis substantiâ commutatū. Sicut enim hoc impossibile est (en impossibile est) quia inconuertibile & immutabile comprobatur, ita illud etiam nō est possibile (en iterum impossibile) in deitatis essentiam vel naturam aliquid creaturarum posse conuerti. Est autem creata etiam caro. Ideoq; diuinū quidem dicimus corpus Christi, quia corpus est Dei & ineffabili gloria illustratum, incorruptibile & iam sanctum atque viuificum confitemur. Quod autem in naturam deitatis sit commutatum, neq; sanctorū patrum quisquam sensit aut docuit, neq; nos.

Zuinglianorum murus aheneus.

AD LIB. BRENTII

ita sentimus. Hæc ille. *Quæ* si vera sunt vbi ita que manet Brentij doctrina de eo quod finitum sit factum infinitum, & quod corpus Christi sit vbique?

Theodor.
iterum de-
sensus.

Quantum verò attinet ad beatum Theodoretum, & bina illa archangeli & domini Christi testimonia, Deo omnia sunt possible, temere & impudenter satis hic iterum contra optime meritum Theodoretum profilit aduersus. Sua autem illa proteruia plus quam ipse existimet suæ detrahit existimationi, apud prudentiores. Nam Theodoretus non sine mente per incogitantiam, nec sine pietate vllouè cum periculo, sic scriptum reliquit, Diuinam vt est verisimile naturam penitus ignoratis. Dominus Deus nihil vult eorum, quæ non sibi suapte natura insunt. Potest autem quæcunque vult. Vult autem quæ sunt suæ naturæ apta & conuenientia: Et reliqua quæ contra Eutychianos docte & valide prosequitur, tanta certè euidètia, vt Brentius ea nunquam sit concussurus nedum euersurus. Legat quibus ocium est tertium eius Dialogum à folio 177. vsque ad 181.

Catholica
de omnipo-
tentia Dei
doctrina.

Quod autem ibi disputat Theodoretus de omnipotentia Dei cum alijs omnibus ecclesiæ doctoribus commune habet. Omnes enim hic conspirant. Nullo autem argumento hæretici frequen

frequentius sunt vfi, in oppugnanda Christiana doctrina, quã hoc ab omnipotentia Dei petito. Quicquid enim libebat & quod claris scripturæ testimonijs probare non poterant, ex omnipotentia Dei concludebant. Sic colligebat Praxeas ille quõdam, Deo omnia sunt possible, ergo hoc quoque ei est possibile, quod filius sit pater. Respondet autem Tertullianus & ait, ex omnipotẽtia Dei non quilibet esse concludendum. Tametsi enim Deus possit omnia, non velle tamen ipsum omnia. Proinde id ipsum non posse quod nolit: quale illud sit quod filius in trinitate secunda persona, pater sit. Eutychiani quoq; ita colligebant, Deo omnia possible sunt, proinde est & illud ei possibile quod in carne diuinitas passionis sit facta particeps. Ad hoc argumentum respondet Theodoretus, ita vt paulò ante commemoravi, & quod aduersario non admodum sapit. Verum non alia scripsit & August. de omnipotentia Dei, libro de ciuit. Dei 5. cap. 10. & plurib, alijs in locis. Præterea nemo ignorat palã in euangel. dixisse dominũ, Pater oĩa tibi possible sunt, aufer à me calicẽ hunc. Et quod iterum dixit, Pater si possibile est transeat à me calix iste. Sed non mea, sed tua uoluntas fiat. Sed & Marci capite sexto ita scriptum legimus, Et non poterat Iesus in patria sua

Omnia
quæcunq;
uoluit fecit.

A D L I B. B R E N T I I

virtutem vllam edere, nisi quod paucos infirmos, impositis manibus, sanauit. Ac mirabatur propter incredulitatem eorum. An non & hæc illustria testimonia scripturæ euincunt de omnipotentia Dei non arguandum esse pro nostra libidine, sed magis secundum voluntatem Dei?

Ex quibus omnibus & hoc pius intelligit lector, nos non tantum inhærere orthodoxæ & catholicæ doctrinæ de omnipotentia Dei, neque quicquam vel nouum vel veritati scripturarum contrariû comminisci & inuehere: sed & omnes eos turpiter aberrare, quotquot ex verbis archægeli Dei, & ipsius domini Christi sententia, Omnia apud Deum sunt possibilia, quidlibet, etiam hoc quod naturæ Dei, fidei Christianæ, & verbo Dei vel non cõgruit vel cû ijs pugnat colligunt. Apparet deniq; nos neq; archangelum Dei neq; ipsum dominum Iesum, sub ferulam trahere, & quid aut quomodo illi loquantur, erudire velle. Id quod tamen inurere nobis cupit aduersarius, nõ tam acerbe per risum, quem vocant Sardonium, quã maligne. Rectè verò nobis loquitur scriptura, quam correctam nolumus: videat modo Brentius, vt ipse illam rectè intelligat, caueatq; mature, ne illorum frequentet scholã, & ab his discat, quos olim orthodoxi ecclesiæ docto-

Apud Deũ
omnia possibilia.

doctores & impugnarunt & repudiarunt.

De eo quod Brentius asserit in loco esse nō esse corporis ueri proprietatem: quando idem corpus simul & semel in diuersis possit esse locis ut nihilominus uerum corpus maneat.

CAPVT XI.

VT autem astruat aduersar. Christi corpus posse esse sine loco, imò nullo in loco, sed ubique, producit rursus suam illam exaltationem suo imbutā sensu, utpote quam adfirmat super omne nomen factam. Cui mox adiungit, Cum autem constet & corpus & locum referri sub nomen, supra quod exaltatū dicatur dominus, consequens esse, quod Christi corpus & supra locum & corpus ipsum sit exaltatum, & iccirco ubique sit omniaque adimpleat tam supera quam infera: non quidem crasso illo mundanoque modo, sed ea potius ratione, quam oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Cæterum breuibus hæc diluta sunt utcunq; fol. 68. & 69. Respons. nostræ prioris. Deinde sponte damus aduersario, modum illum, quem infinito suo corpori tribuit, quo uidelicet ubique sit & infra patirer & supera adimpleat. Nullus enim piorum prudentiumque virorum vnquam ab orthodoxa uetustate audiuit, nullus vnquam in sacris libris uidit, neque ullius animum vn-

Exaltatio non collocat humanitatem Christi in ubiquitate m uel omnipræsentia.

A D L I B, B R E N T I I

quam subijit, aliud quam verum corpus suum locum & sua membra suamq; substantiam retinere: & iccirco cum fidei nostræ decretis traditum sit atq; constet corpus domini nostri Iesu Christi ad dexterá patris verum esse corpus, oportet sanè hoc ipsum quoq; suá retinere substantiam, suamq; locum, & iccirco neq; immensum esse neq; ubiq;. **Qui** verò ita sentiunt minime, profecto agnoscunt atq; recipiunt ubiquariam illam Brentij chimæram, maiestate Dei fucatam atq; contactam.

Triplex ubiquitas.

Post hæc quo magis mirificum obscurumque hoc eius negotium reddat si dijs placet perspicuum, tenebris conduplicans tenebras, profert in medium ubiquitatem triplicem, localem repletivam, & personalem. At ita si ducem hunc sequeremur, subduceret nos rursus in Ægyptum illam sophisticam, in qua abunde, si liberet, epulari expleri que liceret, alio fœtido cepis que & porro fumidis. Malunt autem veri Israelitæ pasci pane cœlitus depluto. **Quod** si cui cordi est cognoscere quam vana sint horum de ubiquitatibus illis commenta hominum, legat fidelium seruatorum Dei, domini Zuinglij & D. Oecolampadij responsiones datas D. Luthero ad magnam eius confessionem.

Locus corporis accidentis non substantia.

Quid verò? an non iudicabit homo sobri-

us ad sophisticam imprimis pertinere demon-
 strationem aduersarij de eo institutam, quod
 locus sit corporis accidens nō substantia? Sed
 qualis hic obsecrocernitur mutatio? Ille enim
 qui haecenus in nobis reprehendit mordaci-
 ter, quod Aristotelem in multis videamur se-
 quuti, ille inquam nunc nobis suum profert
 Porphyrium, dicētem, Accidens est quod ad-
 esse & abesse potest, præter subiecti corru-
 ptionem. Sed quorsum in re tantos sibi sumit
 labores exantlandos? Nemo enim ignorat
 corpus manere corpus, tametsi in hoc aut in
 illo loco nō sit. Inde verò non sequitur, quod
 in nullo loco vel sit vel esse possit. Tametsi e-
 nim in hoc vel illo loco non sit, est tamē alicu-
 bi, aut aliquo in loco. Quod enim nullibi, id est
 nullo loco est, non est. Et proinde Theod. exi-
 mius non tam theologus quā philosophus, di-
 sputans de substantia & accidentib. gloriosorū
 corporum, locum vel corporis circumscript.
 non inter ea deputat, quæ à corpore decedūt,
 sed inter ea supputat quæ permanēt. Verba e-
 ius si quis reqrat hæc sunt, Dominicū corpus
 surrexit quidem à corruptione & interitu alie-
 nū, & impatibile, & immortale, & diuina glo-
 ria glorificatū, & lucis emittēs radios, & à cœ-
 lestib. adoratur potestatib. corpus tamē est, &
 habet, q̄ prius habuit, circūscr. Hęc ille. Habet

hic aduersarius quo vel pulchre proficiat, vel Theodor. rursus hostiliter & odiose impetat.

Vnum corpus in pluribus uel omnibus locis.

Nihilo his robustior est & illa istius probatio, qua astruere contendit hominis corpusculum vel absq; loco, vel in plurib. locis cōseruari adeoq; omnib. locis collocari posse, Quod si duo, inquit, corpora fuerint simul in vno atq; in eodem loco, necessariū erit, vt alterū eorū nō sit in loco, ne physicis absurdissima fieri dicantur. Manifestum aut̄ est quod cū Christus penetraret in natiuitate sua per clausum virginis vterum, in resurrectione suā per saxum monumenti, in apparitione coram discipulis per clausam ianuā, duo corpora fuerint simul in vno eodemq; loco, quare & illud manifestū est, quod corpus humanum possit esse sine loco. Hæc ille. Demiror autem vehementer putidās has rugas non sordere aduersario, neq; tantarum suppudere ipsum ineptiarum. Vidēt hic viri prudentes, quam in multis ipsum reprehendere, & quam acriter ipsum constringere possē: sed breuib. ita respondeo, superius etiam dictum esse verbis Hieronymi, creaturam, ianuam nimirum celsisse aut̄ apertam esse creatori, prout opera angeli etiam in Act. 5. & 12. cap. creaturæ, id est, discipulis celsit. De lapide sepulchri manifeste testatur fides euangelica, ab ostio sepulchri per angelū esse remotum

tum. Iam & deipara virgo Maria per potentiam Dei, Deum & hominem nobis genuit, & quidem virgo genuit, prout scriptura apertissimè attestatur. Scripturæ apertæ credo, arcana Dei scrutari nolo. Brentius ergo nondum nobis probavit corpus humanum simul & semel duobus aut pluribus esse in locis, nedum vbiq; . Declarat autem huiusmodi elumbibus planè nixibus, quàm sustineat causam morbidam.

Parum verò ingenue cū Martyre in præsentia agit Brentius, qui affirmat istum negare Christum penetrasse per clausum virginis vterum, atque ita etiam negasse & S. Augustini & Bullingeri collegæ sui authoritatem. At cū singulariter de hac causa cum ipso contulerim, scio quid de ea senserit, scio vtrique nostrū pulchre in hoc cōgruere, sanctissimam videlicet Dei matrem virginem Mariam peperisse virginem, virginemq; permanere perpetuam. Sic enim sentire nos docuit veritas scripturæ. Sic nos credere & p̄fiteri iubet regula vel symbolum fidei. Sic concorditer sentit vniuersa vetustas orthodoxa. Id quidem videre licet in veterum monumentis, apud S. Hieronymum contra Heluidium, & contra Pelagium, & in apologia pro lib. contra Iouinianum: item apud Epiphanium contra An-

MARIA
Dei mater
sanctissima
uirgo perpetua.

AD LIB. BRENTII

tidicomar. rursus apud Ambros. epist. lib. 10. epist. 79. & 81. iterum apud S. August. lib. de ciuit. Dei 22. cap. 8. & in Tract. Ioan. 10. & 28. & de hæres. ad Quoduult. hæresi 82. & in Enchiridio cap. 34. Sed & apud Gregor. Nyssenū de Sancta Christi natiuitate: deniq; apud Leonē epist. 6. ad Iulian. præterea apud Fulgent. de laud. Mariæ, & apud Seduliū lib. 2. de mir. Christi. Sed nihil fuerat opus ista proferre. Tuetur suam ipsemet Martyr innocentiam in suo illo Dialogo, in quo cū aliquot doctorum recitasset sententiam, subiicit mox, & dicit, Non ignoro quid hac de re Hieronymus contra Heluidium disputarit. Cum Heluidio non facio, neq; virginitatem Mariæ incorruptam, hisce patrum testimonijs in dubium reuocatam velim. Et scio locum Ezechielis 44. de porta clausa consueuisse à celeberrimis patribus ad beatam virginem adaptari, quemadmodum & Ambrosius cum quibusdam alijs episcopis 81. epist. lib. 10. fecit, &c. Hæc omnia sunt Martyris, qui ipse à se non minus verè quàm euidenter infamiam depulit, quam ipsi cōciliare inurereque conatus est aduersarius.

Martyr de
Virginitate
Mariæ.

Sibi ipsi
repugnans
sententia.

Quàm probè verò sibi congruat quod ille ait, Corpus nullo esse in loco, esseq; hoc in pluribus adeoque omnibus in locis, intelligunt vel pueri, qui vix dum tria numerare queunt.

unt. Et quòd obijcit, Christum esse iuxta Zuinglianorum doctrinam in cælo, eundem tamen ad Damascum, & Hierosolymis denique in carcere colloqui cum Paulo, vnde necessariò conficiatur corpus Domini vno eodemquem tempore in diuersis locis, vtpote in cælo & in terra fuisse, dudum diluit beatus Augustinus in Comment. suo ad epistolam Ioannis, vbi dicit Christum non amplius loqui in terris, sed in cælo & de ipso cælo. Vnde & Paulo sit loquutus. Sed & alibi ostensum est nihil necesse esse Christum, vt suis loquatur, corporaliter descendere de cælo. Ac spero hactenus commonstrasse me, quòd aduersarius nullis probarit ostenderitq; eidentibus argumentis, Christi corpus esse sine loco, & nihilo minus tamen manere verum corpus, in multis locis aut vbique.

Corporis proprietatem esse, in loco esse uno & non in pluribus, & quod corpus Christi non sit ubiq;. CAP. XII.

R Equirunt à nobis nostri aduersarij, vt eis ex diuinis literis probemus humanum corpus nisi loco circūscribatur existere nō posse, ac esse impossibile vt vnum idemq; corpus eodē tempore sit in diuersis locis. Nos è diuerso eadē lege cum eis agere possemus, petendo ab illis, vt nobis probent, & quidem

AD LIB. BRENTII

Corpus nō
esse sine lo-
co.

ex diuinis literis, corpus humanum absq; circumscriptione loci existere posse. Verum ne diutius neſtamus moram, breuiter ita nos explicamus. Principio dicimus esse res quasdam naturales inter homines, ita communes, certas atq; compertas, vt nemo de ipsis dubitet, quin tales sint, quales esse apparent, vt quòd lux natura sua lucet, tenebræ autem obscuræ sunt, & ignis calidus, ferrum verò durum est. Ergo si quis sit, qui requirat sibi istas res demonstrari, nempe quòd lux luceat, obscuræ sint tenebræ, caleat ignis, & durum sit ferrum, quid aliud de hoc prudentes iudicabunt omnes, quàm vel mentis motū esse hominem, uel insignem aliquem rixatorem? Proinde cū confessum sit apud omnes proq; compertissimo ab vniuersis habeatur, proprietatem veritatemque corporis humani in eo esse, quod non per omnia diffunditur, sed loco terminisque suis circumscribitur, denique si careat loco, neque vsquam sit, planè nō extare, quid obsecro necesse est id argumentis astruere, quod omnes habent pro compertissimo?

Deinde dicimus literas diuinas tantā agnouisse connexionē inter locum et corpus, quòd loco ipso continetur, vt loco remoto, velint intelligi nusquam esse corpus quod collocatur. Id autem nō valeret, si citra locū esse posset hu-

fit humanum corpus. Testimonia scripturæ si quis requirat, inueniet Iob cap. 7. et 20. et Psal. 37. &c. Possẽm huius generis & alia proferre argumenta, verum omisis ijs, cùm quæstio potissimum sit de veritate corporis Christi, adducam in medium aliquot duntaxat. illustria ex sacrosancto Christi euangelio testimonia, quid de corporis Christi veritate sentiamus, dilucidè docentia, nempe nunquam illud in pluribus fuisse locis nedũ esse vbiq;.

Ergo cùm corpus Domini in præsepio iaceret, non vtique apud pastores erat, qui gregebis suis desertis, iussu angeli, ipsum quærebant Bethlehemi in præsepio. Neq; tum erat Hierosolymis aut vllis alijs in locis, sed in præsepio duntaxat. Ita cùm corporaliter in Aegypto ageret, quo furorem declinans Herodis, profugerat, non erat tunc in Iudæa, sed eò demum redibat; postquàm defunctus esset Herodes, ac tunc non amplius erat in Aegypto. Sicuti nec apud parentes suos erat, cùm amissum non sine ingenti dolore quærerent.

Quinimò ipse Dominus in euangelio secundum Ioan. dicit, Amicus noster Lazarus mortuus est, sed ab eo excitatum ipsum. Ac gaudeo propter vos, quòd non fuerim ibi, vt vos credatis. Ioan. II. Si autem Bethaniæ non fuit, vt veracissimè attestatur, certè corpus

Nunquam
Christi cor
pus in pluri
bus locis
fuit.

AD LIB. BRENTII

eius pluribus in locis non est, nedū ubiq;. Vbi denuo erroris reuincitur Brentij doctrina, qui asserit in ipso mox vtero matris humanitatem Christi sic exaltatam esse in diuinam maiestatem, vt vbicunq; est diuinitas ibidem sit & humanitas. Certissimum est enim diuinam maiestatem fuisse tunc Bethaniæ quando corpus Christi Bethaniæ non fuit. Disertum est enim verbum Christi, Gaudeo saltem propter vos, quod ibi non fuerim, &c.

Ne corpus quidem gloriosum pluribus in locis aut ubique est.

Si cui tamen in presenti videatur aliter considerandum esse corpus Christi gloriosum quàm nōdum gloria illustratum: respondeo, apud Brentiū hæc nullum habere locū, vtpote qui asserit Christi corpus in ipsa protinus conceptione in vtero matris, exaltatū esse in diuinam maiestatem. Deinde constat angelos loquentes de corpore glorioso, mulieribus Dominum in sepulchro querentibus, dixisse, Non est hīc. Si ergo non erat hīc, necessariō non erat ubiq;, alioqui enim & hīc fuisset. Rursum ambulat Dominus suo illo corpore, quod excitarat ex mortuis, cum duobus discipulis Emauntem proficiscentibus. Ac tum quando proficisceretur cum his, tunc non erat in vrbe Hierosolymorum. Ita cum ascendisset corpore suo Dominus in cælum, non erat amplius cum discipulis suis in monte oliuarū. *Quem admo*

admodum & angeli veracissimè testantur, & aiunt, Iesum hunc assumptum esse ab ipsis sursum in cœlum. Proinde certissimum est corpus Christi à resurrectione non fuisse in pluribus locis nedum vbique.

Nemo autè arbitrabitur Dominū corpore suo in cœlo esse substantia sua mutatū. Principio enim orthodoxè credimus Dominū nostrū Iesum Christū vero illo suo corpore quo ascēdit in cœlū rediturū in nubes ad iudicandū viuos & mortuos. Cæterū redire, & in nubibus apparere, in quibus ipsum omnis caro videbit, locū omnino & circūscriptionē suam corpus illud retinere significat. Corpus itaq; Dominicū in habitatione cœli nō est mutatū, sed retinens adhuc suā substantiā & formam, retinet simul in cœlo locum & circūscriptionem suā & nō est vbique. Deinde manifestè dicit scriptura, Trāsformabit corpus nostrū humile vt cōforme reddat corpori suo glorioso. Philip. 3. Atqui nostra corpora in resurrectione mortuorum, suam substantiam atq; formā vnā cum membris retinebunt, manebuntque finita non reddentur infinita aut vbiquaria: sicuti & in symbolo fidei nostræ confitemur, Credo carnis resurrectionē. Proinde corpus Christi in cœlo, ad cuius formā nostra illa trāsformabūtur, nō est mutatū, sed retinet adhuc

Corpus Christi in cœlo non mutatam in substantia.

Qualia corpora clarificara futura.

AD LIB. BRENTII

proprietatē corporis veritatēque suam & locum, & finitum est non infinitum aut vbi-
quarium. Interim non nego mutationem quę
est ex clarificatione sensu orthodoxo. De quo
antea dictum est.

Si vociferetur hęc aduersarius & dicat, se
non agnoscere consequutiones illas nostras,
non petitas ex theologia, sed ex philosophia
Aristotelica, monemus illum vt excutiat pau-
lisper veternum, quo laborat. Ita enim vide-
bit consequentias illas nostras deriuare nos,
non ex Aristotele, sed ex Apostolo Paulo, qui
ita nos colligere docuit. Nam principio argu-
mentatur ille à nostro corpore ad ipsum Chri-
sti corpus, & ait, Si mortui non resurgunt, ne
Christus quidem resurrexit. Rursus idem à
corpore Christi, concludit argumentando ad
nostra corpora, & dicit, Sed Christus resurre-
xit, resurgēt ergo & corpora nostra. 1. Cor. 15.

Corpus spi-
rituale.

Arbitratur aduersarius maximum esse di-
scrimē inter corpus huius seculi corporeum,
& inter corpus alterius seculi spirituale. Et
nos quidem in resurrectione mortuorum re-
cipere claritatē vel gloriam, sed tanquā mem-
bra pro modulo nostro, &c. Cæterum ad hæc
antea quoque responsum est, vbi ostēsū est,
ipsa etiam spiritualia à resurrectione corpora,
neque substātiā neque formā membraue

aut

aut membrorū situm amittere vel deponere, sed retinere: differentiam verò in alijs quàm in his apparere. Excellere quidem multis modis Christum in gloria, vtpote caput nostrū, cuius nos membra sumus, p̄ modulo nostro gloria illa participantes, interim tamen corpus eius in gloria semper manere corpus verum, sicuti & nostra erunt corpora vera. Id quod iterum explanat beatus Theodoretus Dialogo 2. Inconfus. fol. 121.

Proinde cū abunde hucusque scripturæ testimonijs, præterea etiam regula vel simbolo fidei nostræ commonstrauerimus veri corporis proprietatem esse finitum non infinitum, aut vbique esse, ideo quæ & corpus Christi, quod verum in cælo corpus manet, non esse vbique, porrò erunt vtique euidentiore beatorum testimonia hoc ipsum affirmantia comprobantiaque. Adduxi prius aliquot beati Augustini & Theodoreti testimonia. Celebre autem dictum est illud Augustini, Tolle spacia locorum corporibus, nusquam erunt, & quia nusquam erunt, ideò non erunt. Congruentia his docuerunt etiam alij ex Græcis celebres doctores, vt beatus Cyrillus in Ioannem lib. 1. cap. 9. & de Trin. lib. 2. Gregorius quoque Nazianzenus de Theol. lib. 2. Sententias authorum verbatim non recito, ne pro-

Patres testantur corporis proprietatem esse loco circumscriptum uel finitum esse.

lixitate molestiã exhibeam auditoribus. Scio autem contra solidam hanc inuictamque veritatem frustra expedituros arma etiam illos, quibus in promptu sunt & argutiæ, & cū audacia importunitateque lingua instructa.

De beatorum Patrū doctrina, qua concorder testantur omnes, Christi corpus in loco & non ubiq; esse. CAP. XIII.

COnatur quidem aduersarius adductis, imò detortis aliquot beati Augustini testimonijs, suã ornare causam, sed ita ineptè, vt illa nulla indigeant confutatione: præsertim cū confessum sit apud omnes, obscuriora per illustriora esse interpretanda. Ait se patres debito prosequi honore ipsorumque dicta reuerenter excipere. Atqui cernunt interrim omnes, quàm excipiat eos honorificè, quando parum eius opinionibus videntur fauere. *Qua* de re aliqua etiam dixi articulo I. cap. 7. *Qua* verò fronte ait ille neminem beatos patres Bullingero ignominia afficere maiori, vtpote qui ipsorum testimonijs ad confirmandum suum errorem, abutatur turpiter. Nondum tamen ille hætenus euincere potuit, vel meam doctrinam esse falsam, vel alicubi patrum sententias me detorsisse aut corrupisse contra ipsarum sententiam genuinam.

Addit

Addit his ille, Et alia est patrum alia Zuinglianorum ratio. Iudicamus patres ea fuisse pietate & modestia, vt si quid carnali imaginatione præoccupati, senserūt & scripserunt, quod cum analogia fidei non conueniat, admoniti libenter immutassent. Zuingliani autem, quàmuis sæpe multis scriptis admoniti, tamen vsqueadeo non respiscunt, vt multò peruicaciores aduersus doctrinam verè piam fiant. *Quare* quod in patribus veniam meretur, id in Zuinglianis excusari non poterit. Hæc ille. Ostendi autem in Respons. mea priore Patres sanctos nulla præoccupatos imaginatione carnali, dum veritatem humanæ naturæ Christi Domini in cælo manentem; & confessi sunt ingenue, & defenderunt fortiter, verum sobrios synceram fidei confessionem edidisse, miserumque fore Brentium, nisi ipse quoque ad eum modum credat & confiteatur.

Possemus hoc in ipsum retorqueretur et citius.

Atque hîc demum omnibus liquidò patet, quanti & se & res suas æstimet Brétius. Præsumit enim totum illum sanctissimorum doctissimorumque veteris ecclesiæ doctorum chorum, reuocare sub ferulam, ac hos à suis illis in hac causa conceptis imaginationibus abducere crassis atque carnalibus, tandemque informatos rectius, sublimiores ex ijs facere.

Amplissimè de se & suis sentis Brentius.

A D L I B. B R E N T I I

theologos, nimirum qui iuxta sublimē illam eius theologiam, & ipsi porrò omnia inter se commisceant, inferos cœlis, angelos dæmonibus, diuinitatem humanitati, humilitatē exaltationi, istaꝓue omnia nouo quodam modo & adeò subtili, vt nihil tale vnquam vel vllius hominis oculus viderit, aut auris audiuerit, vel in vllius cor hominis ascenderit. Verum aduersarium hîc seriò admoneo, verborum apostoli semper meminerit, Noli altum sapere, sed time, &c.

*Patrum se-
culo fuisse
opinio Brē
tij explosa.*

Pollicetur quidem ille sibi de beatis patribus, quòd mutassent sententiam suam, si ab ipso vel aliquo fuissent admoniti. Ego verò illi hoc potius dico, & verè quidem dico, Si patrum seculo ita docuisset ipse, sicuti nostro hoc seculo docet, finitum videlicet Domini corpus factum infinitum, & hoc nullo contineri loco, sed esse vbiq;, vt de cœlo & alijs eius nouis opinionibus nihil dicam, inuasissent illū haud dubie agminatim oppugnauissentq; ipsum validè, nec desijissent aut cum ipso redijissent in gratiam, quam ipse vel mutasset sententiam, vel omnes probè admoniti intellexissent sibi à prauo hoc cauendum esse dogmate.

Quid verò inter alia sua illa nobis dicit de beatis patribus? Suspiciatur ne eos in hac causa quid-

sa quidpiam contra veræ fidei analogiam vel credidisse vel docuisse? Desinat ille istos hac parte in vllâ raperere suspicionem. Norunt optimè qui paulò diligentius patrum scripta legerunt, alicubi eos vt homines cæcutiuisse, & habuisse aliquando opiniones peculiare.

Patres hæc in causa nihil incongruum analogiæ fidei scripserunt

At illi ipsi interim diffiteri non possunt, in incarnationis Dominicæ mysterio, & in causa veræ humanitatis veri que corporis Christi ad dexteram Dei sedentis, velut in negotio catholicæ fidei, nihil peculiare habuisse, sed omnes pariter vnius & eiusdem fuisse esse que sententiæ vel doctrinæ confessionis que, nempe Christum Dominum in vna indiuisa persona retinere duas distinctas naturas diuinitatè & humanitatem in sua proprietate vel veritate manentes, ideo que eundem Christum Dominum secundum diuinitatè esse vbique, secundum humanitatem autem non esse vbique. Breuior hîc sum, quòd huius generis attingerim quædam et in 7. cap. huius operis parte. I.

Imprimis verò proposueram Brentio spectanda & expendenda duo luculentissima sanctorum patrum testimonia, alterum quidem beati episcopi Augustini, alterum verò beati martyris & episcopi Vigilij. Vterque suo testimonio professus est, non tantum quid ipse

Augustini & Vigilij testimonia adducta.

crediderit & docuerit, sed qualis ipsorum seculo fuerit & doctrina & fides catholica per vniuersam Christi ecclesiam. Nec pigebit me, cum videam in his magna esse momenta, imò causæ nostræ robora, quædam ex ijs repetere. Augustinus inter alia verba, quæ Respōs. meæ prioris fol. 79. verbatim recensui, ita dicit, Fideliter tene CHRISTIANAM CONFESSIIONEM, quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cœlum, sedet ad Dexteram patris: nec aliunde, quàm inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et sic venturus est illa angelica voce testante, quemadmodum ire visus est in cœlum: id est in eadem carnis forma atque substantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam nō abstulit. Secundum hanc formam non est putandus vbique diffusus. Cauendum est enim ne ita diuinitatem astruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non est autem consequens, vt quod in Deo est, ita sit vbique ut Deus. Et mox idem ille, Vna, inquit, persona Deus & homo est, & vtrūque est vnus Christus Iesus, vbique per id quod Deus est, in cœlo aut per id quod homo, &c. Hæc August. Porro Vigilius, Claret, inquit, vnum & eundem Christum vtriusque esse naturæ, & esse quidem vbique, secundum naturam diuinitatis suæ, & loco contineri secundum

Orthodoxa & catholica fides et doctrina in hoc negotio.

dum naturá humanitatis suæ. Circúscribitur loco per naturá carnis suæ, & nō capitur loco per naturam diuinitatis suæ. Et mortuus est natura carnis suæ, & non est mortuus natura diuinitatis suæ. Hæc est FIDES ET CONFESSIO CATHOLICA, quam apostoli tradiderunt, martyres roborauerunt, & fideles nunc vsq; custodiunt. Hæctenus Vigilius.

Non arbitror quenquam requisiturū à nobis plura perspicaciora, simpliciora certioraq; veterum de hac causa nostra testimonia. Illa ipsa prius quoq; obieceramus aduersario, qui tamen callidè dissimulando nihil prorsus ad ipsa respōdit. Dicet nunc fortassis illa nō probè cū analogia fidei cōgruere: quod libèter illi dabimus, si suam, non catholicá intelligat fidé. Hæc etenim testimonia ab illius fide & doctrina dissentiunt plus, quod dici solet, quàm ex diametro. At cernunt cordati omnes, adductis illis testimonijs, beatos patres eam fidé esse professos, quam acceperant ex doctrina prophetica & apostolica, & quæ tum erat & manet vsq; adhuc fides orthodoxa & catholica. Habemus ergo p nobis nostraq; doctrina, qua testamur corpus Christi nō esse vbiq; irrefragabilia testimonia illá non esse nouá à nobis primùm excogitatá, neq; fidem nostram esse insynceram, sed veterem & apostolicam: rursus autem Brentij doctrinam corpus Chri

sti per omnia diffundentem, nouam esse ac insynceram.

Consensus
ueterustatis
à partibus
nostris.

Quòd si ille nunc quoq; id nobis opposuerit, quod in libro suo de Maiestate scripsit ac dixit, Sequantur igitur Martyr & Bullingerus eruditam ueterustatem, nos sequemur rudem ueterustatem, illa longè antiquiorem. Sequantur doctos philosophos, nos sequemur indoctos apostolos, &c. vel ex his eius uerbis intelliget quiuis, à partibus nostris inuictum stare testimonium & consensum orthodoxæ ueterustatis, ac idcirco prudentissimè uerissimeque beatæ memoriæ Philippum Melanctonem Ubiquitatem illam Brentianam nuncupauisse prodigiosam & eruditæ ueterustati incognitam. Quantum uerò attinet ad Apostolos Christi, nemo adeò rudis est apostolicarum literarum, qui non dudum uiderit, Ubiquitatem illam nō modo fuisse apostolis ignotam, sed quod nihil vnquā de ipsa eis vel per somnium uenerit in mentem, certè ne uerbo quidem vlllo eius per vniuersam ipsoꝝ prædicationem fecêre mentionem. Adhæc manifestissimum est, antiquos patres, suam illam de fide catholica doctrinam, cui hæc causa nostra agnata est, petijisse ex doctrina apostolica, ut iam tutius omnes patrum quàm Brentianæ in hac causa doctrinæ acquiescant.

Philippus
Melancton de
Ubiquitate.

Diuini-

Diuinitatem Christi domini neq; negari à nobis, neq; criminis blasphemiae, quo detulit nos Brentius, reos esse. CAP. XIII.

R Equirit tandem tempus locus res & necessitas vt respondeam ad grauissimas aduersarij accusationes. Mox enim ab initio libri sui, quo nos omnibus inuisos reddat, ac nō dū auditos & veluti ex improviso adobruat, magnis ac furiosis in nos vociferationibus, veluti in hereticos extreme sacrilegos inuehitur. Pollicetur autem se suo illo libro planissimè demonstraturum, vt pij omnes intelligant, quam perniciosum errorem satan in ecclesiam filij Dei, per Zuinglianum dogmā in uehere meditetur. Ab initio quidem hoc fuisse caput, Vtrum corpus & sanguis Christi vere sint præsentia & dispensentur in cœna? at Zuinglianorum intemperie factum esse, vt nunc aliud *πρωτότυπον* sit propositum, videlicet, Vtrum Deus sit vere omnipotens? Et, Vtrum Christus non sit tantum homo, sed etiam verus Deus? Vera omnipotētia Dei, inquit, vera diuinitas & maiestas Dei (quod quidem est in Zuinglianis) periclitantur, adeoq; verè pia sententia horum præcipuorum articulorum nostræ religionis, Verbum caro factum est, Ascendit in Cœlum, Sedit ad dexteram Dei patris omnipotentis, in dubium vocatur, &c.

AD LIB. BRENTII

Ad quæ respondemus simpliciter, aduersarium libro suo non demonstrasse neq; demonstrare potuisse, quod se recepit facturum. Nullos enim errores perniciosos per nos inuexit in ecclesiam Dei satan. Id quod hac nostra responsione planum nos fecisse testabitur spero lector pius, qui & temerariam aduersarij audaciam in multisprehendit. Nostræ innocentia ferent testimonium cum ecclesiæ quibus inseruimus, tum libri à nobis editi. Semper quanto zelo, quanta fide & diligentia, quanta perspicuitate item & euidencia potuimus docuimus Christum verum Deum & verum hominem esse: contradicentibus aut obstinamus, quàm vehemētissimè, in quo pietatis studio perseueramus per Dei gratiam adhuc. De omnipotentia Dei respondimus superius.

Quis in cō-
tentionem
& in dubiū
abripuerit
articulos
fidei nostræ

Quis autem in certamine hoc sacramentario in contentionem adeoq; in dubium rapuerit potiores nostræ religionis fideiq; articulos, non erit difficile omnibus pijs patefacere. Etenim qui legerunt libros nostros paulò diligentius, testabuntur nos perpetuò studuisse simplicitati, adeoq; abhorruisse ab acutis illis theorematis, atq; ideo articulis fidei nostræ adhæsisse religiose. De istis nihil disputauimus argutius & in eos nihil inquisuimus curiosius: Sed horum duntaxat articulorū præsidio
simpli-

simpliciq; sensu conabamur sensum nimis carnalem parumq; sacramentalem, horum domini verborum, Hoc est corpus meum, refellere. Exponebantur illa ab aduersarijs, In hoc vel cum & sub hoc pane est corpus Christi substantialiter & corporaliter, & manducatur etiam ab incredulis corporaliter. Huic inquã expositioni opposuimus nos fidei articulos, ac diximus, filium Dei iuxta fidem nostram, veram assumpsisse naturam humanam, quam neq; in resurrectione neque in ascensione in cœlum deposuerit, sed eandem retinuerit semper, retineatq; adhuc in cœlo. Cum aut corpus domini, pro natura & proprietate corporũ non sit in plurib. locis, ideoq; in cœlis sit corporaliter non aut in terra, verba certe domini, Hoc est corpus meum, non illum habere sensum crassum, quem aduersarij obtrudunt: neq; posse domini corpus māducari corporaliter, sed spiritualiter per fidẽ, & modũ sacramẽto ppriũ.

Cæterum vt aduersarij nobis extorquerẽt ex manibus fidei articulos, & simplicioribus persuaderent, hos nihil ad explicationem cœnæ facere, nebulas verborum cœperunt lectorum oculis offundere, ita de fidei articulis differentes, vt sensum illum ipsorum corporalem facile ferre posse viderentur. Disputare ergo cœperunt de ascens. domini in cœlũ

A D L I B. B R E N T I I

qualis ea fuerit ? Nos interim in simplicitate
 veritatis perseuerantes, defendimus ascensio-
 nem dominici corporis veram fuisse & corpo-
 ralem. Simul cœperunt hic disputationes de
 dextera Dei, & quod hæc sit vbique. Vbi nos
 iterum nihil à simplicitate fidei recedentes,
 docuimus dexteram Dei ad quam corpus do-
 mini ascendit, in verbo Dei nobis ostendi su-
 pra nos in cœlis, & non vbiq;. Huic certamini
 mox commixta est cōcertatio de ipsomet cor-
 pore dominico, aduersarijs importunè affir-
 mantibus, esse illud vbique. Qua in re ne tunc
 quicquam à simplici veritate variantes, affir-
 mauimus naturam proprietatemq; veri cor-
 poris, quale & corpus domini est, illud mini-
 me admittere. Erupere ergo adhuc furiosius
 aduersarij, & vehementissima animorum con-
 tentione, in medium proponentes iam etiam
 subtiles illas disputationes, de personali vnio-
 ne naturarum, mox & de maiestate domini
 nostri Iesu Christi, quod inquam humana e-
 ius natura exaltata sit super omne quod nomi-
 nari potest, in ipsam vtique diuinam maiesta-
 tem, vt iam finitum sit factum infinitum, &
 corpus domini super omnia euectum, iam nō
 tantū sit in pluribus locis, sed vbiq;, perinde
 vt diuinitas. At nos in hoc quoq; cōflictu gra-
 uij, veterum insistentes vestigijs, inhærentesq;

fidei

fidei synceritati, ea protulimus in medium, cuius specimen in hac nostra responsione exhibuimus. Supputet iam licet Brentius, & dicat quinam simplices fidei articulos in rixas & in dubium abriperint, disputationibusque inuoluerint superuacaneis imò curiosis & perniciosis. Verum agitur hic nobiscum pro ratione canonis altercantium, Illud audacter in antagonistam deuoluito, cuius te culpam sustinere nihil dubitas, ne tu reus videare.

Atq; hic demum totus in nos irruit aduersarius semel nos vel nolētes redacturus in ordinem Iudæorum, Mahumedistarum & hereticorum, Ait enim Zuinglianos humanitati Christi inuidere diuinitatem, adimere nos humanitati omniscientiam, omnipotentiam, omnipræsentiam, id est vbiquitatem, denique negare illam infinitæ esse potentia. Quid ergo diuinitatis, ait, relinquūt ei? Et quid hoc aliud est quam negare palàm quod homo Christus sit in forma Dei, adeoq; Deus verus? Simul profert contra nos prophetiam nescio quam Lutheri, qui inter alia verba sic contra nos scriptum reliquerit, Credo & ego quod in recessu & latebris cordium vestrorum nihil quicquā nec de Deo, nec de potentia eius credatis. De qua re etiam certus sum. Et si plurimum gloriatur, quod hunc articulum de persona Chri

Non negamus dignitatem Christi.

sti credant, & multa de hac re garriant, tamen nolui verbis eorū fidē adhibere. Reuera enim omnia mentiuntur, quæcunq; de his rebus effutiunt, &c. Expendant penitius hanc aduersarij nostri accusationem contra nos tanta acerbitate institutam, quibus visum est Brentium hunc suum librū contra nos summa scripsisse modestia. Quid obsecro grauius, quid atrocius & horrendum magis, contra nos proferre potuisset, quam quod per Lutherum tanta audent confidentia affirmare, nos nihil de Deo credere, nos potentiam Dei floccifacere, nos maiestatem domino nostro Iesu Christo detrahere? Sed gratias agimus domino Deo nostro, cuius bonitate factū est, vt lectores pij aliās & ex hac nostra Resp. intellexerint, Brentiū nos manifesta afficere iniuria. Quid quod ipse inter hæc furiosaverba palàm cogitur fate ri nos nihil cū ijs cōmune habere, qui diuinitatē Christi negāt, quales Arianis & Seruetanis? Nihilominus tamen nos cum Arianis vtcūq; confert: & iterum, Nos quidem libenter, inquit, amplectimur, quod Zuingliani aūthoritatem sanctæ scripturæ, de æterna diuinitate filij Dei confitentur, & speramus eos Arianismum, & quicquid est id genus hæreseon, ex animo detestari. Hęc ille. Quod si seriò hæc loquitur & de nobis sentit, quo vultu, quo pudore

dore audet per Lutheri in mediū contra nos prolata verba, planè stomachosa & cęca, criminis insimulare blasphemię, quasi leuiter aut nihil de Deo, de Dei potentia & diuinitate Christi sentiamus? Ita ne decet ministros Christi & ecclesię in ecclesia Dei agere?

Sępius autem fefellit Lutherum aliàs, sua non certa quidem scientia, sed opinio affectata. Falsus est & in præsentia, iudicio illo suo temerario. Eius enim rei certus esse non potuit, cuius nullam cognitionem certam habuit. Quis enim hominum est *καρδιολογός*? An Lutherus in animi nostri prospexit penetralia & ibi qualis sit fides nostra erga Deum & filium eius perspexit? Breuiter tamen sicut illa quondam à rege Philippo ebrio prouocabat ad sobrium: ita nos quoque in hac causa, prouocamus ab irato & furioso Luthero, ad mentis sobrię placidumq;. Proferam ergo ex Postilla eius de vnione personali duarum in Christo naturarum iudicium, ex quo omnes cognoscāt illum extra contentionem sensisse nobiscum. Interim non diffiteor illum ipsum in pugna, non vsquequaq; cum his suis prioribus congruentia scripsisse. Sed quid tūc ei tribuas, qui secum dissidet ipse?

Ergo in Postilla sua in epistol. festi Natalis domini, quę ad summā solet cantari Missam;

Responso
ad Lutheri
uaticinium

Lutheri
doctrina de
utraq; Chri
sti natura
in una pers
sona.

A D L I B. B R E N T I I

Hic tandem, inquit, Christum reuera agnosce
 re, & quis sit discere debemus, quæ nimi-
 rum vtriusq; in illo naturæ, diuinæ videlicet
 & humanæ, sit ratio: qua in re quam plurimi
 errant, & ferè ex ipsius verbis fabulas commi-
 niscuntur & deblatarant, cum nimirum diui-
 næ naturæ tribuunt quæ solius humanitatis
 sunt, & scripturas tractando se excæcant. Hęc
 enim in Christi verbis præcipua cura, hoc pri-
 marium est studium, vt quænam diuinæ, quę
 rursus humanæ naturæ conueniant, inspicia-
 mus. Sic enim fit vt omnia in his nobis clara
 & aperta sint. Illud ergo firma & constanti fi-
 de credendum est, Christum verum Deum
 esse & verum hominem. Et interdum quidem
 tam scriptura quam ipse Christus, tanquam
 purus homo loquitur, interdum verò tan-
 quam purus Deus. Et post adducta aliquot
 scripturę testimonia, citat & hoc Marci 13. ca-
 pite, De die illa nemo nouit, neque angeli, ne-
 que filius, sed solus pater. Quibus mox subij-
 cit verbis, Humanitas Christi sicuti & alius ali-
 quis sanctus & naturalis homo nõ omni tẽpo-
 re cogitauit, locutus est, voluit, animaduertit,
 sicut nonnulli ex ipso omnipotentẽ (obseruẽ-
 tur diligẽtius hęc verba) hominẽ faciũt, cõmis-
 cẽtes imprudẽter duas inter se naturas & natu-
 rarũ opera. Sicut ille nõ omni tẽpore vidit oĩa
 audiuit

audiuit sensitq; omnia, ita etiã non omni tem-
pore corde suo omnia vidit. Et reliqua huius
generis plurima, quæ in Luthero sequuntur.
Quæ in hoc tantum adduxi, non vt omnia
mea his imponam, sed vt ostendam, illum ali-
quando non repudiasse nostram de naturis in
vna persona diuersis manentibus & non con-
fuis doctrinam. Quod si nunc reijceret, affe-
ctione nimirum praua reijceret. At cogni-
tum est vniuersis quantum sit tribuendũ affe-
ctibus & hominibus ex affectu loquentibus.

Iterum verò Martyrem atrociter reprehendit
aduersarius, & ait, Et hic denuo audi non
tolerandam vocem Martyris, Ad rerum om-
nium gubernationem, inquit, & conserua-
tionem quid opus est humanitatis præsentia?
His mox addit ille, Non incipis, optime le-
ctor, vel tandem intelligere, quo Zuingliano-
rum dogma euadat? Si enim excludunt præ-
sentiam humanitatis Christi, à rerum omniũ
gubernatione, certè excludunt eã etiam à diui-
nitate, &c. Atqui Martyr personã Christi non
diuidit, ergo nec humanitatem à diuinitate se-
parauit, cũ qua personali vnione connexa est
indissolubiliter, sed distinguit inter proprie-
tates quæ remanent saluæ in vnitate personæ,
ideoq; dixit humanitatẽ Christi nõ esse vbiq;.
Proinde dominus noster Iesu Christus verus

Guberna-
tio Christo
non eripi-
tur.

Deus & homo, omnia nihilominus regit atq; conseruat: sicuti superius est declaratum.

Omnipo-
tencia non
attributa
humanitati
Christi!

Hoc ipsum respondeo illi obijcienti mihi quod omnipotentiam deitati quidem Christi tribuerim, humanitati verò non tribuerim. Et adijcio his, præterea aduersarium hanc suam accusationem, eo iure quo me accusat, & contra veterem orthodoxam ecclesiam institue-
re posse. Nam etiam ipsa diligentissime obseruauit naturarum diuersitatem, quam permiscuit aut permutauit nunquam, quin vnicuique naturæ suam proprietatem operationemq; distinctam & retinuit & attribuit: deinde etiam per communicationem idiomatū alteri tribuit quod proprium erat alterius.

Humanitas
Christi su-
pra & ex-
tra creatu-
ras euecta.

In eodem argumēto longe semetipsum superans acerbitate, tragicis clamoribus contra me tantum non insanit. Scripserat ille in sententia sua quam Tractationi verborum domini, In domo patris mei, &c. opposuit, Simul ac filius Dei in vtero matris hominem in vnam assumpsit personā, mox eum secum supra cœlum & terram imò supra & extra omnes creaturas euexit. His ego in mea Responsione opposui, Si vera esset hæc Brentij doctrina quod Christi humanitas extra & supra omnes creaturas esset euecta, desijisset utiq; esse creatura. Si autem creatura esse desijisset, quomodo po-
stea

ſtea pro nobis & pati & mori potuiſſet. Hæc nunc libro illo ſuo maieſtuoſo ita excipit, Hic nunc omnes pios & in vera doctrina Chriſti eruditos, appello, an hoc non ſit palàm, clarè, manifeſtè, diſertè & perſpicuè (Et quid habet ille præterea? Annòn etiam notorie?) negare Chriſtum euectũ eſſe ſupra omnes creaturas, adeoq; negare ipſum verũ eſſe Deũ? Quibus adijcit, Vel hic vnus & ſolus locus admonere nos deberet, vt cognosceremus quanta abſurditatis lerna in Zuingliano dogmate lateret, & quam contento curſu fugiendum eſſet.

Cónfido aut̃ ego pios lectores probe intellecturos aduerſariũ calumnijs mea peruertere, ideoq; illã ipſius vociferationẽ tragicã, ipſi potius quàm mihi ignominioſam fore. Non nego neq; negavi vnquã, Chriſtũ exaltatum eſſe ſuper omnem, prout Paulus ſentit, creaturam, & quod ſit Deus verus: nego autem quod de ſuo ſubinde aſſuit aduerſarius aſſumptam videlicet in incarnatione humanã Chriſti naturam ita eſſe exaltatam, vt extra omnes elata creaturas iam infinita & vbiquaria ſit facta. Humanitas enim Chriſti in vnione illa admirabili cum diuinitate in ſua natura, veritateq; permansit & in diuinitatem non eſt permutata. Manet denique Chriſtus iuxta naturam humanam etiam à clarificatione ac in ipſo cœlo reſidens creatura: qui ſecundum

Chriſtus
ſecundum
humanam
naturam
creatura
eſt.

AD LIB. BRENTII

diuinitatem non est creatura, sed creator. Et cum maneat creatura, pro ingenio humanæ naturæ, pati & mori pro nobis potuit: quod minime potuisset, si extra & supra omnem creaturam fuisset elatus. Neque enim aliter hanc loquutionem etiamnum intelligere possum, quam humanitatem eius, quæ supra & extra omnes creaturas elata est, inter creaturas non amplius deputari. Cæterum ne vlla hic ambiguitas aut obscuritas quenquam obturbet, ab aduersario petimus, vt ingenue nobis dicat, Christus ne iuxta humanam naturam creatura sit, an creatura non sit? Si non est amplius creatura, sed creator tantum, vnâ certè restabit duntaxat in Christo natura diuina videlicet. At quomodo dices in hac ipsum pro nobis passum esse & mortuum? Vbi denique præcipuum illud fidei nostræ verè caput, Christum retinere in vnâ persona indiuisa, distinctas naturas duas. Eutychianorum hoc erat quondam dogma, vnâ in Christo duntaxat esse naturam & Christum esse Deum tantum in sua maiestate & gloria. At aberrarunt hac sua doctrina, ideoque ab orthodoxa vetustate explosi sunt. Si verò Christus iuxta humanam naturam est & manet creatura, saltem iuxta vulgare istud, Hominem quem assumpsit non amisit, cernunt pij omnes quam
iniquè

inique contra me ita debacchetur Brentius. Nō aliud certe iudicare possum, quam ipsum opinione sua longe superare ipsum etiam Suenckfeldium. Diu multumque hic contendit Christum in gloria non esse creaturam: contra quem eleganter & euidenter scripsit vir clarissimus D. Ioachimus Vadianus Doctor & celebris reipub. Sangallen. Cos. Brentius verò altius multò euectus, contendit humanitatem Christi, etiam in vtero matris extra & supra omnem creaturam esse euectam. Additque his insuper humanitatem Christi in vtero quidem matris, simul etiam superius in cælo fuisse præsentem. Contra hæc autem noua dogmata vniuersa vetustas concorditer & vere ex fide orthodoxa & scriptura sancta docuit, Christi corpus veram in vtero matris factam esse creaturam, atque in ipso cælo atque gloria patris esse & manere creaturam: cum interim idem ille Christus pro ingenio diuinitatis nō sit creatura sed creator. Si quis autem hac de re ambigit, legat S. Hieronym. in 2. cap. ad Ephes. in verba Apostoli, Ipsius sumus creatura, legat item Cyrillum ad Successum, cuius verba superius recitauimus: itē in Ioan. lib. 2. cap. 144. Possem huius generis & alia proferre plurima nisi hæc sufficerent.

Restat hoc quoque diluendū breuibus, quod nobis obijcit aduersarius, Prodūt Zuingliani,

Superat
Brentius
Suenckfeld
dium.

AD LIB. BRENTII

Dicimur
habere a-
marum cor
eega prædi-
cationem
maiestatis
Christi.

ait, animi sui amarulentiam erga prædicationem
maiestatis Christi, qua vident (si modo videt)
phantasmata sua, ita explodi, ut etiam si ali-
quandiu potestate tenebrarum apud imperitos
homines obtinere videantur, tamen necesse
habeant, vel tandem evanescere, &c. Cæterum
ut certi sumus hanc nostram doctrinam, hac de re,
certam & orthodoxam, adde & catholicam esse
doctrinam, & ideo nihil minus quam phantasma
humanum, inuictamque in ecclesia triumphaturam,
Brentiano dogmate deuicta atque deleta: ita domino Deo nostro gratias agimus, qui
ita corda nostra instruxit, ut unica spes nostra
Christus sit, eundemque adoremus in sua gloria
& maiestate. Ac distinguimus in præsentibus
inter veram maiestatem Christi, habentem illustra-
tionem in literis sacris & libris veterum testimonia, que
merito apud nos maximo est in precio, & inter
eam quam Brentius de suo fingere, detor-
tisque scripturis, & sua opinione infectam, nobis
obtrudere contendit: quam si tanti non faci-
mus, quanti ille cuperet, non nobis, sed sibi ipsi
imputet, qui respuenda pijs proponit.

Titulus li-
bri Brenti-
ani.

Non sine singulari versutia ac fastu librum
suum ille inscripsit, De maiestate domini no-
stri Iesu Christi ad dexteram Dei patris, &c. Ob-
secro autem ne succenseant mihi viri boni, si libere
hic quod sentio dicam. Certè si inscriptio

cuili-

cuiuslibet libro iuxta Plinij Neocom. sententiam: imponenda est, pro ratione argumenti, quod libro tractatur, non abs re videri queat huiusmodi dandus esse Brentiano libro titulus, LIBER PERPLEXORVM de corpore Christi, vero quidē sed infinito, in cœlo, non in cœlo, ad dexteram patris sedente, nō sedente, sed vbiq; diffuso & præsente iuxta modū quem oculus nō vidit, nec auris audiuit, neq; in cor hominis ascendit. Conatus est aut specioso illo suo titulo, sibi omniū maximā comparare gratiā, & in nos odiū deriuare in expiabile: quasi verò nos simus Mezentij quidam, impij iniquam blasphemiq; homines & sacrilegi maiestatis Domini nostri Iesu Christi hostes, contra quos mature Brentius ille maiestatem Christi asserere defendereq; cogatur. At obsecramus pios omnes ne huiusmodi artibus aduersarij sinant se contra nos exasperari. Prædicamus enim & nos Christi domini & seruatoris nostri vnici maiestatem diuinā, ita tamē ne interim veritatem naturę humanę aut abnegemus aut annihilemus, sed naturā vtrāq; Christi in vna inseparabili persona distinctā, omnium piorum animis orthodoxe inferamus. Sicut enim intolerandam esse blasphemiam rectè iudicarent omnes, si negaretur vera Christi diuina maiestas, ita non leuius foret sacrilegium, si humanitas Christi in veri-

tate non agnosceretur atque ingenue confite-
retur. In veritate autem confitentur pij huma-
nitatem vel carnem Christi, si simpliciter cre-
dant & doceant, prout scripturis sanctis & re-
gula fidei Christianæ traditum est, Christum
carnem suam assumpsisse ex nostri corporis
substantia, in & ex vtero intemeratæ virginis
Mariæ, & quod per omnia similis nobis sit fa-
ctus, excepto peccato: & quod hæc caro inte-
gra in sua substantia, vnita sit cum diuina na-
tura, à qua non separetur vnquam sed in sua
proprietas perpetuo cū hac cohæreat: sicuti
& diuinitas immutata pmanet. Ita verò & reti-
nemus & cōfitemur vnū Dominū & seruator-
rem Iesum Christum verum Deū & hominē.

Conclusio. Et ista quidem est vera & Christiana fides,
contra quam nihil vnquam docuimus. Re-
spondimus autem aduersario hucusque qua
potuimus breuitate: responsionem verò hanc
ipsam sponte offerimus subijcimusq; ecclesiæ
Christianæ iudicio, quo ex diuina veritate pro-
nunciare solet. Gratias autem ago Deo meo,
qui sua mihi gratia affuit, vt illam ad felicem
potuerim perducere finē. Eū ex animo oro,
vt omnibus simplicē suā veritatē aperiat, erro-
res omnes eliminat, omnibusq; nobis clemēs
sit & propitius, per Iesum Christum domi-
num nostrum, Amen.

S E C V N D A E

H V I V S P A R T I S

C A P V T Q V A R T V M.

De Sacra domini nostri Iesu
Christi Cœna.

*Zuinglianos doctrina sua de Cœna
Domini nihil dissimulasse neque astu
ueteratorio usos ad imponendum sim-
plicibus.*

Q V A R T A & vltima pars Respon-
sionis meæ continet breuem sa-
cræ domini Cœnæ tractationem,
quippe ob quam vltam reliquæ di-
sputationes omnes de cœlo, de dextera patris,
deque vnione personali exortæ sunt. Cum au-
tem hanc partem aduersarius non oppugna-
rit, de ipsa pluribus non agam, satis certus il-
lam veritati impositam inuictæ, nunquam à
quoquam fore deijciendam. Excurrit alioqui
hæc mea responsio longius, quàm institue-
ram ab initio. Leui ergo tantum manu per-
stringam quædam accusationis in hæc re ad-
uersarij capita.

Nihil nos
in causa Ce
næ domini
dissimulas
se, sed bona
fide egiss

Magna acerbitate redundante cum stoma-
cho & iurgijs multis auspicatur ille librum
suum, criminaturque doctrinam nostram de
cœna, insimulans ipsam erroris atque falsita-
tis. Quod cum dixit quidem, non autem pro-
bavit, nihil de eo sum sollicitus. Insimulat nos
item nescio cuius astus veteratorij, quo sim-
plicioribus imponere simus conati. Ait dissimulasse nos in causa cœnæ hucusque pluri-
ma, doctrinamque nostram falsam, honestis
pinxisse verbis, quasi in cœna non nuda dun-
taxat habeamus signa, sed ipsum quoque cor-
pus Christi: nunc autem erupisse nos tan-
dem, ac palàm dixisse, Corpus Christi tantum
abesse à cœna eius, quâ tum distat supremum
cœlum à terra. Qua sententia ita nos detexeri-
mus, ut post hac à nobis nullum amplius sit
timendum periculum, ne vel fideles seduca-
mus vel simplicioribus imponamus.

Cæterum his prodit ille ergo nos singu-
larem animi acerbitatem largeque linguæ
suæ venena fundit. Errat ille errat, si exi-
stimat vnquam nos in causa cœnæ dissimu-
lasse quicquam. Semper enim constanter &
clare oppugnauimus corporalem carnalem-
que corporis Christi in cœna præsentiam &
& manducationem: salutarem interim Chri-
sti præsentiam & manducationem non nega-
uimus

uimus vnquam . Nunquam ergo infimulari nos vllius in hac causa difsimulationis fufinuimus : & cum non femel petitum fit à nobis, obfcuriores & ancipites aliquot loquendi formas admitteremus , nunquam tamen admittendas effe duximus : nunquam ergo fucū facere, nunquam aliter quàm fentimus, loqui voluimus : adeo vt ipfe nos Lutherus aliquando appellarit Suermeros ingenuos & fynceriores, qui nec duabus fedeamus fellis, neque ex eodem ore frigidum efflemus & calidum, neque obfcurum aliquid palato immurmurantes incerta proferre soleamus . Potefte autem hic quoque testimonium nobis ferre mea Refponfio, in qua, parte illa poftrema breuiffime abfque fuce & dolo malo declarauit quomodo nobis in Cœna noftra , quæ Domini cœna eft, nobis non fint inania figna, vbi denique fimpliciter & abfque verborum ambagibus , & abfque omni impoftura expoſuimus quid in vniuerfum de cœna fentiamus .

Errat autem errat ille toto cœlo fi exiftimat præterito demum anno nobis pirauum excidiffe hanc fententiam , Cum corpus Chrifti, vt fert humani corporis natura & modus, finitum fit, & cœlo vt loco cõtineatur, neceffe eft fanè à nobis tanto locorum interuallo diftare quantum cœlum abeft à terra . Sæpè hæc ille

AD LIB. BRENTII

nostra recitat & repetit, haud dubiè vt multo-
rum in nos odia conduplicet atq; confirmet.
Sed male ille ab ijs, quales quales sint, institu-
tus est, qui illud ipsi persuaferunt. Non enim
nunc demum illa nobis excidit sententia sed
ante plures annos consulto nostræ Consensio-
ni est inserta. Simul tamen & perpetuò incul-
cauimus & vrgemus adhuc, Cœnam nostram
quam secundum institutionem Christi cele-
bramus, non esse sine Christo, neque esse sine
alimento viuifico corporis & sanguinis domi-
ni. Virtutem fidei efficere vt res quæ loco-
rum distantia procul à nobis sunt dissitæ, suo
modo animæ fiant præsentis. Nam distantiam
locorum non impedire, quo minus Christus
coniungatur nobiscum, vt ipse sit in nobis &
nos in ipso, omniumq; salutarium donorum
fiamus participes in ipso, per spiritus sancti
efficaciam, qui nos illuminat atque viuificat.
De quo aliàs abunde satis dictum est.

Cœna non
sine Chri-
sto & ali-
mento viu-
fico.

Conclusio
libri.

CLAVDIT aduersarius disputationem
suam, & ait, Non dubito ad tribunal domini
nostri Iesu Christi, de cuius maiestate agitur,
prouocare. Videat igitur dominus & iudicet
inter nos & aduersarios, vt & tot offendicula
tollantur è medio, & discant tandem homines
ωτ. ηροφορίας, ne quouis doctrinæ vento circum-
ferantur. Atqui nos ipsi quoq; non alium iudi-
cem

cem hac in causa libentius, id quod coram vniuersa Christi ecclesia testamur, deligimus atque recipimus quam ipsum Iesum Christum dominum nostrum, cuius maiestatem quidē reueremur & adoramus, sed interim & eius carnem veram sedentem ad dexteram patris confitemur asserimus & quam significanter possumus vniuersis denunciamus, ad gloriam eius, & ad fidelium consolationem eximiam.

Obsecramus autem ex animo dominum, vt doctrinam synceram ac fidem veram in periculosis hisce temporibus nostris extremis, elementer & potenter conseruare, infirmos in fide confirmare, animis afflictos consolari, offensiones perniciosas amoliri, nobisque seruis suis, & omnibus ecclesiæ Dei fidis pastoribus gratiam sapientiam facultatesq; concedere dignetur, quo creditum sibi gregem salubriter pascant, ei fideliter inuigilēt, & noxios ab ouili Christi lupos abarceant, laudeturque & honoretur in sempiternum Iesus Christus verus Deus & homo in sempiternum.

Ipsi sit gloria & laus in se-
cula seculorum,
Amen.

M. D. LXIII,

